МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

УДК: 347.122 (347.77) (477)

На правах рукопису

УЛЬЯНОВА Галина Олексіївна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВІД ПЛАГІАТУ

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

ДИСЕРТАЦІЯ
на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Науковий консультант:
д.ю.н., професор,
член-кореспондент НАПрН,
заслужений діяч науки і техніки
Харитонова Олена Іванівна

Одеса 2015

ЗМІСТ

ВСТУП..... 4

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛАГІАТУ 19

1.1. Загальнотеоретичні аспекти поняття категорії «плагіат»..... 19

1.2. Правова політика цивільно-правового захисту прав від плагіату: методологічний аспект..... 54

Висновки до Розділу 1 777

РОЗДІЛ 2 ПЛАГІАТ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ..... 79

2.1. Поняття плагіату за законодавством України..... 79

2.2. Сутнісні ознаки плагіату 110

2.2.1. Привласнення авторства як ознака плагіату 111

2.2.2. Оприлюднення (опублікування) твору при плагіаті 127

2.2.3. Неправомірне використання твору при плагіаті 134

Висновки до Розділу 2 144

РОЗДІЛ 3 ВИДИ ПЛАГІАТУ..... 146

3.1. Класифікація плагіату..... 146

3.2. Плагіат в авторському праві..... 156

3.3. Промисловий плагіат 179

3.4. Плагіат у науковій сфері..... 204

3.5. Плагіат у роботах учнів та студентів 227

3.6. Плагіат у засобах масової інформації 238

Висновок до Розділу 3 268

РОЗДІЛ 4 ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВІД ПЛАГІАТУ В СУДОВОМУ ПОРЯДКУ 271

4.1. Методологічні засади цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату 271

4.2. Способи цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату..... 293

4.3. Відшкодування майнової та немайнової шкоди, завданої внаслідок плагіату 305

Висновки до Розділу 4 323

РОЗДІЛ 5 ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВІД ПЛАГІАТУ В ПОЗАСУДОВОМУ ПОРЯДКУ 325

5.1. Самозахист прав інтелектуальної власності від плагіату 325

5.2. Альтернативні способи вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності..... 336

5.3. Медіація як спосіб вирішення спорів, які виникають у зв’язку з плагіатом 351

Висновки до Розділу 5 366

ВИСНОВКИ 368

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 375

ВСТУП

Актуальність теми. Використання інтелектуальної власності як стратегічного ресурсу в системі підвищення конкурентоспроможності економіки країни, прискорення інноваційного розвитку та інтеграції України у міжнародний економічний простір визначають основні напрями державної політики у сфері інтелектуальної власності, зокрема, щодо удосконалення та гармонізації нормативної бази у зв'язку з необхідністю враховувати новації міжнародного правового регулювання у цій сфері, розвитку інституційної бази, необхідної для забезпечення набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності. При цьому чимало уваги приділяється створенню ефективних механізмів захисту прав інтелектуальної власності від піратства та контрафакції, тоді як про проблему плагіату не зазначено ані у Концепції розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 роки, ані у проекті Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року, що свідчить про відсутність комплексних програм захисту прав інтелектуальної власності від плагіату.

Плагіат є однією з глобальних проблем сучасної сфери інтелектуальної, творчої діяльності як у вітчизняній, так і зарубіжній практиці. Негативний вплив плагіату полягає в тому, що порушуються права та інтереси творців, винахідників, суттєво знижується якість та результативність наукової діяльності, відбувається нецільове використання державних коштів, які виділяються з метою фінансування проведення фундаментальних та прикладних досліджень, завдаються чималі збитки суб'єктам господарювання, знижується якість підготовки майбутніх фахівців у різних галузях знань. Крім того, привласнення авторства є також одним із проявів неетичної поведінки в професійній сфері, зневажливого ставлення до чужої інтелектуальної, творчої праці. Усталений підхід до плагіату виключно як до порушення прав інтелектуальної власності потребує нового переосмислення,

адже внаслідок плагіату порушуються також права та інтереси користувачів, суспільства, держави.

На особливу увагу заслуговує проблема академічного плагіату, який набув масового характеру у працях науковців та здобувачів освіти. З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» розпочато новий етап боротьби з академічним плагіатом у дисертаційних роботах, однак наслідки виявлення плагіату у роботах студентів не визначені, що є суттєвим упущенням.

Важливість проблем цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, зокрема, визначення співвідношення таких категорій, як привласнення авторства, приписування авторства, примус до співавторства та самоплагіат; специфіка вчинення плагіату у різних сферах інтелектуальної, творчої діяльності; визначення чинників, які сприяють поширенню плагіату у науковій сфері; необхідність вирішення теоретичних і практичних проблем ефективності способів захисту та самозахисту прав інтелектуальної власності від плагіату обумовили необхідність проведення комплексного дисертаційного дослідження окреслених проблем.

Незважаючи на значну увагу, яка приділяється питанням плагіату, у вітчизняній науці цивільного права не розроблено єдиного концептуального підходу до цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, що свідчить про теоретичне та практичне значення розгляду відповідної проблематики в рамках спеціального дослідження на рівні докторської дисертації.

Актуальним питанням охорони та захисту прав інтелектуальної власності, у тому числі й від плагіату, присвятили свої наукові праці такі вчені, як: Т.М. Вахонєва, О.В. Жилінкова, О.В. Кохановська, О.М. Мельник, М.О. Мінц, О.О. Підопригора, О.П. Орлюк, І.І. Петренко, В.С. Петренко, О.В. Піхурець, І.В. Порало, О.І. Харитонова, Р.Б. Шишка, О.О. Штефан та ін.

Окремі аспекти плагіату як позадоговірного порушення прав інтелектуальної власності досліджено у дисертаційній роботі Н.П. Бааджи «Відшкодування шкоди, завданої неправомірним використанням авторських

прав» (2010 р.). Питання співвідношення плагіату з контрафакцією розкрито у дисертаційній роботі О.О. Мазіної «Контрафакція як дії, що порушують авторські права» (2014 р.).

Серед зарубіжних дослідників, які займались проблемами захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, слід назвати таких авторів, як: Н. Адхікарі, І.Ф. Загорчев, С. Кобуров, К. Колберг, К.В. Кузнєцов, Т.Г. Лєпіна, Р. Сіберс, Н.Г. Толочкова, М.Л. Фірсов, Дж. Нолл, Т.О. Якушева та ін.

Плагіат як порушення етичних норм у науці та професійній сфері, а також плагіат у роботах студентів досліджували у своїх наукових роботах: Н.І. Апшай, Є.О. Алісов, С.У. Гончаренко, К.П. Воробьйов, М.М. Кічерова, А.М. Ковальова, О.Ю. Ковальов, К.В. Ковальчук, Т.В. Симоненко, Н.В. Стукало та ін.

Утім, дослідження зазначених учених розкривають окремі аспекти визначення сутності плагіату, його виявлення та попередження та не містять комплексного дослідження методологічних проблем цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах плану науково-дослідної теми кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Правові проблеми захисту авторських та суміжних прав від контрафакції, піратства та плагіату» (державний реєстраційний №0112U000693), а також плану науково-дослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Проблеми захисту права інтелектуальної власності в мережі Інтернет» на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011-2015 роки «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний №0110U000671).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає у визначенні концептуальних засад цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, вирішенні найбільш важливих теоретичних проблем, пов'язаних із

визначенням сутності та особливостей прояву плагіату в різних сферах інтелектуальної, творчої діяльності, а також формулюванні пропозицій щодо удосконалення національного цивільного законодавства та законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Для досягнення поставленої мети у дисертації вирішувалися такі завдання*:*

- розкрити сутність плагіату як складного соціального явища;
- визначити напрями правової політики цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату;
- розкрити поняття та ознаки плагіату як порушення прав інтелектуальної власності;
- розглянути існуючі класифікації плагіату з метою їх уніфікації;
- охарактеризувати плагіат у різних сферах права інтелектуальної власності;
- визначити поняття та способи цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату в судовому порядку;
- розкрити способи захисту прав інтелектуальної власності від плагіату в позасудовому порядку;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення правового регулювання відносин у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Об'єктом дослідження є правовідносин, які виникають у сфері цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату.

Предметом дослідження є методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату.

Методи дослідження. У процесі дослідження проблем цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату було використано філософські (загальнонаукові) та окремі наукові методи пізнання.

За допомогою діалектичного та історичного методу досліджено загальнотеоретичні аспекти поняття плагіату як соціальної та етичної категорії, визначено основні напрями та цілі правової політики цивільно-правового захисту

прав інтелектуальної власності від плагіату, а також розкрито сутність цивільно-правового захисту прав від плагіату (п.п. 1.2, 1.3, 2.1). Формально-юридичний метод використано при дослідженні плагіату як правової категорії (п.п. 1.2, 2.1, 2.2).

За допомогою системно-структурного методу визначено види плагіату та розроблено їх узагальнюючу класифікацію, досліджено способи захисту та самозахисту прав інтелектуальної власності від плагіату (розділи третій-п'ятий). З метою визначення сучасного стану правового забезпечення цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, його відповідності практичним потребам, необхідності внесення змін до законодавства застосовано герменевтичний та синергетичний методи (п.п. 1.2, 1.3, 2.1, 3.2, 4.2). Порівняльно-правовий метод використовувався при дослідженні зарубіжного досвіду захисту прав інтелектуальної власності від плагіату; визначенні співвідношення привласнення авторства з іншими випадками неправомірного використання авторських немайнових прав (приписування авторства, примус до співавторства, примус до відмови від авторства) (п.п. 2.1, 2.2, 3.3, 3.4, 4.3, 3.5, 5.2, 5.3).

Теоретичною основою дисертації є роботи таких відомих учених у сфері теорії держави і права, цивільного права, права інтелектуальної власності, як: Б.С. Антимонов, О.В. Басай, І.В. Венедіктова, Е.П. Гаврилов, Н.Ю.Голубєва, В.А. Дозорцев, В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко, І.О. Зенін, Н.С. Іщенко, В.О. Калятін, І.С. Канзафарова, С.М. Клейменова, І.Ф. Коваль, О.В. Кохановська, Н.С. Кузнєцова, В.В. Луць, Р.А. Майданик, Ю.М. Оборотов, О.О. Пиленко, В.О. Рассудовський, О.Д. Святоцький, О.Ф. Скакун, С.О. Сліпченко, М.О. Стефанчук, Р.О. Стефанчук, К.А. Флейшиць, О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, О.Ф. Черданцев, Р.Б. Шишка, Я.М. Шевченко, Ю.С. Шемшученко та ін.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали судової практики (рішення Європейського суду з прав людини щодо обмеження права свободи творчості та вираження позиції, рішення Конституційного Суду України, рішення

районних судів м. Миколаєва, м. Одеси, м. Донецька, м. Сімферополь та апеляційних судів Дніпропетровської, Тернопільської, Черкаської областей по справах про захист прав інтелектуальної власності від плагіату, постанови та ухвали адміністративних судів України по справах про оскарження рішень МОН України та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного права комплексним дослідженням методологічних проблем цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

запропоновано концептуальний підхід до бачення плагіату як складного явища у сфері права інтелектуальної власності, що може розглядатися: 1) як порушення авторських прав творця первісного тексту; 2) як зловживання правом на творчість особою, що вчиняє плагіат; 3) як порушення прав споживачів інтелектуальної, творчої діяльності; 4) як порушення етики творчості, професійної діяльності; 5) як порушення публічного правопорядку (інтересів суспільства та держави) – у випадках, коли авторству надається суспільне значення;

обґрунтовано, що багатозначністю феномену плагіату визначаються цілі правової політики щодо нього, яка проводиться у правотворчій, правозастосовній, доктринальній та освітній сферах. Такими цілями є: забезпечення запобігання (профілактики) плагіату, виявлення та припинення плагіату, ліквідація наслідків плагіату;

доведено необхідність розрізнення приватноправового та публічно-правового аспектів правової політики стосовно плагіату залежно від того, що є об’єктом захисту та які цілі при цьому ставляться. При цьому підкреслюється, що приватноправова політика має методологічною основою мету забезпечення права на творчість та авторських прав творця;

обґрунтовано позицію про доцільність розрізнення поняття плагіату у широкому та вузькому значенні, де під плагіатом у широкому значенні розуміється будь-яке запозичення чужого результату інтелектуальної, творчої діяльності або ідеї без вказівки джерела (автора) запозичення, а під плагіатом у вузькому значенні – навмисні неправомірні дії з привласнення авторства на чужі об’єкти права інтелектуальної, творчої діяльності, які призводять до порушення особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності творців, прав та інтересів користувачів об’єктів права інтелектуальної власності та інтересів держави;

запропоновано визначення сутності привласнення авторства під цивілістичним кутом зору як навмисних неправомірних дій, спрямованих на формування будь-яким способом уявлення про належність авторства на об’єкт інтелектуальної власності (або його охороноздатну частину) особі, яка не брала творчої участі у його створенні;

запропоновано розрізняти форми плагіату залежно від способу його вчинення: плагіат, не пов’язаний з примусом автора; плагіат, пов’язаний з примусом автора, який передбачає примус до співавторства та примус до відмови від авторства. При цьому примус до співавторства може здійснюватись: з метою подальшого привласнення авторства на створений об’єкт (є формою плагіату); без мети привласнення авторства (не призводить до плагіату);

доведено, що обов’язковою складовою свободи творчості є право на інтерпретацію чужої ідеї, сутність якого полягає у визнанні правомірним використання ідеї з метою її творчої переробки, удосконалення форми її вираження, внаслідок чого з’являється новий охороноздатний об’єкт права інтелектуальної власності;

обґрунтовано, що залежно від категорії об’єктів права інтелектуальної власності, права на які порушено, можливо розрізняти наступні види плагіату: авторський плагіат – полягає у привласненні авторства на результати інтелектуальної, творчої діяльності; промисловий плагіат – передбачає явне

використання привласненого об’єкту з метою виготовлення продукції, подібної до оригінальної продукції правоволодільця, з метою збільшення попиту та отримання прибутків. Першочергове значення отримує не порушення авторства на об’єкт, а порушення прав та інтересів суб’єкта господарювання, який використовує його у своїй діяльності. Доцільність такого розрізнення зумовлюється тим, що на відміну від піратської, контрафактної продукції, яка виготовляється без дозволу правоволоділця однак від його імені, метою плагіату є формування уявлення про створення продукції плагіатором;

сформульовано позицію, що цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату слід розуміти у широкому значенні – як діяльність, спрямовану на вжиття заходів з виявлення, доведення, припинення плагіату та унеможливлення його подальшого здійснення плагіатором, відновлення порушених прав та інтересів, яка здійснюється правоволоділцями (творцями, їх спадкоємцями) як самостійно, так і шляхом їх звернення до відповідних суб’єктів приватного права (редакцій наукових видань, засобів масової інформації, професійних творчих об’єднань, наукових діячів, громадських спілок тощо) або до державних органів;

обґрунтовано необхідність закріплення за творцем права на відшкодування йому плагіатором немайнової шкоди при доведенні факту навмисного привласнення останнім результатів інтелектуальної, творчої діяльності. У випадку завдання моральної (немайнової) шкоди спадкоємцям внаслідок порушення немайнових прав творця – спадкодавця, шкода має доводитись та відшкодовуватись на загальних засадах;

запропоновано цивільно-правові способи захисту поділити на дві групи: способи захисту, спрямовані на поновлення порушених прав інтелектуальної власності творців; способи захисту, спрямовані на захист інтересів користувачів – поширення інформації про плагіат, недопущення до друку робіт з виявленим плагіатом. Разом із тим зазначається, що такі способи захисту прав та інтересів держави, як позбавлення наукового ступеня, зняття дисертації з розгляду тощо, не

є цивільно-правовими, оскільки ґрунтуються на відносинах влади та підпорядкування;

запропоновано залежно від суб'єкта, який вживає заходи з виявлення та припинення плагіату та правових наслідків таких дій, розрізняти наступні види цивільно-правового захисту: 1) безпосередній, який здійснюється творцем або його правонаступниками; 2) опосередкований, що здійснюється уповноваженими суб'єктами без відома автора і спрямований переважно на недопущення порушення вимог законодавства у сфері наукової діяльності. На відміну від безпосереднього захисту, опосередкований захист не передбачає застосування способів цивільно-правового захисту, спрямованих на відшкодування правоволоділцю шкоди та вжиття інших заходів, оскільки його метою є припинення порушення;

запропоновано замість існуючої в літературі категорії «самоплагіат» ввести у науковий обіг категорію «авторське дублювання наукових результатів», під яким слід розуміти неодноразове опублікування автором власної наукової праці у прихованій, видозміненій формі без суттєвої зміни сутнісного навантаження в різних джерелах (наукових статтях) з метою збільшення публікацій для забезпечення необхідної їх кількості для присудження наукового ступеня чи присвоєння вченого звання. Обґрунтовано, що авторське дублювання як порушення приписів законодавства доцільно виділяти лише у науковій сфері, де встановлено вимоги щодо апробації результатів наукових досліджень та мінімальної кількості публікацій;

сформульовано пропозиції щодо внесення змін до законодавства та запропоновано: 1) у гл. 22 ЦК України закріпити право на заборону використання імені фізичної особи як творця щодо об'єктів інтелектуальної власності, які вона не створювала; 2) у Законі України «Про авторське право і суміжні права» розширити перелік немайнових прав та доповнити його правом забороняти приписування авторства, доповнити перелік порушень авторських та суміжних прав таким порушенням, як приписування авторства, а також закріпити

мінімальний розмір немайнової шкоди, який підлягає обов'язковому відшкодуванню у випадку порушення права авторства та права на ім'я;

удосконалено:

положення ст. 69 Закону України «Про вищу освіту» та запропоновано авторське визначення категорії «академічний плагіат» як оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих або неопублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання, під іменем особи, яка не брала інтелектуальної творчої участі у їх створенні з метою виконання вимог освітньої (наукової) програми, досягнення наукового результату;

положення про співвідношення понять «привласнення авторства» та «приписування авторства» як порушення права на ім'я. При цьому приписування авторства визначено як обнародування твору під іменем особи, яка не є його автором, без її відома і згоди;

визначення примусу до співавторства як незаконного посягання на свободу творчої, інтелектуальної діяльності, авторство фізичної особи, яке полягає у здійсненні тиску на особу з метою примусу її до створення об'єкту інтелектуальної власності (особисто або у співавторстві) та (або) включення до переліку співавторів осіб, які не брали творчої участі у створенні об'єкта права інтелектуальної власності;

наукові підходи до класифікації способів привласнення авторства (плагіату) та запропоновано узагальнюючу класифікацію плагіату на підставі різних критеріїв: 1) наявності умислу – навмисний плагіат та ненавмисний плагіат; 2) об'єкту посягання – плагіат ідеї та плагіат об'єкту права інтелектуальної власності; 3) категорії результатів інтелектуальної діяльності – авторський та промисловий плагіат; 4) сфери діяльності – творчий, науковий, комерційний; 5) особи плагіатора – плагіат у роботах науковців, студентів, школярів, письменників, журналістів;

класифікацію правовідносин, які виникають між співавторами, та запропоновано їх поділ на дві категорії: внутрішні (виникають між співавторами щодо створення об’єкту, визначення умов його використання, оскарження дій одного зі співавторів щодо використання спільного об’єкта) та зовнішні (виникають між співавторами та третіми особами). Зовнішні правовідносини поділено на: договірні; охоронні; відносини представництва. Обґрунтовано, що при співавторстві плагіат може бути допущено як у внутрішніх відносинах (навмисний – у випадку приписування авторства, виключення автора з колективу співавторів; ненавмисний – технічний), так і зовнішніх (привласнення авторства на об’єкт співавторства третьою особою);

дістало подальшого розвитку:

теза про те, що під час створення похідних об’єктів авторського права можливим є привласнення авторства на оригінальний об’єкт (плагіатором є творець похідного твору) та на сам похідний твір (плагіатором виступає третя особа);

пропозиції про напрями попередження плагіату у роботах студентів, до яких віднесено: інформаційний – поширення інформації про умови використання чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності; етичний – формування поважливого ставлення до чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності; заохочувальний (стимулюючий) – спрямований на формування у студентів зацікавленості у проведенні наукових досліджень (проведення конкурсів на кращу дипломну, магістерську роботу, запровадження нових форм виконання навчального плану);

теза про те, що для забезпечення єдиної політики боротьби з плагіатом у наукових роботах студентів санкції за допущене порушення мають бути закріплені у Законі України «Про вищу освіту», який є основою для розроблення Положення про академічний плагіат у ВНЗ;

висновок про доцільність застосування поряд із цивільно-правовими способами захисту прав інтелектуальної власності від плагіату також морально-етичних заходів впливу на плагіатора;

положення про те, що привласнення чужої ідеї є завуальованою формою плагіату, сутність якої полягає у перефразуванні оригінального тексту, використанні основних характеристик об'єкта, його функціональних властивостей з несуттєвою зміною зовнішніх або внутрішніх рис.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, можуть бути використані у:

– науково-дослідній роботі – як основа для подальшого наукового вивчення проблем захисту прав інтелектуальної власності від плагіату;

– правотворчості – при підготовці змін та доповнень до чинного цивільного законодавства та законодавства у сфері права інтелектуальної власності (Цивільного кодексу України, Закону України «Про авторське право і суміжні права», Закону України «Про вищу освіту»). Результати дисертаційного дослідження впроваджено у діяльність Інституту законодавства Верховної Ради України (Довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 17.07.2015 р.);

– правозастосовній діяльності – при узагальненні судової практики, підготовці змін та доповнень до постанов Пленуму Верховного Суду України;

– навчальному процесі – при викладенні навчальних дисциплін «Право інтелектуальної власності», «Цивільне право», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій із зазначених дисциплін. Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» (Акт впровадження Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» від 10.12.2014 р.) та

Інституту законодавства Верховної Ради України (Акт впровадження Інституту законодавства Верховної Ради України від 16.07.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. У наукових працях, написаних у співавторстві, автором: здійснено аналіз наукової літератури стосовно проблеми дослідження; визначено способи захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку, правові засади регулювання відносин співавторства, категорії спорів у сфері права інтелектуальної власності, які можуть бути урегульовані за допомогою процедури медіації, негативні прояви промислового плагіату; сформульовано висновки щодо узгодження законодавства у сфері права інтелектуальної власності, пропозиції щодо уточнення поняття та ознак категорії «академічний плагіат».

Апробація результатів дисертації. Отримані в процесі дисертаційного дослідження результати обговорювались на засіданнях кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія», на засіданні Південного регіонального наукового центру Національної академії правових наук України та на міжнародних, всеукраїнських конференціях, засіданнях круглих столів, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Генезис публічного права – від становлення до сучасності» (м. Миколаїв, 26-27 листопада 2010 р.); ІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце органів внутрішніх справ в розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 21 квітня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми піратства в Російській Федерації. Особливості Інтернет-піратства» (м. Москва, 13 квітня 2011 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20-21 травня 2011 р.); Міжнародній конференції «Охорона прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі: політика, законодавство, практика» (м. Київ, 15-16 червня 2011 р.); Міжнародній науковій конференції, присвяченій пам’яті Ю.С. Червоного «Актуальні проблеми цивільного права та процесу» (м. Одеса, 16 грудня 2011 р.);

IV Міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце органів внутрішніх справ в розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 24 лютого 2012 р.); Науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства» (м. Харків, 16 березня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспектива» (м. Одеса, 19-20 квітня 2012 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20-21 квітня 2012 р.); засіданні науково-практичного круглого столу «Особливості договорів у сучасному законодавстві України» (м. Одеса, 21 вересня 2012 р.); Інтернет-конференції «Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І.В. Шерешевського «Підґрунтя формування цивільного законодавства України» (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.); ІІІ Всеукраїнській науково-практичної конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.); Міжнародній науковій конференції «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); IV Всеукраїнській науково-практичної конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 26 квітня 2013 р.); V Міжнародній науковій конференції «Компаративістські читання» (м. Одеса, 26-28 квітня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Треті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського» (м. Одеса, 17 травня 2013 р.); засіданні Круглого столу «Проблеми вдосконалення цивільного законодавства про боротьбу з плагіатом і піратством» (м. Одеса, 25 травня 2013 р.); Міжнародній українсько-японській конференції з питань науково-промислового співробітництва (м. Одеса, 24-25 жовтня 2013 р.); ІІ Міжнародному юридичному форумі «Правовий 11 захист інтелектуальної власності: проблеми теорії та практики» (м. Москва, 14-15 лютого 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові реформи

у пострадянських країнах: досягнення та проблеми» (м. Кишинів, 28-29 березня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Права та свободи людини і громадянина: механізм їх реалізації та захисту різними галузями права» (м. Братислава, 19-20 вересня 2014 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладено в одній одноособовій монографії «Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату (проблеми теорії)», трьох колективних монографіях, 28 наукових статтях, з яких 21 стаття опублікована у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 4 статті – у зарубіжних періодичних виданнях, а також у 23 тезах доповідей на наукових конференціях, засіданнях круглих столів.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, п’яти розділів, поділених на 16 підрозділів, висновків та списку використаних джерел (499 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 428 сторінок, з яких основний зміст – 374 сторінки.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛАГІАТУ

1.1. Загальнотеоретичні аспекти поняття категорії «плагіат»

За тривалий історичний період свого існування людство нагромадило і систематизувало величезну суму теоретичних та практичних знань. Нині темпи їх накопичення постійно зростають у геометричній прогресії. Використання наукових знань сприяє розвитку й удосконаленню суспільства, його прогресу. Відкриття, результати наукових пошуків викладаються у працях різних авторів[1]. Не менш вагомими є здобутки у сфері художньої літератури, творів мистецтва, музики, акторської майстерності. Технічний розвиток у свою чергу зумовив появу нової категорії результатів інтелектуальної діяльності, виражених у цифровій, електронній формі.

Серед такого розмаїття результатів творчої, інтелектуальної діяльності вкрай важко створити оригінальний об’єкт. Однак прагнення отримати щось нове, навіть на підґрунті існуючого, є стимулом для мільйонів справжніх митців, науковців, письменників. Адже крім особистого, психологічного, морального задоволення від діяльності, творчість може приносити визнання в професійному оточенні, матеріальне забезпечення.

На жаль, прагнення отримати переваги від творчої, інтелектуальної діяльності для псевдомитців та псевдонауковців стають поштовхом для привласнення чужих результатів та видання їх як власних. Плагіат став незмінним супутником інтелектуальної діяльності, масштаби якого зростають паралельно з розвитком сфери права інтелектуальної власності.

---

[1] Мінц М.О. Плагіат як прояв девіантності: спроба соціологічного аналізу /М.О. Мінц //Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Соціологія. – 2012. – Вип.172, т. 184. – С. 38.

Копіювання як факт присвоєння чужих культурних та інтелектуальних здобутків має глибоке історичне коріння, не є новим явищем сьогодення і таке ж давнє, як і саме людство[2].

У відомих нам давньоримських першоджерелах питання авторства та боротьби з плагіатом не згадуються. Разом із тим повчальні приклади декларації антиплагіатних намірів та заходів можна знайти, аналізуючи матеріали законодавчих робіт, проведених у Східній Римській імперії за часів імператора Юстиніана I на матеріалах класичного римського права (так звана «систематизація Юстиніана»).

Питання про допустимість, межі і порядок використання чужих творів (принаймні, у моральному вимірі) тут постає у зв'язку з тим, що поряд із систематизацією суто законодавчого матеріалу, стосовно якого питання про авторство не ставиться (створення Кодексу Юстиніана), проводились також роботи з оброблення юридичних праць, котрі мали своїх авторів. І хоча «за давністю» (а з моменту написання цих праць пройшло 300 і більше років) питання про правові аспекти захисту авторських прав не поставало і не могло постати, однак у моральному вимірі вони мали неабияке значення. Тим більше, у Східній Римській імперії часів Юстиніана I, коли християнські догмати і моральні цінності були навіть спеціально закріплені у Кодексі Юстиніана – акті не канонічного, а світського права[3].

В VII книзі трактату Вітрувія «Про архітектуру» розповідається про літературні змагання, що проводилися в античній Александрії на честь Аполлона й Муз. Суддя змагання, граматик Аристофан, присудив нагороду далеко не кращому письменникові. На запитання про мотиви подібного рішення Аристофан

---

[2] Мінц М.О. Плагіат як прояв девіантності: спроба соціологічного аналізу /М.О. Мінц //Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Соціологія. – 2012. – Вип.172, т. 184. – С.38– 42.

[3] Харитонов Є.О. Законодавчі роботи часів Юстиніана і проблема «антиплагіату» /Є.О. Харитонов //Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матер. IV Всеукр. наук.– практик. конф. (26 квітня 2013 р., м. Одеса). –Одеса, 2013. – С. 109–113.

відповів, що всі інші учасники змагання надали точні копії з творів інших авторів[4].

Про випадок присвоєння авторства на чужий вірш за часів правління імператора Августа розповідається в дослідженні Боруховича В.Г.[5].

Відкриття скарбниць давньої літератури в епоху Відродження викликало численні спроби привласнити собі славу класиків. Бруні д'Ареццо опублікував у 1444 р. під власним іменем «Історію готів» Прокопія; Перотті видав себе автором байок Федра; венеціанець Альціоно знищив манускрипт трактату Цицерона «De gloria», помістивши найкращі фрагменти з нього у своїх творах; Доменіко не тільки викрав із твору Доні свій відомий діалог «Della stampa», але вставив у нього три «інвективи», спрямовані проти справжнього автора[6].

Відомо, що однією з причин розриву (суперечності з новими релігійними тенденціями) між видатним французьким ученим, відомим соціальним реформатором, засновником школи утопічного соціалізму А. Сен-Сімоном (1760-1825 рр.) та його учнем і соратником, засновником науки про суспільство «соціології» О. Контом (1798-1857 рр.) була претензія останнього на авторство окремих наукових праць та висунуті наукові ідеї[7].

Запозичення чужих думок, фрагментів літературних творів приписується видатним письменникам, серед яких, зокрема, Мюссе, Доде, Мольєр, Шекспір та ін.

Не заглиблюючись в усі відомі історії випадки плагіату, слід зазначити, що до запровадження правового регулювання творчих відносин, ставлення до

---

[4] Коваль А Історико–правові аспекти захисту прав інтелектуальної власності за кримінальним законодавством України /А. Коваль //Юридична газета. – 28 лютого 2005. – №3 (39).

[5] Борухович В.Г. Из истории плагиата (литературные нравы Рима эпохи Августа) /В.Г. Борухович //Античный мир и археология. – Вып. 3. – Саратов, 1977. – С. 148–149.

[6] Горнфельд А. Г. Плагиат //Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона (Санкт–Петербург, 1890–1907). – Т. XXIIIa. – С. 796– 797 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://clck.ru/9dGfk.

[7] Мінц М.О. Плагіат як прояв девіантності: спроба соціологічного аналізу /М.О. Мінц //Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Соціологія. – 2012. – Вип.172, т. 184. – С.38–42.

плагіату формувалось під впливом морально-етичних норм. Привласнення чужих творів одними творцями засуджувалося, іншими – сприймалось як норма творчої діяльності, що зумовлено, зокрема, загальним рівнем освіченості та культури населення, обмеженим доступом до творів широкої аудиторії читачів до появи друкарства, відсутністю правових механізмів захисту прав творців.

Процес наукового осмислення явища плагіату починається з XX ст. та триває до наших днів. Необхідність правового урегулювання цього питання на державному та міждержавному рівнях стимулювала авторів творів літератури, науки та мистецтва до подальших пошуків. Тому створено законодавчу базу щодо захисту прав творців. Крім морально-етичного виміру, проблема плагіату набуває юридичного і прочитується як різновид правопорушення[8].

Якщо справжня творчість привносить щось корисне, то плагіат негативно впливає не лише на сферу приватних інтересів творців, а й посягає на інтереси суспільства та держави. Визначення ефективних напрямів боротьби з плагіатом не вбачається можливим без з'ясування його змісту та причин поширення. У зв'язку з чим важливе значення має розкриття сутності плагіату як соціальної, етичної та правової категорії.

Адже як слушно зазначає Ю.М. Оборотов: «Чим більше підходів пропонує методологія при осягненні об'єкта, тим ширші можливості для його обґрунтованого аналізу юридичною науковою і тим вищою є ефективність наукових досліджень права і держави»[9].

Як *соціальне явище плагіат* є проявом суспільних відносин, які виражають ставлення суспільства, окремих індивідів до творчої, інтелектуальної, наукової діяльності, чужих результатів такої діяльності та умов їх використання.

Якщо першопричинами появи плагіату можна вважати відсутність правових засад захисту авторських прав та належного визнання результатів творчості

---

[8] Романова І.В. Явище плагіату: історія та сьогодення /І.В. Романова //Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси. – 2012. – №3. – С.267– 272.

[9] Оборотов Ю.М. Аспекти розгортання методології юриспруденції /Ю.М. Оборотов //Право України. – 2014. – №1. – С. 38.

надбанням його автора, то за сучасних умов проблема плагіату є наслідком переоцінки цінностей у суспільстві, низького рівня правової культури, руйнування морально-етичних засад професійної поведінки. Плагіат, який зародився у сфері літератури, поширився на різні сфери творчої, інтелектуальної діяльності, у тому числі й наукової. І якщо проблемі наукового плагіату приділяється більше уваги як державою, так і безпосередньо представниками науки, боротьба з плагіатом у сфері творчості переважно залишається проблемою самих митців.

У зв’язку з поширенням плагіату відносини з неправомірного використання чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності поступово замінюють правові, етичні відносини, унаслідок чого плагіат із порушення, неетичної поведінки перетворюється на невід’ємне явище, норму наукової, творчої діяльності.

Як слушно зазначає Ж. Кидираліна, плагіат – це шкідливе соціальне явище, з яким обов'язково потрібно боротися… Це згубне явище, за ступенем соціальної небезпеки не менше, ніж корупція. Наша реакція на плагіат – це завжди своєрідний і дієвий показник соціального і морального здоров'я чи вади суспільства, етичних орієнтацій та умонастроїв у ньому[10].

Серед соціальних чинників, які сприяють поширенню плагіату, можливо виділити такі.

По-перше, неусвідомлення небезпечності плагіату. Проблема плагіату переважно є предметом дослідження науковців і творців, чиї результати творчої діяльності стають об’єктом посягання плагіаторів. Науковці намагаються не лише захистити свої права, а й привернути увагу колег до негативних наслідків від наповнення науки псевдонауковими результатами. Інформація, яку отримують пересічні громадяни, переважно полягає в наведенні фактів про гучні справи

---

[10] Кыдыралина Ж. Борьбу с плагиатом в науке нужно вести открыто и решительно /Ж. Кыдыралина //Информационно–аналитический центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ia–centr.ru/expert/18579/

звільнення посадовців різних країн за виявлені факти привласнення чужих матеріалів. При цьому такі новини переважно стосуються зарубіжних країн. Щодо вітчизняної практики інформацію можливо знайти в мережі Інтернет або в наукових журналах, які розраховані на фахівців. Відсутність широкого висвітлення в різних джерелах проблеми порушення прав унаслідок плагіату мимоволі може створити в суспільстві враження про її неактуальність для вітчизняної практики. Особливо Ураховуючи той факт, що проблеми піратства та контрафакції набувають дедалі більшого розголошення. Разом із тим плагіат порушує не лише інтереси правоволодільців, а й права громадян як споживачів, інтереси суспільства та держави.

По-перше, унаслідок плагіату порушуються права кожного користувача об'єктів права інтелектуальної власності, споживачів продукції, яка виготовляється з використанням таких об'єктів, на отримання достовірної інформації про справжнього їх творця. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про інформацію» [11] одним з основних принципів інформаційних відносин є достовірність і повнота інформації. Унаслідок плагіату особам надається недостовірна інформація про творця, винахідника, правоволодільця певних об'єктів права інтелектуальної власності або продукції, виготовленої з їх використанням. У розмаїтті продукції, яка створена внаслідок плагіату (у сфері музики, літератури тощо), вкрай важно визначити справжнього творця, якому належить оригінальний твір. Купуючи продукцію, споживачі вводяться в оману щодо оригінальності та якості об'єкта, його справжніх правоволодільців. Особливої актуальності це питання набуває відносно засобів масової інформації, преси, в яких передруковуються одні й ті ж матеріли без посилання на автора та джерело їх походження. Доволі часто споживачі вводяться в оману щодо походження продукції у зв'язку з проявами плагіату в промисловій сфері. Адже продукція недобросовісних виробників-плагіаторів є за зовнішніми ознаками

[11] Про інформацію: Закон України від 21.05.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657–12

тотожною продукції правоволодільця, тоді як за якістю може суттєво поступатись, навіть бути небезпечною.

По-друге, унаслідок плагіату порушується публічний правопорядок (суспільні та державні інтереси).

Публічні інтереси – це спільні, усереднені інтереси певної соціальної спільноти. До того ж вони відповідають наявності двох критеріїв: з одного боку, це суспільні інтереси, без яких неможливо забезпечити цілісність і стабільність держави й суспільства, і в тому числі реалізацію окремих приватних інтересів; а з іншого боку, – це офіційно визнані інтереси, які отримали підтримку держави[12].

Публічний правопорядок порушується за умови, якщо авторству надається суспільне значення, під яким запропоновано розуміти створення об'єктів права інтелектуальної власності з метою розв'язання наукових, навчальних, суспільних, економічних, виробничих потреб, які здійснюються за рахунок та підтримки держави; створення художніх, літературних творів, творів образотворчого мистецтва з метою представлення на конкурсах, фестивалях, виставках тощо.

Порушення публічного порядку полягає в тому, що внаслідок плагіату громадськість уводиться в оману стосовно власника або товарів або послуг, обнародування таких об'єктів призведе до порушення прав та інтересів споживачів, творців, може завдавати шкоди інтересам держави тощо.

Об'єктивну сторону інтересів суспільства складають суспільні або загальносоціальні потреби, продуктивні сили та система суспільних відносин. Під суспільними потребами розуміємо сукупність конкретно-історичних вимог об'єктивної дійсності, сутність яких виражається в необхідності збереження, відновлення єдності природи, особистості та суспільства. Власне, поняття «продуктивні сили» характеризує конкретно-історичні засоби задоволення потреби в забезпеченні матеріально-енергетичного взаємозв'язку між природними

---

[12] Венедіктова І.В. Публічні інтереси в цивільному праві /І.В. Венедіктова //Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право. – 2013. – Вип. 16. – С. 97.

і соціальними світами, а поняття «суспільні відносини» вказує на конкретно-історичні форми відновлення взаємозв'язку між особистістю і суспільством.

Суб'єктивна сторона суспільних інтересів – це сукупне ідеальне відображення суспільних потреб різними рівнями та формами суспільної свідомості: буденною, теоретичною, морально-ціннісною, соціально-політичною, правовою, економічною та ін. Розвиток цього відображення можна представити як суперечливий процес пізнання людством власних потреб, що, не обмежуючись їх механічним віддзеркаленням, спрямований на створення нових форм життєдіяльності[13].

Унаслідок плагіату не вирішуються важливі соціальні завдання у сфері охорони здоров'я, охорони довкілля, екології, використання енергозберігаючих технологій, що в цілому дозволило б підвищити рівень життя. Крім того, унаслідок плагіату знижується якість підготовки фахівців, утрачається інтерес до результатів творчої діяльності тощо.

В умовах поширення загрозливих епідемій, загального здороження ліків, економічної нестабільності суспільство, як і кожний окремий громадянин, зацікавлені в проведенні ефективних наукових досліджень, які б пропонували нові підходи до вирішення глобальних проблем. Тоді як псевдонаука, не даючи результатів, лише підриває довіру до наукової діяльності, формує зневажливе ставлення до науковців.

Для боротьби з таким соціальним явищем, де плагіат – тільки вершина айсберга, потрібні системні і цілеспрямовані зміни і в науково-освітньому середовищі, і в суспільстві в цілому. Тільки вони зможуть відродити довіру до якості наукового результату, який потім реалізується і в повсякденній практиці нашого життя (працюючі заводи, фабрики, якісна медицина тощо), і в науково-

---

[13] Бутченко Т.І. Сутність державного інтересу /Т.І. Бутченко //Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. праць Вип. 35. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2008. –С. 36–45.

освітній діяльності (професійні вчителі, викладачі). Але для цього необхідний контроль і держави, і її активних громадян[14].

Державний інтерес – це різновид соціальних інтересів, що становить собою єдність об'єктивного і суб'єктивного, базується на потребах держави й суспільства, що об'єктивовані сприйняттям абсолютних цінностей у відносинах власного характеру, є рушійною силою поступального розвитку держави і діяльності людей у межах загальноприйнятих правил поведінки, визначених у нормах права, та під кутом зору панівних економічних відносин[15].

Порушення інтересів держави внаслідок плагіату, як і суспільних інтересів, полягає в тому, що без належного вирішення залишаються важливі соціальні, економічні проблеми, що крім того, може супроводжуватися нецільовим витрачанням коштів державного бюджету.

Отже, першим кроком на шляху боротьби з плагіатом має стати усвідомлення суспільством небезпечності плагіату та його негативних наслідків. Добросовісність творчої, наукової діяльності має стати одним із головних пріоритетів суспільного розвитку. Адже саме інтелектуальна, творча діяльність є найважливішою умовою соціального, економічного благополуччя як суспільства, так і держави.

По-друге, зміна системи цінностей суспільства. Поняття «цінність» відображає один із найсуттєвіших моментів практичної взаємодії людини з навколишнім середовищем та іншими людьми. Збільшення й наростання якісної різноманітності людських потреб у процесі історичного розвитку суспільства, поява нових засобів задоволення їх унаслідок науково-технічного прогресу та

---

[14] Синицына С.Л. Кого честь не берет – того палка проймет. Или «дело Артомоновой»» как пролегомены к борьбе за чистоту науки [Електронний ресурс] /С.Л. Синицына //Частный Корреспондент. – 2014 – Режим доступа: http://www.chaskor.ru/article/kogo_chest_ne_beret_–_togo_palka_projmet_36969

[15] Шабатько К.В. Поняття, сутність та значення інтересу як державноуправлінської категорії /К.В. Шабатько //Право і безпека. – 2012. – №4 (46). – С.108.

змін у соціальних відносинах спричинюють глибокі зрушення у сфері людських цінностей[16].

Підняття будь-якої приватної, особистої потреби відображує в собі розширення та задоволення всієї системи матеріальних і духовних потреб суспільства. Людина на основі своїх цінностей вибудовує ієрархію своїх потреб, піднімає їх і підтримує, розвиває цю систему протягом усього життя. Саме система цінностей людини є вирішальним чинником її суб'єктивної якості життя, бо тільки порівнюючи ті чи інші параметри якості життя зі своїми цінностями, вона може визначити ступінь задоволеності чи незадоволеності ним[17].

Ціннісні орієнтації є найважливішою складовою структури особистості, яка включає мотиваційний, когнітивний, емоційний, оцінювальний та інші компоненти. Ціннісні орієнтації особистості формуються під впливом суспільних чинників, що зумовлені системою виховання й навчання і являють собою проекцією духовного життя суспільства[18].

Побудова цінностей окремої людини та цінностей суспільства мають взаємозалежний характер. Формування особистості відбувається під впливом суспільних цінностей. У свою чергу цінності окремої особи, колективів впливають на зміни в суспільних цінностях. Крім того, система цінностей як окремої людини, так і соціальні цінності зазнають змін під впливом економічного, політичного, соціального стану в країні та у світі.

Система цінностей – це своєрідний моральний орієнтир загальносуспільного поступу, завдяки якій і навколо якої організується життя всього соціуму. Духовні цінності формують загальнонаціональний суспільний

---

[16] Казьмірик С.М. Цінності та їх класифікація в аксіосфері людини /С.М. Казьмірик //Наукові праці. Педагогіка. – 2012. – Вип. 197. – Т. 209. – С. 92.

[17] Костюкова К.В. Система цінностей особистості у формуванні оцінки якості життя /К.В. Костюкова //Актуальні проблеми психології. – 2010. – Вип.23. – Т.7. – С. 104.

[18] Москаленко О.В. Сучасні концепції ціннісно – смислової сфери особистості /О.В.Москаленко //Вісник НТУУ «КПІ» Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2010. – Вип. 2. – С.116.

ідеал, єдину національну ідею, загальновизнану ідеологію державотворення, розвинену національну самосвідомість.[19]

Держава підтримує, стимулює й охороняє такі загальнолюдські цінності, як от: *г*ідність (самоцінність) кожного, неодмінним складником визнання якої є повага до власного вибору людиною своєї поведінки, тобто повага до її свободи; справедливість у стосунках учасників суспільного життя, фундаментальною ознакою (критерієм, показником) якої є формальна рівність останніх; добровільна особиста активність, ініціативність людини у взаєминах із іншими суб'єктами [20].

Цінності або ідеали, які вироблені суспільством, визначають подальший його розвиток. Основні цінності особи або суспільства знаходять відповідне відображення у відповідних інтересах (приватних, суспільних або публічних), на забезпечення яких спрямована правова система[21].

Погіршення соціально-економічного становища більшості українських сімей, недостатнє фінансування освітніх і соціальних установ, молодіжних і дитячих об'єднань справляє несприятливий вплив на молоде покоління. Це призводить до дезорганізації молоді, зміни стереотипів поведінки й ціннісних орієнтацій.[22]

Технічний розвиток, розвиток мережі Інтернет суттєво спростили доступ до результатів інтелектуальної власності. Електронні бібліотеки, он-лайн музеї мали б стати вагомим підґрунтям для культурного збагачення суспільства. Разом із тим відмічається тенденція до зниження інтересу дітей, підлітків до книг, мистецтва, культурних цінностей, втрата навиків самостійної творчої роботи внаслідок використання готового матеріалу, розміщеного в мережі. Інтернет породив глобальну проблему сьогодення – порушення прав інтелектуальної власності,

---

[19] Карлова В.В. Духовні цінності в структурі національної самосвідомості: українські реалії [Електронний ресурс] /В.В. Карлова. – Режим доступу: https://clck.ru/9dGhb.

[20] Завальнюк В. В. Антропологічний підхід у цивілістичних дослідженнях /В.В. Завальнюк //Митна справа. – 2011. – №1(73). – С. 115

[21]Ситдикова Р.И. Обеспечение частных, общественных и публичных интересов авторським правом /Р.И. Ситдикова. – М.: Статут, 2013. – С.17.

[22] Кушнарьов С.В. Соціалізація й система базових соціальних цінностей неповнолітніх засуджених /С.В. Кушнарьов //Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2010. – №1. – С.54.

необхідність пошуку компромісів між інтересами користувачів щодо необмеженого доступу до результатів інтелектуальної діяльності та інтересів творців щодо їх монополії на створені об'єкти, зокрема, задля забезпечення можливості отримання прибутку від інтелектуальної, творчої діяльності. Користувачі не замислюються над правомірністю й етичністю використання творів, музики з мережі Інтернет, оскільки першочергове значення набуває задоволення власних потреб унаслідок знецінення (не в матеріальному, що також має місце, а в ціннісному аспекті) чужої творчої, інтелектуальної діяльності.

Особливої уваги потребує сучасна сфера науки, яка в умовах сьогодення чи не найбільше вражена плагіатом. Здобуття наукового ступеня доволі часто виступає засобом досягнення переваг у професійній сфері, отримання майнових заохочень. Наповнення наукової сфери псевдонауковцями, недостатнє впровадження отриманих наукових результатів у вітчизняній практиці у зв'язку з їх великою вартістю формують негативне ставлення до наукової діяльності, її недооцінення суспільством.

Актуальність проблематики більше ніж очевидна і зумовлена тими загрозами, які наразі являє собою плагіат не тільки з огляду на порушення прав авторів, а й для мистецтва, літератури і, особливо, національної науки та вищої школи. У загальному контексті вони призводять до псевдотворчості, псевдонауковості та збіднення інтелектуального потенціалу держави. Виграють від того лише плагіатори, для яких це – один із засобів возвеличитися, зайняти «місце під сонцем» і потурати таким же плагіаторам. Зокрема, при видимості зростання кількісних показників у науці і вищій освіті якісний її аспект невпинно знижується, а людська складова інтелектуального потенціалу девальвується[23].

Соціальними наслідками порушення академічних норм у широких масштабах є зниження рівня моральних норм у соціальних інститутах і

[23] Шишка Р.Б. Плагіат та його прояви і небезпеки /Р.Б. Шишка //Часопис Київського університету права. – 2014. – 4. – С. 170.

авторитету вітчизняної освіти, рівня наукових знань у суспільстві, застій і стагнація в гуманітарних науках та інших напрямах досліджень.[24]

По-третє, низький рівень правової культури як суспільства, так і особистості. Правова культура виступає системою ціннісно-нормативних та інформаційних компонентів правової реальності, що виражається в системі смислів і артефактів, та утворює специфічну особисту й суспільну правокультурність25.

Правова культура – це певна сукупність правових цінностей, які відображають стан правового розвитку суспільства, правового регулювання відносин у різних сферах суспільного життя, ефективність практики застосування законодавства, дотримання приписів законодавства у суспільстві.

Рівень правової культури суспільства, адекватність відображення в ній потреб суспільного розвитку є необхідною умовою правильної постановки мети в праві, успіху правового регулювання, спрямованого на її досягнення. Подібно до того, як загальнонаціональна культура надає цілісності й інтегрованості суспільному життю в цілому, правова культура диктує кожній особі принципи правової поведінки, а суспільству в цілому – систему правових цінностей, ідеалів, зразків поведінки, правових норм, що забезпечують єдність і взаємодію правових інститутів і організацій26.

Законодавство України у сфері інтелектуальної власності в цілому відповідає міжнародним стандартам, забезпечено контроль за правомірністю використання результатів інтелектуальної діяльності в різних сферах господарювання. Разом із тим ефективність боротьби з плагіатом залишається доволі низькою, що зумовлено вжиттям заходів вже після порушення прав та

---

[24] Фадеева И.М. Институциональные условия социальных практик плагиата /И.М. Фадеева, Д.В. Конова //Управление качеством: формирование компетенций выпускников вуза: Материалы первой региональной научно–практической конференции (г.Ульяновск, 1 декабря 2011 г.). – Ульяновск: УлГТУ, 2012. – С.102–106.

[25] Проць О.Є. Правова культура та правокультурність: межі кореляції понять /О.Є. Проць //Часопис Київського університету права. – 2011. – №3. – С.79.

[26] Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: Монографія /за ред. проф. Ю.П. Битяка та доц. І.В. Яковюка. – Х.: Право, 2007. – С.55

встановлення факту привласнення авторства. Політика, спрямована на запобігання плагіату, практично відсутня. Винятком є лише перевірка на виявлення плагіату, яка проводиться щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора наук.

У зв’язку з цим актуального значення набуває вжиття заходів, спрямованих на формування в суспільстві режиму нетерпимості до порушення прав інтелектуальної власності, у тому числі й до плагіату, поважливого ставлення до чужої інтелектуальної, творчої праці.

Таким чином плагіат як соціальне явище є наслідком недостатнього рівня правової культури як суспільства, як так і окремих громадян (невизнання виключних, монопольних прав творців, винахідників на об’єкти права інтелектуальної власності); переоцінки цінностей – наданні переваг задоволенню матеріальних потреб за рахунок недобросовісної практики використання чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності, неповажливе ставлення до наукової діяльності та використання виключно заради досягнення певних благ.

Якщо дослідження плагіату як соціального явища дозволяє визначити загальні суспільні проблеми, які сприяють його поширенню, то дослідження *плагіату як етичної категорії* в першу чергу спрямовано на розкриття морально-етичних аспектів плагіату. Осуд плагіату як неетичної поведінки, який історично передував установленню юридичної відповідальності, не втрачає своєї актуальності й за сучасних умов. Адже вчинення навмисної крадіжки чужих результатів творчої, інтелектуальної діяльності є свідченням, у першу чергу, аморальності плагіатора.

Сама концепція плагіату пов'язана з такими людськими слабостями, як лінощі, небажання обтяжувати себе будь-якою, тим більше творчою, діяльністю, відсутність чітких етичних орієнтирів у житті (навряд чи їх можна подолати в принципі, про це свідчить «давня» історія плагіату), однак орієнтуватися необхідно на формування уявлень про плагіат як дії неприйнятної, не сумісної з

високим званням студента, ученого поведінки, яка заслуговує на одностайну негативну оцінку суспільства [27].

Звертаючись до дослідження плагіату як порушення етичних норм, вбачається доцільним виділити етику творчості та професійну етику.

У наукових дослідженнях основна увага приділяється професійній етиці[28], тоді як питання етики творчої, інтелектуальної діяльності залишається недостатньо висвітленим. Попри те, що основні етичні норми є спільними як для професійної, так і творчої етики, вони не є абсолютно тотожними. Професійна етика спрямована на визначення морально-етичних засад виконання професійних обов'язків у різних сферах діяльності, взаємовідносин у професійному середовищі, моральних якостей особи, які формуються з урахуванням специфіки професійної діяльності.

Етика творчості може бути визначена як сукупність морально-етичних норм, які визначають основні засади створення нових результатів інтелектуальної, творчої діяльності, використання чужих об'єктів інтелектуальної власності під час створення власних, урахування інтересів третіх осіб, які можуть бути порушені під час створення та використання об'єкта, непорушення суспільних інтересів та інтересів держави. При цьому етика творчості є спільною як для професійних творців, так і митців-аматорів.

Крім етики творчості можливо виділити також етичність результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Так для окремих категорій об'єктів права інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків,

---

[27] Анисимов А.П. Плагиат как феномен современной действительности /А.П. Анисимов, М.Ю. Козлова //Имущественные отношения в Российской Федерации. – 2013. – Вып. №9 (144). – С.12.

[28] Лозовой В.О. Професійна етика юриста /В.О. Лозовой, О.В. Петришин. – .Х.: Право, 2004. – 176 с.; Порох Д.О. Сутність професійно–етичних якостей та комунікативних навичок у вдосконалені вивчення іноземних мов у майбутніх медиків /Д.О. Порох., К.В. Федорова //Український медичний альманах. – 2013. – №2. – Т. 16. – С. 134–136.; Назарова А.А. Етичні вимоги до педагогічних працівників /А.А. Назарова //Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «ПРАВО». – 2011. – Вип. 16. – С. 68 –75.

торговельних марок тощо) обов'язковою умовою охороноздатності є відповідність принципам гуманності та суспільної моралі. Закон України «Про авторське право і суміжні права» такої вимоги не передбачає, натомість відповідно до ч. 2 ст. 8 охороні за цим Законом підлягають твори, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо). Морально-етичні вимоги до результатів інтелектуальної, творчої діяльності встановлено також у законодавстві, яке регулює відносини з використання об'єктів права інтелектуальної власності в різних сферах суспільного життя. Так відповідно до Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» стиль і лексика друкованих засобів масової інформації мусять відповідати загальновизнаним етично-моральним нормам. Уживання лайливих і брутальних слів не допускається. Друковані засоби масової інформації в Україні не можуть бути використані, зокрема, для: закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України; пропаганди війни, насильства та жорстокості; розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі[29].

Досліджуючи проблеми плагіату в діяльності засобів масової інформації, К.О. Афанасьєва вказує, що плагіат «…має глибоке моральне підґрунтя. Це своєрідний покажчик здоров'я нації»[30] .

Розглядаючи плагіат як юридичну та етичну проблему, І. Загорчев указує на те, що закон переслідує привласнення цілого твору або його суттєвої частини, при цьому звертається увага на повноту словесного збігу. Тоді як згідно з науковою етикою, плагіат визнається неетичною поведінкою, яка крім плагіату включає також фальсифікацію і фабрикацію. При цьому з позиції наукової етики плагіат

---

[29] Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 №2782– XII. – Відомості Верховної Ради України. – 1993. – N 1. – ст. 1.

[30]Афанасьєва К.О. Плагіат у діяльності засобів масової інформації /К.О. Афанасьєва //Інтелектуальна власність. – 2004. – №3. – С. 16–19.

визначається як присвоєння тексту або ідеї іншої особи і представлення їх як власних (авторське право – юридична категорія, яка ідею не охороняє).[31]

Німецький філософ Гегель зазначав, що юридичне встановлення плагіату є неможливим і вважав, що тільки почуття честі повинне впливати на запобігання плагіату. Закони проти передруків досягають своєї мети – правового забезпечення власності письменника і видавця – певною, але дуже обмеженою мірою. Пов'язано це з легкою можливістю навмисної зміни у формі або незначної модифікації у великій науці, всеохоплюючій теорії, яка є творінням іншого, і навіть просто неможливістю дослівно передати сприйняте, крім здійснення тих особливих цілей, для яких необхідно таке повторення, що призводить також до нескінченного різноманіття змін. Про це свідчить той факт, що будь-яка нова думка про видання критичного часопису, альманаху музики, енциклопедичного словника і т. ін. негайно може бути повторена під тією ж або трохи зміненою назвою як щось своє, унаслідок чого вигода, яку письменник чи підприємець, який зробив відкриття, чекав від свого твору або думки, яка прийшла йому в голову, знищується, обидві сторони або одна з них розоряється.[32]

Ураховуючи важливість дотримання етичних норм, у тому числі й у сфері права інтелектуальної власності, дедалі більше уваги приділяється розробленню етичних кодексів, в яких закріплюються норми поведінки, визначаються дії, що порушують етичні норми. Разом із тим не кожна професійна діяльність пов'язана зі створенням нових результатів інтелектуальної, творчої діяльності. У зв'язку із цим в аспекті даного дослідження норми професійної етики вбачається можливим розділити на дві категорії: загальні, – які поширюються на всі сфери професійної діяльності (компетентність, сумлінність, чесність, порядність, повага тощо), та спеціальні – етичні норми, які визначають правила професійної поведінки у сферах, пов'язаних із творчою, інтелектуальною діяльністю та передбачають

---

[31] Загорчев И. Етика на научната публикация в природните науки /И. Загорчев. – Списание на БАН. – 2001. – №4– 6. – С. 57 –63.

[32] Гегель Соч., т. 7. Философия права. М.– Л., 1934, с. 92– 95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://psylib.org.ua/books/gegel03/txt02.htm

використання чужих об’єктів права інтелектуальної власності (повага до чужої інтелектуальної, творчої діяльності, використання об’єктів інтелектуальної власності з дотриманням майнових і немайнових прав творців тощо).

О.А. Леонтович зауважує, що етичні норми можуть бути зведені до таких основних категорій: 1) чесність і сумлінність при проведенні досліджень; 2) визнання інтелектуального внеску інших учених; 3) взаємовідносини з громадськістю; 4) моральні цінності, які затверджуються або спростовуються науковим дослідженням.[33]

Із наведених чотирьох категорій етичних норм, саме перші дві, на нашу думку, визначають етичні аспекти використання результатів інтелектуальної власності та спрямовані також і на недопущення плагіату. Так чесність проведення наукового дослідження передбачає зокрема: достовірний виклад матеріалу, належне проведення досліджень, експериментів із відображенням істинних результатів, а не сфальсифікованих для зручності чи більшої науковості роботи; посилання виключно на ті джерела, методи, які опрацьовані та використані дослідником. Щодо прав інтелектуальної власності чесність полягає, зокрема, у неприсвоєнні чужих результатів наукової діяльності (недопущенні плагіату), коректному цитуванні, обнародуванні наукових результатів під іменем їх дійсних авторів (недопущення приписування авторства та виключення з колективу творців, які брали участь у проведенні досліджень, створенні нового об’єкта). Сумлінність передбачає добросовісне, відповідальне ставлення до виконання професійних обов’язків, уважність, своєчасність виконання тощо. Визнання інтелектуального внеску інших учених – це основна етична норма, дотримання якої є запорукою недопущення порушення прав інтелектуальної власності від плагіату, що передбачає, зокрема, недопущення привласнення авторства на чужі об’єкти права інтелектуальної власності; наведення інформації

---

[33] Леонтович О.А. Этика научных исследований /О.А. Леонтович //Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – 2011. – Вып. 8. – Т.62. – С. 102.

про наукові праці попередників, в яких розкриваються питання за темою наукового дослідження тощо.

Відповідно до Етичного кодексу вченого України вчений зобов'язаний рішуче викривати факти плагіату та інших форм порушень авторського права.[34] Згідно з Кодексом етики українського журналіста плагіат визнається несумісним із званням журналіста.[35]

Таким чином, як порушення норм етики плагіат є проявом недобросовісної, непрофесійної поведінки, нехтуванням такими етичними нормами як: добросовісність, чесність, повага, професіоналізм, компетентність. Виходячи з переліку етичних норм, які порушуються внаслідок плагіату, слід виділити три ключові показники:

- особистісний (внутрішній), який є відображенням рівня вихованості плагіатора (відповідність його поведінки прийнятим у суспільстві нормам), професійної підготовки, ціннісних орієнтирів, які визначають його поведінку;
- професійний, який виражає ставлення плагіатора до колег, чужої інтелектуальної, творчої діяльності, власне і особистої професійної діяльності;
- соціальний, який відображає ставлення плагіатора до суспільної корисності, результативності діяльності; прагнення до вирішення певних соціальних, державних, економічних проблем або їх ігнорування.

Основи морально-етичного виховання починають закладатись батьками, вихователями, учителями. Загальні цінності та морально-етичні правила поведінки стають базисом, на підґрунті якого поступово формуються професійні моральні якості.

---

[34] Етичний кодекс ученого України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://znc.com.ua/ukr/news/2009/20090123ethic.php

[35] Кодекс етики українського журналіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cje.org.ua/documents/47/

Плагіат залишатиметься перманентним явищем, поки не відбудеться перелом у свідомості тих осіб, які ще не усвідомлюють аморальність і незаконність таких учинків, і вони не почнуть жити за етичними нормами, розуміти, що красти погано не тільки чужі матеріальні речі, а й думки, інтелектуальні продукти. Це боротьба з ганебним суспільним явищем. Вона проводиться і в масштабах держави, і повинна проводитися на конкретній окремій ділянці, де помічений плагіат[36].

Морально-етичні засоби впливу на плагіатора не отримали широкого вжитку, що не є виправданим. Для професійного майбутнього викриття в інтелектуальній крадіжці є більш небезпечним, ніж просто відшкодування шкоди за порушення прав інтелектуальної власності. Упевненість у тому, що інформація про плагіат не отримає розголосу є однією з причин його швидкого поширення.

Підкреслюючи важливість морально-етичних засобів впливу на плагіатора, слід зауважити, що лише за їх допомогою зупинити плагіат за сучасних умов не вбачається можливим, важливе значення має забезпечення ефективного правового захисту прав творців. У зв’язку з цим постає необхідність розкриття сутності *плагіату як правової категорії*, а саме як зловживанням правом на творчу, інтелектуальну діяльність.

Відповідно до ст. 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Важливе значення для реалізації права на творчість має також право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно,

---

[36] Кыдыралина Ж. Борьбу с плагиатом в науке нужно вести открыто и решительно /Ж. Кыдыралина //Информационно–аналитический центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ia–centr.ru/expert/18579/

письмово або в інший спосіб – на свій вибір, закріплені у ст. 34 Конституції України[37].

Загальною декларацією прав людини встановлено, що кожна людина має право на свободу думки, на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів. Кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є.[38]

Право на свободу творчої діяльності отримало закріплення також у конституціях зарубіжних країн, зокрема Республіки Вірменія (ст.40)[39], Республіки Молдова (ст.33)[40], Республіки Білорусь (ст.51)[41] та ін. Відповідно до Конституції Японії гарантується свобода наукової діяльності (ст.23).[42] Відповідно до Конституції Німеччини право на вільне вираження та поширення власної думки, свобода друку та поширення інформації по радіо та кіно гарантується. Цензури не існує. Ці права обмежуються нормами загальних законів, законодавчими нормами про охорону молоді та правом, яке гарантує захист особистої честі (ст.5)[43]. Відповідно до Конституції Естонії кожен має право вільно поширювати ідеї, погляди, переконання та іншу інформацію усно, друком, образотворчим або іншим способом. Це право може бути обмежене законом у цілях охорони громадського порядку, моралі, прав і свобод, здоров'я, честі та доброго імені

---

[37] Конституція України від 20.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/print1442943057573823

[38] Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 //Голос України. – 2008. – №236.

[39] Конституция Республики Армения от 05.07.1995 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.parliament.am/parliament.php?id=constitution&lang=rus#2

[40] Конституция Республики Молдова от 29.07.1994 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lex.justice.md/viewdoc.php?id=311496&lang=2

[41] Конституция Республики Беларусь от 24.11.1996 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.by/main.aspx?guid=6351

[42] Конституция Японии от 03.05.1947 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uznal.org/constitution.php?country=Japan&constitution=144&language=r

[43] Конституция Федеративной Республики Германия от 03.05.1947 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rfhwb.de/Pravo/Pravo_ru/pravo_ru1.htm

інших людей. Законом це право може бути обмежене щодо державних службовців і службовців органів місцевого самоврядування з метою охорони державної або комерційної таємниці, яка стала їм відома у зв'язку зі службовим становищем, або інформації, отриманої ними в конфіденційному порядку, а також з метою охорони сімейного та приватного життя інших людей і в інтересах правосуддя (ст.23).[44]

Отже, при визначенні свободи творчої, інтелектуальної діяльності важливого значення набуває розкриття двох аспектів – це межі такої свободи та її обмеження.

Проблемам свободи творчості, її сутності та меж присвячено наукові праці багатьох відомих філософів, творців, юристів. Свобода творчості, як правило, розкривається через загальну категорію «свобода», сутність якої змінювалась зі зміною епох. Вагоме значення для розкриття сутності свободи творчості мають праці Платона[45], Г.Ф. Гегеля [46], І. Канта[47], В.Ф. Шеллінга.[48]

Реалізація конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості здійснюється в різних організаційних формах, що передбачають можливість безперешкодних занять інтелектуальною діяльністю, спрямованою на одержання і використання нових знань[49].

Суб'єкт права інтелектуальної власності невід'ємно поєднаний з його самовираженням у творчості, що і зумовлює появу у нього виключних прав, які потребують окремого правового регулювання і правового режиму, що пов'язаний з його особою – це не тільки право на ім'я, право на авторство, а й виключне право на використання результатів творчості[50].

---

[44] Конституция Єстонской Республики от 28.06.1992 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.eesti.ee/rus/riik/pohiseadus

[45] Платон Собрание сочинений. В 4 т. Т. 1. /Платон. – М.: Мысль, 1990. – 860 с.

[46] Гегель Г.Ф.–В. Лекции по эстетике. В 2 т. Т. 1 /Г. Ф.– В. Гегель. – СПб.: Наука, 1998. – 622 с.

[47] Кант И. Критика способности суждения /И. Кант. – М.: Искусство, 1994. – 367 с.

[48] Шеллинг Ф.В. Философия искусства /Ф. В. Шеллинг. – М.: Мысль, 1999. – 608 с.

[49] Шемшученко Ю. Свобода наукової творчості як конституційне право людини і громадянина. /Ю. Шемшученко, Т. Мілова //Вісник НАН України. – 2008. – №3. – С.36 –39.

[50] Шевченко Я.М. Право інтелектуальної власності в системі цивільного права України /Я.М. Шевченко //Університетські наукові записки. – 2005. – №3 (15). – С. 49 –51.

Свобода є позитивною, творчою потужністю, що нічим не обумовлюється і не обґрунтовується, – це потужність духу творити не з природного світу, а із самого себе[51].

Свобода творчості передбачає неприпустимість ідеологічного диктату, контролю та цензури з боку держави в усіх видах творчої самореалізації, а право на свободу творчості передбачає право людини створювати літературні, художні, наукові та інші твори, проводити наукові дослідження, займатися винахідництвом, викладанням, сценічною діяльністю, яке гарантується конституційними нормами[52].

Творчість – це свобода. Вона не детермінована ніякими умовностями та приписами. Створення нового згідно з певним алгоритмом або конкретними приписами передбачає швидше вдосконалення чого-небудь, що вже відбулося, ніж виникнення принципово нового. Це шлях еволюції, який слідує певним канонам, вписується в певні правила і т. ін. Визначеності й умовності паралізують творчий порив, спрямовуючи його заданим руслом. [53]

Право на свободу творчості як суб'єктивне право складається з таких правомочностей, які є структурними елементами його змісту: можливість кожної людини і громадянина займатися всіма видами творчої діяльності відповідно до її інтересів і потреб; можливість кожної людини займатися творчою діяльністю як на професійній, так і на непрофесійній (аматорській) основі; можливість вимоги, яка проявляється в примушуванні зобов'язаної особи створити необхідні умови для реалізації права на свободу творчості; оскарження в установленому порядку дій осіб, державних та інших органів, які порушують його права та законні інтереси, а також звертатися до суду за захистом свого порушеного права;

---

[51] Білик Н. Свобода творчості у поглядах А. Макаренка як шлях до педагогічної майстерності вчителя /Н. Білик //Витоки педагогічної майстерності. – 2013. – Вип. 11. – С. 65 –72.

[52] Шапорева Д.С. Конституционное право человека и гражданина на свободу творчества в современной России: автореф. дис. … на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституц. право; Муницип. право» /Д. С. Шапорева. – Саратов, 2007. – С.13.

[53] Hanaba S. Freedom of Education as a Prerequisite for the Development of Creativity. – [Електронний ресурс] /S. Hanaba //Future Human Image. – 2014. – №1(4). – С.23. – Режим доступу: http://www.fhijournal.org/?p=431

можливість користування соціальним благом, яке полягає в тому, що творчий працівник має право на свободу розпорядження результатами своєї діяльності, на отримання винагороди за свою працю, а також право на свободу у виборі теми, сюжету, жанру і форми втілення створюваних ним понять або художніх образів[54].

Ураховуючи поетапність творчої діяльності свобода творчості може бути поділена на декілька видів. Свобода створення твору – визначення умов створення нового результату творчої діяльності. Існує думка, що процес творення об'єкта є найменш урегульованим як юридичними, так і етичними нормами, оскільки може бути цілком прихований від третіх осіб. Художник може малювати картину на вулиці, а може створювати її у власній майстерні та не виставляти на показ. Якщо творча діяльність має приватний характер, не здійснюється за договором замовлення чи трудовою угодою, процес появи нового об'єкта може бути нікому не відомий. Разом із тим, якщо створення нового об'єкта пов'язано із залученням третіх осіб, має відкритий характер свобода створення твору обмежується необхідністю дотримання прав таких осіб. Небажання особи, яка прогулюється містом або відпочиває у кафе, бути зображеною на картині чи фото, може обмежити можливість творця щодо створення нового об'єкта із залученням такої особи.

Свобода обнародування, використання результатів інтелектуальної власності, є більш обмеженою, що пов'язано з дотриманням інтересів держави, суспільства, а також суб'єктів, чиї права можуть бути порушені внаслідок таких дій. Якщо автор займається перекладом літератури для власних потреб без його обнародування він не порушує прав автора оригінального твору. Інша справа, якщо автор бажає обнародувати такий переклад, у даному випадку обов'язковим є

---

[54] Шапорева Д.С. Конституционное право человека и гражданина на свободу творчества в современной России: автореф. дис. … на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституц. право; Муницип. право» /Д.С. Шапорева. – Саратов, 2007. – С.13.; Авдеева В.П. Проблемы конституционно-правового обеспечения свободы творчества и охраны интеллектуальной собственности в Российской Федерации: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук.: спец. 12.00.02 «Констит. право; муницип. право» /В.П. Авдеева. – Тюмень, 2009. – С.23.

дотримання вимог чинного законодавства щодо умов створення та використання похідних творів.

Свобода творчості дозволяє суб'єкту права діяти відповідно до своїх внутрішніх переконань, які можуть відрізнятися від загальноприйнятих вимог, у тому числі юридично встановлених. Однак якщо суб'єкт претендує на суспільну, зокрема, державну оцінку своєї діяльності, він повинен співвідносити свою поведінку із загальноприйнятою моделлю поведінки[55].

Свобода вибору поведінки у випадку порушення прав. Кожний творець наділений правом на захист своїх результатів інтелектуальної, творчої діяльності від неправомірного використання. Однак за сучасних умов рівень активності правоволоділців щодо захисту порушених прав, особливо від плагіату, не вбачається можливим визнати високим, хоча позитивні тенденції все ж спостерігаються.

На нашу думку, важливе значення має саме перший етап, який передбачає реалізацію свободи творчості та визначення її меж. Адже від правомірності створення об’єкта залежить можливість подальшої реалізації прав творцем та сам факт виникнення прав інтелектуальної власності.

Доволі часто створення нового об’єкта відбувається з використанням інших результатів інтелектуальної творчої діяльності або може впливати на інтереси певних категорій осіб, що зумовлює важливість узгодження інтересів автора і третіх осіб та актуалізує питання визначення меж правомірного обмеження свободи творчості.

Як зауважує О.В. Кохановська, свобода фізичних осіб у здійсненні їхніх прав обмежується певними межами. Розрізняються загальні і конкретні (спеціальні) межі здійснення цивільних прав. Конкретні (спеціальні) межі встановлюються для конкретних цивільних прав і передбачені в спеціальних статтях законодавства або угодах. Існують також загальні межі здійснення

---

[55] Гумеров Л.А. Свобода научно–технического творчества в системе прав человека /Л.А. Гумеров //Ученые записки Казанского университета. – 2012. – Т.154, кн. 4. – С.17.

суб'єктивних прав. Вони характеризуються тим, що стосуються всіх суб'єктивних прав і передбачені у нормах-принципах. Порушення таких загальних меж характеризується інколи як використання недозволених конкретних форм у рамках дозволеного загального типу поведінки. Порушується загальне призначення суб'єктивного права, яке не визначено спеціальною юридичною нормою[56].

Обмеження свободи творчості мають різний характер, джерело походження та мету, у зв’язку із чим видається можливим розділити їх на три категорії. По-перше, це обмеження, які встановлюються творцем, мають індивідуальний характер та зумовлені світоглядом творця, сферою творчої діяльності, метою її здійснення тощо. По-друге, обмеження творчості, які мають суспільний характер та сформовані в суспільстві, державі. Такі обмеження мають більше морально-етичний, превентивний характер. По-третє, законодавчі обмеження, які мають обов’язковий характер, поширюються на всіх творців або встановлені для окремих видів інтелектуальної, творчої діяльності.

До загальних обмежень свободи творчості можливо віднести встановлені в законодавстві вимоги щодо дотримання норм суспільної моралі, заборону пропаганди насилля та війни тощо. Так, відповідно до Закону «Про захист суспільної моралі», забороняються виробництво та розповсюдження продукції, яка, зокрема: пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України; принижує або ображає націю чи особистість за національною ознакою; принижує особистість, є проявом знущання з приводу фізичних вад (каліцтва), з душевнохворих, літніх людей; пропагує невігластво, неповагу до батьків;

---

[56] Кохановська О.В. Особисті немайнові права фізичних осіб як інститут цивільного права України /О.В. Кохановська //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2010. – Вип. 85. – С. 5–6.

пропагує наркоманію, токсикоманію, алкоголізм, тютюнопаління та інші шкідливі звички [57].

Як приклад спеціальних обмежень можна навести обмеження на проведення наукових досліджень у сфері медицини. Так, відповідно до Загальної декларації про геном людини та права людини від 11.11. 1997 р. передбачено, що ніякі дослідження, що стосуються генома людини, так само як і ніякі прикладні дослідження в цій сфері, особливо у сферах біології, генетики та медицини, не повинні превалювати над повагою прав людини, основних свобод і людського гідності окремих людей або, у відповідних випадках, груп людей. Не допускається практика, яка суперечить людській гідності, така як практика клонування в цілях відтворення людської особи. Заборона репродуктивного клонування людини передбачена і Законом України «Про заборону репродуктивного клонування людини»[58].

Наведені обмеження на створення певної категорії об'єктів спрямовано на захист необмеженого, невизначеного кола осіб. Разом із тим їх реалізація викликає чимало спорів як у національній практиці, так і практиці зарубіжних країн. Вбачається необхідним звернутися до практики Європейського суду з прав людини щодо оцінки випадків обмеження творчості з метою захисту інтересів як окремих категорій осіб, так і суспільства, держави в цілому.

Європейський Суд з прав людини, застосовуючи «європейські стандарти» у вирішенні справ, що стосуються захисту свободи творчості, і здійснюючи «європейський нагляд», більш схильний приймати позицію захисту свободи, ніж її обмеження, особливо коли справа стосується оцінки діяльності держави, державних органів, політиків. Суд уважає відповідні обмеження правомірними, як правило, якщо вони спрямовані на захист найбільше вразливих категорій аудиторії – дітей та юнацтва, або якщо існує небезпека, що такі категорії можуть

---

[57] Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003р. //Відомості Верховної Ради. – 2004. – №14. – ст. 192.

[58] Про заборону репродуктивного клонування людини: Закон України від 14.12.2004 р. №2231–IV //Відомості Верховної Ради. – 2005. – №5. – ст.111.

отримати доступ до інформації, матеріалів або ідей та поглядів, які можуть зашкодити їх моральному розвиткові, а також направлені на запобігання образам почуттів національних меншин чи віруючих[59].

Прикладом захисту права на свободу вираження позиції є рішення Європейського Суду з прав людини у справі Редакції газети "Правое дело" і Штекель проти України [Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine] (скарга N 33014/05, Постанова від 5 травня 2011 року)[60]. У даній справі відомі політичні діячі оскаржували на національному рівні поширення про них неправдивої інформації у газеті «День» (власник – «Українська Прес-група»), і національні суди прийняли рішення про відшкодування їм моральної шкоди, у зв'язку із чим «Українська Прес-група» (заявник) звернулася до Європейського Суду за захистом права, передбаченого статтею 10 Європейської конвенції. Європейський Суд дійшов висновку, що «українське право і практика чітко запобігали тому, щоб суди розрізняли оціночні судження, справедливі коментарі чи твердження, що не підлягають доказуванню, а отже, містили не гнучкі елементи, які в разі їх застосування могли стати причиною прийняття рішень, що не узгоджуються зі статтею 10 Конвенції». «У статтях про політичних діячів висловлювалося оціночні судження, які, будучи використаними в ході політичної риторики, не підлягали доведенню, що не було враховано національними судами». «Хоч публікації про політичних діячів і містили критику та були образливими і навіть шокуючими, проте політичні лідери, обираючи свою професію, були відкритими для суворої критики і пильного нагляду; це є той тягар, який політики мають прийняти в демократичному суспільстві». Таким чином Європейський Суд указав, що «українські суди перейшли межу розсуду, визнання заявника винним у наклепі було вочевидь непропорційним меті, що

---

[59] Бєлкін М.Л. Держава та свобода творчості в світлі рішень Європейського Суду з прав людини /М.Л. Бєлкін, Ю.Л. Бєлкіна, О.Р. Копієвська //Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2008. – №5 (12) – С. 6–15.

[60] Case of editorial board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine (Application no. 33014/05) 5 may 2011[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001–104685#{%22itemid%22:[%22001– 104685%22]}

переслідувалася, та втручання у свободу вираження слова не відповідало нагальній суспільній необхідності, яка б переважала суспільний інтерес суспільства у законній політичній дискусії щодо передвиборчої кампанії та політичних фігур, залучених до неї». Тому Суд вирішив, що мало місце порушення ст. 10 Європейської конвенції[61].

Якщо ж поширення інформації негативно впливає на інтереси певних категорій суспільства, порушує релігійні чи моральні засади, обмеження творчості та поширення інформації визнаються правомірними.

Так у справі Wingro ve v. the United Kingdom Європейський Суд з прав людини не знайшов порушення принципу свободи творчості у факті обмеження показу спірної кінострічки, оскільки втручання держави в даному випадку мало легітимну мету (захист прав інших, особливо права на свободу віросповідання) і було необхідним у демократичному суспільстві. Суд дійшов висновку, що еротичні фантазії головної героїні спірної кінострічки, визначеної в титрах як Св. Тереза Авільська (відома черниця XVI ст.), ображають релігійні почуття християн, ураховуючи спосіб, яким цей «суто еротичний твір» показує фігуру Христа.

Аналогічного висновку Європейський Суд дійшов і по іншій справі – Otto-Preminger-Institut v. Austria. Ця справа стосувалася заборони на розповсюдження фільму, в якому спотворювалася доктрина римсько-католицької церкви. Суд, зокрема, указав, що в контексті релігійних переконань та віросповідання на художника можна правомірно покласти обов'язок уникати, по можливості, висловлення поглядів, які є безпідставно образливими для інших і, таким чином, порушують їхні права[62].

---

[61] Порушення Україною права на свободу вираження поглядів – практика Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalanalytics.com.ua/uk/component/content/article/152– eurocoart.html

[62] Белкин М.Л. Гарантии свободы творчества и границы их ограничения в решениях Европейского суда по правам человека /М.Л. Белкин //Право в современном мире. – 2012. – №2. – С. 171.

Щодо дотримання прав та інтересів творців, чиї об’єкти використовуються під час створення нових результатів інтелектуальної, творчої діяльності, слід ураховувати умови вільного та комерційного використання об’єктів права інтелектуальної власності. Адже, за змістом, призначенням об’єкт права інтелектуальної власності може бути суспільно корисним, однак створений із порушенням прав та інтересів третіх осіб унаслідок неправомірного використання результатів їхньої інтелектуальної, творчої діяльності. Прикладом є плагіат наукової роботи або наукового відкриття. За своєю суттю створений унаслідок плагіату об’єкт може містити суспільно корисну інформацію, однак унаслідок її неправомірного привласнення плагіатором його обнародування та використання є незаконним, адже призведе до порушення прав первинного творця.

Відповідно до ст. 13 ЦК України не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах.

Зловживання правом є однією з найбільш дискусійних категорій у правовій науці, адже серед науковців не вироблено єдиного підходу до визначення її сутності та змісту.

Аналізуючи погляди різних науковців на зловживання правом, В.В. Рєзнікова виділила декілька основних концепцій. По-перше, концепція, прибічники якої зловживання правом визначають через реалізацію суб’єктивних прав та (або) наданих повноважень з порушенням та (або) без порушення встановлених законом меж. По-друге, концепція, за якою “зловживання правом” визначають як форму здійснення права всупереч його призначенню, меті, соціальній функції чи інтересам інших суб’єктів, за допомогою якої спричиняється шкода іншим учасникам суспільних відносин. По-третє, концепція, у рамках якої зловживання правом ототожнюється з перевищенням права, його меж, — порушення закону проявляється в: а) намірі заподіяти шкоду дією, що, у свою чергу, уважається порушенням закону; б) припустимому намірі заподіяти шкоду; в) зневазі до суспільних інтересів. По-четверте, трактування зловживання правом як

особливого типу правопорушення, що вчиняється уповноваженою особою при здійсненні нею належного їй права, пов’язане з використанням недозволених конкретних форм у рамках дозволеного їй загального типу поведінки. По-п’яте, концепція, за якою зловживання правом трактується як різновид правової поведінки[63].

Зловживання правом – це така протиправна поведінка, у процесі та в результаті якої суб’єкт права, маючи на меті заподіяти шкоду іншим суб’єктам або свідомо припускаючи її настання, формально здійснює певне суб’єктивне юридичне право, зміст якого має відносно визначений характер і тому може бути витлумачений неоднозначно.[64]

Так оприлюднення твору, унаслідок чого порушено права інших людей на таємницю їхнього особистого і сімейного життя, є прикладом зловживання правом, що виникає у сфері інтелектуальної власності та права на інформацію[65].

Зловживання правом на свободу слова та інформації не є особливим видом правової поведінки. Воно являє собою таку форму реалізації суб’єктивного права, що суперечить його призначенню. Тобто суб’єкт, користуючись своїм природним правом на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, порушує інтереси інших осіб через учинення аморальних проступків або правопорушень[66].

М.О. Стефанчук зловживання суб’єктивним цивільним правом визначає як передбачену нормами права поведінку управомоченої особи зі здійснення свого суб’єктивного цивільного права, якою може бути завдано шкоди іншим особам.

---

[63] Рєзнікова В.В. Зловживання правом: поняття та ознаки /В.В Рєзнікова //Університетські наукові записки. – 2013. – №1 (45). – С. 27.

[64] Полянський Т.Т. Зловживання правом: загальнотеоретична характеристика: автореф. дис. … на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. «Теорія та історія держ. і права; історія політ. і правових учень» /Т.Т. Полянський. – Львів, 2011. – С.10.

[65] Шишка Р.Б. Проблема зловживання правом в сучасному цивільному праві [Електронний ресурс] /Р.Б. Шишка //Приватне право і підприємництво. – 2014. – Вип. 13. – С. 24– 27. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j– pdf/Ppip_2014_13_8.pdf

[66] Новицька Н. Б. Правові аспекти зловживання правом на свободу слова та інформації /Н.Б. Новицька //Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2013. – 4(63). – С. 65.

Зловживання правом має місце за наявності таких ознак: закріплення в законі суб'єктивного цивільного права (наявність уповноважуючої норми); реальна можливість здійснення суб'єктивного цивільного права; реальне здійснення свого суб'єктивного цивільного права, відповідно до якого особа власним волевиявленням здійснює його (фактичним чи юридичним способом); управомочена особа своєю поведінкою зі здійснення суб'єктивного цивільного права завдає шкоду; управомочена особа діє винувато[67].

Як зазначалося, зловживання правом є поведінкою (активною чи пасивною) зі здійснення права, але з порушенням установлених меж, місця, способу і форми їх здійснення. Це ґрунтується на аналізі ч. 6 ст. 13 ЦК України, відповідно до якої в разі недодержання особою при здійсненні своїх прав вимог, які встановлені частинами 2–5 цієї статті (тобто фактично меж здійснення прав), суд може зобов'язати її припинити зловживання своїми правами, а також застосувати інші наслідки, установлені законом. При цьому зловживання правом завжди є поведінкою протиправною, яка полягає в тому, що, здійснюючи своє суб'єктивне право, уповноважений суб'єкт порушує встановлений нормою права обов'язок дотримуватися при здійсненні права меж (вимог) його здійснення. Наразі такий загальний обов'язок закріплено в ч. 1 ст. 13 ЦК України, згідно з якою цивільні права особа здійснює в межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства[68].

З-поміж різних наукових підходів, які розкривають сутність категорії «зловживання правом», на особливу увагу заслуговує її визначення як однієї з форм правового нігілізму, запропоноване О.Я. Рогач. Суть правового нігілізму полягає в тому, що в результаті переплетіння об'єктивних (неефективна та недієва правова ідеологія, недотримання принципів права, недосконале та суперечливе

---

[67] Стефанчук М.О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: автореф. дис. … на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і цивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право» /М. О. Стефанчук . – Киев: Б.В., 2006. – 20 с.

[68] Шишка Р. Б. Проблема зловживання правом в сучасному цивільному праві [Електронний ресурс] /Р. Б. Шишка //Приватне право і підприємництво. – 2014. – Вип. 13. – С. 26. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j– pdf/Ppip_2014_13_8.pdf

законодавство, нездатність держави забезпечити основоположні права та свободи людини, корумпованість влади та державних інституцій, відсутність ефективного механізму реалізації законодавства, низька якість судочинства тощо) та суб'єктивних чинників (низький рівень правосвідомості, відсутність правової культури, деформація ціннісних орієнтацій суб'єкта тощо) особа та (або) певна соціальна група свідомо негативно ставиться до права, не сприймає його як регулятор суспільних відносин, не дотримується або ж вибірково дотримується його норм.

Правовий нігілізм полягає в невизнанні права як соціальної цінності, проявляється в негативному ставленні до законодавства, його ефективності, необхідності дотримання.

Зловживання правом – це соціально шкідливе явище, яке відображає нігілістичне ставлення особи до права та полягає в намаганні суб'єкта правовідносин створити ілюзію (видимість) правомірного використання права при вчиненні ним умисних діянь, спрямованих на порушення об'єктивних меж здійснення права та внутрішніх (спеціальних) меж зовнішнього розсуду[69].

Видається, що плагіат є ілюзією правомірного використання права на творчість. Адже плагіатор, приховуючи факт використання чужих об'єктів права інтелектуальної власності, створює враження правомірної творчої діяльності, яка здійснюється в межах приписів законодавства. Хоча насправді внаслідок таких дій порушуються права та інтереси не лише тих творців, чиї об'єкти інтелектуальної власності привласнено, а й суспільства та держави. Право на творчість використовується не для реалізації інтелектуальних, творчих здібностей, а задля досягнення певних корисливих цілей. Основою такої поведінки плагіатора є зміна ціннісних пріоритетів як самого плагіатора, так і в суспільстві, зневажливе ставлення до права інтелектуальної власності, упевненість у безкарності у випадку порушення прав та інтересів інших суб'єктів

---

[69] Рогач О. Я.Зловживання правом: теоретико– правове дослідження /О. Я. Рогач. – Ужгород: Ліра, 2011. – С.327.

права інтелектуальної власності. Крім соціальних та етичних чинників, які зумовлюють поширення плагіату, важливе значення мають і юридичні, серед яких слід визначити: неузгодженість законодавства у сфері інтелектуальної власності, складність доведення фактів плагіату, тривалий судовий розгляд справ.

Плагіат як зловживанням правом на творчість – це активна поведінка творця-плагіатора, спрямована на створення нового результату інтелектуальної діяльності, яка передбачає недотриманням умов використання чужих об'єктів права інтелектуальної власності, здійснюється з усвідомленням можливості настання негативних наслідків для третіх осіб та призводить до порушення їхніх прав та інтересів.

Ураховуючи, що право на творчість невід'ємно пов'язане з правом на інформацію, на нашу думку, плагіат також є результатом зловживання правом на інформацію. Створення нового об'єкта переважно базується на використанні творцем, винахідником уже відомої йому інформації. Особливо це властиво науковій сфері, де використання існуючих наукових праць є обов'язковою умовою, зокрема під час написання огляду літератури в дисертаційних роботах. Досліджуючи праці інших науковців, плагіатор отримує необхідну інформацію та всупереч вимогам законодавства видає її за власну. Особливо гостро ця проблема стоїть у випадку неправомірного використання чужої ідеї. Як відомо, ідея як об'єкт авторського права не охороняється, відповідно до моменту втілення ідеї в об'єкт права інтелектуальної власності в автора ідеї права інтелектуальної власності на неї не виникають. Однак самої інформації, яка є змістом ідеї, може бути достатньо для плагіатора, щоб на її основі створити об'єкт права інтелектуальної власності та привласнити його собі. Із позиції права інтелектуальної власності такі дій вкрай важко визнати правопорушенням, тоді як з позиції реалізації права на інформацію такі дії є зловживанням правом, адже плагіатор цілеспрямовано використовує отриману інформацію всупереч чесним звичаям, загальним правилам з усвідомленням можливості настання негативних наслідків для власника ідеї.

Слід зазначити, що у відносинах, пов'язаних із плагіатом, зловживання правом на інформацію має й інший прояв, а саме поширення інформації про звинувачення в плагіаті, яка не завжди підтверджена доказами, належним чином не перевірена. Унаслідок поширення такої інформації в засобах масової інформації порушуються права та інтереси добросовісних творців, які не допускали плагіат у своїй діяльності. У практиці Європейського Суду з прав людини такі справи віднесено до категорії «порушення прав на свободу вираження поглядів» ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.[70]

Так у справі CUC PASCU – Romania (No 36157/02) Європейським Судом з прав людини було встановлено порушення права на свободу вираження. Заявник – журналіст – був обвинувачений у наклепі після друкування в газеті статті, в якій були образливі висловлювання на адресу декана медичного факультету Oradea University та члена Парламенту, звинувативши його в плагіаті та шахрайстві. Заявник був визнаний винним у дифамації, зобов'язаний виплатити штраф, а також спільно з газетою, в якій надруковано статтю, відшкодувати збитки. Під час розгляду справи в суді журналіст не надав фактичних доказів на підтвердження своїх звинувачень. У зв'язку із чим Судом визнано оскаржуване втручання у свободу вираження поглядів було «необхідним у демократичному суспільстві»[71].

Таким чином плагіат як юридичне явище є зловживанням правом на свободу інтелектуальної, творчої діяльності та передбачає цілеспрямоване привласнення авторства на чужі об'єкти права інтелектуальної власності з метою отримання економічного, соціального, наукового результату, яке здійснюється з усвідомленням можливості настання негативних наслідків для третіх осіб.

---

[70] Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004

[71] Information Note on the Court's case – law /August– September 2008. – No. 111. – 21 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/sites/search_eng/pages/search.aspx#{%22fulltext%22:[%22plagiarism%22]}

1.2. Правова політика цивільно-правового захисту прав від плагіату: методологічний аспект

В Україні за роки незалежності створено державну систему правової охорони інтелектуальної власності. Зокрема, сформовано нормативно-правову базу, що в цілому відповідає міжнародним нормам і стандартам, розбудовано відповідну інфраструктуру, запроваджено механізми реалізації правових норм.

У сучасних умовах метод правового регулювання творчих правовідносин характеризується застосуванням метода тимчасової монополії та договірного регулювання за умови дотримання гарантованого державою мінімуму прав. Втручання держави в регулювання відносин, пов'язаних із створенням, використанням результатів інтелектуальної, творчої діяльності обмежується, набуваючи характеру сприяння ефективної реалізації законних прав та інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності[72].

Формування права ведеться через усвідомлення індивідом своєї потреби та формування інтересу до певного предмета, визначення споживчої та мінової вартості цього предмета і усвідомлення індивідом економічної дієздатності. Вибираючи юридично значущу дію з оволодіння предметом потреби, індивід далеко не завжди орієнтується на чинні норми права. На цій стадії він постає дійсно вільним і може розглядати навіть протиправне діяння як варіант своїх наступних дій. Провідним мотивом обраного індивідом варіанта юридично значущої дії є його матеріальний інтерес, бажання отримати максимальну вигоду. У тих випадках, коли можливість її отримання надається на шляхах погано поєднуваних з законом, індивід може ігнорувати закон і шукати нові правові шляхи реалізації своїх матеріальних чи духовних інтересів. Саме на цьому шляху,

---

[72] Венедіктова І. В. Специфіка методу права інтелектуальної власності /І. В. Венедіктова //Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2014. – №1106. – Вип. 17. – С. 93.

як і раніше, індивіди формують нові правові відносини, які найкраще відповідають сучасному рівню розвитку економіки[73].

Плагіат є яскравим прикладом обходу правових приписів з метою задоволення власних інтересів плагіатора. При цьому ігнорування законодавчих приписів, неефективність сучасного стану правового регулювання відносин у сфері захисту прав інтелектуальної власності обумовлює необхідність розроблення нових механізмів виявлення та попередження плагіату та їх законодавчого закріплення.

Правотворча діяльність компетентних органів держави є логічним завершенням складного процесу правоутворення, який передбачає виявлення об'єктивної потреби у врегулюванні певної сфери суспільних відносин, формування правових поглядів, науковий аналіз, оцінку дійсності, врахування позицій громадськості та політичних сил[74].

Держава ж, як складова системи державно упорядженого суспільства, ухвалюючи і реалізуючи юридичні норми, по суті об'єктивно сприяє посиленню організації суспільних відносин через створення умов співпричетності кожного до загального блага, певної форми соціальної взаємодії, в тому числі суспільства, захисту цілості останнього[75].

Кожен закон має дві мети: загальну та спеціальну. Загальна мета будь-якого закону полягає в тому, що він повинен бути основним юридичним регулятором суспільних відносин, тобто єдино та одноманітно регулювати найбільш важливі і типові суспільні відносини. Суть спеціальної мети полягає у тому, що кожен конкретний закон має стати ідеальним регулятором конкретної групи суспільних відносин. Однак прийняття закону – це лише перший етап його «життя». В

---

[73] Сирих В. Методологія інтегративного право розуміння /В. Сирих //Право України. – 2014. – №1. – С. 113–119.

[74] Павлишин О. Теоретико–методологічні проблеми реформування правової системи України: семіотичний аспект /О. Павлишин //Українознавчий альманах. – 2011. – Вип.5. – С.85.

[75] Мінченко Р. М. Проблеми взаємодії державної влади і громадянського суспільства/Р.М. Мінченко //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип. 29. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2006. – С. 195–202.

подальшому практика повинна показати, наскільки ефективним (чи неефективним) він виявиться. Адже соціальні відносини – річ мінлива та динамічна, і саме законодавець, дотримуючись загальних законів суспільного розвитку, має встигати за тими змінами в суспільному житті, що відбуваються та впливають на якість законодавчого забезпечення[76].

Як слушно зазначає Р.М. Мінченко «закони держави, які не ґрунтуються на потребах і інтересах людей, суспільства в цілому, неспроможні подолати неправомірність поведінки людини»[77].

Як зазначив Рабінович П.М., відповідно до процесу деформалізації інструментарію юридичного регулювання відбувається й відповідна новелізація праводержавознавчої методології, аби остання забезпечувала практично значущу ефективних досліджень[78].

Із метою визначення шляхів подальшого розвитку та вдосконалення державної системи правової охорони інтелектуальної власності, пріоритетами якої є максимально повне, своєчасне, якісне забезпечення фізичним та юридичним особам набуття і захисту прав інтелектуальної власності відповідно до міжнародних норм і стандартів, визначення пріоритетів та перспектив розвитку Національної системи інтелектуальної власності, стратегічних напрямів та основних завдань, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності, було прийнято Концепцію розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 роки[79], а також розроблено проект Національної стратегії розвитку сфери

---

[76] Стефанчук Р. О. Десятиліття нового Цивільного кодексу України: робота над помилками /Р. О. Стефанчук //Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – №1. – С. 205.

[77] Мінченко Р. М. Проблеми взаємодії державної влади і громадянського суспільства /Р.М. Мінченко //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип. 29. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2006. – С. 195–202.

[78] Рабінович П. Методологія вітчизняного загальнотеоретичного право державознавства: деякі сучасні тенденції /П. Рабіновіч //Право України. – 2014. – №1. – С. 19.

[79] Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2014 роки: рішення Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності (Протокол від 11 березня 2009 р. №11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sips.gov.ua/ua/konts9– 14.html

інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року[80]. Слід зауважити, що ні в Концепції, ні в проекті Національної стратегії не приділено належної уваги захисту прав інтелектуальної власності від плагіату. Зокрема, у проекті Національної стратегії серед основних завдань виділено вжиття заходів в інтересах створення ефективних механізмів захисту прав інтелектуальної власності, запобігання та боротьби з контрафакцією та піратством. Відповідних заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності від плагіату в проекті немає (як і немає жодного слова про плагіат чи привласнення авторства).

Такий підхід, на нашу думку, не є виправданим. Плагіат є специфічним порушенням прав інтелектуальної власності, відрізняється від інших випадків неправомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності метою, способом учинення, які мають обов'язково враховуватись при визначенні способів запобігання йому, його виявлення, а також здійсненні захисту порушених прав. У зв'язку з цим актуального значення набуває питання формування ефективної правової політики цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату.

Демократичні перетворення в Україні, зокрема в правовій сфері (визнання прав людини і громадянина, формування правової держави, судово-правова реформа, удосконалення законодавства, усвідомлення нової, гуманістичної ролі права, пошук мирних конституційних шляхів вирішення конфліктів), поставили на порядок денний питання про вироблення єдиної загальнонаціональної довгострокової правової політики держави та визначення її основних пріоритетів[81].

Проблемі розкриття сутності, напрямів правової політики присвячено

---

[80] Проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua

[81] Державна політика: підручник /Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К.: НАДУ, 2014. – С.19.

чимало наукових праць[82], попри це єдиного підходу до її визначення у науковій доктрині не сформовано.

О.М. Руднєва та О.Н. Ярмиш зазначають, що «правова політика» має три інтерпретації: діяльнісну (правова політика розглядається як науково обґрунтована і послідовна діяльність державних і муніципальних органів зі створення ефективного механізму правового регулювання); ідеологічну (згідно з якою правова політика визначається як комплекс ідей, заходів, завдань, програм, настанов, що реалізуються у сфері права і завдяки праву); у третьому варіанті правова політика сприймається як частина державної політики[83].

Стефанчук Р.О., аналізуючи правову політику як явище та суспільний процес, виділяє такі її основні ознаки: правова політика базується на основі права; правова політика здійснюється правовими методами; правова політика охоплює правову сферу діяльності держави; правова політика має публічний характер; правова політика формується та здійснюється з дотриманням певних принципів; знаходить своє вираження в офіційних нормативно-правових актах[84].

До принципів як відправних положень правової дії, що є основою формування та реалізації правової політики, М.П. Недюха відносить: верховенство права, законність, демократизм, орієнтацію на гуманістичні та моральні цінності, соціально-політична зумовленість, узгодженість інтересів людини, суспільства та держави, урахування національних інтересів щодо

---

[82] Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.– практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) /за ред. О. М. Руднєвої, д. ю. н., проф. – К.: НІСД,2013. – 160 с.; Тацій В. Я. Проблеми формування правової політики в Україні /В.Я. Тацій //Вісник НАПрН України. – 1994. – №2. – С. 3– 13; Железняк Н. А. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика /Н. А. Железняк //Наукові записки: зб. наук. пр. Том 21. Юридичні науки – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. – С. 8–14; Железняк Н.А. Нормотворча діяльність як правова форма реалізації державної правової політики //Право України. – 2004. – №7. – С. 94–98.

[83] Руднєва О. М. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності /О. М. Руднєва, О. Н. Ярмиш //Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.–практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) /за ред. О.М. Руднєвої, д. ю. н., проф. – К.: НІСД,2013. – С.8.

[84] Стефанчук Р. О. Актуальні питання законотворення в сучасних умовах /Р. О. Стефанчук //Міжнародний юридичний вісник: зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України. – 2015. – Вип. 1 (2). – С. 201–202.

вирішення питань імплементації міжнародних стандартів правового регулювання, наукова обґрунтованість, цілеспрямованість та чітке визначення пріоритетів, еволюційний характер формування правової політики, орієнтація на досягнення кінцевих результатів, поєднання механізмів управління та самоорганізації, державного регулювання та самоврядування, планомірність і поетапність, сталість і прогнозованість, відкритість процесу формування та реалізації[85].

В.М. Братасюк слушно акцентує увагу на особливо важливому аспекті правової політики – її ціннісному вимірі. Саме завдяки загальнолюдським цінностям, що є спільним надбанням людської культури, кульмінацією її розвитку, правова політика може виступати ефективним чинником соціальних інтересів, гармонізації соціальних відносин, відносин між людиною і державою, чинником гуманізації соціального життя тощо[86].

Ю.О. Ващук підкреслює управлінську функцію правової політики. Правова політика, перш за все, є засобом управління суспільними процесами, який реалізується через нормативно-правове регулювання суспільних відносин, тобто через установлення норм позитивного права правова політика передбачає безпосереднє використання права як засобу управління соціальними процесами. Правова політика визначає правовий розвиток країни, узагальнюючи особливості різних галузей людської діяльності, вона синтезує їх у юридичних нормах[87].

Попри те, що при визначенні правової політики акцентується увага на різних її аспектах, основним її призначенням є ефективне правове забезпечення відносин у різних сферах суспільного життя, розвитку громадянського суспільства та правової держави.

---

[85] Недюха М. Правова політика України: новітні виміри /М. Недюха //Вісник Академії управління МВС. – 2010. – №4(16). – С. 38–45.

[86] Братасюк В. М. Людина– особистість як суб'єкт права в контексті сучасної правової політики /В. М. Братасюк //Публічне право. – 2013. – №4 (12). – С. 127–134.

[87] Ващук Ю. О. Сутнісні аспекти правової політики [Електронний ресурс] /Ю.О. Ващук //Форум права. – 2014. – №1. – С. 67–71. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2014_1_13.pdf

Правова політика як складне структурне утворення існує на різних рівнях, а саме: на міжнародному, державному, регіональному, локальному, у рамках різних співдружностей і т. ін.[88].

Для сфери інтелектуальної власності поряд із формуванням національної політики важливе значення має міжнародна правова політика забезпечення прав інтелектуальної власності. Результати інтелектуальної власності в умовах сьогодення є одним із найважливіших ресурсів, який забезпечує розвиток промисловості, духовне збагачення населення, життя та здоров'я людей. Забезпечення належного рівня захисту прав інтелектуальної власності є однією з умов інвестиційної привабливості країни, а високий рівень порушень у сфері інтелектуальної власності негативно впливає не лише на міжнародний імідж країни. Функціонування міжнародного ринку інтелектуальної власності багато в чому залежить як від формування єдиних міжнародних засад захисту прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності (міжнародної правової політики), так і правової політики окремих країн. Особливої актуальності питання формування як національної, так і міжнародної правової політики набуває щодо захисту прав інтелектуальної власності від плагіату. Спрощення доступу до інформації, відкритість наукових ресурсів стали поштовхом до масового поширення плагіату в усіх сферах інтелектуальної діяльності. Дисертаційні роботи, пісні, художня література просто перекладаються іншою мовою та видаються за оригінальні твори, у сфері промисловості випускається чимало продукції, яка є повною копією відомих світових брендів, що зумовлює важливість налагодження конструктивного діалогу між різними країнами з метою визначення спільних напрямів боротьби з плагіатом. Підґрунтям формування міжнародної правової політики захисту прав від плагіату повинна виступати національна правова політика.

---

[88] Минькович–Слободяник О. В. Види правової політики України /О.В. Минькович–Слободяник //Часопис Київського університету права. – 2012. – №2. – С.23.

У наукових дослідженнях поряд із загальною категорією «правова політика», також виділяються окремі її види, зокрема, «фінансово-правова політика»[89], «кримінально-правова політика»[90] та ін.

Ураховуючи, що відносини інтелектуальної власності є переважно приватноправовими, правова політика захисту прав інтелектуальної власності є складовою цивільно-правової політики.

С.А. Муромцев наголошував на необхідності розмежування цивільного правознавства і цивільно-правової політики, яка визначає цілі та прийоми, якими повинні керуватися цивільний законодавець та суддя. На її основі складається догма цивільних правових визначень у такому вигляді й у такій системі, які прямо відповідають вимогам цивільної судової політики[91].

Л.А. Музика цивільно-правову політику визначає як діяльність держави, що має на меті забезпечення оптимального функціонування і розвитку цивільно-правових відносин та практики застосування цивільного законодавства. Це стратегія і тактика розвитку цивільного законодавства і практики його застосування. Цивільно-правова політика може розглядатись принаймні у двох значеннях: по-перше, як діяльність держави у сфері цивільно-правових відносин щодо їх оптимального врегулювання; по-друге, як відповідна доктрина, що вивчає проблеми та визначає передусім стратегічні напрями оптимального врегулювання цивільних правовідносин[92].

Р.О. Стефанчук поряд із категорією «цивільно-правова політика» зазначає про приватноправову політику як різновид державної політики, під якою

---

[89] Латковська Т.А. Місце фінансово– правової політики у правовій системі держави /Т.А. Латковська //Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія". – 2014. – Вип. 2. – С. 124–133;

[90] Фрис П. Л. Кримінально– правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми: Монографія /П. Л. Фрис. – К.: АТІКА, 2005. – 332 с.

[91] Муромцев С. А. Определение и основное разделение права [Електронний ресурс] /С.А. Муромцев. – Москва: Тип. А. И. Мамонтова и Ко, 1879. – 250 с.. – Режим доступу: http://books.e– heritage.ru/book/34480

[92] Музика Л. А. Цивільно–правова політика: сучасна актуалізація давньої проблеми /Л.А. Музика //Право України. – 2011. – №6. – С.154–160.

розуміється сукупність ідей, цілей, завдань, методів, підходів, що спрямовані на розвиток приватноправового регулювання. Таке особливе становище приватноправової політики пов'язане, у першу чергу, із тим, що саме вона визначає напрям розвитку приватного права (отже, найбільш природної для приватної особи галузі права), а, відповідно, і питання подальшого ефективного регулювання приватноправових відносин, які є фундаментом розвитку громадянського суспільства. Саме приватноправова політика є запорукою захисту прав особи та розвитку економіки в державі[93].

Приватноправова політика, як і будь-який суспільний процес, повинна мати певний якісний вимір. Якість як наукова категорія містить такі складові: а) мета (те, заради чого здійснюється ця політика); б) економічність (те, якими засобами здійснюється політика); в) стабільність (те, наскільки ця політика буде тривалою та планомірною в часі); г) ефективність (те, наскільки мета і засоби, витрачені на здійснення цієї політики, відповідають результатам). На превеликий жаль, сьогодні жодна з даних складових цивільно-правової політики не має належного здійснення та контролю[94].

Як один із напрямів приватноправової політки слід виділити приватноправову політику у сфері права інтелектуальної власності, яка передбачає діяльність держави, спрямовану на забезпечення розвитку інтелектуальної, творчої діяльності, ефективної охорони та захисту прав інтелектуальної власності, а також участь інших суб'єктів, не наділених владними повноваженнями (суб'єктів права інтелектуальної власності, громадськими організаціями), які сприяють реалізації правової політики.

З урахуванням доктринальних положень приватноправова політика у сфері права інтелектуальної власності може бути визначена як основоположні ідеї,

---

[93] Стефанчук Р. Сучасні проблеми приватного права (до 10– ї річниці прийняття Цивільного кодексу України) /Р. Стефанчук //Приватне право. – 2013. – №1. – С.95.

[94] Стефанчук Р. Десятиліття нового цивільного кодексу України: робота над помилками /Р. Стефанчук //Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – №1. – С. 201.

принципи, методи, спрямовані на створення сприятливих умов розвитку інтелектуальної, творчої діяльності, забезпечення права на творчість та авторських прав творця, ефективної охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

У свою чергу захист прав інтелектуальної власності від плагіату є одним із напрямів приватноправової політики у сфері інтелектуальної власності, та передбачає: захист авторства як особистого немайнового блага, забезпечення запобігання (профілактики) проявам плагіату, виявлення та припинення плагіату; ліквідацію його наслідків.

Ураховуючи негативний вплив плагіату на різні сфери суспільного життя, приватноправова політика у сфері інтелектуальної власності має бути спрямована на досягнення глобальної мети – забезпечення дотримання принципу верховенства права, законності у сфері інтелектуальної діяльності, створення належних умов для реалізації конституційного права на свободу творчості, ефективний захист результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Приватноправова політика захисту прав інтелектуальної власності від плагіату передбачає такі напрями.

Захист прав та інтересів творців – забезпечення правових та інституційних засад ефективного цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату з метою відновлення порушених прав, відшкодування завданої правоволоділцям шкоди.

Захист інтересів держави – по-перше, створення режиму найбільшого сприяння розвитку науки шляхом захисту наукової сфери від псевдонауки, підтримка вчених та недопущення плагіаторів і фальсифікаторів до кола фахівців; по-друге, запобігання студентському плагіату, який є підґрунтям наукового плагіату, задля підвищення рівня підготовки фахівців, рівня правової культури, формування поважливого ставлення до результатів чужої інтелектуальної, творчої діяльності; по-третє, захист майнових інтересів держави від нецільового

використання бюджетних коштів, виділених на фінансування грантів, проведення фундаментальних досліджень, виплату заробітної плати.

Захист інтересів суспільства – забезпечення права на отримання достовірної інформації про об’єкти права інтелектуальної власності та їх творців, права на придбання якісної продукції, вирішення важливих соціальних задач.

Основними напрями приватноправової політики у сфері захисту прав інтелектуальної власності від плагіату є такі.

Правотворчий – спрямований на правове забезпечення цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату.

У першу чергу правова політика асоціюється з прийняттям законодавчих актів, які б відповідали міжнародним, європейським стандартам, ефективно регулювали суспільні відносини. Разом із тим в основі прийняття такого законодавства має бути фундаментальне наукове дослідження національної та зарубіжної практики, історичних аспектів розвитку суспільних відносин. Особлива увага має бути приділена прогнозно-аналітичному забезпеченню правотворчої діяльності, адже практика застосування законодавства дозволяє визначити його ефективність, достатність та прогресивність. Більше уваги має бути приділено науковій експертизі проектів нормативно-правових актів.

Ураховуючи сучасний курс України на європейську інтеграцію, одним з основних напрямів правової політики у сфері правотворчості визнається адаптація законодавства України до вимог і стандартів законодавства ЄС. Однак узгодження законодавства без покращання практики його застосування не принесе очікуваних позитивних результатів. Як слушно із цього приводу зауважує І.В. Яковюк «адаптуючи законодавство України, необхідно забезпечити не лише його відповідність acquis communautaire, а й забезпечити механізм його виконання, оскільки часто навіть найдосконаліший нормативний акт на практиці досить складно реалізувати. Тому доцільно виділяти два аспекти адаптації законодавства: формальний, що передбачає приведення національного

законодавства у відповідність до acquis communautaire, та практичний, що полягає у створенні умов, необхідних для застосування адаптованого законодавства»[95].

На сьогодні практично не здійснюється серйозне вивчення зарубіжного досвіду нормопроектування та практики його застосування. В Україні, на жаль, практично немає перекладів ані сучасних праць провідних юристів світу, ані, навіть, нормативно-правових актів зарубіжних країн. Саме тому необхідно негайно розпочати роботу з перекладу основних нормативно-правових актів світу, реферування та перекладу сучасних праць іноземних авторів, вивчення останніх наукових досліджень, які відбуваються у світі [96].

Не менш важливе значення має також узгодження положень чинного національного законодавства. Постійний розвиток суспільних відносин зумовлює прийняття нових законодавчих актів, які за змістом пересікаються із чинним законодавством, однак норми яких не завжди є узгодженими. Наявність колізій суттєво ускладнює практику застосування законодавства, призводить до формування різних підходів щодо вирішення однакових за суттю спорів.

Законотворча діяльність повинна ґрунтуватися на принципі правової визначеності, який передбачає зрозумілість, точність, несуперечність, логічну узгодженість правових норм. Дотримання даного принципу запобігає неоднозначному розумінню і, отже, неправомірному застосуванню юридичних норм, яке спричиняє порушення прав і законних інтересів громадян. Принцип правової визначеності повинен включати не лише формальний (нормативно-змістовний) аспект, спрямований на чіткість, зрозумілість, точність, логічність правових норм, але й часовий (темпоральний), що передбачає довгострокову,

---

[95] Яковюк І.В. Правова політика України в умовах європейської інтеграції /І. В. Яковюк //Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.–практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) /за ред. О.М. Руднєвої, д.ю.н., проф. – К.: НІСД,2013. – С.37.

[96] Стефанчук Р. О. Актуальні питання законотворення в сучасних умовах /Р.О. Стефанчук //Міжнародний юридичний вісник: збірн. наук. праць Національного університету державної податкової служби України. – 2015. – Вип. 1 (2). – С. 205.

передбачувану перспективу дії правового акта, його розумну стабільність, що сприяє формуванню довіри до держави та її органів.[97]

У сфері інтелектуальної власності так і залишилось невирішеним питання узгодження положень Цивільного кодексу України і спеціального законодавства, яке регулює набуття, захист прав на окремі категорії об'єктів права інтелектуальної власності[98]. Потребують уточнення окремі законодавчі дефініції, зокрема, «академічний плагіат» у Законі України «Про вищу освіту» щодо визначення способів його вчинення.

Нагальною проблемою у сфері захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, як уже було зауважено, є відсутність комплексної програми боротьби з ним. У зв'язку із цим уважається доцільним внести до проекту Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року такі доповнення:

- у ІІ розділі «Сучасний стан розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні» серед Основних проблем, викликів та ризиків передбачити плагіат;
- серед «Стратегічних напрямів розвитку інтелектуальної сфери в Україні» передбачити «удосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності, створення ефективних механізмів запобігання плагіату та боротьби з ним»;
- до основних завдань Національної стратегії віднести розроблення комплексу заходів, які будуть реалізовуватися з метою створення ефективних механізмів захисту прав інтелектуальної власності, запобігання плагіату та боротьби з ним.

---

[97] Правовая политика и ее принципы: выступление судьи Конституционного Суда Тиковенко А.Г. на международной научно– практической конференции «Правовая политика Республики Беларусь: современное состояние и перспективы развития» (6 декабря 2013 г., г. Минск) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kc.gov.by/main.aspx?guid=21315

[98] Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти): монографія /авт.. кол.; за заг. ред. Є. О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 151–162.

Правозастосовний напрям, виступаючи індикатором ефективності правового регулювання відносин у сфері права інтелектуальної власності, спрямований не лише на забезпечення захисту прав та інтересів творців, а й дозволяє виявити прогалини та колізії у законодавстві, тим самим визначаючи вектор правотворчої діяльності.

Правозастосування як форма реалізації правової політики виявляється в двох аспектах. По-перше, йдеться про суб'єкта, особу, яка володіє за чинним законодавством можливістю правозастосування. По-друге, кожен акт застосування права стосується прямо чи опосередковано особи, її прав і обов'язків, правового статусу, а часом – і долі. У цьому сенсі дана форма правової політики має особистісний характер. Тому правова політика як цілісний комплекс заходів необхідна і в цій сфері. Без правозастосування немислиме втілення в життя правової політики[99].

При визначенні поняття «правозастосування» переважно акцентується увага на специфіці суб'єктного складу відносин, які виникають у цій сфері. Суб'єктами правозастосування є уповноважені органи державної влади (органи виконавчої та судової влади). Питання визнання суб'єктами правозастосування окремих громадян, громадських організацій, які не є суб'єктами публічної влади, не отримали однозначної оцінки серед науковців. Фактично сформувалися два наукові підходи до визначення суб'єктів правозастосування.

Відповідно до першого – суб'єктами правозастосування є лише органи державної влади та суб'єкти, яким делеговані відповідні повноваження. Як зауважує Бочаров Д., є загальновизнаним, що правозастосовну діяльність можуть здійснювати державні органи, установи, державні й недержавні підприємства, громадські організації та навіть окремі особи за умови, що державою

---

[99] Минькович–Слободяник О.В. Види правової політики України /О.В. Минькович–Слободяник //Часопис Київського університету права. – 2012. – №2. – С.22.

(законодавством) їм надано відповідні повноваження, та в межах своєї компетенції[100].

Відносини, які виникають за участю інших суб'єктів – громадян, громадських організацій, юридичних осіб, які, не наділені владними повноваженнями, визнаються реалізацією права. Так, О.В. Легка реалізацію права визначає, як інтелектуально-вольову діяльність суб'єктів права, що спрямована на використання, виконання, дотримання та застосування правових норм, здійснюється для задоволення потреб та досягнення бажаного особистого чи соціального результату. При цьому до форм реалізації права віднесено: дотримання (суб'єкт не вчиняє дій, заборонених приписами норм права); виконання (суб'єкт виконує дії, до яких його зобов'язують приписи норм права); використання (суб'єкт відповідно до своїх інтересів і потреб використовує права, надані йому відповідно до приписів норм права); застосування (діяльність державних органів або посадових осіб, спрямована на реалізацію норм права з метою вирішення конкретної справи шляхом видання індивідуально-правових приписів)[101].

Д.Г. Манько зауважує, що реалізація права має вольовий характер (лише від волі суб'єкта права залежить, чи реалізує він наявні права, учинить заборонене діяння або втримається від протиправної поведінки) і в ряді випадків може здійснюватись у формі бездіяльності, то правозастосуванню властивий владний характер (наявність особливих, виключних повноважень у суб'єкта правозастосування) і тільки активна дія[102].

Відповідно до другого підходу суб'єктами правозастосування крім органів державної влади визнаються також інші суб'єкти.

---

[100] Бочаров Д. О. Правозастосовча діяльність: поняття, функції та форми: Проблемні лекції /Д. О. Бочаров. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. – С.8.; Пугач С. С. Суб'єкти застосування норм права: загальнотеоретичний аспект /С. С. Пугач //Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Вип.6. – Т.1. – С. 12.

[101] Легка О.В. Реалізація норм права: теоретико–правові аспекти /О.В. Легка //Право і суспільство. – 2012. – №1. – С. 30–33.

[102] Манько Д.Г. Щодо широкого розуміння категорії застосування права /Д.Г. Манько //Публічне право. – 2011. – №1. – С.131.

Досліджуючи правову політику в умовах глобалізації, Л.Г. Удовика слушно зауважує, що правова політика іманентно пов'язана з діяльністю державних органів, водночас слід визнати, що її ефективність і оптимальність в умовах глобалізації дедалі більше залежить від інститутів громадянського суспільства. Відкритість кордонів, залучення в глобальний економічний, правовий, інформаційний, культурний простір, трансформація правової свідомості й правової культури громадян, нестримне їх прагнення відстоювати й захищати свої права й свободи сприяють утвердженню в Україні громадянського суспільства[103].

Д.Г. Манько правозастосування поділяє на публічно-правове і приватноправове. Класифікаційним критерієм є статус суб'єкта правозастосування: публічно-правове – таке, що здійснюється суб'єктом, наділеним державно-владними повноваженнями; приватноправове – таке, що здійснюється іншими уповноваженими суб'єктами, що не володіють державно-владними повноваженнями. При цьому як публічно-правове, так і приватноправове правозастосування поділяється на два підвиди: організаційно-виконавче (здійснюється в таких формах: конкретизація, контроль) і правоохоронне (здійснюється в таких формах: розв'язання спорів, накладення санкції)[104].

На нашу думку, активну участь у реалізації політики захисту прав інтелектуальної власності від плагіату мають брати громадські організації, утворені творцями, винахідниками з метою представництва та захисту інтересів (Національна Спілка художників України, Національна Спілка письменників України), які повинні одними з перших реагувати на факти плагіату. У випадку доведеності плагіату, якщо він був навмисним і допускався неодноразово, недобросовісний творець повинен виключатись із таких спілок або інших подібних організацій. При цьому спілки можуть поширювати інформацію про

---

[103] Удовика Л.Г. Правова політика України в умовах глобалізації /Л.Г. Удовика //Порівняльне аналітичне право. – 2013. – №2. – С. 69.

[104] Манько Д.Г. Щодо широкого розуміння категорії застосування права /Д.Г. Манько //Публічне право. – 2011. – №1. – С.135.

виявлені факти недобросовісної творчості. З іншого боку, якщо обвинувачення в плагіаті є безпідставними, такі спілки мають активно долучатись до захисту прав творця. У першу чергу шляхом висловлення своєї позиції у засобах масової інформації, надання інформації, яка підтверджує професіоналізм, творчу «порядність» творця.

Слід зауважити, що у сфері захисту прав інтелектуальної власності від плагіату суб'єкти правозастосування залежать від суб'єкта-плагіатора та мети його вчинення. Зокрема, слід виділити плагіат у науковій сфері, яка контролюється державою (плагіат у дисертаційних роботах на здобуття наукового ступеня, плагіат у фундаментальних, прикладних дослідженнях, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету), та плагіат в інших сферах творчої інтелектуальної діяльності.

У першому випадку основним суб'єктом правозастосування є Міністерство освіти і науки України, у складі якого діє атестаційна колегія, яка є структурним підрозділом Міністерства, утворюється з метою виконання повноважень щодо підготовки та атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, покладених на МОН. До основних завдань атестаційної колегії віднесено, зокрема, участь у забезпеченні функціонування системи підготовки та атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації; затвердженні рішень спеціалізованих вчених рад про присудження наукового ступеня доктора наук і кандидата наук; присвоєнні вчених звань старшого наукового співробітника, доцента і професора науковим і науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації, закладів післядипломної освіти III-IV рівня акредитації та наукових установ. У випадку виявлення фактів плагіату в дисертаційних дослідженнях Атестаційна колегія МОН України приймає рішення про скасування рішення спеціалізованих вчених рад та відмову у видачі диплома кандидата або доктора наук. Крім того на підставі ч. 6 ст. 6 Закону України «Про вищу освіту» та п. 26 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового

співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. може бути прийнято рішення про позбавлення офіційних опонентів права участі в атестації наукових кадрів строком на два роки, а наукового керівника може бути позбавлено права участі у підготовці наукових кадрів на той же строк[105].

Крім того, на підставі п. 14 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника повноваженнями щодо зняття дисертації із захисту наділено спеціалізовані вчені ради[106].

Спеціальним суб'єктом у відносинах, які виникають під час захисту дисертаційних робіт, є офіційні опоненти. Так, якщо від офіційних опонентів надходить два негативні відгуки, захист дисертації не проводиться, а рада приймає рішення про зняття її з розгляду.

Така система контролю за якістю наукових робіт, недопущення випадків плагіату спрямована, у першу чергу, на захист публічних інтересів держави. Підтримання високої якості наукових робіт є важливою умовою розвитку наукової сфери, підвищення рівня молодих фахівців, необхідною умовою виконання важливих теоретичних та практичних завдань у різних сферах суспільного життя. Крім того, забезпечується і захист фінансових інтересів держави, адже у зв'язку зі збільшенням численності дипломованих фахівців постає необхідність збільшення фінансування на виплату спеціальних доплат за рахунок коштів державного бюджету.

В інших випадках порушення прав інтелектуальної власності основним суб'єктом правозастосування, як правило, виступають судові органи. За відсутності ефективної системи контролю за дотриманням прав інтелектуальної

---

[105] Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства щодо присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань: наказ Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/563/informatsiya– shchodo– zasidan– ta– rishen– atestatsijnoji– kolegiji/

[106] Положення про спеціалізовану вчену раду: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 №1059 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1170– 11

власності при створенні нових об'єктів інтелектуальної власності, основні заходи з виявлення плагіату та захисту порушених прав здійснюють творці або їхні правонаступники шляхом подання позову до суду. Переважне значення набуває захист приватних інтересів особи, чиї права порушені внаслідок плагіату.

В умовах сьогодення судова форма захисту залишається найбільш витребуваною у сфері захисту прав інтелектуальної власності від плагіату.

Слід зауважити, що у наукових дослідженнях одним із різновидів правової політики виділено судову (судово-правову) політику, основними напрямами якої є: підвищення ступеня легітимності судової влади, відновлення та підвищення довіри суспільства до органів судової влади та суддів; гарантування однакової для всіх громадян доступності правосуддя; утвердження незалежності судової влади, зокрема, встановлення належного рівня фінансування суддів, законодавче закріплення більш суворої відповідальності за спроби тиску або впливу на суддю з боку посадових осіб, представників влади та громадськості; удосконалення судочинства, процедурних аспектів правосуддя; формування високого рівня професійної правової свідомості та правової культури суддівського корпусу; удосконалення судових механізмів захисту прав та законних інтересів людини та громадянина тощо[107].

Доктринальний – полягає в науковому аналізі законодавства, практики його застосування, дослідженні міжнародного досвіду з метою виявлення причин, які сприяють поширенню плагіату, та наукового обґрунтування шляхів їх розв'язання.

Як слушно зауважує О.М. Руднєва найбільш оптимальною формою концептуалізації правової політики є доктринальна. Має бути розроблена Концепція правової політики, яка буде теоретико-прикладною юридичною розробкою високого наукового рівня та зорієнтує учасників процесу формування

---

[107] Овсяннікова О.О. Поняття та пріоритетні напрямки судово– правової політики в Україні /О. О. Овсяннікова //Науквий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип.3. – Т.3. – С. 261–264; Луць Л. А. Судова політика – основа формування та функціонування системи органів судової влади /Л. А. Луць //Вісник Центру суддівських студій. – 2008. – №11. – С. 7–9.

й реалізації правової політики при підготовці та прийнятті правотворчих і правозастосовних рішень, подоланні протиріч та неузгодженостей правових норм[108].

Слід зауважити, що практика розроблення концепцій правової політики відома окремим іноземним державам. Прикладом є Концепція правової політики Республіки Казахстан на період з 2010 до 2020 року. У концепції визначено загальні засади правової політики, визначено основні напрями розвитку національного права, основні напрями розвитку правоохоронної та судової системи, а також правозахисних інститутів, правове забезпечення зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності, напрями правової освіти та пропаганди. Щодо права інтелектуальної власності, до основних напрямів правової політики віднесено: приведення нормативних правових актів, що визначають право інтелектуальної власності, у відповідність із міжнародними стандартами в цій сфері з урахуванням національних інтересів. У галузі авторського права найважливішим завданням є підвищення рівня захисту конкретних авторських прав. Зокрема вимагає глибокого вивчення стан охорони авторських прав творів, розміщених у мережі Інтернет. У сфері промислової власності основними напрямами визнано: законодавчу відмову від охоронних документів на винахід (інноваційний патент), які видаються без перевірки технічного рішення за критерієм світової новизни; посилення захисту прав іноземних патентовласників та інвесторів, а також широке інформування ділової громадськості про сучасний характер патентної системи з метою залучення передових технологій і високотехнологічних інвестицій. Наголошено на необхідності прийняття спеціального законодавства про ноу-хау, а також законодавчого вирішення питання про державний орган – власника прав

---

[108] Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.– практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) /за ред. О.М. Руднєвої, д. ю. н., проф. – К.: НІСД,2013. – 160 с.

інтелектуальної власності на об'єкти інтелектуальної власності, створені за рахунок коштів державного бюджету[109].

Розроблення Концепції правової політики України дозволило б визначити загальні засади такої політики, актуальні напрями її розвитку для кожної галузі права, а також окреслити суб'єктів та їхню роль у реалізації правової політики, особливо щодо залучення недержавних організацій та громадян.

Поряд із правотворчістю, правозастосуванням, Л.А. Музика виділяє інтерпретаційний рівень реалізації цивільно-правової політики. Важливу роль у цивільно-правовій політиці відіграє тлумачення норм цивільного права, законодавства. За сучасних умов, коли триває процес формування національного цивільного законодавства, значення відповідних актів зростає. Конституційний Суд України неодноразово тлумачив положення законодавства та визначав їх відповідність Основному Закону держави. Особливе значення мають і постанови Пленуму Верховного Суду України, в яких порушено питання практики розгляду судами окремих категорій цивільних справ[110].

Освітній – полягає у підвищенні рівня правової культури, рівня знань із питань захисту прав інтелектуальної власності, підготовки висококваліфікованих кадрів.

Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені[111].

Політичний, інтелектуальний, моральний вигляд людини, її бажання та здатність до змін, громадянська позиція та активність дедалі більш очевидно стають вирішальною умовою модернізації державності, успішного ходу

---

[109] О Концепции правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года: Указ Президента Республики Казахстан от 24 августа 2009 года №858 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://adilet.zan.kz/rus/docs/U090000858

[110] Музика Л. А. Окремі аспекти рівнів реалізації цивільно–правової політики /Л.А. Музика //Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2013. – №6 (15). – 2013. – С. 101.

[111] Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента від 17 квітня 2002 р. №347/2002 //Офіційний вісник України. – 2002. – №16. – ст. 860.

перетворень у суспільстві. Ці якості мають підтверджуватися активною діяльністю людей, які виявляють високу культуру та риси цивілізованої поведінки, не тільки тих, хто володіє повноцінними правами, але й тих, хто може повнокровно виявити себе як особистість. Тому настільки актуальними є сьогодні проблеми подолання соціальної апатії, громадянської аморфності, інерції мислення та поведінки людей, стимулювання їхньої ініціативи та творчої самодіяльності, а також питання соціально-правового становлення особистості, яка знає та вміє активно користуватися своїми правами і свободами, відстоювати їх законними засобами [112].

Вбачається можливим виділити три освітні напрями. По-перше, це підвищення загального рівня правової культури в суспільстві, залучення засобів масової інформації до широкого висвітлення цінності інтелектуальної власності, правових засад правомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності, способів захисту порушених прав, формування режиму нетерпимості до плагіату. По-друге, підвищення рівня правової підготовки учнів та студентів, у тому числі щодо недопущення плагіату та його негативних наслідків. Формування свідомого ставлення до плагіату як грубого порушення чужих прав, крадіжки, яка є не менш небезпечною, ніж крадіжка будь-яких матеріальних речей. Вироблення навиків правильного використання чужих творів під час написання наукових робіт. По-третє, підготовка висококваліфікованих кадрів у галузі юриспруденції.

Ураховуючи зазначене, вбачається необхідним виділити два аспекти правової політики захисту прав інтелектуальної власності від плагіату. Приватноправовий – має методологічною основою мету забезпечення права на творчість та авторських прав творця. Основним ініціатором виявлення плагіату, притягнення плагіатора до відповідальності є творець, а у випадку його смерті або нездатності самостійно здійснювати захист прав – його спадкоємці. Органом державної влади, який приймає владні рішення, є суд. Основне завдання держави

---

[112] Мінченко Р. М. Правова активність особистості в умовах еволюції української державності /Р. М. Мінченченко: зб. наук. праць Вип. 51. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2009. – С. 173– 180.

в даному випадку полягає у створенні належних умов для реалізації кожним права на творчість, належне законодавче забезпечення відповідних відносин та забезпечення ефективного механізму правозастосування. Публічно-правовий аспект має основну мету – захист інтересів держави від псевдонауки, недопущення плагіату в дисертаційних роботах на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук. Основним суб'єктом правозастосування є Міністерство освіти і науки України. Спеціальними правами щодо контролю за недопущенням плагіату в наукових роботах наділено спеціалізовані вчені ради, наукового керівника та офіційних опонентів. Судові органи виступають суб'єктом правозастосування в цих відносинах у випадку прийняття негативного рішення по дисертаційній роботі.

Висновки до Розділу 1

Плагіат як соціальне явище є наслідком низької правової культури як суспільства, так і окремих громадян, невизнання виключних, монопольних прав творців на результати їх інтелектуальної діяльності; переоцінки цінностей – надання переваг задоволенню матеріальних потреб за рахунок недобросовісної практики використання чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності, неповажливого ставлення до наукової діяльності та її використання виключно заради досягнення певних благ.

Плагіат як порушення норм етики є проявом недобросовісної, непрофесійної поведінки, нехтування такими етичними нормами, як: добросовісність, професійна чесність, повага, професіоналізм, компетентність.

Виокремлено етичність результатів інтелектуальної, творчої діяльності як критерій їх охороноздатності, встановлений у законодавстві, та етичність творчості, під якою запропоновано розуміти сукупність морально-етичних норм, які визначають основні засади створення нових результатів інтелектуальної, творчої діяльності, використання чужих об’єктів інтелектуальної власності під час створення власних, урахування інтересів третіх осіб, які можуть бути порушені під час створення та використання об’єкту, дотримання суспільних інтересів та інтересів держави.

Попри спільність етичних норм етика творчості не співпадає з професійною етикою, яка визначає морально-етичні засади виконання професійних обов’язків у різних сферах діяльності, взаємовідносини у професійному середовищі, моральні якості особи, які формуються з урахуванням специфіки професійної діяльності.

Плагіат як юридична категорія є зловживанням правом на свободу інтелектуальної, творчої діяльності та передбачає цілеспрямоване привласнення авторства на чужі об’єкти права інтелектуальної власності з метою отримання економічного, соціального, наукового результату, яке здійснюється з усвідомленням можливості настання негативних наслідків для третіх осіб.

Внаслідок плагіату можуть порушуватись: права суб’єктів права інтелектуальної власності; права споживачів об’єктів права інтелектуальної власності (на отримання достовірної інформації про об’єкт та його творця, правовласника; права на якісну продукцію); інтереси суспільства та держави внаслідок неналежного вирішення важливих соціальних, екологічних, економічних програм, нецільового витрачання державних коштів.

З урахуванням доктринальних положень про правову політику запропоновано під приватноправовою політикою у сфері права інтелектуальної власності розуміти основоположні ідеї, принципи, методи, спрямовані на створення сприятливих умов розвитку інтелектуальної, творчої діяльності, забезпечення права на творчість та авторських прав творця, ефективної охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

Публічно-правовий аспект правової політики у сфері інтелектуальної власності виражає її спрямованість на захист суспільних та державних інтересів від їх порушення внаслідок плагіату.

Захист інтересів держави полягає у: створенні режиму найбільшого сприяння розвитку науки шляхом захисту наукової сфери від псевдонауки, підтримці вчених та недопущенні до кола фахівців плагіаторів, фальсифікаторів; попередженні студентського плагіату, який є підґрунтям наукового плагіату, задля підвищення рівня підготовки фахівців, рівня правової культури, формування поважливого ставлення до чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності; захисті майнових інтересів держави від нецільового використання бюджетних коштів, виділених на фінансування грантів, проведення фундаментальних досліджень, виплату заробітної плати.

Захист інтересів суспільства полягає у забезпеченні права на отримання достовірної інформації про об’єкти права інтелектуальної власності та їх творців, права на придбання якісної продукції.

РОЗДІЛ 2
ПЛАГІАТ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Поняття плагіату за законодавством України

Дослідження плагіату як соціальної та етичної категорії дозволяє визначити причини його стрімкого поширення в різних сферах інтелектуальної, творчої діяльності. Разом з тим від чіткості та повноти визначення плагіату як законодавчої дефініції залежить ефективність захисту прав інтелектуальної власності творців, винахідників від неправомірного запозичення їх результатів творчої діяльності, а також від зловживань недобросовісних правоволодільців, які безпідставно висувають звинувачення у плагіаті з метою зашкодити честі та діловій репутації інших осіб.

Особливістю правових понять і категорій є те, що вони не тільки відображають певний рівень знань щодо об'єктів і явищ правової реальності та виступають засобом подальшого і поглибленого їх пізнання, а й те, що при включенні їх у правові норми (позитивне право) входять до змісту цих норм і тому виконують найважливішу функцію права – регулятивну, визначаючи при цьому обсяг і зміст правового регулювання. Чим глибше і досконаліше розроблені (сформовані) правові поняття і категорії юридичної науки, тим досконаліше саме позитивне право, як таке, тим точніше і якісніше воно здатне регулювати відповідні суспільні відносини[113].

Зважаючи на те, що будь-який механізм правового регулювання цивільних відносин перебуває в прямій залежності від характеристики об'єктів, щодо яких ці відносини виникають, дослідження останніх без перебільшень можна віднести до центральних задач, які стоять перед сучасною юриспруденцією[114].

---

[113]Панов М. Проблеми методології формування категоріально–понятійного апарату юридичної науки /М. Панов //Право України. – 2014. – №1. – С. 51.

[114]Сліпченко С. О. Ім'я фізичної особи та його місце в системі об'єктів цивільного права /С.О. Сліпченко //Форум права. – 2014. – №3. – С. 352 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j– pdf/FP_index.htm_2014_3_59.pdf

В першу чергу слід розкрити поняття та зміст категорії «плагіат».

Згідно з ч.2 ст. 20 Модельного кодексу інтелектуальної власності для держав-учасниць СНД одним із порушень прав інтелектуальної власності, що дає підстави для їх захисту, визнано плагіат, однак його визначення відсутнє[115]. В міжнародних конвенціях у сфері права інтелектуальної власності плагіат не отримав належного закріплення.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» плагіат визначено як оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору[116].

У КУпАП (ст. 51-2)[117] та КК України (ст. 177)[118] замість терміна «плагіат» вжито «привласнення авторства».

Попри загальновживаність та загальновідомість терміна «плагіат», у науковій доктрині не сформовано єдиного підходу до визначення поняття та сутнісних ознак плагіату як порушення прав інтелектуальної власності.

З метою визначення категорії «плагіат» у першу чергу слід звернутись до наукових словників.

У Енциклопедії Britannica 1911р. плагіат визначено як привласнення або копіювання твору іншого автора літератури або мистецтва та представлення його як оригінального без зазначення справжнього автора або іншого джерела походження твору. В Енциклопедії зауважено, що плагіат буде поширюватись зі збільшенням важливості та значення результатів інтелектуальної діяльності.[119]

---

[115]Модельный кодекс интеллектуальной собственности для государств–участников СНГ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_m97/print1366311994900272.

[116] Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. //Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №13. – Ст. 64.

[117]Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731– 10/page3

[118] Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341– 14

[119] Encyclopedia Britannica/Eleven edition. – V. XXI. – Cambridge: at the University Press, 1911. – C.629

У словнику іноземних слів О.М. Чудінова 1910 р. плагіат визначено як крадіжку літературної власності, думок, тирад. Зазначення джерела запозиченої інформації визнається необхідним лише в тих випадках, коли те, що запозичується, ще не відділилося від особи свого творця та не увійшло в знеособлений капітал даної галузі культури. Плагіатор (від лат. Plagium – крадіжка людей) визначається як: 1) людина, яка продає вільних людей як рабів або чужих рабів, як власних; 2) літературний крадій, тобто письменник, який привласнює собі чужі твори та думки.[120]

Більш широке трактування плагіату наведено у літературній енциклопедії, а саме як привласнення плодів чужої творчості: опублікування чужих творів під своїм іменем без зазначення джерела або використання без перетворюючих творчих змін, внесених особою, яка зробила запозичення[121].

У Літературознавчому словнику-довіднику плагіат визначено як умисне привласнення авторства на чужий твір літератури, живопису, науки тощо загалом або на його частини[122].

В умовах сьогодення особливої популярності набувають онлайн словники та енциклопедії у зв'язку з їх доступністю та легкістю використання. Однак, достовірність такої інформації не завжди може бути перевірена, адже інформація про їх авторів, укладальників зазвичай не наводиться.

На сайті Вільної енциклопедії Вікіпедія розміщено визначення плагіату, як привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора, та зроблено посилання на

---

[120] Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка /сост. под ред. А.Н. Чудинова (издание третье). – С.– Петербург, 1910. – С.460.
[121] Литературная энциклопедия /ред.колег. П.И. Лебедев–Полянский, И.Л. Маца, И.М. Нусинов, В.М. Фриче; глав.ред. А.В. Луначарский.– Т.8. – Москва, 1934.– С.735–736.
[122] Літературознавчий словник–довідник /За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. – К,: ВЦ «Академія», 2007. – С. 536.

Великий тлумачний словник сучасної української мови.[123] В російськомовній версії Вікіпедії плагіат визначено як умисне привласнення авторства чужого твору науки чи мистецтва, технічних рішень або винаходів. При цьому відсутнє посилання на автора наведеного визначення або джерело його запозичення[124].

Крім Вікіпедії, визначення плагіату також є на сайті «Академик», на якому розміщено різні наукові словники.

Практично всі визначення плагіату, розміщені на сайті «Академик» з посиланнями на різні словники, починаються однаково та відрізняються лише переліком об'єктів, привласнення авторства на які визнається плагіатом[125]. Зокрема, плагіат визначається як умисне привласнення авторства на чужий твір науки, літератури чи мистецтва,[126] винахід[127] або раціоналізаторську пропозицію[128] в цілому або в частині.

Також на сайті наведено визначення плагіату у фінансовому словнику, як умисного привласнення авторства на чужий твір науки, літератури чи мистецтва в цілому або в частині. При цьому використовується дві назви джерела – фінансовий словник, який дійсно розміщено на сайті, та словник фінансових термінів, якого на сайті немає. Якщо відкрити безпосередньо сам фінансовий словник, терміна «плагіат» в ньому немає[129].

Крім того, не завжди зазначені дані про словники та енциклопедії (їх авторів, укладальників). Зокрема, на сайті «Академик» розміщено «Большой

---

[123] Плагіат: матеріал з Вікіпедії – Вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/

[124] Плагиат: материал с Википедии – Свободной энциклопедии [Электронный ресурс] Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/

[125] Словари и энциклопедии на Академике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/9843

[126] Большой юридический словарь [Электронный ресурс] /А. Я. Сухарев, В. Е. Крутских, А.Я. Сухарева //М.: Инфра–М., 2003. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/17057

[127] Словарь бизнес–терминов. Академик.ру. – 2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/9843

[128] Большой Энциклопедический словарь. 2000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/235054

[129] Финансовый словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/16386

Энциклопедический словарь» та зазначено 2000. Ніяких інших даних про словник не наведено. Можливо припустити, що на сайті розміщено електронну версію «Большого энциклопедического словаря», який випущено за загальною редакцією О.М. Прохорова[130]. Однак, крім друкованого видання існує «Большой Энциклопедический словарь» – безоплатна онлайн енциклопедія з можливістю повнотекстового пошуку та підтримки морфології слів. Енциклопедичний словник є некомерційним онлайн проектом. Посилання на енциклопедичний словник допускаються без будь-яких обмежень та повідомлень авторів проекту[131]. Ніяких даних про авторів онлайн енциклопедії на сайті не наведено.

Під час створення таких онлайн словників використовується інформація, яка належить певним авторам, про що жодним чином не зазначається на сайтах. Визнати такі дії плагіатом не можливо, адже авторство на ойлан словники не приписується певній особі. Тому мова може йти лише про порушення немайнових прав – права на ім'я, цілісність твору, а також виключних майнових прав автора – дозволяти та забороняти використання твору без згоди автора.

Для того, щоб визначити сутність плагіату, слід проаналізувати різні підходи, які сформувались у науковій доктрині, та можуть бути класифіковані за різними підставами.

Залежно від категорії результатів інтелектуальної, творчої діяльності неправомірне використання яких визнається плагіатом, запропоновано розрізняти промисловий плагіат та авторський плагіат.

Відповідно до першого підходу плагіат розглядається як привласнення авторства на об'єкти авторського права та права промислової власності.

Плагіат визначається як привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську

---

[130]Большой Энциклопедический словарь /Гл. ред. А. М. Прохоров. Изд. 2– е, перераб. и доп. М.; СПб., 2000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.slovari.ru/default.aspx?p=965

[131]Большой Энциклопедический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vedu.ru/bigencdic/

пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора[132].

В Енциклопедії Болгарії «А-Я» плагіат визначається як: «умисне привласнення авторства на чужий науковий чи літературно-художній твір, або на його значну частину, а також реєстрація чужого винаходу, промислового зразка»[133].

Особливість такого підходу до плагіату полягає в тому, що незаконним визнається привласнення авторства не лише на об’єкти авторського права, а й об’єкти промислової власності, що є цілком слушним. Немайновими правами, у тому числі правом авторства, наділяються не лише суб’єкти авторського права. Право авторства виникає також на такі об'єкти інтелектуальної власності, як: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорт рослин, наукове відкриття. Привласнення авторства на такі результати інтелектуальної діяльності за своєю суттю також є плагіатом.

У законодавстві про охорону прав на об'єкти промислової власності категорія «плагіат» не використовується. Разом з тим у ст. 177 КК України передбачена відповідальність за привласнення авторства на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Відповідно до другого підходу плагіатом визнається привласнення авторства лише на результати творчої діяльності (об’єкти авторського права і суміжних прав).

Плагіат визначається як недозволене запозичення, відтворення чужого літературного, художнього або наукового твору (чи його частини) під своїм іменем або псевдонімом, не сумісне як з творчою діяльністю, так і з нормами

---

[132] Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.: Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005. – С. 977.

[133] Загорчев Ив. Етика на научната публикация в природните науки /Ив. Загорчев. – Списание на БАН. – 2001. – №4 – 6. – С. 57–63.

моралі та закону, що охороняє авторське право[134]. Важливе значення у наведеному визначенні має вказівка на порушення внаслідок плагіату не лише норм законодавства, а й норм моралі. Адже плагіат не в меншій мірі порушує етичні норми, ніж правові. І хоча акцент переважно робиться на боротьбі з плагіатом юридичними засобами, моральний осуд плагіатора, несхвальне ставлення до дій плагіатора зі сторони колег можуть суттєво вплинути на поведінку та професійне майбутнє недобросовісного автора.

Н. Анохіна плагіат розглядає як прояв «интеллектуального тунеядства», під яким розуміє усвідомлене безоплатне привласнення особою, соціальною групою або країною продуктів чужої інтелектуальної діяльності та права авторства на них з метою отримання доступу до матеріальних і нематеріальних благ. В освітньому середовищі воно проявляється як спосіб організації навчальної діяльності, заснований на безоплатному присвоєнні результатів чужої інтелектуальної праці під своїм іменем[135].

В.А. Єрмоленко, досліджуючи криміналістичну характеристику найбільш типових порушень авторських та суміжних прав, визначає плагіат як повне чи часткове присвоєння авторства, яке може виражатися лише в активних діях порушника, що вказують на наявність авторства на чужий твір або його частину в плагіатора. Способами є: зазначення особи, яка не брала участі у створенні твору, як співавтора або визнання її єдиним автором твору; привласнення авторства на частину твору, створену іншим співавтором; привласнення авторства на переклад твору. З метою маскування може змінюватись назва твору, імена головних героїв,

---

[134] Інтелектуальна власність: словник довідник /За заг.ред. О. Д. Святоцького. – у 2– х т.: Т.1 Авторське право і суміжні права /За ред. О. Д. Святоцького, В. С. Дроб'язка. – Уклад.: В.С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – С. 157.

[135] Анохина Н. Ф. Особенности проявления интеллектуального тунеядства в образовательной бреде /Н. Ф. Анохина//Изв. Сарат. ун– та. Новая сер. Сер. Акмеология образования. Психология развития. – 2013. – Т. 2. – Вып. 1(5). – С. 112.

без фактичної зміни сюжету твору та його ідейно-тематичної побудови; використання чужих художніх образів у власному творі[136].

На нашу думку, сучасна практика неправомірного використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності свідчить про те, що плагіат не обмежується лише сферою авторських правовідносин. Плагіат у сфері промисловості має свої специфічні прояви, які відрізняють його від усталеного його розуміння як порушення авторських прав, що обумовлено умовами набуття та реалізації прав на об'єкти промислової власності.

Другим критерієм для класифікації наукових підходів до визначення сутності плагіату є категорія прав інтелектуальної власності, які порушуються.

По-перше, це визнання плагіатом дій, які порушують особисті немайнові права автора, в першу чергу права авторства.

Зокрема, плагіат розглядається як самостійне порушення особистих немайнових прав, виражене у привласненні авторства, як щодо всього твору, так і його окремих частин, у тому числі використання твору, частини (включаючи назву) без вказівки джерела запозичення[137].

Плагіат полягає в повному або частковому присвоєнні оригінальних елементів, що містяться в чужому творі, і в їх представлені в якості своїх власних. Посягання на особисте немайнове право автора, що став жертвою плагіату, завжди обмежує його право на повагу до його авторства і на цілісність твору, оскільки плагіатор видає чуже авторство за своє власне. У більшості випадків плагіат також полягає у посяганні на цілісність твору, оскільки, як правило, плагіатор намагається замаскувати свій плагіат. [138]

---

[136] Єрмоленко В.А. Криміналістична характеристика та класифікація найбільш типових способів вчинення порушень авторського права і суміжних прав /В. А. Єрмоленко //Держава та регіони. – 2011. – №3. – С.123 –129.

[137] Толочкова Н. Г. Гражданско–правовая охрана авторских прав от контрафакции и плагиата: автореф. дис..на соиск. ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.03 «Гражд. право; Предприн. право; Семейное право; Междунар. частное право /Н. Г. Толочкова. – М.: РГБ, 2003. – С.9.

[138] Липцик Д. Авторское право и смежные права /Пер. с фр.; предисловие М. Федотова. – М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. – С.483.

По-друге, це визнання плагіатом дій, внаслідок яких порушуються як немайнові, так і майнові права інтелектуальної власності.

Зокрема, Т. Якушева зазначає, що плагіат пов'язаний не з привласненням твору, а з порушенням прав щодо цього твору, які мають у першу чергу немайновий характер, оскільки порушується право автора іменуватися автором твору, а у подальшому і право автора, яке має майновий характер (зокрема, право на відтворення)[139].

Особисті немайнові права розглядаються в сучасній юридичній доктрині і законодавстві України як абсолютні і невідчужувані, і які є виявом свободи і недоторканності особи[140].

Авторство визнається одним з особистих немайнових благ, які охороняються цивільним законодавством[141].

Порушення немайнових прав, на нашу думку, мають більше негативних наслідків, ніж порушення лише майнових прав, адже посягають на немайнові блага, є проявом неповаги до чужої творчої, інтелектуальної праці.

Попри це, акцентуючи увагу на порушенні права авторства, не слід обмежувати неправомірність дій плагіатора лише порушенням немайнових прав, адже плагіат передбачає використання об’єкта інтелектуальної власності, яке відбувається без згоди творця. У зв’язку з чим, другою важливою ознакою плагіату є також порушення майнових прав інтелектуальної власності.

Плагіат має за мету повне або часткове привласнення оригінальних результатів інтелектуальної творчої діяльності однієї особи іншою особою, що

---

[139]Якушева Т. А. Плагиат: заимствование или присвоение. Как его видять в России и Германии /Т. А. Якушева //Закон и право. – 2007. – №4. – С.54.

[140] Кохановська О. В. Поняття та види особистих немайнових прав у цивільному праві України /О. В. Кохановська //Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання): матеріал. міжнар. наук. – практич. конф., Київ, 16 вересня 2010 року. – К.: КНТ, 2011. – С. 44 –52.

[141] Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців: монографія /Л.С. Нецька [та ін.]; заг. ред. В.В. Луць; Акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва. —Т.: Підручники і посібники, 2007. — 256 с.

призводить до порушення особистих немайнових та (або) майнових прав справжнього автора[142].

О. Штефан відзначає, що плагіат як різновид порушення авторського права, є комплексним порушенням, котре посягає як на особисті немайнові права автора твору, так і майнові права суб'єктів авторського права[143].

Отже, спільним для різних підходів до визначення плагіату є акцентування уваги на таких його рисах, як: по-перше, неправомірне використання чужого об'єкта права інтелектуальної власності або його частини; по-друге, привласнення авторства на об'єкт права інтелектуальної власності або його частину.

Найбільш дискусійним є питання визнання плагіатом привласнення чужої ідеї.

Відповідно до ст. 9 Угоди TRIPS, ст.8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» захист авторського права поширюється на вислови, а не на ідеї, процедури, способи дії або математичні концепції як такі.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів не містить спеціальних положень щодо правової охорони ідей, процесів, методів і концепцій. Однак уся історія Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, яка відбита в документах дипломатичних конференцій, показує, що вищезгадані норми завжди обговорювалися і бралися до уваги, оскільки зазначена конвенція містить норми щодо правової охорони творів, а не ідей, які не є творами[144].

Разом з тим саме ідеї доволі часто стають предметом посягання плагіаторів. У зв'язку з цим у науковій доктрині не сформульовано єдиного підходу до визнання плагіатом привласнення ідеї.

---

[142] Гаряєва Г. М. Плагіат, як порушення авторських прав /Г.М. Гаряєва, Р.С. Селегей /Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – №6 (980). – С. 62.

[143] Штефан О. Плагіат: неприємна випадковість чи злий намір? /О. Штефан //Інтелектуальна власність. – 2012. – №1. – С. 27.

[144] Право інтелектуальної власності: підручник для студентів вищих навч. закладів /За ред. д.ю.н. Орлюк О. П., д.ю.н. Святоцького О. Д. – К.: ІнЮре, 2006. – С 122.

Вважається, що неоднозначність у вирішенні питання захисту ідеї від плагіату полягає у відсутності її законодавчої дефініції. У зв'язку з чим слід звернутись до наукових досліджень ідеї як результату творчої діяльності.

Ідея є однією із основних філософських категорій. Ідея – термін, який сходить до філософії Платона та означає сутність речі або цілого роду речей, яка виражена у понятті. Ідеї існують не лише у розумі, як абстракції конкретних одиничних речей, вони наділені самостійною реальністю поза суб'єктним мисленням та раніше конкретних речей, не стільки ідеї визначаються речами, стільки останні ідеями, втіленими в них більш менш досконало[145].

Для Гегеля абсолютна ідея є вищою точкою розвитку знання, яка включає в себе всі попередні форми знання і тому є вищою об'єктивною істиною, в якій збігаються мислення і реальність[146].

Питання стосовно того, чи може ідея бути об'єктом права інтелектуальної власності неодноразово порушувалося філософами, науковцями. Зокрема, у XVIII–XIX століттях над ними активно працювали І. Фіхте, та ін. Наприкінці XX – на початку XXI століття такі фахівці, як М. Малеїна, Є. Белиловський, Н. Макагонова обґрунтовано заговорили про необхідність надання ідеї статусу об'єкта права інтелектуальної власності[147].

Як зазначав О.О. Пиленко, будь-яка нова ідея, проголошення і здійснення якої може бути корисним для суспільства, належить тому, хто її створив, і було б обмеженням прав людини не розглядати промисловий винахід як власність його творця[148].

Нова ідея – це висловлювання, якого не може бути в числі зарані відомих в якості варіантів. Відповідно багатство змісту того, що відкривається людським

---

[145] Большая энциклопедия /под общей ред. С. Н. Южакова. – Т.9. – С.–Петербург, Типография Книгоиздательского Т– ва «Просвещение». – 1896. – С. 790.
[146] Новейший философский словарь: 3– е изд., исправл. – Мн.: Книжный Дом. 2003. – С.406 – 407.
[147] Корновенко С. Ідея як об'єкт захисту права інтелектуальної власності: pro and contra /С.Корновенко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – №3. – С. 57.
[148] Пиленко А. Право изобретателя. – СПб, 1902. – Т. 1. – 495 с.

розумом в процесі творчості, не може бути визначено за допомогою апарату теорії зв'язків, це особлива проблема. Не можна зміряти вихідну невизначеність, це часто повна несподіванка, з чого слідує велика інформаційна ємність нових ідей[149].

Ідея – це основа фундаменту будь-якої інтелектуальної конструкції (закону, постанови, організаційно-тактичного рішення (вироку)).

Ідея – це мотивоване спонукання до дії, яке від початку до кінця пронизує поведінковий акт. Ідея це розумова діяльність, що складається з ряду компонентів: сприйняття, прийняття рішення, його інтелектуальне оформлення та формулювання[150].

Попри те, що ідея не входить до переліку охороноздатних об'єктів права інтелектуальної власності, доволі часто вона використовується у визначенні категорії «інтелектуальна власність», а також при розкритті сутності окремих результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Таким чином ідея може бути визначена як особливий вид інформації, яка вирізняється творчою складовою та виражає сутнісні характеристики, властивості результату інтелектуальної, творчої діяльності.

Так С.В. Корновенко наводить визначення інтелектуальної власності Генерального директора Всесвітньої організації інтелектуальної власності і Генерального секретаря Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин Каміл Ідріс, відповідно до якого інтелектуальна власність – це термін, що описує ідеї, винаходи, технології, твори мистецтва й музики, а також літератури, які є нематеріальними при їхньому створенні, але потім стають цінностями в матеріальній формі як і кожний інший продукт… інтелектуальна власність є комерційним застосуванням творчої думки для розв'язання технічного або

---

[149] Трифонова М. К. Понятие идеи в инновационной эпистимологии /М.К. Трифонова //Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип. 126. – Серія: Філософія. – Севастополь, 2012. – С.144.

[150] Зорина М. Г. Понятие криминалистической идеи [Электронный ресурс] /М.Г. Зорина //Проблемы криминалистической эйдологии //Юридическая наука и образование в Республике Беларусь на рубеже XX – XXI веков. Гродно, 1998. – С. 187–190. – Режим доступа: http://ebooks.grsu.by/krim_metod/3-12-4-ponyatie-kriminalisticheskoj-idei.htm

художнього завдання. Вона не є продуктом сама по собі, а являє собою особливу ідею, що стоїть за цим продуктом, або спосіб, яким ця ідея виражена, або ж відмінний характер того, як цей продукт названий або описаний[151].

Розкриваючи відмінності між правом власності та правом інтелектуальної власності, О.О. Підопригора наголошує на тому, що об'єктами інтелектуальної власності є ідеї, образи, символи, думки, гіпотези тощо. Перелічені об'єкти можуть стати інтелектуальною власністю лише за умови, що вони здатні матеріалізуватись, втілитись у матеріальних носіях. Ідея, яка не здатна до такої матеріалізації, об'єктом права інтелектуальної власності не стає. Також категорія «ідея» використовується при визначенні сутності окремих об’єктів права інтелектуальної власності. Зокрема, винаходом визнається така нова ідея, яка дозволяє на практиці вирішити конкретну проблему в галузі техніки. Для того, щоб така ідея стала об'єктом правової охорони (стала патентоспроможною), вона має відповідати певним вимогам: бути новою, тобто ще ніде не опублікованою, і не використовуватися. Ідея має бути неочевидною, тобто вона не повинна бути звичайним інженерним рішенням фахівця відповідної галузі господарювання. І нарешті, ідея має стосуватися рішення проблеми, придатного для застосування в промисловості, тобто це рішення може бути використане промисловим шляхом[152].

В.С. Лазебний, Г.М. Розорінов, С.В. Толюпа, підкреслюючи особливість права інтелектуальної власності як особливого різновиду прав, що охороняються законом, зауважують на тому, що вони суттєво відрізняються від прав на матеріальні об’єкти, тому що об'єкти інтелектуальної власності є нематеріальними. Матеріальний об'єкт можна продати одній особі або обмеженій групі осіб. Нематеріальний об'єкт (ідея) може бути використаний необмеженим колом осіб. На відміну від матеріальної речі, повернути ідею її власнику,

---

[151] Корновенко С. Проблемні питання поняттєво категоріального забезпечення інтелектуальної власності в Україні /С. Корновенко //Інтелектуальна власність в Україні: погляд з XXI ст.: Зб. наук. праць за матер. Всеукраїнської наук.–практ. конф., 29–30 вересня 2011 р. /За заг. ред. А.І. Кузьмінського, О. П. Орлюк. – Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2011. – С.41–42.

[152] Підопригора О.А. Право інтелектуальної власності України /О.А. Підопригора, О.О. Підопригора. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С.152.

наприклад, шляхом примусового вилучення, неможливо. Цікавим є підхід науковців і до визначення винаходу, під яким розуміється ідея винахідника, що дозволяє на практиці вирішити конкретну проблему в сфері техніки[153].

Щодо ідеї можна сказати, що ідея або зміст, або матеріал - це багата фактична канва твору. Ідеї також є продуктами творчої здатності уяви. Уява є креативною складовою пізнання, саме через уяву можливий вплив розуму на предмети, відсутні в природі, але які є предметом роздумів[154].

Ідея є основою всієї творчої, інтелектуальної власності. Ідея є першим етапом появи нового об'єкта права інтелектуальної власності, який не отримав належного регулювання на законодавчому рівні. Охорона виключно об'єктів призводить до того, що автор оригінальної ідеї незахищений перед «інтелектуальними крадіями». Шукаючи інвестора, підбираючи фахівців, які б допомогли втілити ідею в охороноздатний об'єкт, автор ідеї постійно перебуває під ризиком її привласнення та використання без його участі.

У зв'язку з тим, що ідеї попри свою інтелектуальну, творчу складову не включені до переліку охороноздатних об'єктів права інтелектуальної власності, серед науковців сформувалось два діаметрально протилежні підходи щодо охорони ідеї як результата інтелектуальної, творчої діяльності.

Відповідно до першого, підтримується законодавчий підхід щодо неохороноздатності ідеї як об'єкта авторського права. Відповідно привласнення ідеї не буде визнано плагіатом.

Як відмічає В. Мельников, ідеї не охороняються законодавством про авторське право та патентним законодавством ні в одній з країн світу[155].

---

[153] Лазебний В. С. Основи інтелектуальної власності та її захисту /Лазебний В.С., Розорінов Г. М., Толюпа С. В. К.: Ліра –К, 2011. – 150 с.

[154] Карташева А. А. Осмысление понятий «идея», «форма» и «оригинальность» в немецкой философии и их влияние на авторское право /А. А. Карташева. – Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук. – 2012. – Вып.12. – С. 189.

[155] Мельников В. Толкование судами понятий «идея» и «форма выражения идеи» /В. Мельников //Интеллектуальная собственность. – 2008. – №5. – С. 64–76.

В.С. Петренко зауважує, що використання сюжету, теми твору чи наукової ідеї, із втіленням їх в іншу форму вираження, а не в ту, з якої вони запозичені, не визнається плагіатом. Збіг деяких ідей як такий також не може бути визнаний плагіатом, оскільки автори часто приходять до схожих результатів творчості незалежно один від одного[156].

Таку ж позицію висловлює і Т. Коваленко, яка зауважує, що авторське право надає охорону способу вираження таких ідей. Це вираження є унікальним поєднанням слів, музичних символів (нот), кольорів, форм тощо. Саме вираження робить твір оригінальним. Це означає, що основою багатьох творів може бути однакова ідея й усі вони будуть охоронятися авторським правом, отже кожний автор виражає цю однакову ідею своїм неповторним оригінальним способом. Власне ідеї не охороняються авторським правом, і в тому, що в іншому творі розкривається така ж сама ідея іншого автора, немає нічого нечесного[157].

Відповідно до другого підходу, обґрунтовується необхідність захисту ідеї, в тому числі крадіжка ідеї розглядається як плагіат.

Є. Белиловський вважає, що ідея, яка зумовлює створення об'єкта авторського права, повинна також бути об'єктом авторського права. З огляду на це, дослідник вважає за доцільне реєструвати ідею як об'єкт авторського права формулою[158].

У зарубіжних виданнях плагіат переважно визначається як неправомірне привласнення твору, його частини або ідеї іншого автора[159].

---

[156] Петренко В. С. Поняття та види плагіату /В. С. Петренко //Часопис цивілістики. – 2012. – №14. – С. 129.

[157] Коваленко Т. Плагіат: види та відповідальність /Т. Коваленко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2014. – №4. – С.36.

[158] Белиловский Е. Л. Формализация оценки творческой деятельности и ее правовые оценки /Е. Л. Белиловский //Советское государство и право. – 1990. – №6. – С. 127– 130. /наводится за Корновенко С. Ідея як об'єкт захисту права інтелектуальної власності: pro and contra /С. Корновенко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – №3. – С. 55–58.

[159] The little book of plagiarism. What it is and how to avoid it /4th edition . – September 2014, University of Stirling. – 13 p.; Fowler James E. Avoiding Unintentional Plagiarism /James E. Fowler [Электронный ресурс]. – Режим доступа: grad.msu.edu/.../Plagiarism_Avoiding_Unintent...

Плагіат – це використання чужих опублікованих або неопублікованих ідей або слів (або іншої інтелектуальної власності) без зазначення авторства, отримання дозволу та представлення їх як нових та оригінальних, а не як отриманих з існуючих джерел. Завдання та мета плагіату – ввести в оману читачів щодо внеску плагіатора. Цей термін застосовується незалежно від того, чи взяті ці ідеї чи слова з рефератів, заявок на отримання дослідницьких грантів, заявок до етичного контрольного комітету, матеріалів, опублікованих в будь-якому виді (друкованому, електронному) або неопублікованих[160].

Попри те, що у визначеннях плагіату зазначається про привласнення ідеї, в практичній діяльності ідея не завжди отримує охорону як охороноздатний об'єкт.

Так, при вирішенні справи щодо обвинувачення фірмою IPC Media ltd власника журналу Highbury у копіюванні формату передньої обкладинки журналу, який видається фірмою IPC Media, суд не прийняв позицію позивача щодо розподілу дизайну обкладинки на певні елементи, кожному з яких повинна надаватись правова охорона. У судовому рішенні було зазначено, що встановлення меж запозичення абстрактних ідей та копіювання ідей іншого роду, а саме ідей, які характеризуються їх детальним опрацюванням, є важкою задачею; схожість ознак обкладинок конфліктуючих журналів (верхня горизонтальна смуга одного й того ж кольору, головне інформаційне поле, розташоване нижче логотипу зі зміщенням до лівої сторони обкладинки, однакові шрифти) обумовлено не копіюванням відповідачем ознак, які притаманні журналу позивача, а використання конфліктуючими сторонами одних і тих же банальних елементів (поширених у видавничій справі), які не є охороноздатними; ігнорування позивачем при співставленні обкладинок

[160] Publication Ethics Policies for Medical Journals [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wame.org/resources/publication–ethics–policies–for–medical–journals#misconduct

конфліктуючих журналів ознак, які не скопійовані, створює лише ілюзію копіювання суттєвої частини об'єкта авторського права[161].

При визначенні категорії «ідея» виділяються такі її ознаки, як: результат розумової, інтелектуальної діяльності; вирізняється оригінальністю, новизною; є основою об'єкта, предмета.

На нашу думку ідея як результат інтелектуальної, творчої діяльності має бути визначена через категорію «інформація». Ідея є сутнісним, змістовним вираженням будь-якого результату творчої діяльності, яке розкриває призначення, особливість такого об'єкта, способи використання тощо.

Ідея – це особливий вид інформації, яка вирізняється творчою складовою, на підставі якої з'являється новий об'єкт, який залежить від об'єктивної форми вираження і без об'єктивізації не зможе отримати правову охорону. Якщо скульптура стає об'єктом авторського права з моменту створення, її ідея може бути виражена у малюнку, ескізах тощо. Такий малюнок несе інформацію про майбутній об'єкт творчої діяльності, однак може отримати охорону лише як художній твір, а не скульптура. Отже ідея може бути одразу втілена в об'єкт інтелектуальної власності, а може бути розкрита до його створення. Така практика є поширеною у науковій сфері. Перш ніж буде створено новий об'єкт права промислової власності, розроблено нові ліки, інформація про наукові дослідження, напрацювання висвітлюється у наукових публікаціях. Фактично розкривається ідея нового об'єкта, який ще не створено. Однак такої інформації достатньо, щоб треті особи на підставі її використання втілили ідею в життя, створили об'єкт і раніше за авторів отримали охоронний документ. Ураховуючи, що авторське право охороняє форму твору, та не поширюється на сферу промислової власності, захиститись від крадіжки ідеї за таких умов вкрай важко.

---

[161]Pinto T. The influence of the ECHR on intellectual property rights /T. Pinto //European intellectual property review. – 2002. – Issue 4. – P. 216 – 218.

Отже ідея, як інформація, з'являється до моменту об'єктивізації результату інтелектуальної, творчої діяльності, втілюється в ньому та існує незалежно від матеріального носія, в якому виражено об'єкт.

Привласнення ідеї, зовнішня форма вираження якої несуттєво видозмінюється зі збереженням сутнісного змісту, може бути визнано плагіатом, який вчиняється у завуальованій формі. У зв'язку з чим творець має бути захищений від зловживань недобросовісних плагіаторів.

З іншої сторони, обмежити право на ідею авторською монополією – це фактично обмежити право мільйонів на творчість. Попри те, що ідея може бути «старою як світ», завдяки технічному прогресу вона може отримати «нове життя», стати підґрунтям для розробки нових об'єктів, процесів тощо.

У зв'язку з цим вважається доцільним складовою права на свободу творчості визнати право на інтерпретацію ідеї, сутність якого полягає у визнанні правомірним використання ідеї з метою її творчої переробки, удосконаленням форми її вираження, внаслідок чого з'являється новий охороноздатний об'єкт права інтелектуальної власності.

На практиці привласнення ідеї доволі часто за зовнішніми ознаками співпадає з різними способами її використання, які не визнаються порушенням прав інтелектуальної власності.

В першу чергу слід визначити різницю між плагіатом та апропріацією.

Як зауважує Є. Березецький, апропріація є найуживанішим методом у сучасному актуальному та модерному мистецтві. Митці запозичують образи з популярної культури, реклами, засобів масової інформації, з творчості інших митців і використовують їх у своїх власних творах[162].

---

[162] Березницький Є. Апропріативне мистецтво, запозичення та авторське право [Електронний ресурс] /Є. Березницький //Сучасне мистецтво. – 2005. – Вип. 2. – С. 253. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j– pdf/S_myst_2005_2_28.pdf

Ураховуючи, що апропріація передбачає використання фрагментів чужих об'єктів права інтелектуальної власності під час створення нового об'єкта, постає питання про умови, межі та наслідки такого запозичення.

Якщо в літературі є правила цитування, які дозволяють використовувати фрагмент чужого твору без отримання дозволу автора за умови обов'язково зазначення його даних, цитування у художній творчості видається малоймовірним. Адже якщо поряд з кожним запозиченим фрагментом зазначати його художника, новий твір втратить свою оригінальність. Особливої актуальності питання часткового запозичення фрагментів чужих художніх творів набуває під час апропріації. Якщо для художників–апропріаторів запозичення чужих творів є способом творчої діяльності, правовласники такі дії розцінюють як порушення їх прав, у тому числі й плагіат.

Запозиченням сюжету твору «апропріація» вважатися не може, інакше апропріаторами потрібно було б називати, наприклад, більшість художників, які пишуть картини на релігійні теми. Простих плагіаторів, які запозичують у іншого художника його стиль, теж не можна вважати апропріаторами тому, що апропріатори за допомогою запозичених елементів прагнуть висловити свої власні ідеї. Для апропріаторів на відміну від плагіаторів роботи, які вони використовують, є не «точкою відліку», втіленням правила, якого потрібно дотримуватися, а лише одним з інструментів. Апропріатори запозичують в основному візуальні образи або елементи цих образів, які вони вставляють в свої творіння[163].

Отже предметом запозичення апропріаторів є певні фрагменти, елементи художніх творів (фотографічних творів, картин) інших художників, які вони включають у власні художні твори з метою підкреслення авторської ідеї, особистого погляду на певні події, явища тощо. Метою апропріації є

---

[163] Максимова Ю. Appropriation Art: борьба анонимов со звездами [Електронний ресурс] /Ю. Максимова. – 16.02.2009. – Режим доступу: http://artinvestment.ru/invest/stories/20090216_appropriation_art.html

підкреслення художньої думки митця за рахунок фрагментів чужих творів, при цьому художник підкреслює власний стиль, а не намагається досягти подібності з роботами творців, чиї твори він використовує. Плагіат переслідує зовсім іншу мету. Плагіатор намагається повністю копіювати стиль тих художників, чиї роботи він привласнює. Попри те, що такі твори обнародуються під іменем плагіатора, його мета наблизитись до стиля іншого художника, щоб створити враження приналежності до певного художнього напрямку або техніки створення художніх творів.

Серед художніх творів, які користуються популярністю для цілей апропріації, С.В. Єрохін виділяє роботу Леонардо да Вінчі «Мона Ліза». У 1914 р. образ Мони Лізи апроприює Казимир Малевич («Композиція з Моною Лізою»); у середині 1970-х рр. – Філіп Петерсон з Control Data Corp., який створив на її основі широко відомий комп'ютерний портрет з використанням 100 градацій сірого; на рубежі тисячоліть – художник «комп'ютерного екрану» Георгій Пузенко («Одинична Мона Ліза 1:1», «Вежа часу Мона 500», «Мона Ліза відправляється в Росію», «Мона Космос 21»)[164].

На практиці провести таке розмежування буває вкрай важко, а художників – апропріаторів звинувачують у порушенні прав інтелектуальної власності.

Одного з найвпливовіших сучасних художників Люка Тюйманса (Luc Tuymans) 15 січня 2015 року звинувачено у плагіаті. У 2011 році він написав портрет одного з бельгійських політиків, згодом так і назвавши живописне полотно – A Belgian Politician, використовуючи як першоджерело фотографію, надруковану в місцевому засобі масової інформації. Фотограф Катрін Ван Гіал (Katrijn Van Giel) відповідно відобразила представника правих Жана-Марі Дедекера (Jean-Marie Dedecker) роком раніше і донедавна не знала про існуючу реінкарнацію своєї роботи.

---

[164] Ерохин С.В. Гуманитарные науки. Философия, социология и культурология /С.В. Ерохин //Вестник ТГУ. – 2009. – Вып. 8 (76). – С. 182.

Під час процесу художник визнав, що фотографія Ван Гіал «надихнула» його на створення твору, проте заперечував (що є очевидним) пряме відтворення, називаючи свою роботу пародією – таке формулювання підказала буква закону про авторське право. Цю ж версію підтримав захист Тюйманса. Беззаперечно, визнати карикатурою такий твір для автора – вимушений компроміс, було б доцільніше замінити «пародію» на «карикатуру»[165].

Отже спільним для плагіату та апропріації є використання чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності під час створення нового об'єкта права інтелектуальної власності без зазначення даних про автора оригінального твору. Різниця між апропріацію та плагіатом полягає у: меті художнього запозичення; способах використаннях запозичених фрагментів.

Отже різниця між апропріацією та плагіатом може бути визначена на таких підставах: спосіб запозичення об'єкта права інтелектуальної власності або його частини; мета такого запозичення.

Подібним до апропріації є фанфікшн. К.А. Прасолова визначає фанфікшн, як літературну творчість шанувальників творів популярної культури, яка створюється на основі цих творів в рамках інтерпретативного співтовариства (фандомів) – передбачає неймовірних розмірів корпус текстової продукції, яка публікується щодня[166].

Фанфік – оповідання, в якому автор описує події, що відбуваються у світі, вигаданому кимось іншим. Це популярні фільми, книги, серіали. Автор просто бере відомих персонажів і придумує свою історію з ними.

Сучасний фанфікшн – це великий, диверсифікований, багатомовний простір читання та письма. Це поле літературного досвіду, повністю виведене за межі

---

[165] Бельгийский художник Люк Тюйманс признан виновным в плагиате 25.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://f–studio.by/fotonews/raznoe/6013–belgiyskiy–khudozhnik–lyuk–tyuymans–priznan–vinovnym–v–plagiate/

[166] Прасолова К.А. Фанфикшн: литературный феномен конца XX – начала XXI века (творчество поклонников Дж.К.Ролинг): дис. канд. филологических наук: 10.01.03 [Електронний ресурс] /Ксения Андреевна Прасолова. – Калиниград, 2008. – 253 с. – Режим доступу: http://www.dissercat.com/content/fanfikshn-literaturnyi-fenomen-kontsa-xx-nachala-xxi-veka-tvorchestvo-poklonnikov-dzhkroling

літератури як індустрії: всі фанфікшн-практики безкорисливі і реалізуються у вільний від основної зайнятості час. Читання і написання фанфікшн здійснюється у співтоваристві, об'єднаному інтересами: для того щоб повноцінно брати участь у фан-фікшн-практиках, необхідно навчитися певному набору вироблених колективно правил і стратегій читання, письма та поведінки, а також відчувати як мінімум інтерес і симпатію, а ще краще пристрасть, до «канону»[167].

Фанфікшн – це діяльність прихильників творчості відомих авторів, які спрямовують її на створення творів, пов’язаних зі своїми улюбленими персонажами, героями, розвитком події оригінального твору тощо. Такі твори виражають власне сприйняття твору автором, який може виступати одним із героїв фанфіка. Переважно об’єкти, які є результатами фанфікшина, поширюються в мережі Інтернет.

Основою для створення фанфіків є художні, літературні твори, художні фільми, які користуються великою популярністю серед споживачів. Яскравим прикладом є «Гаррі Поттер», який об’єднує представників фанфікшина з усього світу.

Слід зауважити, що зі збільшенням інтересу до створення фанфіків їх кількість стрімко зростає, у зв’язку з чим постало питання про плагіат у сфері фанфікшина. На одному з сайтів «Гарри Поттер фанфики» передбачено, що дуркувати чужі фанфікі/переклади категорично заборонено.У перекладах творів слід обов’язково зазначати в розділі «Джерело» автора фанфіка та посилання на джерело. Плагіат видаляється одразу, а профіль порушника разом з іншими творами видаляється. Якщо є велике бажання дописати або зробити переклад чужого забутого фанфіка – слід спочатку отримати дозвіл, а вже потім викладати його в архіві. В іншому випадку він буде вважатись плагіатом[168].

---

[167] Самутина Н. Великие читательницы: фанфикшн как форма литературного опыта /Н. Самутина //Социологическое обозрение. – 2013. – т. 12. – №3. – С.140.

[168] «Гарри Поттер фанфики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hogwartsnet.ru/mfanf/rules.php

Отже при фанфікшині постає питання про плагіат оригінального твору та плагіат самих фанфіків. Щодо плагіату оригінального твору слід зауважити таке. Як правило, факт неправомірного запозичення чужого втору при плагіаті приховується, щоб створити враження, що твір є результатом творчої діяльності плагіатора. При створенні фанфіків оригінальний твір використовується відкрито. Крім того найчастіше запозичується сам персонаж, за участю якого створюються нові твори. У зв'язку з чим доречніше вести мову про правомірність використання охороноздатної частини та збереження цілісності твору. Ураховуючи, що фанфіки переважно поширюються в мережі Інтернет без комерційної мети, спори щодо порушення прав авторів оригінальних творів не виникають. Ситуація може змінитись, якщо фанфіки почнуть опубліковуватись з комерційною метою, а їх автори будуть отримувати винагороду завдяки використанню, переробці оригінальних творів інших авторів.

Також однією з форм використання чужих об'єктів права інтелектуальної власності визнається запозичення.

Запозичення – одна з форм дозволеного законом бездоговірного використання чужого твору, коли не потрібно отримувати згоду автора, виплачувати йому додаткову винагороду, але необхідно вказати прізвище автора і джерело запозичення. Саме остання умова відрізняє запозичення від інших форм бездоговірного використання творів – об'єктів авторського права[169].

Отже особливістю запозичення є його правомірний характер. Використання чужих творів має відбуватись з дотриманням умов, визначених законом (цитування, відтворення фрагментів творів з метою навчання, з науковою метою тощо). Порушення умов вільного використання творів, встановлених законом (перевищення меж, неналежне оформлення запозиченої частини твору), визнається порушенням прав, у тому числі й плагіатом.

---

[169] Рассудовский В. А. Заимствование и плагиат в авторском праве /В. А. Рассудовский. //Правоведение. – 1979. – №3. – С. 54.

Отже з розвитком творчої, інтелектуальної діяльності вироблено різні форми запозичення чужих об'єктів права інтелектуальної власності, правомірність яких залежить від різних чинників: суб'єктивних (мети, ставлення творця до чужих результатів творчої діяльності, усвідомлення правомірності чи неправомірності дій); об'єктивних (урегульованість відносин у законодавстві, усталена практика тощо).

Враховуючи особливість ідеї, як об'єкта посягання при плагіаті, доцільним вбачається розрізнення поняття плагіату у широкому та вузькому значенні, де під плагіатом у широкому значенні розуміється будь-яке запозичення чужого результату інтелектуальної, творчої діяльності або ідеї без вказівки джерела (автора) запозичення, а під плагіатом у вузькому значенні – навмисні неправомірні дії з привласнення авторства на чужі об'єкти права інтелектуальної, творчої діяльності, які призводять до порушення особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності творців, прав та інтересів користувачів об'єктів права інтелектуальної власності та інтересів держави

Слід зазначити, що останнім часом дедалі частіше зазначається про *самоплагіат.*

Під самоплагіатом (англ. self-plagiarism) у науковій сфері розуміється повторна публікація самим автором значних за обсягом і ідентичних (або дуже близьких) за формою та змістом наукових текстів без вказівки на те, що ці тексти вже були опубліковані раніше (або одночасно).

Мова може йти як про повторну публікацію однієї і тієї ж статті (з незначними змінами у назві та змісті (цей різновид самоплагіату носить назву подвійної або «множинної публікації» - англ. Duplicate (multiple) publication), так і про публікації статті, яка містить значні уривки з раніше опублікованих робіт без розміщення посилань на них (цей різновид носить назву «нарізки»)[170]. Подібні тексти можуть публікуватися непослідовно, а практично одночасно – якщо автор

[170]Code of Ethics. Journal of International Business Studies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.palgrave– journals.com/jibs/jibs_ethics_code.html.

одразу подав їх у різні журнали (йдеться про практику розсилки статті по видавництвах, англ. Multiple submission)[171].

На відміну від плагіату, який визнається порушенням авторських прав, самоплагіат розглядається як порушення норм етики, адже не можна звинуватити автора у привласненні авторства на свої ж роботи. Отже постає питання, чи є якісь обмеження для самоплагіату, чи ця проблема виключно етична, чи взагалі це нормальна практика, яка ґрунтується на праві автора використовувати твір на власний розсуд в межах, визначених законодавством?

В першу чергу слід звернути увагу, що при визначенні самоплагіату переважно зазначається про передрук наукових праць. Обумовлено це тим, що наукові роботи мають виступати результатом інтелектуальної праці автора в певній галузі знань, мати на меті висвітлення нових розробок, результатів, досягнутих автором. Такі публікації мають сприяти розвитку науки, вирішенню певних наукових, економічних, соціальних проблем. Коли ж автор передруковує власні праці, про досягнення якихось нових результатів мова не йде. Крім того, внаслідок самоплагіату буде порушуватись одна з умов набуття вченого звання або наукового ступеня. Отже, коли автор несуттєво змінює наукову статтю, він отримує необхідну кількість публікацій, однак при цьому не завжди належної наукової якості.

Також негативні наслідки від дублювання автором власних публікацій полягають у тому, що наповнення конференцій та журналів ідентичними роботами ускладнює пошук необхідної інформації за певною тематикою. Самоплагіат сприяє отриманню переваг та нагород тими авторами, які мають більшу кількість публікацій, ніж тими, які друкують свої роботи лише один раз[172].

---

[171] Котляров И. Д. Самоплагиат в научных публикациях /И.Д. Котляров //Научная периодика: проблемы и решения. – 2011. – №4. – С. 6–11.

[172]Christian Collberg Self–Plagiarism in Computer Science [Електронний ресурс] /Christian Collberg, Stephen Kobourov //Communications of the ACM. – April 2005. – Vol. 48 Issue 4. – P. 88–94. – Режим доступу: http://splat.cs.arizona.edu/sp.pdf

Крім того, внаслідок другу наукових робіт, які є результатом самоплагіату, не друкуються більш достойні роботи[173].

Однак не завжди самоплагіат має негативні наслідки. Не слід виключати випадки, коли автор свідомо розсилає статтю для опублікування одночасно у різних наукових виданнях з метою поширення корисної інформації серед широкої аудиторії читачів. Адже у кожного видання є своя певна категорія читачів, тому для того щоб досягти найбільш повного ознайомлення населення з певною інформацією (наприклад, про ознаки певної хвороби, особливості її прояву, запобігання тощо) її доцільно розміщувати у різних друкованих виданнях.

У даному випадку постає питання про визначення суспільно-корисної інформації, поширення якої має важливе значення та виключає в діях її автора недобросовісність та неетичне тиражування власних наукових праць.

Відповідно до ст. 29 Закону України «Про інформацію» суспільно необхідною визнається інформація, яка є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення.

Предметом суспільного інтересу вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо[174].

Слід відзначити, що відповідно до положень закону суспільно необхідна інформація є різновидом інформації з обмеженим доступом, яка може бути поширена. Фактично, така інформація є виключенням із загального правила, адже суб'єкти інформаційних відносин звільняються від відповідальності за

---

[173] Neelam Adhikari Avoiding Plagiarism and Self– Plagiarism /Neelam Adhikari //Journal of Nepal Paediatric Society. – May– August, 2010. – Vol. 30 Issue 2. – P.77–78.

[174] Про інформацію: Закон України від від 02.10.1992 №2657– XII //Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №48. – ст.650.

розголошення інформації з обмеженим доступом, якщо суд встановить, що ця інформація є суспільно необхідною.

У наукових дослідженнях використовується декілька термінів «суспільно значима інформація», «суспільно важлива інформація», «суспільно корисна інформація». Разом з тим їх визначення ґрунтується на положеннях закону про інформацію, у зв'язку з чим обґрунтовується необхідність її поширення.

Суспільно значимою інформацією є будь-яка інформація державно-політичного характеру, а також інформація, що належить приватноправовим юридичним особам, якщо це інформація про корупцію чи інші зловживання посадових та службових осіб; використання бюджетних коштів; екологічна інформація; фінансова інформація, що здатна негативним чином вплинути на фінансовий стан та доходи громадян; інформація щодо охорони здоров'я населення, продуктів харчування, косметологічної продукції, інформація про засновників та власників засобів масової інформації та інша інформація, що значною мірою може вплинути на життя суспільства[175].

Суспільно важлива інформація – це будь-яка інформація, що стосується індивідуальних проявів питань, котрі прямо чи опосередковано впливають на життєдіяльність суспільства в цілому. Суспільна важливість питання спричиняє вимушену необхідність (а не просто бажання) суспільства реагувати на них. Тому чітким індикатором суспільної важливості питання (а, відповідно, й інформації, пов'язаної з ним) є те, що держава або суспільство намагаються його певним чином регулювати: правовим шляхом, через норми моралі тощо. Наприклад, розподіл сімейних обов'язків між членами певного подружжя може бути комусь цікавим (особливо, якщо це «зіркове» подружжя), але саме по собі це питання не є суспільно важливим і жорстко не регулюється суспільством. А от факти застосування насильства одним з подружжя до іншого є суспільно важливою

---

[175] Нестеренко О. В. Суспільно необхідна інформація (Що це означає в контексті теорії та практики застосування?) [Електронний ресурс] /О.В. Нестеренко. – Режим доступу: http://stop–x– files– ua.org/suspilno– neobhidna– informatsiya/

інформацією, вони тягнуть за собою певну реакцію з боку держави і суспільства[176].

Соціально-корисна інформація є категорією більш широкою, ніж суспільно необхідна інформація, адже не обов'язково має бути інформацією з обмеженим доступом. Така інформація є більш соціально спрямованою та стосується таких сфер, як забезпечення здоров'я, екологічної безпеки, використання окремих технічних, хімічних засобів тощо. Визначити вичерпний перелік такої інформації не вважається можливим та доцільним, адже важливість тієї чи іншої інформації для суспільства змінюється під впливам різних чинників.

Ураховуючи зазначене, суспільно-корисною може бути визнана інформація, яка стосується сфер життя людини, зокрема, екологічної (стан довкілля, особливості використання окремих природних ресурсів), медичної (нові методи лікування, інформація про використання ліків), соціальної (особливості реалізації прав на пільги, допомогу), попереджає про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману.

Не є самоплагіатом опублікування автором літературних творів у різних виданнях.

Крім того, не слід виключати випадки, коли автор свідомо розсилає одну і ту ж статтю для опублікування в різних наукових виданнях з метою гарантованого досягнення бажаного результату. Адже від моменту подачі статті для опублікування до моменту її виходу може пройти певний час. Тоді як автор може бути обмежений певними строками та зацікавлений у найшвидшому отриманні надрукованої статті.

При опублікуванні однакових статей у декількох наукових журналах, крім питання самоплагіату, постає питання дотримання вимог, які висуваються до наукових робіт, та прав наукового видання на статті.

---

[176] Головенко Р. Що таке суспільно важлива інформація [Електронний ресурс] /Р. Головенко. – Режим доступу: http://olden.imi.org.ua/content

Як правило, у вимогах до матеріалів, які подаються авторами для опублікування у наукових журналах, передбачено, що стаття має бути новою та раніше не надрукованою. Так, відповідно до Етики публікацій та запобігання недобросовісній практиці публікацій юридичного журналу «Право У країни» автор не повинен опубліковувати статтю, що описує одне і те ж дослідження, в більш ніж одному журналі або первинної публікації. Подання ж статті до більш ніж одного журналу одночасно розцінюється як неетична поведінка і є неприйнятним. Автор не має подавати на розгляд в інші журнали раніше опубліковані статті.

Іноді публікація деяких видів статей (наприклад, медичні рекомендації, переклади) у більш ніж одному журналі є виправданою, якщо дотримано відповідні вимоги. Автори та редактори задіяних журналів повинні дійти згоди щодо того, що вторинна публікація повинна відображати ті ж дані і таку ж їх інтерпретацію, що й первинний документ. Також у вторинній публікації має бути наведене посилання на первинну статтю[177].

Відповідно до правил подання статті на опублікування в «Українському математичному журналі» Інституту математики НАН України, направляючи статтю для опублікування в журналі і підписуючи її до друку, автори передають авторські права на використання їхніх статей редколегії журналу і підтверджують, що стаття раніше не публікувалася і не спрямована для розгляду в інші наукові видання. Авторські права на журнал у цілому належать Інституту математики НАН України та редколегії журналу, які володіють виключним правом отримувати і розподіляти будь-які платежі, пов'язані з переуступкою авторських прав на журнал. Права авторів на використання матеріалів статей і перекладів статей з УМЖ в інших публікаціях визначаються загальними міжнародними і

---

[177] Етика публікацій та запобігання недобросовісній практиці публікацій юридичного журналу «Право України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravoua.com.ua/ua/publication–ethics/

українськими законами про авторські права[178]. Повторне видання статей, розміщених на шпальтах журналу «Теорія і практика інтелектуальної власності», можливе лише за згодою редакції[179].

Аналогічні вимоги передбачені майже в кожному науковому журналі. Отже, опубліковуючи однакові статті у декількох журналах без належного попередження редакції, автор порушує права та інтереси журналів.

Не кожний повтор певного фрагменту наукової статті повинен розглядатись як недобросовісний повтор матеріалу. Іноді це є необхідною умовою логічного послідовного викладення наукового матеріалу. Наприклад, автор присвячує три статті дослідженню ознак певної категорії. На початку наукової статті наводиться визначення категорії, а потім у кожній із статей розкривається по одній із ознак. Звісно, почати статтю можна відразу із певної ознаки, однак без стислого розкриття самої категорії, такий матеріал може бути складним для сприйняття.

Допустимим є повтор матеріалу (самоплагіат) у розділи «Методи». Доволі часто у дослідженнях використовуються ідентичні методи. Однак для того, щоб уникнути самоплагіату, слід зазначати «як описано раніше» та робити посилання на попередні праці[180].

Отже, «самоплагіат» досить умовна категорія. Друкуючи одну наукову роботу у декількох виданнях, автор може переслідувати різну мету від популяризації свої діяльності (що в жодному разі не повинно визнаватись порушенням) до формального виконання вимог щодо кількості статей для набуття наукового ступеня чи вченого звання.

Попри поширеність категорії «самоплагіат» її використання вважається некоректним у зв'язку з таким. По-перше, вона не відображає сутності тих дій,

---

[178]Подання статті та процес рецензування в «Українському математичному журналі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.imath.kiev.ua/~umzh/article_preparation.html

[179] До уваги авторів! Журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ndiiv.org.ua/ua/avtoram.html

[180]RobSiebersSelf–plagiarismandthescientificliterature [Електронний ресурс] /RobSiebers //New Zealand Journal of Medical Laboratory Science. – Apr. 2012. – Vol. 66 Issue 1. – P. 3–4. – Режим доступу:
http://search.informit.com.au/documentSummary;dn=691552337481845;res=IELHEA

для позначення яких вживається. Якщо виходити з дослівного трактування категорії «само» «плагіат», передбачається, що автор привласнює власні наукові, творчі результати, що є неможливим. Плагіат – це привласнення чужого, творча крадіжка, тоді як автор у себе нічого не краде, оскільки використовує власні праці. По-друге, відповідно до свободи творчості, як найважливішого принципу, встановленого Конституцією, творець має право не лише обирати вид творчості, а й вільно розпоряджатися належними йому результатами інтелектуальної, творчої діяльності, в тому числі поширювати їх через різні засоби масової інформації, наукові видання тощо.

У зв’язку з цим запропоновано замість існуючої у літературі категорії «самоплагіат» ввести у науковий обіг категорію «авторське дублювання наукових результатів» під яким слід розуміти неодноразове опублікування автором власної наукової праці у прихованій, видозміненій формі без суттєвої зміни сутнісного навантаження в різних джерелах (наукових статтях) з метою збільшення публікацій для забезпечення необхідної їх кількості для присудження наукового ступеня чи присвоєння вченого звання. Обґрунтовано, що авторське дублювання як порушення приписів законодавства, доцільно виділяти лише у науковій сфері, де встановлено вимоги щодо апробації результатів наукових досліджень та мінімальної кількості публікацій.

Крім того, авторське дублювання слід визнати порушення етичних норм наукових публікацій.

При цьому не є порушенням етичних норм використання тотожних фрагментів наукових публікацій, якщо без їх висвітлення робота буде інформативно не повною, вони є незмінними протягом всього дослідження (наукові методи, експерименти тощо), або ж розширений друк статті обумовлено важливістю поширення певної інформації та здійснюється за умови повідомлення видавництв.

2.2. Сутнісні ознаки плагіату

Розкриття основних ознак плагіату має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення, адже дозволяє визначити місце плагіату в системі порушень прав інтелектуальної власності, відокремити від інших випадків неправомірного використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності та прав на них. Визначення сутнісних ознак плагіату допоможе не тільки у його вивченні, а й буде відігравати важливе значення у правозастосовній діяльності.

Ураховуючи відсутність узагальнюючого визначення плагіату, у науковій доктрині акцентується увага на різних ключових ознаках плагіату, хоча у переважній більшості вони є практично тотожними.

Досліджуючи плагіат як одне з порушень авторських прав, О.І. Харитонова зауважує, що оскільки найчастіше плагіат виражається в опублікуванні під своїм ім'ям чужого твору, обов'язковою ознакою плагіату є привласнення саме авторства. Тому за умови відсутності цієї ознаки неправомірне використання, опублікування, копіювання і т.п. твору, який охороняється авторським правом, є не плагіатом, а піратством[181].

О. Штефан при дослідженні плагіату виділяє такі кваліфікуючі ознаки, як: посягання на об'єкт авторського права; завжди активна дія, форму якої законодавець визначив як оприлюднення (опублікування) твору; дія, яка є зовнішнім проявом плагіату, є незаконною (протиправною); незаконна дія може проявлятися в оприлюдненні (опублікуванні) твору як повністю, так і частково; привласнення чужого твору – оприлюднення (опублікування) чужого твору під іменем особи, що не є автором цього твору[182].

Т. Якушева, досліджуючи плагіат за законодавством Росії та Німеччини, відзначає, що плагіат в авторському праві передбачає перш за все об'єктивне

---

[181]Харитонова Е.И. Гражданские правоотношения интеллектуальной собственности, возникающие в результате творчества (концептуальные основы): моногр. /Е. И. Харитонова. – Изд. 2– е, перераб. и доп. – Одесса: Феникс,2012. – С.368.

[182] Штефан О. Плагіат – невід'ємна частина творчості? /О. Штефан //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – №2. – С. 21–23.

порушення авторського права. Якщо твір, що охороняється, використовується в тому випадку, коли подібне використання не дозволено законом, очевидним є порушення авторського права. Однак не кожне порушення авторського права – плагіат. Тільки незазначення справжнього творця та привласнення авторства кваліфікує це порушення як плагіат в авторсько-правовому сенсі[183].

При плагіаті відбувається, з однієї сторони, неправомірне використання твору, з іншої – порушення немайнових прав, а саме привласнення авторства. Саме поєднання цих двох складових є обов'язковою умовою плагіату.

2.2.1. Привласнення авторства як ознака плагіату

Першою і основною ознакою плагіату є привласнення авторства на чужий твір.

Право авторства або право на визнання людини творцем визнається одним із ключових прав інтелектуальної власності.

Важко переоцінити наявність і роль творця у створені не тільки інтелектуальної власності як такої, але і в існуванні сфери інтелектуальної власності взагалі[184].

Як зазначає О.В. Кохановська: «Коріння прав інтелектуальної власності ведуть, перш за все, до автора, яким є людина – творець з усією його свободою творчості, самовираження і самовизначення»[185]

Право авторства закріплено як на міжнародному рівні, так і у національному законодавстві.

---

[183] Якушева Т. А. Плагиат: заимствование или присвоение. Как его видять в России и Германии /Т. А. Якушева //Закон и право. – 2007. – №4. – С.54.

[184]Проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://sips.gov.ua/

[185]Кохановська О. В. Регулювання немайнових відносин у цивільному кодексі України: десятирічний досвід /О. В. Кохановська //Право України. – 2014. – №2. – С. 67.

Відповідно до ст. 6 bis Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів «незалежно від майнових прав автора і навіть після уступки прав він має право вимагати визнання свого авторства на твір»[186].

Право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності закріплено у ст. 423 ЦК України[187]. Відповідно до п.1. ч.1 ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» автор має право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо[188].

Право авторства – заснована на факті створення твору творчою (самостійною розумовою) працею громадянина його можливість визнаватися автором (творцем) даного твору. Право авторства тісно пов'язано з таким немайновим правом, як право на ім'я, яке полягає у можливості автора використовувати твір під своїм власним ім'ям, псевдонімом або без зазначення імені (псевдоніму)[189].

Першість прав авторства в системі авторських прав зумовлена тим, що решта авторських прав на твір, як майнових, так і особистих немайнових, надаються особі лише внаслідок визнання її автором твору.[190]

На відміну від інших особистих немайнових прав, які є лише у випадках, зазначених ЦК, право авторства на твір повинно передбачатись таким, що є завжди, незалежно від того, є чи немає на це спеціальної вказівки законодавця. Це положення діє й у випадках, коли автор не опублікував або іншим чином не

---

[186] Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

[187] Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435– 15/print1400072439709213

[188] Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. //Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №13. – Ст. 64.

[189] Зенин И.А. Личные неимущественные интеллектуальные права автора /И.А. Зенин //Право интеллектуальной собственности. – 2012. – №6. – С. 3– 6.

[190] Стефанчук Р. Перспективи розвитку права інтелектуальної власності в Україні (на прикладі особистих немайнових прав) /Р. Стефанчук //Право України. – 2011. – №3. – С. 46.

оприлюднив свій твір, а також якщо він діяв анонімно або ім’я, яке він використовує, не дозволяє ідентифікувати автора[191].

Право на визнання автором твору полягає у юридичній «констатації» факту його створення конкретною людиною, пов’язаній з юридичною можливістю вимагати визнання цього факту від інших осіб. Це право не потребує легітимації і породжується фактом наявності творчого результату. Але у випадку суперечки щодо авторства виникає проблема доведення цього факту. При цьому діє презумпція авторства: поки не доведено інше, автором твору вважається особа, вказана як автор на оригіналі або примірнику твору. Право авторства невідчужуване (частина 2 ст. 14 Закону про авторське право і суміжні права).

На праві авторства ґрунтуються (є похідними від права авторства) інші права. Так, автор має право вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо. Ім’я автора може зазначатись прізвищем та ініціалами або іменем і прізвищем. Також можуть зазначатись його звання тощо. Ім’я автора не згадується тільки у випадках, коли це неможливо з технічних причин. При створенні твору кількома авторами, їх імена зазначаються послідовно у порядку, встановленому за їхньою згодою.

Автор також має право забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору. Якщо він з якихось причин не бажає відкривати своє ім’я, він може заборонити його згадування при кожному використанні твору.

Але він може не просто заборонити повідомляти його ім’я при використанні твору, а обрати собі псевдонім – вигадане ім’я для прикриття дійсного. Автор може зазначати свій псевдонім на творі або на його примірниках, а також вимагати його зазначення при кожному використанні твору. Право на використання псевдоніма обмежене міркуваннями дотримання суспільної моральності. Наприклад, не можуть бути використані для утворення псевдоніма нецензурні слова тощо У деяких випадках обмеження у виборі псевдоніма

---

[191] Хохлов В. А. О праве авторства /В. А. Хохлов //Законы России. Опыт. Анализ. Практика. – 2012. – №9. – С. 53. – С.52–59.

випливають із сутності та призначення цього поняття. Так, не можна вважати псевдонімом ім'я відомого автора, оскільки це означає спробу ввести споживача (читачів) в оману тощо[192].

Найбільш поширеним прикладом анонімного твору є автобіографії або мемуари відомих особистостей, при написанні яких використовується труд гетероніма – автора, який пише для іншої особи без претензій на авторство[193]

Актуальною є проблема використання псевдонімів, сценічних імен артистами, виконавцями, особливо в частині розподілу прав на вигадане сценічне ім'я між виконавцем та продюсером. Адже після розірвання контракту постає питання про можливість подальшого використання виконавцем сценічного імені, яке вигадано продюсером. Невизначеність цього питання в договорі на практиці призводить до зловживань, коли обмежується право виконавця на використання сценічного імені або право групи на використання її назви після припинення дії договору. Як зазначає з цього приводу Якубова О. оскільки продюсер не є суб'єктом суміжних прав, а особисті немайнові права не передаються, логічним вбачається виходити з того, що право на найменування повинно належати тільки членам колективу виконавців. Продюсерські компанії мають право пред'являти до виконавців майнові претензії, пов'язані з порушенням останніми договірних зобов'язань, але не повинні претендувати на обмеження їх особистої сфери, обмежувати їх особисті немайнові права[194].

Спосіб порушення немайнового права авторства має принципове значення при плагіаті. Адже не кожне порушення права авторства є плагіатом.

Так О.О. Мазіна зазначає: «При плагіаті може бути неправомірне механічне відтворення твору або його завуальована зміна без дотримання особистих немайнових прав, тобто права авторства». До примірників творів, створених

---

[192] Захист авторських прав від плагіату: монографія /О. І. Харитонова, Г. О. Ульянова; за заг. ред. О. І. Харитонової. – Одеса: 2014. – С.81.

[193]Богатова Л. Ю. Право на автоское имя /Л. Ю. Богатова //Вопросі гуманитарніх наук. – 2008. – №5. – С. 78.

[194]Якубова Е. Право артиста – исполнителя на имя /Е. Якубова //ИС. Авторское право и смежніе права. – 2009. – №7. – С. 17.

внаслідок плагіату, О.О. Мазіна відносить «примірники творів, з яких видалено або неправомірно зазначено інформацію про їх автора (авторів)»[195].

Виходячи із наведеного визначення плагіат з'являється внаслідок недотримання немайнових прав. При цьому наведено два випадки порушення права авторства – видалення інформації про автора та неправомірне зазначення інформації про автора. Однак такий розширений підхід потребує уточнення у зв'язку з таким.

Неправомірне зазначення інформації про автора не завжди автоматично призводить до плагіату. Зокрема, зазначення авторства може бути визнано неправомірним, якщо: замість псевдоніму всупереч волі автора буде зазначено його справжнє ім'я; буде зазначено ім'я автора на творі, який мав оприлюднюватись анонімно. І лише одним із випадків неправомірного зазначення інформації про автора твору, який може бути визнано плагіатом, є зазначення в якості авторів осіб, які не створювали твір (привласнення авторства).

Право авторства може бути порушено внаслідок таких дій.

По-перше, привласнення авторства, яке передбачає зазначення як автора твору особи, яка його не створювала.

По-друге, використання твору або його частини без зазначення імені автора. Наприклад, розміщення у мережі Інтернет наукової статті, художнього твору без зазначення даних про їх автора.

По-третє, це приписування авторства, щодо якого у науковій доктрині не вироблено єдиного підходу до визначення його в системі порушень прав інтелектуальної власності.

Сутність привласнення авторства полягає у здійснені навмисних неправомірних дій, спрямованих на формування будь-яким способом уявлення

---

[195] Мазіна О. О. Контрафакція як дії, що порушують авторські права: автореф. дис…. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і сивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право /О. О. Мазіна. – Одеса, 2014. – С.4, 5.

про належність авторства на об'єкт інтелектуальної власності (або його охороноздатну частину) особі, яка не брала творчої участі у його створенні.

На практиці поряд з привласненням авторства поширеним є неправомірне використання імені автора, яке полягає у приписуванні авторства на твір особі, яка не є його автором[196] (так званий «антиплагіат»). Приписування авторства може відбуватись як із технічних причин (у зв'язку з помилкою видавництва), так і навмисно (з метою завдати шкоди честі автора, збільшити попит на результати творчої діяльності шляхом зазначення авторства відомого творця тощо).

Приписування чужого авторства відрізняється від привласнення авторства (плагіату). У першому випадку зловмисник оголошує автором твору іншу особу, тоді як плагіатор оголошує себе автором чужого твору(його частини), або твору, який він створив у співавторстві (засекречує співавтора або співавторів)[197].

У науковій доктрині сформувалось два підходи до визначення суті приписування авторства та його негативного впливу на права автора.

По-перше, обґрунтовується, що приписування авторства порушує немайнові авторські права. Передбачається, що регламентоване в ст. 6 bis Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів право авторства включає також і можливість протидіяти неправдивій атрибуції твору[198].

По-друге, наголошується на тому, що приписування авторства не призводить безпосередньо до порушення права авторства та права на ім'я, як немайнових прав творця. Так щодо приписування авторства К.А. Флейшиц зазначала, що, якщо особу буде вказано автором статті, яку вона не писала, буде зачеплена «авторська честь» у широкому розумінні слова – честь автора,

---

[196] Рішення Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області 28 січня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36843941

[197]Удалкин В. А. Приписывание произведениям изобразительного искусства чужого авторства [Электронный ресурс] /В. А. Удалкин. – Режим доступа: http://www.rbis.su/article.php?article=208

[198]Мазуйе К. Бернская конвенция об охране литературных и художественных призведений //Международные конвенции об авторском праве. Комментарий. – М., 1982. – С. 21–180. Приводится по: Матвеев А. Право противодействовать ложному указанию авторства /А. Матвеев //ИС. Авторское право и смежные права. – 2011. – №6. – С.62.

художника. Але порушення права на ім'я в сенсі, в якому розуміє і повинен розуміти закон про авторське право, у цьому випадку немає: закон про авторське право охороняє ім'я автора певного твору – в даному випадку порушено право на ім'я письменника, художника, який не є автором твору, у зв'язку з яким вчинено порушення. В таких випадках честь письменника, художника повинна захищатись загальними приписами законодавства про право на ім'я[199].

Ураховуючи, що законодавство про авторське право не передбачає безпосередньо право на захист від приписування авторства, обґрунтовується доцільність включення права на протидію недобросовісній атрибуції (приписуванню авторства) до права на ділову репутацію. У зв'язку з цим при виявленні випадків неправомірного зазначення особи автором твору, який вона не створювала, особа може протидіяти недобросовісному використанню авторства двома способами. Перший – позов про припинення неправомірного використання імені. Другий – позов про захист ділової репутації[200].

З метою належного забезпечення прав особи на захист від приписування авторства, запропоновано внести такі зміни до законодавства.

Доповнити частину 2 ст. 296 ЦК України пунктом 2 у наступній редакції: «Забороняється використання імені фізичної особи з метою зазначення її в якості творця об'єктів права інтелектуальної власності, у створенні яких особа не приймала творчої участі».

Частину 1 ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» доповнити пунктом 5 у наступній редакції: «забороняти будь-яке використання імені, псевдоніму творця, під час використання творів, які не належать творцю (приписування авторства), без його згоди»;

---

[199] Флейшиц Е. А. Личные права в гражданском праве Союза ССР и капиталистических стран [Электронный ресурс] /Е.А. Флейшиц. – Москва: Юрид. Изд – во НКЮ СССР: 1941. – 206. – С. 139/. – Режим Доступа: http://leb.nlr.ru/edoc/372218/

[200] Матвеев А. Право противодействовать ложному указанию авторства /А. Матвеев //Интеллектуальнаям собственность. авторское право и смежные права.– 2011.– №6.– С.64.

У Законі України «Про авторське право і суміжні права» статтю 50 доповнити пунктом «г» у наступній редакції: «приписування авторства – обнародування твору під іменем особи, яка не є його автором, без її відома і згоди», у зв’язку з чим пункти «г», «д», «е», «є», «ж» вважати відповідно пунктами «д», «е», «є», «ж», «з»;

До дій, які визнаються плагіатом та призводять до порушення авторських прав, окрім привласнення авторства також віднесено примус до співавторства.

Залежно від здійснення примусу на творця, вбачається доцільним виділити дві форми плагіату: плагіат не пов'язаний з примусом автора (вчиняється плагіатором як правило без відома автора); плагіат, пов’язаний з примусом автора, який передбачає примус до співавторства та примус до відмови від авторства (має відкритий, неприхований характер).

Примус до відмови від авторства полягає у здійсненні тиску на особу з метою вчинення дій, спрямованих на приховування факту нею об’єкта права інтелектуальної власності для зазначення як творця іншої особи.

Примус до співавторства може здійснюватись: з метою подальшого привласнення авторства на створений об’єкт (є формою плагіату); без мети привласнення авторства (не призводить до плагіату)

Плагіат розглядається як випуск у повному обсязі або частково чужого твору під своїм ім’ям, а також видання під своїм ім’ям твору, створеного у співавторстві, примус до співавторства, використання у своїх трудах творів без належного посилання на них[201].

Під примусом до співавторства розуміється включення до колективу авторів як співавтора особи, яка не брала творчої участі у його створенні.

---

[201] Волощук А. М. Адміністративно–правові аспекти діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності: монографія /А.М. Волощук, Х. П. Ярмакі, О. О. Чернишова. – Одеса: ОДУВС, 2013.– С.139 –140.

Тому, коли особа включається до колективу співавторів, фактично вона привласнює авторство на твір, який вона не створювала. Як і плагіат, примус до співавторства є порушенням не лише норм законодавства, а й етичних норм.

Примус до співавторства як самостійне порушення прав інтелектуальної власності у вітчизняному законодавстві не передбачений. На відміну від України, у КК Республіки Білорусь (ст. 201)[202], КК Республіки Таджикистан (ст. 156)[203], КК Республіки Молдова (ст. 185-1)[204] примус до співавторства визнається злочином. У зв'язку з цим у наукових дослідженнях примус до співавторства переважно розглядається з позиції кримінального права. Примус до співавторства, а також примус до відмови від авторства, визнаються формами привласнення авторства[205].

Вчинення плагіату, на відміну від примусу до співавторства, не передбачає зазіхань на свободу волі і здоров'я людини, отже, має меншу суспільну небезпеку.[206]

Можливість примушування до співавторства в різних ситуаціях зумовлюється різними конкретними причинами, але попри всі відмінності і специфічність цих причин є у них також вельми істотний «загальний знаменник»: залежність автора від інших осіб у хащах організаційно–управлінських структур

---

[202]Уголовный кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 г. №275–З [Электронный ресурс] //Национальный правовой Интернет –портал Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=HK9900275&p2=%7BNRPA%7D.

[203]Уголовный кодекс Республики Таджикистан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=237375#LinkTarget_9865

[204]Уголовный кодекс Республики Молдова от 18.04.2002 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=331268

[205] Атаев Г. М. Проблемы совершенствования уголовной ответственности за нарушение авторских и смежных прав /Г. М. Атаев //Пробелы в российском законодательстве. – 2010. – №1. – С. 157–159; Кузнецов К. В. Уголовно–правовая характеристика посягательств, нарушающих авторские, смежные, изобретательские и патентные права: автореф. дис. ... на соискание ученой степени канд. юрид. наук.: спец. «Уголовное право и криминология; уголовно–исполнит. право» /К. В. Кузнецов. – М., 2007. – С. 11–12.

[206] Лепина Т. Г. Уголовно–правовая охрана интеллектуальной собственности: Дис. … канд. юрид.наук. специальность: 12.00.08 /Татьяна Геннадиевна Лепина. – Курск, 2014. – С. 38.

науки. Найчастіше примус до співавторства виступає як зловживання службовим становищем керівника стосовно підлеглого.[207]

Примус до співавторства як порушення прав інтелектуальної власності, за яке може наставати кримінальна відповідальність, не отримав однозначної оцінки серед фахівців.

М.Л. Фірсов запропонував установити підвищену кримінальну відповідальність за плагіат, вчинений шляхом примусу до співавторства або примусу до відмови від авторства. При цьому під привласненням авторства з використанням примусу пропонується розуміти дії особи, яка примусила автора або інших осіб вказати її автором (співавтором) твору, у створенні якого вона не брала участі[208].

На думку Т.Г. Лєпіної, незважаючи на очевидну необхідність декриміналізації привласнення авторства, деякі злочини проти немайнових інтелектуальних прав потребують кримінально-правової охорони. Якщо розглядати інтелектуальну власність як особистий інтерес, кримінальний закон може і повинен гарантувати відповідальність за вчинення посягань на свободу волі автора, за які в силу їх явно кримінального характеру не може застосовуватись цивільно-правова відповідальність.

Охорона немайнових прав автора може бути реалізована за допомогою криміналізації примусу до співавторства та відмови від співавторства[209].

Однак у науковій доктрині в противагу позиції прихильників кримінальної відповідальності за порушення немайнових прав творців обґрунтовується

---

[207] Сичивиця О. Авторство і псевдоавторство в науці. Стаття друга. Плагіат і плагіатори /О. Сичивиця //Соціогуманітарні проблеми людини. – 2008. – №3. – С.42.

[208] Фирсов М. Л. Преступления в сфере авторских и смежных прав: автореф. дис. … на соиск. ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминол.; уголовно–исполнит. право» /М. Л. Фирсов. – М., 2013. – 30 с.

[209] Лепина Т. Г. Уголовно–правовая охрана интеллектуальной собственности: Дис. … канд. юрид.наук. специальность: 12.00.08 /Татьяна Геннадиевна Лепина. – Курск, 2014. – С. 108.

недоцільність встановлення кримінальної відповідальності за привласнення авторства у різних його формах[210].

Зокрема, М.Б. Болотін відзначає, що «привласнення авторства або примус до співавторства, якщо вони завдали збитки у великому розмірі, ніколи не може бути доведено»[211].

Отже, з наведеного можливо зробити висновок, що примус до співавторства, а також примус до відмови від авторства розглядаються як одна із форм плагіату, яка є більш суспільно небезпечною, ніж звичайний плагіат, оскільки передбачає здійснення фізичного чи психічного тиску на творця.

Довести такі порушення складніше, ніж звичайний плагіат. Виявлення випадків плагіату є можливим завдяки порівнянню різних об'єктів права інтелектуальної власності – оригінального об'єкта та об'єкта, щодо якого постало питання про плагіат. Завдяки порівнянню двох об'єктів, проведенню відповідних експертиз можливо підтвердити або спростувати факт неправомірного привласнення авторства. У випадку примусу до співавторства твір створюється вперше і недобросовісний автор включається до колективу співавторів ще до його обнародування. А тому довести факт плагіату можливо лише за умови доведення самого факту примусу до співавторства. Простіше довести факт плагіату, якщо в автора існує серія публікацій, в яких викладено ключові ідеї. Наприклад, автором надруковано одноособово наукові статті, в яких виражено ключові ідеї та результати дослідження певного проблемного питання. Всі ці ідеї у подальшому викладено у монографії, навчальному посібнику, який видається вже під авторством декількох осіб, які не брали участі у його написанні та не займались

---

[210] Вощинський М. В. Уголовно–правовые меры противодействия нарушению авторских и смежных прав: автореф. дис. … на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно–исполнит. право» /М. В. Вощинский. – М., 2006. – 25 с.; Долотов Р. Юридическая ответственность за плагиат в научных работах /Р. Долотов //Троицкий вариант. – 2009. – №44. – С.12; Матвеев А. Г. Пять доводов в пользу декриминализации плагиата [Электронныйресурс] /А. Г. Матвеев . – Режим доступа: http://territoriaprava.ru/topics/45958

[211] Болотин Н. Б. О необходимости внесения изменений в законодательные акты в сфере защиты интеллектуальной собственности /Н. Б.Болотин //Право и безопасность.– 2010. – №3. – С.72.

взагалі дослідженням його тематики. В такому випадку, довести факт примусу до співавторства буде дещо простіше.

Слід відзначити, що примус до співавторства, окрім дій, які передбачають включення до колективу авторів особи, яка не брала творчої участі у його створенні, може мати дещо інший прояв.

Примус до співавторства може передбачати здійснення тиску на особу з метою змусити її взяти участь у створенні певного об’єкта права інтелектуальної власності. При цьому такий примус може як призводити до плагіату, так і не призводити. Якщо особа в примусовому порядку створює об’єкт права інтелектуальної власності й у подальшому зазначається його автором, відбувається лише порушення права на свободу творчої діяльності, яке не призводить до плагіату. Якщо ж особа створює об’єкт права інтелектуальної власності та включає до колективу співавторів особу (осіб), які не брали творчої участі у його створенні, такі дії призводять до плагіату.

Так, відповідно до ч. 3 ст. 303 КК України злочином є примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію[212].

Під примушуванням неповнолітнього до участі у створенні творів, що пропагують культ насильства і жорстокості (ч. 3 ст. 300 КК, а також творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру (ч. 3 ст. 301) розуміються будь-які умисні дії, поєднані із застосуванням фізичного (побої, тілесні ушкодження, катування тощо) чи психічного впливу (погрози застосувати насильство, знищити майно, розголосити певні відомості тощо) і спрямовані на те, щоб особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку,

---

[212] Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341– 14

виступила автором (співавтором) відповідного твору або взяла участь у його створенні як актор, режисер, оператор тощо[213].

Отже примус до співавторства може полягати: у включенні до колективу авторів осіб, які не створювали твір, а також у примусовій участі у створенні об'єкта права інтелектуальної власності. У будь-якому випадку примус до співавторства передбачає порушення права на свободу інтелектуальної, творчої діяльності.

Примус до співавторства може бути визначено як незаконне посягання на свободу творчої, інтелектуальної діяльності, авторство фізичної особи, яке полягає у здійсненні тиску на особу з метою примусу її до створення об'єкту інтелектуальної власності (особисто або у співавторстві) та (або) включення до переліку співавторів осіб, які не брали творчої участі у створенні об'єкта права інтелектуальної власності.

Плагіат – це цілеспрямований процес навмисного або помилкового привласнення оприлюднених, у будь-якому ступені, результатів наукової і творчої діяльності[214].

Саме привласнення авторства, є відмінною ознакою плагіату, яка відрізняє його від інших порушень прав інтелектуальної власності.

Перелік порушень авторських прав закріплено у ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права». До порушень авторського права, що дають підстави для судового захисту, віднесено: вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права та їх майнові права; піратство у сфері авторського права; плагіат; ввезення на митну територію України без дозволу осіб,які мають авторське право, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних); вчинення дій, що створюють загрозу

---

[213]Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова від 27.02.2004 №2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700– 04

[214]Порало І. В. Інтелектуальний капітал України в полоні плагіату /І. В. Порало //Теорія і практика управління соціальними системами. – 2009. – №4. – С. 92.

порушення авторського права; будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу; підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права чи особи, яка здійснює таке управління; розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права, з яких без дозволу суб'єктів авторського права вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Традиційно порушення авторських прав поділяють на дві категорії: неправомірні дії, внаслідок яких порушуються немайнові права (плагіат, внесення змін до твору, порушення права на ім’я); неправомірні дії, внаслідок яких порушуються майнові права (використання твору без дозволу автора, крім випадків вільного використання, передбачених у законодавстві; піратство, контрафакція). Разом з тим доволі часто на практиці внаслідок неправомірного використання твору порушуються як майнові, так і немайнові права.

Відмежування плагіату від інших порушень авторських прав має важливе як теоретичне, так і практичне значення. Для того щоб визначити відмінність плагіату від інших порушень авторських прав, слід розкрити їх поняття та ознаки.

Піратством у сфері авторського права та (або) суміжних прав визнається опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення[215].

При кваліфікації піратських дій за документами ВОІВ визначальним є «комерційний масштаб», який визначається обсягом виготовленої незаконної

---

[215] Харитонова О. І. Поняття піратства у сфері права інтелектуальної власності /О.І. Харитонова //Актуальні проблеми держави та права: зб. наук. праць Вип.66. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2012. – С.231–238.

продукції, способом її виготовлення, а також метою, що полягає в отриманні прибутку.

Піратськими діями відповідно до Проекту типових положень ВОІВ вважаються: виготовлення упаковки або упаковка; вивезення, ввезення і провезення; пропозиція щодо продажу, оренди, надання займу або будь-яка інша форма розповсюдження; продаж, оренда, надання займу або будь-яка інша форма розповсюдження; володіння з метою здійснення дій, що зазначені вище щодо піратських екземплярів, якщо такі дії вчиняються у комерційних масштабах та без отриманого дозволу особи, якій належить авторське право і суміжні права на літературні або художні твори, на їх виконання, на фонограми або передачі організацій мовлення, залежно від конкретних випадків [216].

Піратство розглядається як протиправна поведінка, яка безпосередньо посягає на виключні права автора щодо використання твору[217].

Слід звернути увагу, що для розкриття змісту піратства необхідним є визначення категорії «контрафактний примірник твору», яким визнається примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований та (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права та (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права та (або) суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися.

Вважається, що таке визначення категорії «піратство» через категорію «контрафактний примірник твору» не можна визнати вдалим, адже фактично у них повторюються способи неправомірного використання творів. Зокрема, контрафактним визнається примірник твору, опублікований з порушенням

---

[216]Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права /О. Штефан //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – №6. – С.5.

[217] Симонян Ю. Ю. Аудіовізуальні твори як об’єкти пратської діяльності /Ю.Ю. Симонян //Часопис цивілістики. – 2012. – Вип.14. – С.137

авторських прав. У свою чергу піратством визнається опублікування контрафактного твору.

Слід звернути увагу, що у Законі України «Про авторське право і суміжні права» закріплено визначення контрафактної продукції, однак поняття контрафакції як порушення прав інтелектуальної власності не наведено.

Поняття «контрафакція» може вживатися як у широкому, так і вузькому розумінні. У першому випадку під контрафакцією необхідно розуміти виготовлення продукції та/або введення у цивільний обіг товарів з порушенням не лише авторських і суміжних прав, а також прав промислової власності і прав на засоби індивідуалізації учасників товарного обігу, товарів і послуг. У другому – порушення виключно авторських і суміжних прав при відтворенні, опублікуванні, зберіганні, перевезенні, розповсюдженні, імпорті або експорті відповідних об'єктів інтелектуальної власності[218].

І піратство, і контрафакція передбачають неправомірне використання творів, однак не передбачають привласнення авторства. На відміну від плагіату головною метою зазначених порушень є виготовлення та розповсюдження незаконних екземплярів творів та отримання прибутку. При плагіаті ж основна мета полягає у створенні уявлення про належність авторства на твір особі, яка насправді його не створювала.

Таким чином, слід виділити такі спільні і відмінні риси плагіату та піратства.

Спільними рисами є те, що і піратство, і плагіат передбачають неправомірне використання об'єктів авторського права, яке призводить до порушення майнових та немайнових авторських прав. Одним із способів неправомірного використання об'єктів авторського права, який передбачає і плагіат, і піратство, є незаконне опублікування таких творів.

Основні відмінності між піратством та плагіатом полягають у такому:

---

[218]Позова Д. Д. Контрафакція чи піратство? /Д. Д. Позова //Часопис цивілістики. – 2012. – Вип. 14. – С. 132–136.

– плагіат передбачає привласнення авторства, про що не зазначено у визначенні піратства;

– перелік способів використання твору при піратстві є ширшим та передбачає опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів, тоді як плагіат включає опублікування (оприлюднення) неправомірно використаного твору.

Таким чином, відмінною ознакою плагіату виступає порушення немайнового права – права авторства. При цьому порушення права авторства пов’язано з порушенням права на ім’я.

2.2.2. Оприлюднення (опублікування) твору при плагіаті

Друга ознака плагіату полягає в тому, що твір із запозиченням чужого матеріалу має бути оприлюднений (опублікований). Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» оприлюдненням (розкриттям публіці) твору визнається здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо. Опублікуванням визнається, зокрема випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права примірників твору у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами.

Отже опублікування та оприлюднення передбачають доведення твору до широкого кола споживачів, фактично його розкриття перед публікою. Таким

чином, якщо твір-плагіат не буде оприлюднений, дії недобросовісного користувача не будуть кваліфіковані як плагіат.

Опублікування твору (фоно-, відеограми) передбачає наявність примірників (копій). У цифровому середовищі поняття примірника дещо видозмінилося через трансформацію власне форми вираження твору. Раніше при виготовленні примірників творів традиційними способами правоволодільці самі визначали кількість копій, які вони погоджуються зробити з оригіналу. Цифрова мережа робить можливим практично безкінечне копіювання одного й того ж твору. Крім того, у цифровому середовищі вперше оприлюднений твір вважається опублікованим, а отже ці дві правомочності збігаються.

Визначення термінів «опублікування» в Законі та в Цивільному кодексі України не є тотожними. Так, відповідно до ч. 1 ст. 442 ЦК України твір вважається опублікованим (випущеним у світ), якщо він будь-яким способом повідомлений невизначеному колу осіб, у тому числі виданий, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню, відображений у загальнодоступних електронних системах інформації. В Законі під опублікуванням розуміють випуск в обіг (а не «в світ», як у ЦК України) певної кількості примірників певним шляхом (продаж, прокат, надання доступу через електронні системи інформації). Про наявність примірників твору у відповідній статті ЦК України не йдеться. Варто зазначити, що хоча законодавець не визначив правової природи права на оприлюднення, він передбачив, що, згідно з п. 4 ч. 3 ст. 15 Закону, правоволоділець має право дозволяти або забороняти будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення.[219]

Оприлюднення є більш широким поняттям, що охоплює за своїм змістом й опублікування твору. У ст. 442 ЦК України терміни «опублікування» і «випуск у

---

[219] Мацкевич О.О. Співвідношення понять «оприлюднення» та «опублікування» [Електронний ресурс] /О.О. Мацкевич //Інтелектуальна власність: Погляд з XXI століття. – Режим доступу: http://intellect21.cdu.edu.ua/?p=323

світ» вживаються як синоніми. Відповідно до п. 3.3 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, під випуском у світ твору розуміється його видання з дозволу автора, незалежно від способів виготовлення екземплярів твору. Випуском у світ не може бути публічний показ драматичного, музично-драматичного або кінематографічного твору, виконання музичного твору, публічна декламація літературного твору, передача по радіо чи телебаченню літературних або художніх творів, демонстрація творів мистецтва або творів архітектури. Відтак, п. 1 ст. 442 ЦК України суперечить п. 3.3 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів[220].

Право на оприлюднення слід віднести до особистих немайнових прав автора, хоча воно має тісний зв'язок з виключними майновими правами на твір. Оприлюднення (опублікування) є необхідною передумовою використання, без опублікування використання неможливе, хоча опублікування може відбуватись і поза використанням, але без опублікування використання не можливе[221].

В. Дроб'язко та Р. Дроб'язко зазначають, що автор реалізує своє право на оприлюднення твору при укладанні договору про перше використання неоприлюдненого твору[222].

Сутність права на оприлюднення твору можна визначити як юридично забезпечену можливість автора публічного розкриття створеного ним твору. При цьому автор одночасно вирішує два питання. По-перше, він сам визначає, чи готовий його твір для доведення до невизначеного кола осіб. По-друге, автор вирішує питання про час, місце та спосіб оприлюднення.

Право на оприлюднення нерозривно пов'язано правом на відкликання твору. Законодавство багатьох держав надає автору можливість відмовитися від раніше прийнятого рішення про оприлюднення твору чи, якщо твір уже було

---

[220] Право інтелектуальної власності: підручник для студентів вищих навч. закладів /За ред. д.ю.н. Орлюк О.П., д.ю.н. Святоцького О.Д. – К.: ІнЮре, 2006. – С. 174.

[221] Дозорцев В. А. Интеллектуальные права: Понятие. Система. Задачи кодификации: сб. статей /В. А. Дозорцев. – М.: Статут, 2003. – С. 48.

[222] Дроб'язко В.С. Право інтелектуальної власності: навч. посібник /В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С.183.

оприлюднено, він може скасувати дії з його доведення до загального відома, публічно сповістивши про відкликання твору. В якості умови реалізації даного права закон, як правило, встановлює відшкодування користувачеві заподіяних таким рішенням збитків, включаючи упущену вигоду. Раніше виготовлені примірники твору також вилучаються з обігу за рахунок самого автора. Причини, з яким автор анулює свою згоду на оприлюднення твору або відкликає вже опублікований твір, можуть бути самими різними: це може бути трансформація творчих поглядів або світогляду автора, зміна зовнішніх обставин, тощо. Наслідком реалізації права на відкликання є збереження (для ще не оприлюдненого твору) або відновлення (для вже оприлюдненого твору) правового режиму неоприлюдненого твору[223].

Однією з підстав для відкликання твору є виявлення плагіату, коли автор вживає заходів для обмеження поширення інформації про допущене порушення авторських прав третіх осіб.

Заслуговує на увагу позиція Т.М. Вахонєвої, яка зазначає, що порушенням авторського права у вигляді плагіату є не тільки оприлюднення (опублікування) твору під чужим іменем (без зазначення імені автора), а й саме створення твору. І якщо таке порушення буде доведене до оприлюднення (опублікування), то порушник вже може притягатися до відповідальності. Адже, згідно із діючим авторським законодавством, авторське право виникає з моменту створення твору, тому і виявлення плагіату і притягнення до відповідальності за це правопорушення можливе до оприлюднення чи опублікування твору [224].

Враховуючи зазначене, вбачається доцільним виділити два ключових моменти привласнення авторства на твір.

По-перше, це створення об'єкта інтелектуальної власності, який є результатом плагіату. Згідно із загальними засадами авторського права, право на

---

[223] Авторське право в міжнародно-правовому аспекті /Уклад. А.М. Євков.– Х.,2010. –С.51.

[224] Вахонєва Т.М. Плагіат як різновид порушення авторських прав за законодавством України [Електронний ресурс] /Т.М. Вахонєва. – Режим доступу: http://www.law–property.in.ua›articles/article– 3…ukraine.html.

твір виникає з моменту його створення. Відповідно сам об’єкт – результат плагіату, виникає з того моменту як плагіатор виразить його в об’єктивній формі, наприклад напише рукопис. З юридичної точки зору твір існує але плагіат, як порушення прав інтелектуальної власності, ще ні. Попри це сам факт створення твору, в якому допущено плагіат, є результатом недотримання приписів норм законодавства, які визначають умови правомірного використання творів, що належать іншим творцям.

По-друге, це обнародування об’єкта, коли дії плагіатора набувають ознак не лише порушення приписів законодавства, а й призводять до порушення прав та інтересів творців, чиї результати інтелектуальної, творчої діяльності привласнено. Законодавча вимога публічності дій плагіатора, за умовами якої будь-яка особа може отримати «твір-плагіат» з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором, не враховує особливості створення окремих категорій творів. Так, рукопис дисертаційної роботи в першу чергу надається науковому керівникові. Такий рукопис не опубліковується, не розкривається будь-яким іншим чином перед публікою. Попри це, у випадку виявлення плагіату робота не буде допущена для подальшого її захисту. Відповідно, публічність у відносинах пов’язаних з плагіатом повинна розглядатись дещо в іншому аспекті. Дії з неправомірного привласнення чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності є плагіатом з моменту розкриття неправомірно створеного об’єкта перед третьою особою, незалежно від забезпечення доступу до такого об’єкта необмеженого кола осіб.

Однак, поки що при встановленні в діях із неправомірного використання творів ознак плагіату під час розгляду судових справ опублікування, обнародування твору розглядається як одна з умов кваліфікації дій як плагіату. Як приклад можна навести справу про захист авторських прав від плагіату, яка розглядалась Апеляційним судом Дніпропетровської області. Позивачка просила стягнути з позивача компенсацію за порушення її авторських прав внаслідок плагіату. Позивачка посилалась на те, що без її згоди та зазначення її імені як

автора, її твори були включені до посібників з англійської мови. При дослідженні матеріалів справи було встановлено, що тираж методичного посібника складав 1000 примірників, з яких було знищено 973 примірника. Решта, як пояснила представник відповідача, було передано позивачці за її бажанням. Таким чином, колегія суддів дійшла висновку, що методичний посібник не був доступним для публіки, він не був розповсюджений, не продавався, не було доступу до посібника і через будь-які інші системи інформації. Отже, порушень авторських прав (плагіату) позивачки з боку відповідача не було[225].

Слід зауважити, що у визначенні плагіату наголошується на тому, що твір оприлюднюється під іменем особи, яка не є його автором. Разом з тим автор має право опублікувати твір анонімно. З метою правильної кваліфікації дій особи з анонімного опублікування твору іншого автора без зазначення його даних також, слід брати до уваги мету, яку переслідує така особа. Якщо автор опубліковує твір, створений внаслідок привласнення чужих творів або їх частин, вживаються заходи з реалізації об'єкта серед споживачів, офіційним представником плагіатора виступає видавництво, такі дії можуть бути визнані плагіатом. В такому випадку важливе значення має розкриття інформації про автора-плагіатора. У зв'язку з чим вважається необхідним встановити виключення із загального правила, а саме: у випадку виявлення та доведення факту плагіату у творах, які опубліковані анонімно, на видавництво покладається обов'язок розкрити інформацію про автора, який буде належною стороною у справі про захист порушених авторських прав. Якщо автор не переслідує мети створення асоціативного взаємозв'язку з тими творами, які він анонімно поширює, дії з неправомірного використання чужих творів без зазначення даних про автора мають бути кваліфіковані як порушення права на ім'я. Наприклад, у випадку розміщення чужих творів в мережі Інтернет без вказівки автора та джерела походження інформації.

---

[225] Рішення Апеляційного суду Дніпропетровської області. Справа №22ц – 2828/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/9757232

Важливе значення для визнання дій з привласнення авторства плагіатом має наявність умислу щодо привласнення авторства на чужий твір[226]. Не слід виключати випадки, при яких плагіат стає наслідком помилок, які допускаються під час опублікування творів. Наприклад, до редакції журналу, видавництва подається стаття, підручник тощо для опублікування. Зазначені праці написані декількома співавторами, які на оригіналі примірника зазначені. Однак під час редагування тексту, внесення технічних правок дані про одного зі співавторів ненавмисно видаляються. У зв'язку з цим частина твору, яку написав такий співавтор, буде надрукована під іменем іншого автора, що за ознаками відповідає плагіату. Разом з тим ні в кого зі співавторів такого наміру не було, тому такі дії не повинні кваліфікуватись як плагіат.

Саме *усвідомленість* і *намір* окреслюють межі феномена плагіату, відокремлюючи його від явищ іншого порядку; іншими словами, плагіат можливий лише на рівні сформованої зрілої свідомості і лише як результат експлікації зовні цілком певної інтенції[227].

Підтвердженням наявності наміру на вчинення плагіату виступає, зокрема, обізнаність порушника зі справжнім джерелом запозичення інформації. Одним з найбільш поширених випадків плагіату є використання часткового посилання на роботи, з яких запозичується матеріал. Плагіатор робить посилання на один чи два запозичені фрагменти, а у подальшому використовує запозичений текст без будь-яких посилань на джерело походження.

Так, у рішенні Київського районного суду міста Донецьк по справі про захист авторських прав від плагіату зазначено, що судом установлено, що умисел щодо порушення авторських прав позивача з боку відповідачів мав місце. На сторінках 108,

---

[226] Катеринчук К. В. Плагіат та його ознаки /К. В. Катеринчук //матер. Міжнар. конф. «Охорона прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі: політика, законодавство, практика» (Київ, 15-16 червня 2011 р.) Проект «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». К.: Фенікс, 2011. – С.62.

[227] Демидова О. Р. «Чужое как свое» или физиология плагиата /О. Р. Димидова //Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина. – 2012. – Вып. №3. – том 2. – С. 90 –98.

109, 150 книги відповідачі зробили посилання на позивача як на дійсного автора розміщеного тексту. У зв'язку з цим суд робить висновок, що відповідачі знали першоджерело тексту та його зміст. У зв'язку з наведеним доводи відповідачів стосовно того, що вони не знали, хто є автором використаних ними матеріалів, не відповідають дійсності[228].

2.2.3. Неправомірне використання твору при плагіаті

Для плагіату характерним є використання повністю або частково чужого твору. І саме у зв'язку з використанням частини твору виникає чимало проблем при встановленні наявності або відсутності плагіату. Пов'язано це з тим, що у законодавстві чітко не визначено: по-перше, які межі має категорія «частково», та яким чином підходити до встановлення розміру такого запозичення; по-друге, цінність та ідейна наповненість частини твору, яка використовується без згоди автора.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права» частину твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як твір. Умовою правової охорони частини твору, виходячи з положень Закону, є: по-перше, творчий характер і вираження в об'єктивній формі (як основні умови охороноздатності будь-якого твору); по-друге, можливість самостійного використання; по-третє, для назви твору – ще і оригінальність.

За законодавством Болгарії плагіатом може бути визнано привласнення авторства на значну частину твору. Згідно зі ст. 173 Кримінального кодексу Болгарії[229] кримінальна відповідальність настає за опублікування або використання під своїм ім'ям або під псевдонімом чужого твору науки, літератури чи мистецтва або значної частини такого твору. Разом з тим спеціальних критеріїв

---

[228] Рішення Київського районного суду міста Донецька від 7 лютого 2007 року по справі №2– 316/07 [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/745942

[229] Наказателен кодекс на Република България [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=238464

для визнання частини значною не передбачено. Такий законодавчий підхід може бути обґрунтований різноманітністю об'єктів права інтелектуальної власності, їх специфікою. Для кожного об'єкта (музичного, наукового, літературного твору) істотна частина буде абсолютно різною. Однак визначення ключових ознак, якими слід керуватися при оцінюванні дій з присвоєння авторства на частину твору у випадку плагіату, має важливе практичне значення.

Відповідно до Цивільного кодексу Російської Федерації (ЦК РФ) акценти зміщені на інші ознаки частини твору. Авторські права поширюються на частину твору, його назву, на персонаж твору, якщо за своїм характером вони можуть бути визнані самостійним результатом творчої праці автора і виражені в будь-якій об'єктивній формі, в тому числі у письмовій, усній формі (у вигляді публічного виголошення, публічного виконання та іншої подібної формі), у формі зображення, у формі звуко- або відеозапису, в об'ємно-просторової формі.

Як вказує І. Атанасова, виходячи з існуючої практики, істотною визнається частина твору, яка містить істотну ідею такого твору. При цьому має значення і жанр твору[230].

І.Д. Котляров, досліджуючи проблеми некоректного запозичення (з етичної, а не юридичної позиції), одним із видів якого виділено плагіат, розрізняє декілька категорій некоректного запозичення в істотному обсязі, під яким запропоновано розуміти таке.

1. Обсяг запозичення значний. Максимальний допустимий розмір, при якому запозичення вважається несуттєвим, буде варіювати залежно від жанру публікації – чи є вона навчальною чи науковою. Для наукових матеріалів доцільно встановити більш жорсткі вимоги, наприклад, розмір одиночного запозичення повинен становити (для визнання його істотним) не менше 0,01 авторського аркуша – саме ті п'ять рядків тексту, які в західній практиці цитування прийнято виділяти не лапками, а пропусками рядків і відступами.

---

[230] Атанасова И. Плагиатството на чужди интелектуални произведения. Защита правата на автора /Научни трудове на Русенския университет. – 2010. – Т.49. – Серия 7. – С. 189 –193.

Такий критерій буде застосовуватися тільки для текстових матеріалів, для інших матеріалів (таблиці, графіки, малюнки, формули, діаграми і т. д.) досить одиночного запозичення. У навчальних публікаціях розмір суттєвого запозичення може становити 0,05 авторського аркуша тексту цілого запозичення (трохи більше однієї стандартної сторінки) або 0,1 авторського аркуша запозичених матеріалів у сумі.

2. Запозичення значиме для результатів публікації – тобто чужі матеріали наводяться в розділах «Методи», «Емпіричні дані», «Результати», «Висновки» і т.д. Виявлені запозичення повинні трактуватися як істотні, незалежно від обсягу. Ступінь же суттєвості запозичень в розділах «Літературний огляд» або «Аналіз поточного стану досліджень» встановлюється виключно за обсягом; аналогічно, тільки на основі обсягу запозичень, можна визначати ступінь їх суттєвості щодо навчально-методичних публікацій.

3. У тексті статті в явній або неявній формі присутня вказівка на те, що викладені в запозичених матеріалах результати отримані особисто автором – запозичення вважається істотним, незалежно від його обсягу і рубрики[231].

Проведення розмежування різних категорій некоректного запозичення відбувається за двома основними критеріями – обсягом запозиченого фрагменту, а також його змістом. При чому першочергове значення надається саме змісту запозиченої інформації.

Можливість самостійного використання частини твору підкреслює не тільки творчий характер, а й смислову наповненість, завершеність певного фрагмента, частини твору. А це є важливим для визнання неправомірного використання частини твору плагіатом, прикладом чого є така судова практика. Івано-Франківським місцевим судом Івано-Франківської області розглянуто справу за позовом про захист авторських прав. Позовні вимоги мотивовані тим, що

---

[231] Котляров И. Д. Некорректные заимствования: сущность, проблемы оценки и методы противодействия /И. Д. Котляров //Педагогический журнал Башкортостана – 2011 – №5 (36). – С. 23–32.

відповідач у своєму творі «1», опублікованому в 2004 р., використала два твори позивачки (твір «2», опублікований в 1990 р., в частині Вступу і частково посібник «3», опублікований в 1994 р.). З метою встановлення факту неправомірного використання або спростування такого використання творів позивача відповідачем було проведено експертизу головним спеціалістом-експертом Івано-Франківської Торгово-промислової палати, за результатами якої був наданий такий висновок.

Відносно використання фрагмента вступу: вступ до методичного посібника є невід'ємною частиною цього посібника, самостійне, відокремлене використання виключно вступу є недоцільним і малоймовірним, оскільки без прив'язки його до основної частини посібника його цінність втрачається.

Відносно збігів за текстом: жодна з проаналізованих книг не може претендувати на беззастережну первинність авторського тексту, оскільки ці видання, як методичні рекомендації та посібники з театральної педагогіки, містять виклад методично вивірених і науково обґрунтованих фактів і запозичень. Експерт не виявив на розглянутих сторінках твору відповідача концептуальних фрагментів, достатніх за обсягом для того, щоб їх можна було кваліфікувати як плагіат творів позивача і одночасно вказує на те, що закономірності та характеристики, які представлені в посібниках позивача і відповідача встановлені 40-50 років тому, підтверджені багатьма дослідженнями і не претендують на наукову новизну. Ураховуючи зазначені обставини, позивачу було відмовлено в задоволенні позовних вимог[232].

Дане рішення має важливе значення для вирішення питання про встановлення наявності або відсутності плагіату. Багато положень, які викладаються в наукових публікаціях, методичних посібниках, не відрізняються особливою науковою новизною, а базуються на відомих фактах, концепціях і т.п. Зокрема, при описі методології наукового дослідження, так чи інакше вчені

---

[232] Рішення Івано–Франківського міського суду Івано–Франківської області від 11 жовтня 2012 р. [Електронний ресурс] /Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/27530060

використовують відомі методи (історичний, порівняльно-правовий тощо). Не виключено, що стисле розкриття суті окремих методів може збігатися в наукових роботах різних авторів. Але визнавати це плагіатом абсолютно недоцільно, оскільки суть цих методів вже давно відома. Зовсім інший аспект – це опис автором порядку застосування того чи іншого методу, специфіки застосування методу залежно від мети і предмета дослідження, опис очікуваних результатів. Ця частина методології дослідження повинна бути індивідуальною. І саме привласнення авторства на ту частину роботи, яка містить опис особливостей застосування того чи іншого методу, може бути визнана плагіатом. Так само плагіатом слід вважати привласнення авторства на нові методи дослідження, які розроблені автором у результаті його наукової діяльності.

Тому при оцінці частини твору при встановленні плагіату, слід особливу увагу приділяти її новизні і наявності творчого внеску автора в її створення.

Ще один важливий аспект використання частини, фрагменту чужого твору, є розмежування об'єктів, які є результатами творчої діяльності і які не підлягають правовій охороні як об'єкти авторського права.

В.Я. Іонас виділив елементи твору, які підлягають охороні, і які є юридично байдужими та не підлягають охороні та захисту. До елементів, які не підлягають охороні, віднесено тему, матеріал твору – сюжет як схему подій, про які йде мова у творі. До елементів, які підлягають охороні В.Я. Іонас відніс художню форму, включаючи систему образів, і мову. Відповідно до позиції В.Я. Іонаса, в авторському праві сюжет літературного твору має самостійне значення при вирішенні суперечок про плагіат. Зокрема, зазначалось, що плагіат не тільки там, де запозичується оригінальний сюжет без посилання на першоджерело, але і там, де використовується сюжет «бродячий», але при цьому неправомірно запозичені образи оригінала.[233]

---

[233]Ионас В.Я. Критерий творчества в авторском праве и судебной практике /В. Я. Ионас. – М.: Юрид. лит., 1963. – 138 с.

Не може бути визнано плагіатом використання автором у складі твору об'єктів, які належать до нормативно-правових актів, актів органів державної влади, фольклору. Такі об'єкти не підлягають правовій охороні як об'єкти авторського права в силу приписів ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Так Центральним районним судом м. Сімферополь позивачу було відмовлено в задоволенні позовних вимог про відновлення порушеного права авторства. Спір стосувався правомірності використання актів перепису населення, які, на думку позивача, є об'єктами авторського права, авторство на які належало її батькові, а їх використання без зазначення даних про автора є плагіатом. Разом з тим судом встановлено, що перепис населення кримських татар було проведено невизначеним колом осіб, в ньому брало участь практично все населення кримськотатарського народу. Крім того, всі 7 актів перепису населення в книзі, написаній батьком позивача, були розміщені в розділі «нормативно-правові акти», в них вказано, що вони складені на основі перепису населення. Таким чином суд дійшов висновку, що зазначені акти є офіційними документами, а згідно зі ст. 434 ГК України офіційні документи, які є складовою частиною творчого твору, не можуть бути об'єктами авторського права[234].

Отже, при оцінці запозиченої частини твору слід звертати увагу на її охороноздатність відповідно до вимог закону. В кожному окремому випадку при встановленні плагіату слід враховувати інформативну цінність частини твору. На нашу думку, при визначенні запозиченої частини слід виходити не лише з її розміру, а й змісту. Плагіат є там, де привласнено чужі розробки, результати досліджень, тобто інформація, яка не є загальновідомою, або не слідує із рівня загальних знань в тій чи іншій сфері.

Показовою в цьому аспекті є справа про захист авторських прав від плагіату, яка розглядалась апеляційним судом Тернопільської області. Позивачі

---

[234] Рішення Центрального районного суду м. Сімферополя Автономної Республіки Крим від 22 листопада 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/27600178

звернулись до суду із позовом, посилаючись на те, що вони є авторами творів (підручники з зарубіжної літератури), а відповідачі видали книжку (зарубіжна література, супутник для вчителя), яка містить елементи тексту (плагіат), що охороняються авторським правом позивачів. Також відповідачі використали розроблені у їхніх творах структуру та ідею культурно-історичного підходу до вивчення предмета, які є оригінальними. Позов не був задоволений у зв'язку з тим, що спірні підручники містили загальновідомі визначення, факти, що збігаються, однакові, але перефразовані думки та дані. У висновку комісії викладачів кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства, вбачається, що жодна з проаналізованих книг, які видані сторонами, не може претендувати на беззаперечну первинність авторського тексту, оскільки як шкільні видання, вони містять виклад методично вивірених та науково обґрунтованих фактів, а також запозичень фактичного, текстуального характеру з інших друкованих джерел. У зв'язку з цим, а також зважаючи, на те, що сторони тривалий час співпрацюють в одній видавничій установі, а тому можливі окремі перегуки та збіги на рівні формулювання думок, комісія не виявила в підручнику відповідачів концептуальних фрагментів, достатніх за обсягом для того, щоб їх можна було кваліфікувати як плагіат[235].

Слід зауважити, що в законі не визначено, чи є необхідним для встановлення факту плагіату дослівне оприлюднення (опублікування) твору під іменем іншого автора, чи незначні перефразування не впливають на кваліфікацію дій плагіатора. Питання, на яке немає відповіді в законодавстві, але від вирішення якого залежить можливість встановлення в діях недобросовісного користувача плагіату. Визнання плагіатом лише дослівного обнародування (опублікування) об'єкту авторського права, на нашу думку, надасть широкі можливості для обходу вимог законодавства. Адже несуттєве внесення змін до запозиченого тексту, перефразування декількох речень, дозволить недобросовісним користувачам

---

[235] Рішення Апеляційного суду Тернопільської області від 27 травня 2008 р. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/6902826

уникнути відповідальності за порушення авторських прав та не стане на заваді вчинення нових правопорушень у зазначеній сфері.

Крім того, ще один аспект, який має важливе значення при визначенні правомірності використання частини твору – це перевищення меж вільного використання творів. Згідно зі ст. 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права» допускається використання твору без згоди автора, але з зазначенням його імені у випадках і межах, допустимих законом. З одного боку, таке використання об'єктивно необхідне з метою забезпечення інтересів широкого кола споживачів результатів творчої діяльності. З іншого – відсутність чітких критеріїв такого використання, їх оціночний характер, створює можливості для зловживань, що в кінцевому підсумку призводить до порушення прав автора.

Так, одним із найбільш витребуваних способів вільного використання творів є використання цитат. Цитата – це короткий уривок з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою. У самому визначенні цитати закладено декілька оціночних категорій. По-перше, короткий уривок – якою кількістю слів, речень може оцінюватися розмір цитати? По відношенню до чого слід визначати величину уривка (відносно роботи, в якій він використовується, або відносно роботи, з якої цитата береться). По-друге, обсяг, виправданий поставленою метою. В автора, який використовує цитату, уявлення про мету цитати може бути одне, а в автора, чия праця використовується з метою цитування, – інше. У будь-якому випадку при цитуванні необхідне зазначення автора твору, що цитуєтеся. Але як бути, якщо автор цитати вказав назву статті, джерело опублікування, сторінки, але при цьому не вказав автора твору, який цитується. Чи буде таке цитування вважатися плагіатом? Інший випадок, якщо автор вказав суб’єкта, якому належить праця, що цитується, але всупереч загальноприйнятим правилам, не виділив початок і кінець цитати лапками, і не зробив посилання на джерело, в якому опублікована цитована праця. З одного боку автор праці, що цитується вказаний, з іншого – чітко не вказано ні початок, ні кінець запозиченого матеріалу, а також немає джерела, в якому можна

перевірити правдивість інформації про зміст запозиченого фрагмента і його автора.

Іноді недобросовісні автори роблять посилання на використані джерела не в тексті своєї роботи, а в списку рекомендованої до вивчення літератури. Тим самим, ніби розкриваючи джерела, в яких висвітлені питання теми дослідження, але при цьому без вказівки на запозичені з цих робіт фрагменти.

У законодавстві США визначено умови правомірного використання частини твору, які в науковій доктрині отримали назву «добросовісне використання». Для того щоб автор міг безкарно використовувати уривки з чужого твору, його твір має відповідати чотирьом критеріям, сформульованим у ст. 107 Закону про авторське право США: мета і характер використання, у тому числі чи має таке використання комерційний характер або є некомерційним і служить освітнім цілям; правова природа твору, який підлягає охороні; обсяг та істотне значення частини, яка використовується, по відношенню до всього твору в цілому; ефект використання на потенційному ринку або вартість твору, який підлягає охороні[236].

Слід зауважити, що у наукових дослідження обґрунтовується доцільність встановлення певного розміру запозиченого фрагменту, який виміряється кількістю слів (5,7,11 тощо), використання яких без відповідного посилання може визнаватись плагіатом.

Американською психологічною асоціацією встановлено обмеження щодо розміру тексту, який може бути використано іншими авторами без отримання дозволу. Відповідно до вимог автори, які бажають використати текст публікацій, опублікованих Американською психологічною асоціацією, розміром більше ніж 500 слів, повинні отримати у асоціації дозвіл[237].

---

[236] Добрякова Н. И. Заимствование или плагиат: российский и зарубежный опыт /Н.И. Добрякова //Человеческий капитал и профессиональное образование. – 2015. – №1 (13). – С.15 –20.

[237] Miguel Roig Avoiding plagiarism, self–plagiarism, and other questionable writing practices: A guide to ethical writing [Електронний ресурс] /Miguel Roig //August, 2006. – Режим доступу: http://facpub.stjohns.edu/~roigm/plagiarism/Index.html

На нашу думку, такі обмеження не є доцільними. У кожному окремому випадку має визначатись не лише кількість запозичень, а й зміст запозиченого матеріалу. Крім того, плагіат допускається не лише щодо творів, які складаються зі слів, і відносно яких такий критерій можливо встановити. Відповідно постає питання як кількісний критерій застосовувати до інших результатів творчої діяльності, наприклад реклами. У зв’язку з чим, розмір запозиченого матеріалу має враховуватись при визначенні розміру заподіяної шкоди і оцінюватись у кожному окремому випадку привласнення авторства.

Таким чином, для визнання дій щодо неправомірного використання твору плагіатом достатнім може бути привласнення авторства на частину чужого твору. Разом з тим збіг окремих фрагментів у творах, які належать різним авторам, не завжди може бути визнано плагіатом.

При оцінці частини твору, щодо якої виникає спір про привласнення авторства, слід виходити з наступного.

По-перше, це встановлення належності або неналежності частини твору до категорії об'єктів, що не підлягають правовій охороні як об'єкти авторського права (нормативні акти, офіційна інформація і т.п.).

По-друге, якщо спірний фрагмент не включено до переліку об'єктів, які не підлягають охороні, встановлюється його відповідність критеріям охороноздатності частини твору, передбаченим законом. Вважається необхідним при визначенні частини твору, неправомірно використаної при плагіаті, виходити з двох критеріїв: обсягу запозиченого твору і сутнісного змісту запозиченого фрагмента. Ці два критерії повинні розглядатися одночасно, оскільки кожному об'єкту авторського права притаманні особливості, структура, зміст.

Висновки до Розділу 2

Визначення плагіату, наведене у Законі України «Про авторське право і суміжні права» звужує плагіат до неправомірного використання твору, тоді як внаслідок плагіату можуть привласнюватись права і на інші об’єкти права інтелектуальної власності.

Під плагіатом у широкому значенні розуміється будь-яке запозичення чужого результату інтелектуальної, творчої діяльності або ідеї без вказівки джерела (автора) запозичення, а під плагіатом у вузькому значенні – навмисні неправомірні дії з привласнення авторства на чужі об’єкти права інтелектуальної власності, які призводять до порушення особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності творців, прав та інтересів користувачів об’єктів права інтелектуальної власності та інтересів держави.

Привласнення авторства – це навмисні неправомірні дії, спрямовані на формування будь-яким способом уявлення про належність авторства на об’єкт інтелектуальної власності (або його охороноздатну частину) особі, яка не брала творчої участі у його створенні.

Плагіат є порушенням як немайнових, так і майнових прав інтелектуальної власності, оскільки окрім привласнення авторства також передбачає неправомірне використання твору без згоди та дозволу правоволодільця.

Частина твору, право на яку привласнюється у випадку плагіата, має відповідати таким ознакам: є результатом творчої діяльності, придатна до самостійного використання, не підпадає під категорію об’єктів, що не підлягають охороні як результати інтелектуальної, творчої діяльності.

Ідея – це особливий вид інформації, яка вирізняється творчою складовою та виражає сутнісні характеристики, властивості результату інтелектуальної, творчої діяльності.

Привласнення ідеї, зовнішня форма вираження якої несуттєво видозмінюється зі збереженням сутнісного змісту, може бути визнано плагіатом,

який вчиняється у завуальованій формі. У зв’язку з чим творець має бути захищений від зловживань недобросовісних плагіаторів.

Складовою права на свободу творчості є право на інтерпретацію ідеї, сутність якого полягає у визнанні правомірним використання ідеї з метою її творчої переробки, удосконаленням форми її вираження, внаслідок чого з’являється новий охороноздатний об’єкт права інтелектуальної власності.

Відмінність між плагіатом та апропріацією як однією із форм правомірного запозичення чужих результатів творчої діяльності з метою створення нового твору полягає у: публічності такого використання (при плагіаті факт запозичення приховується, при апропріації – ні); меті запозичення (при плагіаті – створення враження, що привласнений об’єкт є результатом діяльності плагіатора, при апропріації – підкреслення творчого стилю автора).

Спеціальними формами плагіату є: примус до співавторства, а також примус до відмови від авторства, які є більш суспільно небезпечними, ніж звичайний плагіат, оскільки передбачають здійснення психологічного тиску на творця.

Примус до співавторства може полягати: у включенні до колективу авторів осіб, які не створювали твір, а також у примусовій участі у створенні об’єкта права інтелектуальної власності. У будь-якому випадку примус до співавторства передбачає порушення права на свободу інтелектуальної, творчої діяльності.

Враховуючи, що сутність плагіату полягає у привласненні чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності, не є коректною категорія «самоплагіат», під якою розуміється повторна публікація автором власної праці у декількох джерелах.

РОЗДІЛ 3

ВИДИ ПЛАГІАТУ

3.1. Класифікація плагіату

У законодавстві України плагіат визначається як порушення авторських прав. Правову регламентацію отримали відносини щодо виявлення та припинення академічного плагіату. Разом з тим в сучасних умовах плагіат вийшов за межі виключно авторського права. Дії, які по суті є привласненням чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності, вчиняються у сфері промислової власності. Актуальною проблемою сьогодення є плагіат у роботах студентів. Попри спільні риси та сутність, привласнення авторства на різні категорії об'єктів права інтелектуальної власності має свої особливості, врахування яких є обов'язковою умовою визначення ефективних напрямів боротьби з плагіатом, у тому числі й при розробленні нормативно-правових актів у сфері інтелектуальної власності. У зв'язку з цим важливе значення має розроблення узагальненої класифікації плагіату.

Виділення різних видів плагіату має не лише теоретичне, а й важливе практичне значення, оскільки дозволяє більш повно розкрити особливості його вчинення, фактори, які цьому сприяють, обрати ефективні заходи, спрямовані на виявлення, припинення випадків плагіату, а також його попередження.

Як слушно зауважує Є.О. Харитонов, крім дефініції понять, важливе значення має їхня класифікація, оскільки саме вона дає можливість осягнути все розмаїття того чи іншого правового феномена.[238]

Найбільш поширеним критерієм для класифікації плагіату є його форма, а саме:

1) точне копіювання твору або його частини без внесення будь-яких змін;

---

[238] Харитонов Є. О. Деякі питання класифікації юридичних фактів /Є. О. Харитонов //Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. – Одеса, 2008. – Вип.42. – С.73-81.

2) повтор ідейної основи твору - фабули, яка складає його цінність. Ідея, сюжет, ідейний зміст, принцип не можуть бути зафіксованими в чистому вигляді, вони потребують матеріальних засобів представлення. Таким засобом є знакова, символьна система - літери, цифри, ноти, графічні елементи, що зафіксовані на носії. Дана форма плагіату є найважчою і найсуперечливішою, оскільки в такому випадку надзвичайно складно довести факт копіювання;

3) оприлюднення об'єкта авторської роботи, зміст якої містить частину або весь матеріал іншого (їх) авторів у мовній, лексичній, технологічній інтерпретації. Таким чином даний плагіат змінює авторську схему знакової системи (певне конкретне розміщення літер, цифр чим, є наприклад, текст), що дозволяє її використовувати як оригінальну за знаковою системою роботу. Така інтерпретація досить часто може бути виявлена за допомогою технічних, програмних засобів, якщо не була докорінно змінена;

4) плагіат, який передбачає помилки в посиланнях; помилки у визначенні цитат; посилання на неіснуючі джерела; у наведенні точних фактів без конкретизації джерела (якщо не є особистим дослідженням); помилки в представлених інформаційних джерелах[239].

У Положенні про академічний плагіат ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» визначено такі різновиди плагіату:

1) видання виконаної іншим автором роботи за свою без внесення в неї жодних змін та належного оформлення цитування;

2) копіювання значної частини чужої роботи до своєї без внесення в запозичене жодних змін та належного оформлення цитування;

3) внесення незначних правок у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів у них тощо) та без належного оформлення цитування;

---

[239] Петренко В. С. Види плагіату /В. С. Петренко //Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали IV Всеукраїнської наук.-практ. конф. (26 квітня 2013 р., м. Одеса) /За заг. ред. О.І. Харитонової. – Одеса, 2013 – С. 120-121.

4) парафраза – переказ своїми словами чужих думок, ідей або тексту. Сутність парафрази полягає в заміні слів (знаків), фразеологічних оборотів або пропозицій при використанні будь-якої авторської наукової праці (збереженої на електронних або паперових носіях, у тому числі розміщеної в мережі Інтернет)[240].

Своєрідним різновидом плагіату є компіляції, яка, власне, є «тінню» плагіату: це коли чужий твір (твори) використовується не в оригінальному (незмінному) вигляді, а в поєднанні частин різних творів чи переміщенні текстових фрагментів одного твору та їх поєднанні з текстовими фрагментами інших творів. Компіляції під час виконання певних видів наукових робіт є прямим порушенням авторських прав інших осіб. Тому вважаємо, що законодавцю потрібно нормативно закріпити компіляції як різновид порушення авторських прав[241].

В.С. Зеленецький виділяє плагіат: інтелектуальний – є найбільш витонченою формою привласнення плагіатором чужих наукових ідей; механічний – аутентичне відтворення плагіатором без будь-яких змін тексту чужої роботи з метою його привласнення та представлення оточуючому співтовариству науковців як результату свого власного наукового дослідження[242].

Залежно від наявності умислу на вчинення плагіату виділяють:

1) навмисний плагіат, який передбачає цілеспрямоване запозичення чужого твору чи його частини та привласнення авторства на неї;

2) ненавмисний плагіат. Як відзначає В.С. Петренко ненавмисний плагіат може бути підсвідомим, випадковим (мимовільним) і тиражованим.

---

[240] Положення про академічний плагіат ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» від 02.04.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uabs.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1709%3A2012-01-05-05-42-16&catid=144%3A2012-01-05-05-13-29&Itemid=614&lang=uk

[241] Брус І. І. Українська наука потребує «революції» у боротьбі з плагіатом /І. І. Брус //Науковий вісник Херсонського державного університету Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип.1. – Т.2. – С.164-167.

[242] Зеленецкий В. С. Проблемы борьбы с «теневой наукой» в современном правоведении Украины: Монография /В. С. Зеленецкий: Харьков: Издательство «ФИНН», 2011. – С.30.

Підсвідомий плагіат проявляється в тому, що людина, отримавши безліч інформації і прийшовши, завдяки цьому, до тих чи інших рішень і висновків, включаючи, можливо, і нові, може використовувати при їх викладенні те з досліджених нею робіт інших авторів, що найбільш повно співпадає з її особистим баченням проблеми. При цьому вона може не пам'ятати або не розуміти, що фактично присвоює собі авторство на те, що спочатку їй не належало, і щиро вважати, що до даних рішень і висновків дійшла цілком самостійно.

Випадковий плагіат (мимовільний), який у науковій літературі зустрічається досить часто, полягає в тому, що до одних і тих же висновків, рішень і навіть винаходів можуть самостійно прийти різні люди, причому абсолютно незалежно один від одного, і навіть викладати їх вони можуть майже однаковим чином.

Тиражований плагіат отримав масове поширення, особливо в науковій літературі. Він виник у зв’язку з тим, що посилатися прийнято і більш зручно на те джерело інформації, яке найбільш популярне і видане найбільшим тиражем. При цьому майже ніхто з тих, хто посилаються, не задається питанням, чи є дана монографія істинним першоджерелом того конкретного матеріалу, на який посилаються та (або) який запозичується. І хоча будь-яка солідна монографія, яка використовує, як правило, матеріали безлічі інших більш дрібних авторських робіт (менш популярних і менш затребуваних через свій малий тираж і вузькість тематики), дає на них відповідні посилання, але автори наступних книг посилаються зазвичай на монографію, а не на наведені в ній першоджерела[243].

Як зазначає В.Є. Чернявська використання будь-якої ідеї, моделі, механізму наукового пізнання, які вже описані і відомі в науці, може мати ненавмисний характер. Про так званий «випадковий плагіат» можна говорити в рамках такого загальнонаукового феномену, який позначається терміном «повторні відкриття». Як широко обговорюється в спеціальній літературі, явище повторюваності

---

[243] Петренко В. С. Поняття та види плагіату /В. С. Петренко //Часопис цивілістики. – 2012. – №14. – С. 128-131.

характеризує різні сфери людської практики і пізнання як особлива форма креативно-пошукової активності. Особливим випадком ненавмисного плагіату фахівці вважають так звану криптомнезію - феномен, коли прочитане або почуте сприймається як власне і буквально відтворюється суб'єктом[244].

Залежно від виду діяльності та сфери застосування, плагіат умовно можна поділити на чотири види, де кожен має своє цільове призначення:

Професійний – передбачає присвоєння інтелектуальних, творчих, професійних здобутків інших у професійних цілях (мета – авторитет, заробіток, нагороди, визнання тощо).

Освітньо-науковий плагіат – полягає у присвоєнні чужого інтелектуального майна виключно у процесі здобуття наукового ступеня, освітнього кваліфікації або визнання у цих напрямках.

Соціальний плагіат – виникає у побутових відносинах. Він є тим самим що і «професійний» але не стосується фахової діяльності.

Нормативний плагіат – привласнення законодавчих, юридичних, методичних, наукових, практичних напрацювань. Його різниця полягає у тому, що він є загальним без приналежності до чогось або когось. Наприклад: привласнення програми розвитку пенсійної системи або оприлюднення за своїм авторством розробленої методики вирішення спорів у сімейному законодавстві[245].

О.В. Піхурець виділяє такий вид плагіату, як службовий плагіат – institutionalized plagiarism – привласнення творчих праць підлеглих вищим керівництвом. Розрахунок тут надзвичайно простий. Майже ніхто з підлеглих не

---

[244] Чернявская В. Е. Плагиат как социокультурный феномен /В. Е. Чернявская //Известия Санкт – Петербургского университета экономики и финансов. – 2011. – №3. – С.26

[245]Порало І. В. Інтелектуальний капітал України в полоні плагіату /І. В. Порало. //Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2009. – №4. – С.89-97.

буде оскаржувати спірність авторства керівництва, побоюючись звільнення чи інших негативних наслідків[246].

Як правило, за критерій класифікації плагіату береться його форма, а саме запозичення чужого матеріалу без будь-яких змін, або внесення певних змін до запозиченого твору чи його фрагменту. Однак такий поділ має значення, у першу чергу, для обрання способів виявлення плагіату та доведення незаконного запозичення чужого твору чи його частини. На нашу думку, для визначення причин плагіату, та розроблення ефективних заходів з запобігання йому та припинення має значення виділення видів плагіату залежно від суб'єктів, які його вчиняють. Залежно від особи плагіатора плагіат може бути поділено на такі види:

1) науковий плагіат – плагіат, який вчиняється науковими співробітниками, академічними працівниками, учителями, працівниками науково-дослідних інститутів, під час написання наукових робіт, підручників, дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня тощо;

2) студентський плагіат – плагіат, який вчиняється студентами під час написання курсових, дипломних, магістерських робіт, підготовки тез виступів на наукові конференції, круглі столи тощо;

3) учнівській плагіат – плагіат, який вчиняється учнями. Видається, що запобігання учнівському плагіату має займати провідне місце серед заходів, спрямованих на зниження рівня плагіату у наукових роботах. Адже безвідповідальне ставлення до написання наукових робіт, зневажливе ставлення до результатів чужої творчої інтелектуальної діяльності, яке починається зі школи, у подальшому стає нормою;

4) творчий плагіат – плагіат, який виявляється у літературних, художніх, музичних творах тощо.

---

[246] Піхурець О. В. Плагіат: проблеми виявлення та засоби попередження /О. В. Піхурець //Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – №2.– С. 166.

Як самостійний критерій для класифікації плагіату може бути обрано мету, яку бажає досягти плагіатор, що дозволяє виділити два види плагіату. Некомерційний плагіат (науковий, літературний) – основна мета полягає у досягненні певного результату, не пов’язаного безпосередньо з отриманням прибутку. Комерційний (промисловий) – вчиняється з метою отримання прибутку у сфері господарювання за рахунок використання чужих результатів інтелектуальної діяльності.

Також критерієм класифікації плагіату може бути обрано об’єкт права інтелектуальної власності, при створенні якого допущено незаконне привласнення твору чи його частини: плагіат у творах науки; плагіат у творах літератури; плагіат у творах мистецтва; плагіат об’єктів права промислової власності тощо.

Класифікація плагіату залежно від виду творчої, інтелектуальної діяльності має не лише теоретичне, а й практичне значення.

Для художньої літератури об'єктом запозичення (плагіату) у багатьох випадках є не стільки зміст, скільки форма, тобто, не стільки сама ідея твору (сюжет), скільки її конкретний виклад. Так, відомий сюжет казки про Попелюшку – в «хорошу» бідну дівчину закохався принц і одружився на ній. Однак різні твори, засновані на цьому сюжеті, зовсім не є плагіатом, оскільки кожний з них має свою форму, відображає творчий підхід автора, його суб'єктивне бачення сюжету. У науковій літературі, навпаки, об'єктом запозичення в багатьох випадках є не стільки форма, скільки зміст – саме сама ідея роботи (постановка завдання), основні результати, отримані в ході вирішення, а не конкретне нетворче представлення (виклад) цього завдання. У той же час, в науці вітається рішення однієї і тієї ж відомої задачі різними методами, оскільки всі такі рішення зазвичай мають самостійний творчий характер. У зв'язку з цим, у художній літературі плагіат, в основному, має форму дослівного запозичення чужої роботи в цілому або якоїсь її частини. У науковій та навчальній літературі, крім

дослівного запозичення, досить часто зустрічається виклад чужих результатів, чужих ідей своїми словами[247].

Більченко Є. зазначає про неспівмірність філософсько-культурологічного і юридичного розуміння новизни творчості й, відповідно, розуміння плагіату. Культурологія і взагалі гуманітарна наука дотримується широкого тлумачення новизни, до складу якого входить не лише «чиста» оригінальність, але й будь-які запозичення творчого характеру, тобто «тексти в текстах». При цьому наголос робиться не на зовнішніх (формальних), а на внутрішніх (змістових) ознаках самобутності. Це дозволяє, з однієї сторони, не вважати наслідуванням запозичення чужих форм при наповненні їх авторським змістом, а з іншого – ставити під сумнів практику «навішування нових ярликів» на старі й давно відомі ідеї, переказ чужих текстів «своїми словами». Юриспруденція, що традиційно розвивалася у лоні раціоналістично-сциєнтистської методології, орієнтується відповідно до стандартів класики («логоцентризму») на вищі, структурно довершені, теоретично зрілі вияви тих чи інших культурних реалій. Звідси – вузьке тлумачення новизни як абсолютної «стерильності», повної ізольованості від зовнішніх впливів, і водночас перенесення уваги із внутрішніх, смислових на зовнішні, чисто формальні виміри самобутності. Це призводить до розцінювання «тексту у тексті» як плагіату на підставі збігу форми[248].

О.Р. Демидова виділяє рівні плагіату, які на підставі того, що присвоюється, зводяться до п'яти основних модифікацій: 1) рівень ідеї (концепції) задуму; 2) рівень структури (організації) тексту; 3) рівень назви; 4) рівень матеріалу, на якому заснований текст; 5) рівень термінології. При цьому зауважує, що на першому рівні плагіат науковий буде істотно відрізнятися від плагіату

---

[247] Коломиец С. М. Плагиат как антипод творчества [Электронный ресурс] /С. М. Коломиец //Интернет–журнал "Эйдос". – 2011. – 25 апреля. – Режим доступа: http://www.eidos.ru/journal/2011/0425-01.htm

[248] Більченко Є. Плагіат у контексті культури: відносність критеріїв визначення [Електронний ресурс] /Є. Більченко //Релігія в Україні. – 19 10 2011. – Режим доступу: http://www.religion.in.ua/main/12579–plagiat–u–konteksti–kulturi–vidnosnist– kriteriyiv – viznachennya.html

художнього: у першому випадку запозичення чужої ідеї (концепції) слід, безумовно, вважати плагіатом; у другому – використання однієї і тієї ж фабули, типу, прийому або персонажа плагіатом не є, оскільки в тексті літературному предметом плагіату стає не власне ідея, а її оформлення. Рівні структури і термінології значимі лише для тексту наукового; рівень матеріалу – для текстів наукового і художнього, але не в рівній мірі і на підставі різних механізмів. Запозичення матеріалу, введеного в науковий обіг іншим дослідником, без посилання на нього, слід без будь-яких застережень визнати плагіатом[249].

Л.А. Лупаренко виділяє три типи плагіату в освіті та науці:

а) текстовий плагіат – повне або часткове запозичення фрагментів тексту (не видозмінених або модифікованих), що присутній у статтях, тезах, звітах, монографіях, рукописах кваліфікаційних робіт тощо;

б) плагіат програмних кодів – повне або часткове копіювання програмного коду, написаного іншою особою (наприклад студентами) та поданого як власна розробка;

в) плагіат в нетекстових джерелах – копіювання даних у електронних таблицях, діаграмах, даних наукових експериментів, фото- та медіаресурсах[250].

Суттєві відмінності існують між плагіатом у сфері авторського права та права промислової власності.

Для авторського права першочергове значення набуває порушення особистого немайнового права авторства. Для промислового плагіату переважне значення має привласнення об’єкта з метою виготовлення продукції, подібної до оригінальної продукції правоволодільця, у зв’язку з чим в першу чергу порушуються права та інтереси суб’єкта господарювання, якому належать майнові та немайнові права інтелектуальної власності на привласнений об’єкт.

---

[249] Демидова О. Р. «Чужое как свое» или физиология плагиата /О. Р. Димидова //Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина. – 2012. – Вып.№3. – том 2. – С. 94.

[250] Лупаренко Л. А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень /Л. А. Лупаренко //Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – Том 40. – №2. – С. 153-154.

Таким чином на підставі аналізу різних наукових підходів до визначення видів плагіату вбачається можливим запропонувати наступну їх класифікацію з урахуванням різних критерії поділу привласнення авторства.

На першому рівні запропоновано поділ дій з привласнення авторства на дві категорії залежно від наявності умислу: навмисний плагіат (є порушенням прав інтелектуальної власності) та ненавмисний плагіат (має всі ознаки плагіату, однак не повинен тягти відповідальність, оскільки не має умислу особи на його вчинення). Усі подальші рівні передбачають класифікацію навмисного плагіату. На певне виключення заслуговує, на нашу думку, плагіат учнів молодших класів, адже може допускатись в силу їх необізнаності з правилами використання наукового матеріалу інших творців.

Другий рівень передбачає визначення видів плагіату на підставі об’єкту посягання: плагіат ідеї та плагіат об’єкту права інтелектуальної власності.

На третьому рівні для визначення видів плагіату поєднано два критерії, які мають спільне підґрунтя, а саме об’єкти інтелектуальної власності та сфера діяльності, в якій допускається плагіат, та виділено: авторський та промисловий плагіат. У межах промислового плагіату виділено привласнення авторства на об’єкт інтелектуальної власності та запозичення сутнісних ознак об’єкта права інтелектуальної власності.

На четвертому рівні залежно від мети, яку переслідує плагіатор, виділено: некомерційний (авторський, науковий) та комерційний (промисловий) плагіат.

На п’ятому рівні критерієм для виділення видів плагіату обрано особу плагіатора (науковці, здобувачі освіти, митці, винахідники).

На шостому рівні за основу класифікації обрано спосіб вчинення плагіату (форму запозичення чужих результатів інтелектуальної власності) та виділено: прямий (відкритий) плагіат – запозичення об’єкта чи його охороноздатної частини без будь-яких змін; скритий (перифразування, переклад іншою мовою тощо).

3.2. Плагіат в авторському праві

Автори результатів інтелектуальної, творчої діяльності одними з перших зазнали негативні прояви плагіату. Попри те, що в різні часи ставлення до плагіату було неоднаковим, від його несхвалення, визнання неетичною поведінкою, до сприйняття як норми творчої діяльності, все ж таки перші згадки, пов'язані з привласненням авторства, переважно пов'язані з літературними, художніми та науковими творами.

Копіювання, як факт присвоєння чужих культурних та інтелектуальних здобутків, має глибоке історичне коріння, не є новим явищем сьогодення і таке ж давнє, як і саме людство[251].

В умовах сьогодення плагіат став постійним супутником творчої діяльності і давно вийшов за межі лише літературних та художніх творів. Його виявляють у наукових роботах відомих політичних діячів, вчених, письменників.

У мережі Інтернет, засобах масової інформації можна знайти чимало повідомлень про випадки плагіату, виявлені в дисертаційних роботах, музичних творах, підручниках тощо.

Слід зауважити, що виявлення плагіату стає можливим не лише завдяки застосуванню спеціально розроблених програм, які дозволяють виявити тотожні фрагменти текстів, а й завдяки активній діяльності правовласників, права на твори яких привласнено третіми особами. При цьому до широкого загалу доводяться порівняльні таблиці, в яких викладено оригінальний текст та запозичений текст, розміщений плагіатором без посилань у власних роботах[252].

Під час круглого столу «Проблеми видання економічної навчальної та наукової літератури в контексті розвитку національної економіки України», який

---

[251]Мінц М.О. Плагіат як прояв девіантності: спроба соціологічного аналізу /М.О. Мінц //Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Соціологія. – 2012. – Вип.172, т. 184. – С.38–42.

[252] Демичев А.А. О плагиате в историко–правовых исследованиях /А. А. Демичев //История государства и права. – 2012. – №10. – С. 2–8; Крокош М. Звичайний плагіат від «талановитого богослова» [Електронний ресурс] /М. Крокош.– Режим доступу:http://www.religion.in.ua/main/21821-zvichajnij-plagiatvidtalanovitogobogoslova.html

проводився в межах Львівського форуму видавців у вересні 2007 р., плагіат було віднесено до основних проблем видавництва економічної літератури в Україні. Особливо гостро ставилося питання боротьби з плагіатом на слуханнях у Верховній Раді України «Захист прав інтелектуальної власності в Україні» (21 березня 2007 р.). Парламентарі наголошували на необхідності законодавчого захисту прав авторів на кандидатські і докторські, а також на дипломні, курсові проекти, електронні посібники[253].

В умовах сьогодення завдяки мережі Інтернет спрощено доступ до літературних, наукових, художніх творів, що, з однієї сторони, суттєво полегшує їх використання, в тому числі без дозволу правовласника та зазначення даних про автора, з іншої, суттєво ускладнює відстеження всіх випадків використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Що також сприяє поширенню плагіату у сфері авторського права.

Унаслідок плагіату не лише порушуються авторські права, плагіат завдає суттєвої шкоди науці, творчості, адже не сприяє їх розвитку, а навпаки, призводить до їх занепаду.

Попри те, що законодавче визначення плагіату закріплено саме у Законі України «Про авторське право і суміжні права», розкриття особливостей його прояву у сфері авторського права передбачає визначення особливостей створення та використання різних результатів творчої діяльності.

Плагіат в авторському праві може проявлятись у таких діях:

несанкціоноване використання об'єкта авторсько-правової охорони як основи для створення самостійного творчого результаті (будь переробка, переклад, аранжування первісної форми або змісту твору);

---

[253] Богдан Й. Плагіат як явище наукового буття [Електронний ресурс] /Й. Богдан //Юридичний вісник України. – №26 (678). – Режим доступу: http://yurincom.com/ua/yuridichnyi_visnyk_ukrainy/overview/?id=2680

використання твору або його частини у випадках, що не вимагають згоди автора та виплати авторської винагороди в обсязі, який перевищує законодавчо допустимі і (або) без зазначення джерела запозичення;

представлення твору в цілому або в частині під авторством порушника (привласнення авторства)[254].

Відносно неправомірного використання об'єктів авторського права під час створення нових результатів творчої діяльності слід відзначити таке.

Доволі часто при створенні нових об'єктів права інтелектуальної власності за основу беруться вже існуючі твори. Результатом такого використання є поява нових самостійних об'єктів авторського права та суміжних прав, які отримали назву похідних творів.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» похідним є твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдавання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом іншою мовою (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів).

Виокремлення похідних творів у самостійну категорію об'єктів авторського права обумовлено спеціальними ознаками та умовами їх створення.

Уважається, що ознаки похідних творів можуть бути поділені на дві категорії:

- загальні, властиві всім об'єктам авторського права (творчий характер, вираження в об'єктивній формі);

---

[254] Толочкова Н.Г. Гражданско–правовая охрана авторских прав от контрафакции и плагиата: автореф. дис..на соиск. ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.03 «Гражд. право; Предприн. право; Семейное право; Междунар. частное право /Н. Г. Толочкова. – М.: РГБ, 2003. – С.9.

- спеціальні, властиві саме похідним творам (наприклад, створюються в результаті переробки вже існуючих творів). Серед спеціальних ознак та вимог до похідних творів слід виділити такі.

По-перше, створюється внаслідок переробки вже існуючого твору.

По-друге, є самостійним об'єктом права інтелектуальної власності. Хоча для створення похідного твору використовується вже існуючий об'єкт авторського права, все ж таки завдяки творчій роботі автора він зазнає суттєвих змін, які дозволяють виокремити його з поміж інших об'єктів.

По-третє, для створення похідного твору необхідно отримання дозволу від автора (його правонаступника) твору, який підлягає переробці. Переробка твору є одним із способів його використання, виключне право на яке належить автору або його правонаступнику. Отже здійснення переробки твору без згоди правовласника є порушенням прав автора або особи, якій належать майнові права на твір. Непотрібно отримувати дозвіл на переробку творів, які перейшли у суспільне надбання. Обов'язковою умовою переробки будь-якого твору є дотримання немайнових прав автора, в тому числі й щодо недопущення перекручення, спотворення чи іншої зміни твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

Слід зазначити, що похідний твір може створюватись й на підставі переробки об'єкта, який не підлягає правовій охороні. Так, як зазначає С. Судариков автор похідного твору може використовувати будь-який об'єкт, що не охороняється, без згоди та дозволу особи чи осіб, які є творцями об'єктів, або яким належать виключні майнові права. Відповідно особи, які створили похідний твір, мають авторське право на такий твір, якщо твір, що переробляється, не охороняється. При цьому поширення охорони на похідний твір, який отримано шляхом переробки твору, що не охороняється, не означає поширення охорони на твір, що не охороняється[255].

---

[255] Судариков С. А. Основы авторского права. – Минск: Амалфея, 2000. – С. 145.

По-четверте, створення похідного твору без згоди правовласника оригінального твору. Якщо переробка твору здійснюється для використання похідного твору для власних потреб автора, без його подальшого комерційного використання, отримання згоди від автора не вимагається. Таке положення є цілком слушним, адже навіть з практичної точки зору не є можливим відстежити всі переробки творів, які здійснюються з метою використання оригінальних творів. Наприклад, переклад творів з метою використання матеріалу для підготовки до занять. Разом із тим якщо такий переклад здійснюється з метою подальшого опублікування чи іншого обнародування твору, мова про використання твору без згоди правовласника вже не йде.

По-п’яте, майнові та немайнові права автора похідного твору охороняються незалежно від охорони прав авторів оригінальних творів. Ураховуючи, що похідний твір є самостійним об’єктом права інтелектуальної власності, його автор наділяється майновими та немайновими правами, які охороняються відповідно до законодавства. Крім того, припинення строку правової охорони оригінального твору, на підставі якого було створено похідний твір, не впливає на строк чинності майнових прав на похідний твір.

По-шосте, авторське право перекладачів та (або) авторів інших похідних творів не перешкоджає іншим особам здійснювати свої переклади і переробки тих самих творів[256]. Відповідно до законодавства, виключні права, які виникають у автора похідного твору, не надають йому повноважень на встановлення заборон іншим суб’єктам використовувати існуючі об’єкти права інтелектуальної власності для створення нових творів. Такі обмеження може встановлювати лише автор оригінального твору або його правонаступники в межах чинності строку майнових прав інтелектуальної власності.

---

[256] Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части четвертой (постат.) /Отв. ред. Л.А. Трахтенгерц. – М.: ИНФРА– М, КОНТРАКТ, 2009. – 812 с.

Таким чином, особливістю похідних творів є те, що, виступаючи самостійним об'єктом права інтелектуальної власності, вони створюються у зв'язку з переробкою вже існуючих об'єктів авторського права.

Отже обов'язковою умовою створення похідних творів є дотримання майнових та немайнових прав авторів. Навіть якщо майнові права втратили чинність, дотримання немайнових прав є обов'язковим.

Разом з тим не кожний випадок порушення немайнових прав під час створення похідних творів є плагіатом.

Основним критерієм для відмежування плагіату від незаконної переробки та від створення незалежного твору повинен виступати ступінь творчої самостійності твору, щодо якого виникло питання про присвоєння авторства. Якщо така самостійність відсутня, наявність плагіату не викликає сумнівів. Однак і тут постає питання про те, як визначити ступінь творчої самостійності твору. Видається, що висновок про відмежування плагіату від переробки повинен ґрунтуватися на порівнянні конструкцій творів, наявності інших джерел, ступеня їх вивчення, а також на наявності певної новизни.[257]

Наприклад, якщо укладач збірки віршів не зазначить дані про авторів творів, які використано у збірці, а сам буде вказаний виключно як укладальник, не може йти мова про плагіат. Адже укладач – це фізична особа, яка здійснює збір, систематизацію, розміщення інформації. При цьому укладач може виступати автором окремої інформації, або використовувати інформацію, яка належить іншим творцям. Якщо ж укладач вкаже себе автором зібраної інформації, при цьому не зазначить авторство справжніх авторів, такі дії можуть бути кваліфіковані як плагіат.

---

[257] Гиззатуллина А.А. Спорные моменты привлечения к уголовной ответственности за плагиат /А.А. Гиззатуллина //Альманах современной науки и образования. – 2008. – №6– 2. – С. 60.

Найбільш поширеним випадком плагіату похідних творів є переклад. Як зауважує О.В. Івєвіня переклад слід розуміти у двох аспектах: як об'єкт авторського права та як вид використання твору[258].

Попри те, що переклад є самостійним результатом творчої діяльності і у перекладача виникають як майнові, так і немайнові права, вони не поширюються на оригінал твору, який використано з метою створення перекладу. Відповідно, коли перекладач не вказує дані про автора оригінального твору, він привласнює авторство на такий об'єкт, тим самим допускаючи плагіат.

Іншим випадком плагіату є привласнення недобросовісним перекладачем фрагментів перекладу іншого автора. В якійсь мірі переклади одного й того ж твору повинні збігатися. Проте автори-перекладачі раніше перекладеного твору нерідко подають до суду на перекладачів цього твору, але виконаного пізніше, за плагіат. Безсумнівно, якщо суд стане визнавати плагіатом навіть частковий збіг, чисто зовнішній, то перекладачі стануть боятися роботи з творами, які вже перекладалися, а від цього в першу чергу постраждає читач[259].

На особливу увагу заслуговують такі об'єкти авторського права, як карикатура та пародія. У Законі України «Про авторське право і суміжні права» такі об'єкти не передбачені, хоча виступають результатами творчої діяльності. Ураховуючи, що при створенні пародій використовуються доволі часто існуючі об'єкти авторського права та суміжних прав, вони наближаються до похідних творів.

Карикатура – це малюнок, який комічно або сатирично зображає кого-небудь або що-небудь[260].

Карикатура – спосіб художньої типізації, використання засобів шаржу і гротеску для критично цілеспрямованого, тенденційного перебільшення і

---

[258] Івєвіня О. В. Деякі аспекти авторського права на перекад /О. В. Івєвіня //Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2010. – №929. – С. 363–366.

[259] Теннис А. О. Некоторые проблемные вопросы переводческой деятельности /А. О. Теннис /Гуманитарные исследования. – 2012. – №4 (44). – С.85.

[260] Толковый словарь Ожегова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ozhegov.ru/slovo/17309.html

підкреслення негативних сторін життєвих явищ або осіб. У карикатурі, яка є специфічною сферою прояву комічного в образотворчому мистецтві, сатира та гумор служать для критики, викриття, осміювання яких-небудь соціальних, суспільно-політичних, побутових явищ. У широкому розумінні слова під карикатурою розуміють будь-яке зображення, де свідомо створюється комічний ефект, з'єднуються реальне і фантастичне, перебільшуються і загострюються характерні риси фігури, особи, костюма, манери поведінки людей, змінюються співвідношення їх з навколишнім середовищем, використовуються несподівані зіставлення і уподібнення[261].

Відповідно до ЦК РФ створення твору в жанрі карикатури розглядається як один із способів вільного використання іншого (оригінального) твору без дозволу автора і без виплати авторської винагороди[262].

Карикатура виступає самостійним об'єктом права інтелектуальної власності і може використовуватися за загальним правилом з дозволу її автора (його правонаступників). Бездоговірне використання карикатур визнається порушенням авторських прав.

Незважаючи на свободу використання твору при створенні карикатур, багато правовласників намагаються визнати використання належних їм об'єктів інтелектуальної власності в карикатурі незаконними. Так, в журналі «М», який видавався відповідачем по справі, була розміщена карикатура, одним з елементів якої є пакет молока із зображенням на ньому товарного знака позивача. За твердженням позивача, відповідач використовував його товарний знак у своїх цілях, для просування свого товару. Однак при цьому позивач не обґрунтував, яким чином зображення відповідачем на одній зі сторінок журналу пакету молока із зображенням товарного знака позивача може підвищити попит на цей журнал. Як зазначено в рішенні, Суд не знаходить будь-якого причинно-наслідкового

---

[261] Большая энциклопедия карикатуры [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://cartoonia.net

[262] Гражданский кодекс Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru

зв'язку між зображенням товарного знака позивача на карикатурі і підвищенням купівельного попиту на продукцію відповідача. Товари, на які зареєстрований товарний знак позивача, та друкована продукція не є однорідними товарами. Відповідач у карикатурі не вказував пакет молока із зображенням товарного знака позивача як свій товар і не використав його для індивідуалізації свого товару. Суд вважає, що саме по собі зображення відповідачем товарного знака позивача як одного з елементів карикатури не є незаконним використанням товарного знака позивача в сенсі вимог п.п. 2, 3 ст.1484 ЦК РФ[263].

Таким чином, створюючи карикатуру, слід ураховувати кілька моментів.

Карикатура виступає самостійним об'єктом права інтелектуальної власності, виключні права на який належать її автору (його правонаступникам). У зв'язку з цим бездоговірне використання карикатури є порушенням авторських прав.

Створення карикатури є одним із способів вільного використання іншого (оригінального) твору. Але свободу створення карикатури не слід розглядати як абсолютну. Враховуючи, що карикатура створюється з комічною метою, і досить часто підкреслює недоліки будь-якої персони, існує вельми тонка грань між свободою використання будь-якого об'єкта або чийогось образу і не порушенням в першу чергу немайнових прав (честі, гідності, ділової репутації) осіб, які зображуються в карикатурах або об'єктів інтелектуальної власності, права на які їм належать.

Враховуючи, що карикатура виступає самостійним об’єктом права інтелектуальної власності, привласнення авторства на неї також є плагіатом.

Ще одним об’єктом авторського права, створення якого пов'язано з використанням результатів інтелектуальної, творчої діяльності є пародія. Поширеність пародій, їх популярність обумовлює необхідність визначення умов їх створення. Особливість пародій полягає в тому, що з однієї сторони вони виступають самостійним об’єктом права інтелектуальної власності, з іншої

---

[263] Решение Арбитражного суда города Москвы от 30.03.2011г. дело №А-40 -152779/10-19 -1324 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ras.arbitr.ru/

сторони вони створюються на підставі певної переробки оригінального твору. У зв'язку з цим пародія має спільні риси з похідними творами. Разом з тим ЦК РФ не відносить пародію до похідних творів, що впливає на умови їх створення та правової охорони. Створення пародій віднесено до випадків вільного використання творів з інформаційною, науковою, учбовою, культурною метою. Напевно з наведеного переліку, передбаченого у ст. 1274 ЦК РФ, культурна мета є основною для створення пародії.

Відповідно до ч. 3 ст. 1274 ЦК РФ допускається створення твору в жанрі літературної, музичної або іншої пародії або в жанрі карикатури на основі іншого (оригінального) правомірно обнародуваного твору та використання такої пародії або карикатури без згоди автора або іншого володільця виключного права на оригінальний твір та без виплати винагороди.

Отже, виходячи з положень ЦК РФ, можна виділити такі умови створення та використання пародії: по-перше, створюється на основі іншого твору; по-друге, оригінальний твір, який використовується для створення пародії, має бути правомірно обнародуваним; по-третє, не потребує згоди автора (його правонаступників) оригінального твору на використання твору для створення пародії; по-четверте, використання оригінального твору здійснюється без виплати винагороди.

Однак обмеження дії майнових прав автора оригінального твору або його правонаступника при використанні творів для створення пародії, не призводить до обмеження всіх немайнових прав. Ураховуючи, що пародія створюється з комедійною метою, та доволі часто висміює оригінальний твір, важливе значення має дотримання вимог законодавства щодо заборони спотворення твору, внаслідок чого може бути завдано шкоду честі автора. Як зазначає Липцик Д. право на пародію не виправдовує ні образу, ні прагнення завдати шкоду

оригінальному твору або його автору, ні використовувати пародії для того, щоб її плутали з творами, які є основою пародії[264].

Поряд із визначенням умов створення пародії постає питання й щодо визначення прав, які виникають у її автора. За своїми ознаками пародія може виступати об'єктом авторського права, оскільки створюється на підставі та з використанням твору, має творчий характер, є оригінальною. Тому вважається, що для визначення прав автора пародії є доцільним передбачити її в переліку об'єктів права інтелектуальної власності. При цьому, пародія може бути віднесена як до об'єктів авторського права, наприклад якщо створюється пародія на літературний твір, а також до об'єктів суміжних прав, коли пародія створюється на виконання музичних творів, гру акторів тощо. Відповідно в автора пародії мають виникати майнові та немайнові права, які передбачені для творців. Крім того, автор пародії та її виконавець не завжди збігаються. У зв'язку з цим вважається, що відносини між автором пародії та її виконавцем мають визначатись на договірних засадах. Але при цьому виконавець пародії, якщо він не є її автором, також звільняється від обов'язку виплати винагороди автору оригінального твору, використаного для створення пародії. Однак це правило не повинно застосовуватись як обов'язкове у відносинах між автором пародії та її виконавцем. На нашу думку, хоча це питання і не знайшло відповідного визначення у ЦК РФ, автор пародії має право на отримання винагороди за її виконання іншими особами.

Таким чином, незважаючи на те, що створення пародії є одним із випадків вільного використання творів, воно має відбуватись з дотриманням немайнових прав автора, зокрема без завдання шкоди честі та репутації автора оригінального твору.

---

[264]Липцик Д. Авторское право и смежные права /Пер. с фр.; предисловие М. Федотова. - М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. – С.102.

Враховуючи, що пародія є самостійним об’єктом права інтелектуальної власності, не виключним є привласнення авторства на пародію. Зокрема, виконавець пародії може не зазначити автора пародії.

Крім того, іноді пародії створюються з мінімальною різницею з оригінальним твором, внаслідок чого споживачі можуть вводитись в оману. Як приклад можуть бут наведені випадки проведення концертів відомих зірок їх двійниками. При цьому інформація про пародію особливо не афішувалась, що створювало враження виступу справжніх співаків.

Отже створення пародій та карикатур пародій та карикатур є одним із випадків вільного використання об’єктів авторського права та суміжних прав і має здійснюватись із дотриманням немайнових прав творців (права авторства, права на ім’я), а також морально-етичних норм з метою обмеження можливостей для представлення плагіату як пародії на оригінальний об’єкт.

На окрему увагу заслуговує також проблема привласнення авторства на складні твори. Актуальність питання обумовлена тим, що у законодавстві України категорія «складний твір» не використовується, не передбачено загальних умов їх створення, визначення порядку узгодження інтересів творця (замовника) складного твору та інших правоволодільців, чиї об’єкти інтелектуальної власності використано у складному творі.

Доволі часто до створення об'єкта права інтелектуальної власності залучаються декілька творців, один об'єкт права інтелектуальної власності включає декілька творів, права на які належать різним творцям чи їх правонаступникам. Визначення правових засад створення таких об'єктів права інтелектуальної власності має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення. Від належного отримання дозволу від усіх правовласників на використання об'єктів права інтелектуальної власності, які увійдуть складовими частинами до єдиного твору, залежить правомірність використання таких творів.

У наукових працях не сформовано єдиного підходу щодо співвідношення таких категорій, як «складний твір» та «складений твір». Не визначено чітких

критеріїв їх розмежування й у законодавстві. У зв'язку з цим для того, щоб визначити як усе ж таки співвідносяться зазначені категорії, необхідно спочатку визначити особливості кожної з них, для чого слід проаналізувати положення законодавства, судової практики та наукових розвідок із зазначеної проблематики.

Перш за все слід звернутись до змісту законодавства про право інтелектуальної власності і визначити, які категорії (складний, складений твір) використовуються та які об'єкти включають.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» використовує категорію «складений твір». До складених творів закон відносить збірники, збірники наукових праць, енциклопедії тощо. Авторові збірника та інших складених творів (упорядникові) належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування). При цьому вилучення окремих об'єктів, які, як правило, належать до однієї категорії, не завжди буде призводити до втрати таким складеним об'єктом своєї суті та призначення. Авторське право упорядника збірника не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та (або) інших даних для створення своїх творів. Отже творчий характер у складених творах проявляється саме у підборі та розташуванні певних об'єктів, які не обов'язково мають виступати об'єктами права інтелектуальної власності.

Щодо категорії «складний твір», можна зазначити, що вона не знайшла відповідного закріплення в національному законодавстві, однак це не свідчить про відсутність таких творів. Адже на законодавчому рівні визначено загальні засади створення та використання аудіовізуальних творів, телефільмів, які якраз і можуть бути віднесені до складних творів. Крім того, вважається, що до складних можуть бути віднесені й такі об'єкти права інтелектуальної власності, як реклама, яка хоча й не передбачена серед об'єктів права інтелектуальної власності, може виступати об'єктом авторського права та включати до свого складу декілька

об'єктів права інтелектуальної власності. Також до складних об'єктів права інтелектуальної власності відносять бренд, не передбачений на законодавчому рівні, але розповсюджений та витребуваний об'єкт права інтелектуальної власності.

Складними творами є аудіовізуальні (кінофільми), музично-драматичні твори (опера, балет, музичний спектакль).

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» автори творів, які увійшли як складові до складених творів, так і до аудіовізуального твору (який є складним), зберігають за собою право вільного використання творів, якщо інше не передбачено договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи з продюсером аудіовізуального твору або упорядником.

На відміну від національного законодавства, яке регулює правовідносини інтелектуальної власності, у Російській Федерації з прийняттям та набранням чинності книги четвертої ЦК РФ вперше поряд із категорією «складений твір» закріплено категорію «складний твір». Як зазначає Є.А. Павлова, введення нової категорії складних об'єктів та вироблення спеціального правового режиму їх охорони є наслідком потреби забезпечити стабільність цивільного обігу прав на такі об'єкти[265].

Так, відповідно до п. 1 ст. 1240 ЦК РФ складний об'єкт включає декілька результатів інтелектуальної діяльності, які підлягають охороні. До складних об'єктів законодавцем віднесено чотири види творів: аудіовізуальні твори; театрально-видовищні вистави; мультимедійні продукти; єдині технології[266].

На перший погляд теоретичне питання визначення суті та змісту категорій «складний» та «складений» твір та визначення об'єктів, які можуть до них

---

[265] Павлова Е. А. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части четвертой (постат.) /Е.А. Павлова (ст. ст. 1226-1231, 1240, 1242-1245 гл. 69, § 1 - 4 гл. 71); отв. ред. Л.А. Трахтенгерц. – М.: ИНФРА-М, КОНТРАКТ, 2009. – 812 с.

[266] Гражданский кодекс Российской Федерации от 18.12.2006 №230-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/online/

належати, має не менш важливий практичний аспект, пов'язаний із визначенням способів захисту прав інтелектуальної власності на такі об'єкти.

Так, як зазначено в ухвалі Вищого арбітражного суду Російської Федерації від 5 лютого 2010 р., аудіовізуальний твір не є складеним твором, а є новим єдиним складним самостійним твором, тому мінімальний розмір компенсації в даному випадку не повинен визначатися виходячи з кількості творів, включених до складу складного об'єкта[267] .

Важливе значення для розуміння суті категорій «складний» та «складений» твір мають і результати наукових розвідок із зазначених питань.

Однозначного підходу щодо визначення особливостей складних та складених творів, їх співвідношення у науковій доктрині не сформовано, у зв'язку із чим на думку одних науковців ці категорії не є тотожними, на думку інших – вони не розділяються.

Так С.А. Судариков категорію «складений твір» розглядає як найбільш загальний вид творів, оскільки до них належать, по суті, аудіовізуальні та мультимедійні твори, музикально-драматичні та сценічні твори, бази даних і т.п. Складені, комплексні або композитивні твори є найбільш поширеним видом творів науки, літератури та мистецтва. При цьому під складеним твором С.А. Судариков розуміє твір, який включає інші твори або їх частини, зазвичай без особистої участі авторів цих творів. Складені твори створюються об'єднанням інших творів або їх частин у новий твір, який іноді називають збірником чи компіляцією[268].

І.В. Савєльєва складені твори поділяла на дві категорії — прості та складні складені твори. Прості твори характеризуються тим, що єдиний твір створюється шляхом об'єднання творів одного виду мистецтва, які мають самостійний

---

[267] Об отказе в передаче дела в Президиум Высшего арбитражного суда Российской Федерации: Определение Высшего арбитражного суда РФ от 5 февраля 2010 г. №ВАС-1062/10 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.advocate-realty.ru/practices/unitsp/?id=442606.

[268] Судариков С. А. Основы авторского права /С. А. Судариков. – Минск: Амалфея, 2000. – С. 148.

характер. Ступінь їх єдності менше, ніж у колективних творах. До простих складених творів віднесені збірники, періодичні видання, журнали. До складних складених творів віднесені такі твори, складові частини яких є творами, що належать до різних видів мистецтва. Для цієї категорії характерним є певний елемент синтезу різних мистецтв. До їх числа віднесені музичні твори з текстом (опера, музична комедія, пісня), літературні твори з ілюстраціями та такі синтетичні твори, як кіно- та телетвори та ін.[269]

На думку інших вчених, складний та складений твір не є тотожними категоріями.

Так, як зазначає О.В. Жилінкова, коли мова йде про аудіовізуальні, музично-драматичні твори, пісні як складені об'єкти, фактично мається на увазі, що це збірки. Але такий підхід є нелогічним. Така ситуація пов'язана з відсутністю в авторському праві терміна, здатного відобразити юридичну сутність таких неоднорідних за структурою, але цілісних за природою творів (пісня, музично-драматичні твори тощо)[270].

З розвитком техніки з'явились достатньо складні об'єкти, які не можуть бути створені однією особою та складають продукт різнорідної діяльності. Їх формування є результатом багатоетапного процесу, коли одні особи своєю творчою працею створюють елементи, які використовуються на іншому етапі вже іншими особами для комплексного об'єкта в цілому[271].

Є.А. Павлова до складних відносить ті об'єкти, які з однієї сторони представляють єдине ціле (єдиний об'єкт), а з іншої — мають складний склад,

---

[269] Савельева И. В. Правовое регулирование отношений в области художественного творчества /И. В. Савельева. – М., 1986. – 141 с.; Грушина Е. В. Сложные объекты как новая категория [Электронный ресурс] /Е. В. Грушина //Законодательство. – 2009. – №2. – Режим доступа: http://sudprisyazhnyh.ucoz.ru.

[270] Жилинкова Е. «Сложное произведение» – новый термин //Юридическая практика. – 2008. – №36. – С.12.

[271] Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации (учебно-практический). Ч. 1 - 4. – 2-е изд., перераб. и доп. /под ред. С.А. Степанова. – М.: Проспект ; Екатеринбург: Ин-т частного права, 2009. – 1504 с.

який утворюється сукупністю різнорідних результатів інтелектуальної діяльності[272].

Складний об'єкт авторського права – це єдиний неподільний об'єкт, до складу якого входять різні охоронювані і такі, що не підлягають охороні, результати інтелектуальної діяльності. Творче з'єднання і використання об'єктів авторського права у складі складного об'єкта призначене тільки в їх єдності, що є важливою ознакою. На визнання складності об'єкта впливає не тільки з'єднання результатів інтелектуальної діяльності, але й одночасна приналежність об'єктів кільком авторам, спадкоємцям та іншим правовласникам – суб'єктам авторського права. Одна з головних ознак творчого результату складного об'єкта має дві складові. Перша складова – це використання охоронюваних результатів інтелектуальної діяльності у складі складного об'єкта. Друга - це творче, оригінальне поєднання охоронюваних і неохоронюваних результатів інтелектуальної діяльності у складі складного об'єкта[273].

Всі частини, що складають такий складний об'єкт, знаходяться в рівному положенні щодо один одного, тобто жодна з частин складного твору не є головною щодо інших його частин з погляду авторського права, важлива тільки здатність елементу складного твору бути використаним окремо від твору в цілому і від його інших елементів (мати самостійне значення) [274].

Таким чином, категорії «складний» та «складений» твір хоча і мають спільні риси, але, на нашу думку, не повинні ототожнюватись. На відміну від складених, складні твори складаються з різнорідних об'єктів права інтелектуальної власності, як правило без будь-якого зі своїх елементів втрачають цілісність та призначення,

---

[272] Павлова Е. А. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части четвертой (постат.) /Е.А. Павлова (ст. ст. 1226-1231, 1240, 1242-1245 гл. 69, § 1 - 4 гл. 71); отв. ред. Л.А. Трахтенгерц. – М.: ИНФРА-М, КОНТРАКТ, 2009. – 812 с.

[273] Рахматулина Р. Ш. Проблема охраны результата интеллектуальной деятельности в составе сложного объекта [Электронный ресурс] /Р. Ш. Рахматулина //Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление. – 2012. – №8 (27). – Режим доступа: http://www.journal–nio.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1294&Itemid=108

[274] Жилинкова Е. «Сложное произведение» – новый термин /Е. Жилинкова //Юридическая практика – 2008. – Вип. 36. – С.12.

доволі часто передбачають створення об'єктів права інтелектуальної власності спеціально для включення у складний твір, а не підбір і розташування вже існуючих. Віднесення об'єкта авторського права до складного чи складеного має важливе значення, оскільки дозволяє визначити: по-перше, умови використання як самого об'єкта, так і його складових, по-друге, права та обов'язки правовласників як складних чи складених творів, так і творців, чиї твори увійшли до їх складу; по-третє, визначити умови та способи захисту прав на такі твори.

За розробником складного результату інтелектуальної діяльності має бути закріплено низку особистих немайнових прав, зокрема: право на визнання його розробником такого об’єкту та право вимагати зазначення свого ім’я /назви (комерційного найменування) як розробника продукції (робіт, послуг), що випущена із застосуванням складного результат інтелектуальної власності, його згадування у процесі реалізації такої продукції[275].

Враховуючи специфіку складних та складених творів, плагіат може бути допущено як під час їх створення, за умови привласнення авторства на частину такого об’єкта його творцем, так і привласнено авторство на весь об’єкт. При цьому слід враховувати, що під час створення складених та складних творів, більш поширеним є порушенням права авторства та права на ім’я особи, яка бере участь у його створенні. Полягають такі порушення у незазначенні даних про авторів під час використання, поширення складного чи складеного твору. При цьому авторство не приписується іншим особам, чиї твори увійшли до складу вказаних об’єктів.

З метою уникнення порушень прав інтелектуальної власності під час створення складних творів слід належну увагу приділяти договорам, які укладаються з творцями, та можуть бути поділені на дві категорії: договори щодо

---

[275] Атаманова Ю. Є. Проблеми розподілу прав інтелектуальної власності при створенні результатів інтелектуальної власності /Ю. Є. Атаманова //матер. Міжнар. конф. «Охорона прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі: політика, законодавство, практика» (Київ, 15-16 червня 2011 р.) Проект «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». К.: Фенікс, 2011. – С.14.

розпорядження правами на вже створені твори та договори про створення за замовленням та використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Доволі часто окремі об'єкти авторського права виступають результатом співпраці декількох творців (авторів), у зв'язку з чим на практиці виникає чимало питань, пов'язаних з порушенням прав співавторів, в тому числі й внаслідок плагіату.

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» співавторами визнаються особи, які спільною творчою роботою створили твір.

При цьому виділяють нероздільне і роздільне співавторство. Під нероздільним співавторством прийнято розуміти створення творів, які складають одне нерозривне ціле. Ознакою нероздільного співавторства, що його характеризує, є неможливість виділення частини кожного автора, і як наслідок, всі автори такого твору мають авторські правомочності на весь твір у цілому і на кожну його частину. Твір у тому випадку складає нерозривне ціле, коли його неможливо розділити не у фізичному сенсі, а відповідно до положень цивільного права[276]. У випадку роздільного співавторства всі співавтори крім неподільного права на весь твір у цілому мають авторське право на створену ними частину твору. При роздільному співавторстві твір єдиний, але не утворює нерозривного цілого, а складається зі створених співавторами частин, кожна з яких має також самостійне значення[277].

Залежно від того, яке співавторство існує між авторами, визначається й загальний порядок використання об'єкта авторського права.

О.М. Ренн, досліджуючи етичні аспекти авторства на колективні публікації, виділяє дві групи критеріїв участі суб'єкта у створенні колективного твору – «співавтор брав участь у роботі», «співавтор не брав участь у роботі». До першої групи критерії належать такі: участь у роботі на всіх її стадіях, враховуючи

---

[276] Гаврилов Э. П. Комментарий к закону об авторском праве и смежных правах. Судебная практика. /Э. П. Гаврилов – М.: Экзамен, 2002. – С.118.

[277] Цивільний кодекс України: наук. –практ. коментар /[заг. ред. Є. О. Харитонов]. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2007.– С.444.

підготовку авторського оригіналу до друку; співавтор давав цінні поради, критичні зауваження, співавтор переробив або суттєво доопрацював авторський оригінал; автор у своїй роботі використав матеріали, які зібрав співавтор; співавтор виконав розрахунки, графіки, схеми під керівництвом автора; автор поклав в основу своєї роботи і розвинув ідеї, які раніше опублікував співавтор (у цьому випадку йдеться про неправильне розуміння прав на співавторство і нерозуміння ролі та значення посилань та цитування); епізодичні консультації співавтора в процесі написання тексту публікації; співавтор надав епізодичні наукові консультації в процесі виконання науково-дослідної роботи; співавтор зробив лише непринципові зауваження, переглядаючи рукопис. Друга група критеріїв "співавтор не брав участь у роботі" (співавтор має опосередковане відношення до роботи або не має взагалі): співавтор – науковий керівник автора; співавтор – керівник відділу, підрозділу тощо, де працює автор; від співавтора залежить можливість публікації; залучення до кола співавторів – товариська підтримка менш здібного співробітника; взаємовигідна домовленість співробітників у процесі спільної роботи про почергове включення одне одного у співавтори своїх робіт[278].

Наведені критерії дозволяють визначити не лише вклад співавтора у створення спільного твору, а й випадки недобросовісного авторства (приписування авторства).

Відповідно до ст. 436 Цивільного кодексу України авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить такий твір одне нерозривне ціле чи складається з частин, кожна з яких може мати й самостійне значення. Частина твору визнається такою, що має самостійне значення, якщо вона може використовуватись незалежно від інших частин цього твору.

---

[278] Ренн О. М. Колективна публікація в академічному виданні: проблемі аспекти у площині творчості та етики /О. М. Ренн //Наука України у світовому інформаційному просторі. – Вип. 8. – К.: Академперіодика, 2013. – С. 111.

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними. Слід зауважити, що відсутність угоди між співавторами, хоч і ускладнює реалізацію права на спільний твір, однак не впливає на виникнення прав на створений співавторами твір[279].

На практиці переважна більшість творів створюється співавторами на підставі усної домовленості, у зв'язку з чим виникають спори щодо умов розпорядження спільним результатом творчої діяльності, особливо у випадку нероздільного співавторства.

При розгляді спорів про співавторство на твір, який утворює одне нерозривне ціле, судам слід виходити з факту визнання співавторства на момент оприлюднення твору. Це може бути підтверджено волевиявленням співавторів, вираженим у договорах про передачу прав, публічних заявах, листах тощо. Однак при цьому судам необхідно мати на увазі, що авторське право на твір, у тому числі створений у співавторстві, виникає з моменту створення твору[280].

Виокремлення правовідносин за участю співавторів із поміж інших авторських правовідносин обумовлено особливостями їх суб'єктного складу. Однією із сторін таких правовідносин виступають співавтори або співавтор, як особи, наділені правами на один і той же об'єкт права інтелектуальної власності. Можливість використання об'єкта інтелектуальної власності, створеного співавторами, та умови такого використання залежать від виду співавторства

---

[279] Клейменова С. М. Авторські правовідносини як форма реалізації правомочностей суб'єктів авторського права: дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.03 /Світлана Миколаївна Клейменова. – О., – 2004. – С. 93–94.; Кириллова М. Я. Развитие советского авторского права: [учебник] / М. Я. Кириллова. – Свердловск: Свердловский юрид. ин–т, 1982.– С. 56.; Дозорцев В. А. Авторские дела в суде. Научно– практический комментарий /В. А. Дозорцев. – М., 1985. – С.– 50.; Гаврилов Э.П. Советское авторское право. Основные положения. Тенденции развития /Э.П. Гаврилов. – М.: Наука, 1984. – С. 17.; Ульянова Г.О. Деякі питання співавторства /Г. О. Ульянова //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип. 53. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2009. – С.145– 152.

[280] Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанови Пленуму Верховного Суду України №5від 4 червня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: року http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700– 10

(роздільне, нероздільне). Але поряд із особливостями, обумовленими видом співавторства, правові засади регулювання авторських відносин за участю співавторів залежать від підстав їх виникнення, суб'єктного складу.

Авторські правовідносини за участю співавторів можуть бути умовно поділені на дві основні категорії.

По-перше, це правовідносини, які виникають безпосередньо між співавторами. Такі правовідносини виникають щодо створення об'єкта співавторства, визначення умов його використання, розпорядження правами інтелектуальної власності на об'єкт співавторства, захист прав та інтересів співавторів. При цьому особливість таких правовідносин полягає у тому, що їх сторонами виступають безпосередньо самі співавтори. Загальні положення чинного законодавства (зокрема, ЦК України, Закону України «Про авторське право і суміжні права»), які визначають умови використання об'єкта права інтелектуальної власності, створеного співавторами, мають конкретизуватися у договорі між співавторами. Нажаль, широкої практики укладання договорів між співавторами у державі поки не сформовано. Відсутність імперативних вимог законодавства щодо укладання договорів між співавторами, дозволяє співавторам укладати їх у будь-якій формі, у тому числі й усній, або взагалі не приділяти належної уваги визначенню прав та обов'язків кожного із них. Нажаль це призводить до непорозуміння між співавторами і, як наслідок, стороною конфліктів мимоволі стають також набувачі прав на спірний об'єкт співавторства. У зв'язку з цим, на нашу думку, письмовий договір має бути неодмінною умовою побудови взаємовідносин між співавторами.

Авторські правовідносини, які виникають між співавторами, можуть бути у свою чергу поділені на декілька категорій: по-перше, відносини, які виникають щодо створення об'єкта авторського права, по-друге, відносини, які виникають щодо використання об'єкта співавторства, розпорядження майновими правами на такий об'єкт, по-третє, відносини, які виникають щодо захисту прав та інтересів співавторів у зв'язку з їх порушенням одним із співавторів.

По-друге, це правовідносини, які виникають між співавторами та третіми особами. Такі правовідносини характеризуються тим, що з однієї сторони їх учасниками виступають співавтори, а з іншої – треті особи. При цьому залежно від того, з яких підстав та з якою метою такі правовідносини виникають, вони можуть бути розділені ще на декілька видів. Так, авторські правовідносини, які виникають між співавторами та третіми особами можуть бути:

- зобов'язальними правовідносинами, які виникають із договорів (наприклад правовідносини, що виникають при укладанні ліцензійних договорів чи договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт співавторства);

- охоронними правовідносинами, які виникають у зв'язку із порушенням авторських прав співавторів (наприклад правовідносини відшкодування шкоди, завданої внаслідок порушення майнових та (або) немайнових прав співавторів).

Іншу категорію правовідносин, які можуть виникати між співавторами та третіми особами, складають відносини представництва. За сучасних умов найбільшого поширення як в Україні, так і у світі отримала практика представництва прав суб'єктів авторського права, яке здійснюється організаціями колективного управління. В окрему категорію можуть бути виділені правовідносини, які виникають між співавторами та органами державної влади (наприклад, правовідносини, які виникають між співавторами та Державною службою інтелектуальної власності).

Таким чином у випадку співавторства плагіат може бути допущений у внутрішніх та зовнішніх правовідносинах.

У внутрішніх правовідносинах, які виникають між співавторами, плагіат може бути допущено шляхом: незазначення як співавторів всіх осіб, які брали творчу участь у створенні об'єкта права інтелектуальної власності; включення до колективу авторів осіб, які не брали творчої участі у створенні твору. При цьому такі дії мають навмисний характер, а тому є порушенням прав інтелектуальної власності. Встановлення факту навмисного внесення змін до колективу

співавторів має важливе значення, оскільки на практиці такі зміни можуть бути результатом технічних правок, помилок, допущених під час редагування, оформлення твору тощо.

У зовнішніх відносинах плагіат допускається третьою особою, яка не є співавтором та полягає у привласненні всього об’єкта або його частини без зазначення інших співавторів.

3.3. Промисловий плагіат

За сучасних умов ефективний захист прав інтелектуальної власності є одним із важливих напрямів діяльності держави. Без нових досягнень у сфері права інтелектуальної власності без ефективного вирішення залишиться чимало актуальних проблем, серед яких у першу чергу слід виділити розроблення нових ліків і методів лікування, впровадження енергозберігаючих технологій виробництва. Серед ключових проблем сучасного ринку інтелектуальної власності, як правило, виділяють великі обсяги виробництва та реалізації контрафактної продукції, внаслідок чого завдається велика шкода не тільки правовласнику, а й державі та споживачам. Однак, на нашу думку, не меншої шкоди завдає плагіат, що набуває дедалі більших масштабів. Найчастіше плагіат розглядається як порушення прав на об'єкти авторського права (твори науки, літератури і мистецтва). Разом з тим привласнення результатів інтелектуальної власності відбувається не тільки в сфері авторського права. Копіювання зовнішнього вигляду виробів, дизайну, основних елементів виробів, відбувається дедалі частіше. У зв’язку з чим постає питання, чи є таке запозичення плагіатом. Адже від правильної оцінки і кваліфікації дій з неправомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності, залежить не тільки вибір можливих способів захисту, але і прийняття рішення про притягнення порушників до відповідальності.

Плагіат у сфері промислової власності завдає чималих збитків правовласнику. Негативні наслідки плагіату проявляються в такому.

По-перше, великі компанії, які постійно вживають заходів, спрямованих на розвиток діяльності, підвищення якості продукції, витрачають чималі кошти на розробку і впровадження нових технологій, продукції і т.п. Покрити витрати і отримати прибуток можливо за умови отримання певної «монополії» на використання нових технологій, що забезпечується нормами права інтелектуальної власності (одержання охоронних документів, свідоцтв, патентів і т.ін.). У свою чергу, плагіатор, не витрачаючи кошти на розроблення нових технологій, отримує чималий прибуток, просто запозичуючи чужі досягнення. Тим самим опиняючись у більш вигідному становищі, ніж правовласник. Поява конкурента на ринку з аналогічною продукцією, при цьому іноді з набагато гіршою якістю, призводить до суттєвого зменшення доходів компанії, а також може завдати істотної шкоди її діловій репутації.

По-друге, досить часто при плагіаті в промисловій сфері, плагіатори акцентують увагу тільки на зовнішніх елементах, функціях і призначенні тієї чи іншої розробки, тоді як важливі нюанси її створення залишаються для них невідомими. Загроза такого плагіату полягає в тому, що недотримання всіх технологічних вимог виробництва певної продукції може призводити до істотного погіршення її якості, безпеки для споживачів, а сам процес виробництва може завдавати істотної шкоди навколишньому середовищу.

По-третє, у проведенні науково-технічних досліджень зацікавлені не тільки окремі підприємства, а й держава. Виділення спеціального фінансування на проведення фундаментальних і прикладних досліджень направлено на забезпечення розвитку різних галузей науки, отримання нових вагомих наукових результатів, які дозволять вирішити важливі соціальні, економічні проблеми. Коли результат дослідження складається із запозичення чужих результатів інтелектуальної діяльності, у вигідному становищі опиняється тільки плагіатор, який отримує фінансування, використовуючи при цьому чужі об'єкти інтелектуальної діяльності. Як наслідок, держава втрачає кошти, не отримує ніякого корисного результату, а проблема залишається невирішеною.

Згідно зі ст. 7 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», ст. 8 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» винахіднику, автору промислового зразка належить право авторства. Право авторства виникає також на такі об'єкти інтелектуальної власності, як: топографії інтегральних мікросхем, сорт рослин, наукове відкриття. Разом з тим у сфері промислової власності переважне значення надається майновим правам. Навіть на законодавчому рівні майнові права у сфері промислової власності отримали більш повну регламентацію. Зокрема, в Цивільному кодексі України зазначено лише про майнові права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування інтегральних мікросхем. В Законах України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки» передбачено захист від порушень прав власника патенту, яким не завжди є винахідник або автор промислового зразка.

У Законі Республіки Молдова «Про охорону промислових малюнків та моделей» передбачені такі права автора в разі зареєстрованого промислового малюнка або моделі: бути названим як такий у документах за процедурою Агентства, у Регістрі заявок на реєстрацію промислових малюнків та моделей і в Регістрі зареєстрованих промислових малюнків і моделей, а також у свідоцтві про реєстрацію; якщо промисловий малюнок або модель був створений кількома особами, вказуються всі співавтори; автор має право відмовитися від вказівки свого імені в документах за процедурою Агентства, у Регістрі заявок на реєстрацію промислових малюнків та моделей, в Регістрі зареєстрованих промислових малюнків і моделей, а також в свідоцтві про реєстрацію або анулювати записи в зазначених регістрах і свідоцтві про реєстрацію. При цьому порушенням прав автора визнається: присвоєння авторства, примушування до співавторства, розголошення промислового малюнка або моделі без згоди автора

визнаються порушенням його прав і караються відповідно до чинного законодавства[281].

Право авторства у сфері промислової власності може бути порушене в результаті: зазначення даних про винахідника, автора всупереч їхній згоді (коли патент отримують треті особи); не вказівки в патенті даних про автора, винахідника, якщо вони цього вимагали; вказівка в заявці на видачу патенту як автора, винахідника, особи, що не має відношення до створення об'єкта права промислової власності; отримання одним із співавторів патенту без вказівки імені інших співавторів. Фактично останні дві дії за своєю суттю є присвоєнням авторства (плагіатом). Однак, на відміну від авторського права, в якому плагіат пов'язаний з оприлюдненням (опублікуванням) твору, у праві промислової власності не визначено, які дії і з якого моменту слід вважати порушенням немайнових прав – плагіатом. У промисловій власності відправним моментом привласнення авторства на об'єкти права промислової власності слід вважати представлення винаходу, корисної моделі тощо перед третіми особами, як власних, особою, яка не є їх автором, винахідником. Такі дії, на нашу думку, не обов'язково повинні бути пов'язані з поданням заявки на отримання патенту. Достатнім для визнання дій присвоєнням авторства на об'єкт промислової власності вважається надання даних про створений об'єкті від імені плагіатора роботодавцю; опублікування даних про розроблення об'єкта промислової власності, його особливості в засобах масової інформації.

Отже, привласнення авторства на об'єкти промислової власності полягає в представленні об'єкта промислової власності як свого особою, яка не є його автором, винахідником. Такі дії, по суті, є плагіатом.

Інше питання постає щодо можливості та доцільності визнання плагіатом копіювання самих об'єктів промислової власності або їх основних складових.

---

[281] Об охране промышленных рисунков и моделей: Закон Республики Молдова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=325037

У законодавстві, яке регулює відносини у сфері створення та використання об’єктів права промислової, категорія «плагіат» не передбачена.

Попри це в наукових, інформаційних публікаціях дедалі частіше зазначається про промисловий плагіат. Про плагіат ідеться в сфері моди, меблевій індустрії, машинобудування і т.п.

В Іспанії, наприклад, плагіат у модній індустрії розглядається відповідно до статті про недобросовісну конкуренцію в бізнесі. Імітація тут є незаконною і вважається плагіатом за наявності однієї з трьох умов. По-перше, повинен існувати ризик того, що оригінал і копію можна переплутати. Але цей пункт досить важко довести, адже вироби мають різні ціни, як мінімум, інакше, в чому сенс підробки? Також часто оригінал і копія можуть відрізнятися незначними елементами або просто мати різні лейбли. Друга умова – це нечесна перевага, яку отримує виробник, копіюючи виріб. Тут також можуть виникнути складнощі, оскільки довести перевагу не так легко. І третє – це цілеспрямована системна імітація, спрямована на те, щоб змістити конкурента із займаної ним позиції в даній індустрії[282].

Постає питання про плагіат і у сфері дизайнерських рішень. Досить часто підозри на плагіат або незаконне запозичення дизайнерського виконання об'єктів, висувають самі ж різними виробничими компаніями. Таке, зокрема, відбувається тоді, коли один виробник стверджує, що зовнішній вигляд або деталі конструкції його власної продукції були неузгоджено запозичені іншими компаніями або використані при виробництві їхньої продукції. Довести факт неправомірного копіювання технологій чи ідей вже існуючого зовнішнього вигляду виробу можна при ретельному обстеженні продукції, що випускається, при виробництві якої нібито використані чужі технології. Цей приклад є класичною ситуацією, в якій один з виробників ініціює дослідження промислових зразків і проводиться

[282] Федичкина О. Интеллектуальная собственность в мире мод [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.creativeindustries.ru/rus/publications/255

експертиза дизайну на предмет плагіату[283]. Однією з галузей, в яких проблема плагіату дизайнерських рішень стоїть досить гостро, є меблева промисловість. Як відзначає Полева А., слово плагіат звучить у колі підприємств, які виробляють меблі, напевно, частіше, ніж в творчому середовищі. Це явище міцно вкоренилося в меблевій промисловості, і не тільки набуває масового характеру, але й просто входить у норму. Втім, плагіат у меблевій промисловості - зовсім не вітчизняний винахід. Тисячі дизайнерів з усього світу з'їжджаються на міжнародні виставки, щоб ознайомитися з новинками меблевої моди, а потім просто скопіювати або творчо переосмислити вдале рішення або цілу меблеву серію[284].

Досить часто плагіат трапляється у сфері машинобудування. Що ж до основних об'єктів підробок, то левова частка припадає на комплектне промислове обладнання, приводні механізми і машини з виробництва синтетичного волокна або гуми. Найчастіше виробники скаржаться на плагіат із Китаю. Згідно з опитуванням учасників Ганноверської виставки, КНР називають основним «шкідником» для бізнесу майже 80 відсотків компаній, зайнятих у машинобудуванні[285].

Як свідчать численні повідомлення про факти незаконного копіювання зовнішнього вигляду виробів, дизайнерських рішень, плагіат допускається майже в кожній галузі промисловості.

У німецькому Золінгені, відомому своїми виробами зі сталі, відкрився музей промислового плагіату Plagiarius. Понад 300 експонатів музею – це переможці акції, яка теж носить назву Plagiarius. У журі конкурсу Plagiarius входять дизайнери, експерти, економісти, журналісти, техніки. Визначаючи лауреатів анти-премії, вони враховують різницю в ціні між підробкою і оригіналом, її якість, місце виробництва, канали поширення. Береться до уваги і той факт, чи

---

[283] Проведение экспертизы дизайна [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://sud–expertiza.ru/provedeniya– ekspertizy– dizayna/

[284] Полева А. Можно ли бороться с воровством мозгов? /А. Полева //Мебельные технологии. – 2002. – №2. – С.50– 52.

[285] Білик Д. Німецький рецепт проти промислового плагіату [Електронний ресурс] /Д. Білик, М. Ветцель, Т. Бондаренко //Режим доступу: http://www.dw.de/dw/article/0,,5489534,00.html

захищений продукт торгової маркою, і чи було її порушення суб'єктом судового розгляду. Важливі й емоції членів журі[286].

Отже, незважаючи на те, що в законодавстві про право промислової власності категорія «плагіат» не використовується, в інформаційних повідомленнях, наукових публікаціях, дедалі частіше вказується про промислове плагіаті. При цьому одні й ті ж дії з неправомірного використання об'єктів права промислової власності кваліфікуються як піратство, контрафакція і плагіат.

На нашу думку, запозичення в праві промислової власності можна розділити на дві категорії: по-перше, це підробка оригінальної продукції правовласника. У даному випадку, порушники створюють абсолютно тотожну продукцію з використанням торгової марки, знаку правовласника. Мета – видати контрафактну продукцію за оригінальну. При цьому якість підробки може бути абсолютно різною – від явних ознак підробки до високоякісної фальсифікації, коли підроблену продукцію від оригінальної може відрізнити тільки фахівець. По-друге, це копіювання порушником об'єкта промислової власності, його істотних ознак і подання їх як власної продукції. Видається, що саме такі дії можуть бути визнані промисловим плагіатом.

Як і в авторському праві, у праві промислової власності продукція, яка виготовлена з порушенням прав інтелектуальної власності, відноситься до контрафактної. У зв’язку з чим слід визначити співвідношення контрафакції та плагіату у сфері промислової власності.

Першим правовим документом міжнародного характеру, в якому надається визначення контрафактним і піратським товарам, стала Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності Світової Організації Торгівлі (скорочено – Угода ТРІПС). У її тексті виокремлюються словосполучення «counterfeit trademark goods» та «piratedcopyright goods». При цьому під першим розуміються будь-які товари, у тому числі упаковка, які без дозволу містять товарний знак,

---

[286] Павлов О. Plagiarius: музей плагіату в Золінґені [Електронний ресурс] /О. Павлов. – Режим доступу://http://www.dw.de/dw/article/0,,2703254,00.html

ідентичний законно зареєстрованому для таких товарів товарному знаку, або який не можна відрізнити в основних його аспектах від такого товарного знака і який, таким чином, порушує права власника даного товарного знака згідно із законодавством країни імпортування. У той час як другим із згаданих термінів позначаються будь-які товари, які є копіями, зробленими без згоди власника права або особи, належним чином уповноваженої власником права у країні виробництва, і, які безпосередньо або опосередковано виготовлені з будь-якого виробу, у випадку, якщо виготовлення такої копії вважається порушенням авторського права або суміжних з ним прав згідно із законодавством країни імпортування. Аналогічні норми були відтворені і в Торговельній угоді про боротьбу з контрафакцією (The Anti-Counterfeiting Trade Agreement)[287].

Найчастіше контрафакт стосується використання чужих торговельних марок, адже це пов'язано з менш значними витратами й отриманням прибутку. Контрафактна продукція – це продукція, що виготовлена з неправомірним розміщенням торговельних марок з метою введення споживачів в оману[288].

Визначаються такі прояви контрафактної продукції, як: 1) імітація товару (продукції) відомого виробника; 2) підробка товарів; 3) фальсифіковані товари; 4) оригінальна продукція, ввезена на митну територію України контрабандним шляхом. При цьому у першому випадку мається на увазі використання окремих елементів назви, оформлення та дизайну товарів (продукції) відомої торгової марки з метою введення в оману споживача; у другому – копіювання оригінального товару (продукції) і повне повторення його логотипу, упаковки, натурального складу, а у третьому – відверте ошукування споживачів щодо характеристики та якості запропонованих товарів (фальсифікація натурального

---

[287] Позова Д. Д. Контрафакція чи піратство? /Д. Д. Позова //Часопис цивілістики. – 2012. – Вип.14. – С. 134.

[288] Коваленко Т. Що робити, якщо ви стали жертвою контрафакції /Т. Коваленко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – №5. – С.58.

складу продукції чи окремих її компонентів, невідповідність установленим вимогам, стандартам щодо виготовлення конкретної продукції)[289].

Слід зауважити, що попри несуттєві розбіжності у визначенні контрафактної продукції у сфері промисловості, спільним є підкреслення неправомірності використання чужих охороноздатних об'єктів права промислової власності з метою введення в оману споживачів щодо справжнього виробника продукції. При цьому такі дії спрямовані на створення враження у споживачів про належність незаконно виготовленої продукції виробнику-правоволодільцю.

Незаконність використання результатів інтелектуальної діяльності є спільною ознакою для контрафакції та плагіату у промисловій власності. Відмінність полягає в тому, що при контрафакції переслідується мета створення враження про належність об'єкта відомому правоволодільцю, тоді як при плагіаті основна мета полягає у представленні неправомірно створеної продукції як власної плагіатором.

Ураховуючи, що внаслідок плагіату основний акцент робиться на зовнішній подібності продукції, переважно порушуються права на промисловий зразок.

Неоднозначність промислового зразка як результату інтелектуальної діяльності, поєднання художньої та технічної творчості, схожість з іншими об'єктами прав інтелектуальної власності, породжують багато проблемних питань щодо їх охорони, використання та захисту. Окрім удосконалення правового регулювання захисту прав на промислові зразки, важливого значення набуває дослідження правових засад охорони та реєстрації промислових зразків за законодавством зарубіжних країн, адже ринок інтелектуальної власності вже давно вийшов на міжнародний рівень. Аналіз міжнародної практики охорони промислових зразків дозволить визначити можливість урахування позитивного досвіду в національній практиці.

---

[289] Лисенко В. Сучасний стан та проблеми протидії незаконному обігу товарів /Володимир Лисенко, Олег Дзісяк //Вісник прокуратури. – 2008. – №8. – С. 76–78.

Для визначення ознак промислових зразків, як об'єктів прав інтелектуальної власності, умов їх правової охорони вважається за необхідне проведення аналізу законодавства України, законодавства зарубіжних країн, практики їх застосування, а також наукових підходів до визначення поняття та ознак відповідних об'єктів прав інтелектуальної власності.

Відповідно до Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» [290] промисловий зразок – це результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання. Відповідно до ч. 1 ст. 461 Цивільного кодексу України, ч.1 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» критерієм придатності промислового зразка для набуття права інтелектуальної власності на нього є його новизна. Окрім того, відповідно до Закону «Про охорону прав на промислові зразки» правова охорона надається промисловому зразку, що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі. Аналогічний критерій патентоздатності промислового зразка передбачено й в Угоді по торгових аспектах прав інтелектуальної власності, відповідно до ст. 25 якої охорона надається незалежно створеним новим та оригінальним промисловим зразкам. Зразки не є новими та оригінальними, якщо вони суттєво не відрізняються від уже відомих зразків або від комбінацій їхніх характерних рис.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» промисловий зразок визнається новим, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Крім того, у процесі встановлення новизни промислового зразка береться до уваги зміст усіх раніше одержаних Установою заявок, за винятком тих, що на зазначену дату вважаються відкликаними, відкликані або за ними Установою прийняті рішення про відмову у видачі патентів і вичерпані можливості оскарження таких рішень. На визнання

---

[290] Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 №3688– XII //Відомості Верховної Ради України. – 1994. – N 7. – ст. 34.

промислового зразка патентоспроможним не впливає розкриття інформації про нього автором або особою, яка одержала від автора прямо чи опосередковано таку інформацію протягом шести місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. При цьому обов'язок доведення обставин розкриття інформації покладається на особу, заінтересовану у застосуванні цього пункту.

Таким чином основною умовою охороноздатності, встановленої у законодавстві України, є новизна. Як зазначено в оглядовому листі Вищого господарського суду України «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на промисловий зразок та прав на раціоналізаторську пропозицію» для визнання промислового зразка новим має значення відсутність загальнодоступності саме сукупності його суттєвих ознак, а не кожної з цих ознак окремо[291].

Слід зазначити, що в наукових дослідження підкреслюється недосконаліть закріпленого в законодавстві України визначення промислового зразка. Так В.Є. Макода, підкреслюючи недосконаліть правового регулювання охорони промислових зразків, зазначає, що правовими ознаками промислового зразка названо світову новизну і промислову придатність. Проте патент на промисловий зразок видається без проведення експертизи заявки по суті, тобто під відповідальність заявника. У зв'язку з цим невирішеним залишається питання, щодо особи, яка має довести світову новизну заявленого промислового зразка[292]. Слід погодитись, що відсутність експертизи заявки по суті призводить до видачі численних патентів, які в подальшому визнаються недійсними в судовому порядку. При цьому створюється широке поле для зловживань зі сторони

---

[291] Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на промисловий зразок та прав на раціоналізаторську пропозицію: оглядовий лист Вищого господарського суду України від 17.04.2006р. N 01–8/844/[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

[292] Макода В. Є. Правова охорона промислових зразків в Україні: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і цивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право /В. Є. Макода. – К., 2001. – 20 с.

недобросовісних набувачів прав на об'єкти промислової власності, особливо у сфері використання промислових зразків та торговельних марок, коли тотожні складові можуть виступати одночасно елементом і торговельної марки і промислового зразку. З метою уникнення дублювання схожих елементів у різни об'єктах промислової власності, Н.О. Халаїм пропонує законодавче визначення новизни промислового зразка доповнити положенням про те, що промисловий зразок не визнається таким, що відповідає вимозі новизни, якщо хоча б одна з його суттєвих ознак відтворює знак для товарів і послуг і, тим самим, порушує право на нього, яке належить іншій особі[293].

Відповідно до Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань інтелектуальної власності»[294] промисловий зразок відповідає умовам придатності для набуття права на нього, якщо він є:

новим, якщо він не ідентичний будь-якому промисловому зразку, що став загальнодоступним у світі до дати пріоритету (подання) заявки. Промислові зразки вважаються ідентичними, якщо вони відрізняються лише несуттєво. Крім того, у процесі встановлення новизни промислового зразка береться до уваги зміст усіх раніше одержаних Установою заявок, за винятком тих, що на зазначену дату вважаються відкликаними, відкликані або за ними Установою прийняті рішення про відмову у видачі патентів і вичерпані можливості оскарження таких рішень;

своєрідним, якщо загальне враження, яке він справляє на інформованого користувача відрізняється від загального враження, яке справляє на такого користувача будь-який інший промисловий зразок, який був оприлюднений до дати пріоритету (подання) заявки. Для цілей застосування цього Закону інформованими користувачами вважаються споживачі, виробники та

---

[293] Халаїм Н. О. Правова охорона промислових зразків в Україні: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господар. право; господар.–процес. право /Н.О. Халаїм. – К., 2000. – 17 с.

[294] Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань інтелектуальної власності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdip.gov.ua/ua/normative_acts.html

розповсюджувачі виробів, для яких застосовується промисловий зразок. Під час оцінки своєрідності промислового зразка береться до уваги також ступінь свободи автора під час розробки промислового зразка.

Відповідно до Цивільного кодексу Республіки Білорусь промисловим зразком визнається художнє або художньо-конструкторське рішення виробу, яке визначає його зовнішній вигляд, є новим та оригінальним. При цьому оригінальність полягає в тому, що особливості зовнішнього виду виробу обумовлені творчою працею автора (співавторів) промислового зразка.

Правова охорона промислових зразків за законодавством Європейського Союзу має як спільні з національною системою охорони промислових зразків, так і відмінні риси.

Загальні засади охорони промислових зразків визначено у Директиві Європейського Парламенту та Ради 98/71 ЄС «Про правову охорону промислових зразків» від 13 жовтня 1998 року[295].

Основна і найбільш цікава особливість системи захисту промислових зразків в ЄС полягає в тому, що вона умовно поділяється на дві підсистеми. Одна регулює відносини, які виникають з приводу захисту незареєстрованих промислових зразків ЄС, друга – зареєстрованих[296].

Умови охорони зареєстрованих та незареєстрованих промислових зразків визначено в Регламенті Ради ЄС №6/2002 від 12.12.2001 р. «Про промислові зразки Спільноти». Відповідно до Регламенту умови охорони є однаковими як для промислових зразків, які підлягають реєстрації, так і для промислових зразків, які отримують охорону без реєстрації. Для отримання правової охорони промисловий зразок має бути:

---

[295] Про правову охорону промислових зразків: Директиви Європейського Парламенту та Ради 98/71 ЄС від 13.10.1998 р. //Офіційний вісник Європейських Спільнот. – С. 841–844.

[296] Чомахашвілі О. Ш. Адміністративно – правове регулювання охорони прав на промислові зразки в Україні [Електронний ресурс] /Дис... канд. наук: 12.00.07 /Чомахашвілі Олена Шотаєвна. – Ірпінь, 2008 //Режим доступу: http://adminpravo.com.ua/index.php

новим, відповідно не мати тотожного промислового зразка, який було оприлюднено для незареєстрованих промислових зразків до дати коли промисловий зразок, щодо якого вимагається охорона, уперше було оприлюднено; для зареєстрованих – до дати подання заяви про реєстрацію, або якщо вимагається пріоритет – до дати пріоритету;

мати індивідуальний характер – якщо загальне враження, яке він справляє на інформованого користувача відрізняється від загального враження, яке справляється на такого користувача будь-яким промисловим зразком, який було оприлюднено. Під час оцінки індивідуального характеру береться до уваги ступінь свободи автора під час розробки промислового зразка[297].

Промисловий зразок ЄС надає його власнику єдину правову охорону на території всіх країн ЄС. Реєстрація промислового зразка ЄС здійснюється на основі однієї заявки, оформленої однією мовою (іспанською, німецькою, англійською, французькою або італійською), оплаченої єдиної митом і здійснюється у строк від 4 днів до 1,5 місяців (час на реєстрацію залежить від питань, які можуть виникнути в процесі реєстрації). Щодо заявки проводиться формальна експертиза, під час якої встановлюється, чи дотримані формальні вимоги, а також, чи належить заявлене рішення до промислових зразків. Крім того, перевіряється, чи не суперечить даний промисловий зразок громадському порядку та принципам моралі. Експертиза по суті не проводиться[298].

Можливість отримання правової охорони промислових зразків без реєстрації була запроваджена спеціально для тих промислових зразків, які користуються попитом дуже короткий період часу. Як правило, це вироби, які швидко морально застарівають і комерційне життя їх достатньо коротке. Саме з цієї причини проходження достатньо тривалих за часом і потребуючих фінансових витрат формальностей, пов`язаних з процедурою реєстрації таких

---

[297] Про промислові зразки Спільноти: Регламент Ради ЄС №6/2002 від 12.12.2001 р //Офіційний вісник Європейських Спільнот. – С. 845–894.

[298] Пахаренко–Андерсон А. Промисловий зразок Європейського Союзу /А. Пахаренко–Андерсон //Інтелектуальна власність. – 2011. – №1. – С. 10 – 13.

промислових зразків, недоцільно. У той же час захист надає його власнику більші переваги[299]. Незареєстрованим промисловим зразкам, які стали загальнодоступними на території ЄС, надається правова охорона без додержання формальностей, а також сплати мита одночасно на території всіх країн ЄС. Як зазначено у Регламенті Ради ЄС незареєстрований промисловий зразок Спільноти буде вигідним для тих секторів промисловості, що виробляють велику кількість промислових зразків, які, можливо матимуть короткий період життя, так що через короткі періоди часу будуть продані. Відповідно до ст.11 Регламенту Ради ЄС №6/2002 промисловий зразок отримує охорону як незареєстрований промисловий зразок на період трьох років від дати, коли його було оприлюднено в межах Спільноти[300].

Таким чином стислий огляд правових засад охорони прав за законодавством України, Республіки Білорусь та Європейського Союзу дозволяє виділити як спільні риси, так і відмінності в умовах та процедурі охорони промислових зразків.

Серед спільних умов можна виділити: встановлення новизни промислового зразка як обов'язкової умови їх правової охорони, а також необхідність проведення реєстрації промислових зразків.

Слід зазначити, що окремі положення Директиви 98/71/ЄС, Регламенту 6/2002 частково враховано в законодавстві України. Зокрема, враховано такі положення: невизнання права на промисловий зразок, що суперечить публічному порядку або моралі (стаття 8 Директиви 98/71/ЄС); умови відмови від реєстрації (стаття 11 Директиви 98/71/ЄС); обмеження прав на промисловий зразок (стаття 13 Директиви 98/71/ЄС)[301].

---

[299] Чомахашвілі О. Ш. Адміністративно – правове регулювання охорони прав на промислові зразки в Україні [Електронний ресурс] /Дис... канд. наук: 12.00.07 /Чомахашвілі Олена Шотаєвна. – Ірпінь, 2008 //Режим доступу: http://adminpravo.com.ua/index.php

[300] Про промислові зразки Спільноти: Регламент Ради ЄС №6/2002 від 12.12.2001 р //Офіційний вісник Європейських Спільнот. – С. 845– 894.

[301] Огляд стану адаптації законодавства України до acquis communautaire. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 544 с.

Разом із тим є положення, які не знайшли відповідного закріплення в законодавстві України. Так, на відміну від законодавства Європейського Союзу, для промислових зразків України передбачена лише одна умова їх охорони – новизна, а також не передбачено відповідної охорони промислових зразків без їх реєстрації.

Копіювання зовнішнього вигляду виробу, промислового зразка не завжди потребує спеціальних технологічних знань, особливо, якщо не переслідується мета якісного виробництва продукції.

Більш технологічно складним є плагіат винаходів та корисних моделей. При цьому слід враховувати, що в результаті паралельної винахідницької діяльності можуть створюватись майже однакові об'єкти інтелектуальної власності. У зв'язку з чим тотожність продукції, яка з'являється на ринку може бути обумовлена як паралельним винахідництвом, так і недобросовісним запозиченням об'єктів права інтелектуальної власності.

В умовах сьогодення промислові плагіатори докладають зусиль до досягнення не лише зовнішньої подібності продукції, а й її функціонального призначення, що стає можливим завдяки промисловому шпигунству.

Як зауважує Ю.Є. Якубівська, більшість компаній в Україні постійно стають жертвами одного з видів діяльності кіберзлочинів – промислового шпигунства. Це пов'язано з чотирма факторами. По-перше, рівень економічної безпеки України є дуже ненадійним, коли мова йде про кіберзлочинність. За винятком банків, українські компанії зробили дуже мало для зниження рівня промислового шпигунства, який в здійснюється переважно через так званий комп'ютерний злом. По-друге, в Україні не вистачає фахівців з інформаційної безпеки і таким чином дана функція покладається на іноземні компанії. У деяких випадках ці іноземні компанії, які видають себе за приватні охоронні фірми, насправді виступають в ролі промислових «розвідників», що проводять моніторинг незахищених об'єктів права інтелектуальної власності на території України, співпрацюючи з вітчизняними конкурентами в своїй країні. По-третє, в

установах державної влади не вистачає технічних фахівців для боротьби з кіберзлочинністю. По-четверте, національна законодавча база у сфері захисту від промислового шпигунства потребує гармонізації та вдосконалення[302].

Проблема промислового шпигунства не є новою, а відомі виробники зазнають чималих збитків від появи на ринку аналогічної продукції.

Термін «промислове шпигунство» вперше був сформульований на початку 60-х років минулого століття на семінарі з методики збору інформації для керівного складу фірми Manad gement Investigation Services. Успішно здійснені акції промислового шпигунства дають суттєві переваги над конкурентами, яким іноді доводиться витрачати мільйони на подолання наслідків таких акцій. Сьогодні термін «економічне, промислове, комерційне, науково-технічне шпигунство (розвідка)» означає активні дії, спрямовані на збір, крадіжку, накопичення і обробку цінної інформації, закритої для доступу сторонніх осіб. Мета цієї розвідки – нанесення шкоди конкуренту чи випередження його в економічному розвитку[303].

На практиці вироблено декілька способів отримання необхідної інформації, серед яких такі. «Кабінетний» метод збору інформації. Аналітики використовують відомості з офіційних джерел (державної статистики, аналітичних звітів, в ЗМІ, коментарів і прогнозів фахівців, річних звітів конкурентів, їх офіційних сайтів та інше). Замовлення товару конкурента. Цей метод дає максимум інформації про якість самого конкуруючого товару, рівень обслуговування, можливості і вартість доставки. Дізнавшись сильні і слабкі сторони конкурента, підприємству легко підтягти свої показники або переманити клієнтів, наприклад, запропонувавши безкоштовну доставку і так далі. Маскування під клієнта. Найчастіше використовується компаніями, які працюють у сфері послуг або роздрібних продажів. Представник компанії просто приходить до прямого конкурента під

---

[302] Якубівська Ю. Є. Вплив промислового шпигунства на сферу інтелектуальної власності /Ю. Є. Якубівська //Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – №4 (6 9). – С.159.

[303] Андрощук Г.О. Захист комерційної таємниці в США: протидія економічному шпигунству /Г.О. Андрощук //Наука та інновації. – 2013. – №1. – Т.9. – С. 80.

виглядом клієнта з вулиці, ретельно оглядає, оцінює якість обслуговування, рівень цін і так далі. Якщо потрібно більше інформації, наприклад, про менеджмент, можна зобразити сварливого клієнта, який прийшов скаржитися на якість, і, неодмінно, повинен потрапити до вищого керівництва. Маскування під людину, яка прийшла на співбесіду або хоче влаштуватись на роботу. Під виглядом претендента можна дізнатися про систему роботи в компанії, можливих кадрових проблемах, рівні зарплат співробітників, методах мотивації персоналу і так далі. Ці дані будуть особливо необхідні, якщо в компанії є кадрові проблеми або існує загроза переманювання цінних кадрів конкуруючою фірмою[304].

Щодо об'єктів права промислової власності мета промислового шпигунства полягає в отриманні інформації, необхідної для створення аналогічної продукції конкурентами. Переважно така інформація має режим комерційної таємниці, ноу-хау та обмежена в обігу.

Завдяки промисловому шпигунству плагіатори отримують можливість відтворити продукцію конкурентів на достатньо високому рівні. При цьому вартість такої продукції може бути нижчою за оригінальну за рахунок того, що не витрачались кошти на розробку, випробування запозиченого об'єкта інтелектуальної власності, його реєстрацію та захист. Тим самим продукція плагіатора, зовнішньо та технологічно подібна до оригінальної продукції, однак за зниженою вартістю, є більш привабливою для споживачів.

Таким чином вбачається можливим виділити дві форми промислового плагіату, залежно від якості продукції, яка є його результатом. По-перше, технологічний промисловий плагіат – передбачає неправомірне запозичення не лише зовнішнього вигляду, а й сутнісних ознак (функціональних можливостей) об'єкта права промислової власності. Такий плагіат стає можливим завдяки отриманню конкурентами інформації про об'єкт, достатньої для його відтворення у виробництві. При цьому якість продукції, яка виготовляється виробниками-

---

[304] Богданович В. Ю. Конкурентна розвідка та промислове шпигунство /В.Ю. Богданович, В.В. Бадрак //Сучасний захист інформації. – 2014. – №1. – С. 18 – 19.

плагіаторами, може бути доволі високою та наближеною до якості оригінальної продукції. По-друге, поверхневий плагіат, який передбачає копіювання зовнішньої подібності продукції без забезпечення її якості. Така продукція, не лише завдає шкоди правоволоділцю, а може нести небезпеку для життя та здоров'я споживачів.

За своєю суттю промисловий плагіат є недобросовісною конкуренцію.

Як зауважує Н.С. Іщенко, недобросовісна конкуренція як один із видів нецивілізованої поведінки суб'єктів господарювання з метою отримання необґрунтованих переваг у підприємницькій діяльності ще довго буде об'єктивною реальністю. Відповідно до матеріалів судової практики колегії у справах інтелектуальної власності Верховного Суду Білорусі, на національному ринку «паразитують» на чужих засобах індивідуалізації переважно невеликі спільні та іноземні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю. Для них характерні виробництво і реалізація продукції з використанням дещо видозміненого чужого товарного знака або фірмового найменування, які набули репутацію на ринку[305].

Відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» недобросовісною конкуренцією визнаються дії з використання імені, комерційного (фірмового) найменування, торговельної марки (знака для товарів і послуг), рекламних матеріалів, оформлення упаковки товарів і періодичних видань, інших позначень без дозволу (згоди) підприємства, яке першим почало використовувати їх або схожі на них позначення у господарській діяльності, що призвело або може призвести до змішування з діяльністю цього підприємства.

---

[305] Ищенко Н. С. Нарушения исключительных прав на товарные знаки и иных объектов интеллектуальной собственности /Н. С. Ищенко //Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матер. IV Всеукраїн. наук. –практик. конф. (26 квітня 2013 р., м. Одеса) /За заг. ред. О.І. Харитонової. – Одеса, 2013. – С.48 –50.

Недобросовісною конкуренцію визнається також неправомірне використання комерційної таємниці, що є одним із проявів промислового шпигунства[306].

Відповідно до ст. 10 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності актом недобросовісної конкуренції вважається будь-який акт конкуренції, що суперечить чесним звичаям у промислових і торговельних справах. Зокрема підлягають забороні: всі дії, здатні яким би то не було способом викликати змішування відносно підприємства, продуктів чи промислової або торговельної діяльності конкурента; неправильні ствердження при існуванні комерційної діяльності, що здатні дискредитувати підприємство, продукти чи промислову або торговельну діяльність конкурента; вказівки чи ствердження, використання яких при здійсненні комерційної діяльності може ввести громадськість в оману щодо характеру, способу виготовлення, властивостей, придатності до застосування чи кількості товарів[307].

Виходячи з наведеного переліку до дій, які є промисловим плагіатом, можуть бути віднесені всі дії, здатні яким би то не було способом викликати змішування відносно підприємства, продуктів чи промислової або торговельної діяльності конкурента.

Як зауважує П.Г. Харченко недобросовісна конкуренція, як метод конкурентної боротьби, може бути визнана органами Антимонопольного комітету України за обов'язковою наявності чотирьох основних умов*:*

1) якщо дії мають місце у відносинах між конкуруючими суб’єктами господарювання, тобто потрібен факт наявності конкуренції між суб’єктами господарювання;

2) якщо дії суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності;

---

[306] Бакалінська О. О. Недобросовісна конкуренція як форма зловживання суб’єктивним цивільним правом /О. О. Бакалінська //Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. – 2012. – Вип.2 (14). – С. 141 –145.

[307] Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_123

3) суб'єкт господарювання (порушник) здобуває переваги над іншими суб'єктами господарювання у конкуренції завдяки невласним досягненням;

4) якщо недозволені дії суб'єкта господарювання (порушника) спрямовані на досягнення кінцевої, основної конкурентної мети – отримання прибутку[308].

Відповідно до Зводу звичаїв чесної ділової практики у сфері інтелектуальної власності, набуття та (або) використання прав інтелектуальної власності з недобросовісними намірами є, зокрема, умисні дії щодо набуття та (або) використання прав інтелектуальної власності: на комерційні позначення, які є схожими до ступеня змішування з комерційними позначеннями інших осіб, які набули права на них раніше, або, які раніше почали використовувати ці позначення, у разі якщо це може призвести до змішування з діяльністю цих суб'єктів господарювання; промислові зразки, які відтворюють інші об'єкти права інтелектуальної власності, без згоди на це осіб, яким належить виключне майнове право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; промислові зразки, які відтворюють зовнішній вигляд товарів, або їх упаковок чи етикеток, що були раніше введені у господарській обіг іншими особами, без згоди цих осіб; корисні моделі, які не відповідають умовам патентоздатності; об'єкти авторського права, які не мають творчого характеру; об'єкти авторського права, які відтворюють інші об'єкти права інтелектуальної власності, без дозволу особи, якій належить виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності тощо[309].

Попри це не всі дії з неправомірного використання об'єктів права промислової власності можуть бути кваліфіковані як недобросовісна конкуренція.

---

[308] Харченко П. Г. Загальні засади застосування законодавства про захист від недобросовісної конкуренції та практики застосування статті 15– 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції /П. Г. Харченко //ІІІ щорічний форум з публічного права. – Київ, 2014. – С.4.

[309] Звід звичаїв чесної ділової практики у сфері інтелектуальної власності /Робоча група з питань інтелектуальної власності в рамках діяльності Комісії з питань захисту від недобросовісної конкуренції при ТПП України, 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ucci.org.ua/dnload/news/zvid_zvych.pdf

Так, відповідно до ст. 6 Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції» визнається неправомірним копіювання зовнішнього вигляду виробу, яким є відтворення зовнішнього вигляду виробу іншого суб'єкта господарювання і введення його у господарський обіг без однозначного зазначення виробника копії, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання. Дія цієї статті не поширюється на вироби, що мають охорону як об'єкти права інтелектуальної власності. Відповідно, якщо внаслідок неправомірного копіювання зовнішнього вигляду виробу будуть порушені права на запатентований промисловий зразок, дії порушника мають бути кваліфіковані не за законодавством про захист недобросовісної, а відповідно до ст. 26 Закону «Про охорону прав на промислові зразки», яка визнає будь-яке посягання на права власника патенту порушенням його прав, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України.

Дії з неправомірного використання винаходів, корисних моделей також будуть кваліфіковані відповідно до законодавства у сфері права промислової власності.

Найбільш небезпечним при плагіаті є те, що часто запозичується ідея. Визначити, що таке ідея, і навести докази її запозичення складніше, ніж довести неправомірне використання певного об'єкта права інтелектуальної власності. Вважається, що захист ідеї стане більш результативним, якщо буде визначено орієнтовний перелік ключових ознак ідеї як результату інтелектуальної діяльності. Адже не кожна ідея є оригінальною і містить важливі, конкретні пропозиції, які можуть бути використані в науці або промисловій сфері.

Слід зауважити, що актуальною є проблема запозичення ідеї (інформації) з авторського права з метою використання у сфері права промислової власності під час розроблення нових винаходів, корисних моделей, промислових зразків. Попри те, що авторське право охороняє форму твору, неправомірне використання об’єктів авторського права є підставою для визнання недійсними охоронних документів на об’єкти промислової власності.

В Приморському районному суді м. Одеси розглядалось декілька справ за позовом власників свідоцтва на твір (в якому здійснено опис способу рекламування товарів та послуг) до різних відповідачів про визнання недійсними патентів на корисні моделі, які також стосувались способу розміщення рекламної інформації в громадському транспорті.

Відповідно до матеріалів першої справ позивач, як власник свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір зазначив, що корисна модель, патент на яку належить відповідачеві, за описом та способом розміщення співпадає з твором позивача. У зв'язку з тим, що свідоцтво про право на твір було видано раніше за деклараційний патент, і останній не відповідає умові патентопридатності «новизна», були порушені права позивача. Свої заперечення проти позову відповідач мотивував тим, що позивачем не надано доказів того, що на дату подання відповідачем заявки на отримання патенту, твір, співавтором якого є позивач, був загальнодоступним. Крім того, відповідач вказував на те, що законодавство України у сфері інтелектуальної власності встановлює захист форми вираження того чи іншого твору та не поширює свій захист на ідеї, виражені у творі. За результатами проведення судової експертизи експертом встановлено 6 ознак, за якими ознаки в патенті співпадають із ознаками способу рекламування відповідно до свідоцтва на твір: спосіб рекламування товарів і послуг; що включає нанесення рекламного тексту та/або графічного зображення на носій реклами; розміщення цього носія на поверхні, зручній для читання; як носій реклами використовують папір або інший подібний матеріал; як поверхню, зручну для читання, використовують чохол для сидіння в транспортному засобі, який обладнаний рекламним карманом з прозорого матеріалу. Таким чином судовий експерт дійшов до висновку, що корисна модель «спосіб рекламування товарів та послуг» за належним відповідачу деклараційним патентом не

відповідає умові патентоздатності «новизна». У зв'язку з зазначеним позов про визнання патенту недійсним було задоволено[310].

У другій справі у задоволені позовних вимог позивачів – власників свідоцтва на твір, про визнання недійсним патенту на корисну модель відповідача відмовлено. Доводи позивачів, як власників свідоцтва на об'єкт авторського права, ґрунтувались на тих же підставах, а саме: корисна модель, патент на яку належить відповідачеві, не відповідає критерію новизни, оскільки заявка була подана набагато пізніше, ніж видано свідоцтво на об'єкт авторського права. Разом з тим у висновках спеціаліста з питань інтелектуальної власності, патентного повіреного та висновку науково-правової експертизи, підготованого Науково-дослідним інститутом інтелектуальної власності Національної Академії правових наук України, які були приєднані до матеріалів справи, зазначено, що відповідно до чинного законодавства України матеріали заявок на реєстрацію авторського права на твір, які подаються до Державної служби інтелектуальної власності України, та свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, що видаються вказаним відомством, не відносяться до джерел інформації, відомості з яких приймаються до уваги під час перевірки винаходу (корисної моделі) на новизну. Зокрема, спеціаліст з питань інтелектуальної власності, патентний повірений зазначає, що примірник твору, який додається до заяви на реєстрацію авторського права на твір, Установою не публікується; з цього можна зробити висновок, що твір, на який видано свідоцтво про реєстрацію авторського права, що міститься в матеріалах цивільної справи, не може вважатися таким, що спростовує новизну корисної моделі за патентом, з огляду на те, що не має ніяких матеріалів, які можуть підтвердити оприлюднення твору в тому вигляді, в якому він був доданий до заяви про реєстрацію авторського права на твір.

---

[310] Рішення Приморського районного суду м. Одеси 14 листопада від 2013 р. Справа №1522/9052/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/35735852

Крім того у рішенні Приморського районного суду м. Одеси зазначено, що суд критично ставиться до доводів позивача, зазначених в позовній заяві про те, що особливість використання твору полягає в розміщенні зазначених в творі інформаційно-рекламних носіїв на спинці сидіння будь-якого громадського транспорту, а також інших посадочних місцях у залах засідань, залах філармоній, театрах, кінотеатрах та ін. згідно з описовою частиною свідоцтва. Чинним законодавством, зокрема ст. 441 Цивільного кодексу України, не передбачений такий спосіб використання твору – використання шляхом розміщення описаних в творі інформаційно-рекламних носіїв на спинці сидіння. Як зазначено у висновку спеціаліста з питань інтелектуальної власності розміщення інформаційно-рекламних носіїв на спинці сидіння не відноситься до способів використання літературного твору та не захищається засобами захисту авторського права, навіть якщо це стосується виконання дій або виготовлення продукту, описаними в самому творі[311].

Таким чином «промисловий плагіат» є категорією, яка дозволяє об’єднати випадки неправомірного використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності незалежно від наявності охоронних документів. На підставі викладено під промисловим плагіатом запропоновано розуміти дії з неправомірного використання результатів інтелектуальної діяльності у промисловій сфері (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, комерційної таємниці тощо, незалежно від їх охорони як об’єктів права промислової власності) з метою виготовлення продукції, схожої до ступеня змішування з продукцією правоволодільця, та формування уявлення про її належність плагіатору.

Виходячи із суті порушення прав промислової власності, може бути виділений плагіат як порушення немайнових прав, і плагіат, як порушення майнових прав промислової власності. У першому випадку плагіат може бути

---

[311] Рішення Приморського районного суду м. Одеси від 07 березня 2014 р. Справа №1522/9822/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/37583834

визначений як привласнення авторства на об'єкт права промислової власності (винахід, корисну модель тощо). У другому випадку суть плагіату полягає в неправомірному використанні об'єкта права промислової власності, його основних складових під іменем особи, яка не є його правоволодільцем.

3.4. Плагіат у науковій сфері

Відповідно до ст. 54 Конституції України держава сприяє розвиткові науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Розвиток науки і техніки є визначальним фактором прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання. Цим зумовлена необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної культури та освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності, цілеспрямованої політики у забезпеченні використання досягнень вітчизняної та світової науки і техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб.

Однією зі сфер творчої, інтелектуальної діяльності, яка вражена плагіатом, на превеликий жаль, є саме наукова. Негативні наслідки від наукового плагіату полягають у: порушенні прав та інтересів творців; погіршенні якості наукової діяльності, відсутності нових наукових досягнень; зниженні якості навчальних матеріалів, що може впливати і на якість підготовки майбутніх фахівців; зневажливому ставленні до чужої інтелектуальної, творчої праці, нівелюванні етичних норм у науковій сфері; негативному впливі на репутацію наукового закладу, в якому працює плагіатор.

Розвиток науки і техніки є визначальним фактором прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання. Цим зумовлена необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної культури та освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у

сфері наукової і науково-технічної діяльності, цілеспрямованої політики у забезпеченні використання досягнень вітчизняної та світової науки і техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб.

Регулювання відносин у сфері захисту від наукового плагіату здійснюється на декількох рівнях: законодавчому (Конституція України, закони України «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» та ін.); локальному (положення про академічний плагіат вищих навчальних закладів; вимоги до публікації статей у наукових журналах); етичному (Етичний кодекс вченого України, Рекомендації Всесвітньої асоціація медичних редакторів щодо принципів етики публікаційної практики).

У науковій сфері плагіат може бути присутній, починаючи від підготовки наукових статей і закінчуючи підготовкою дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів кандидатів та докторів наук. І, напевно, найбільш прикрим є той факт, що плагіат виявляється у наукових роботах авторів-правників. Саме тих осіб, які повинні вживати заходів, спрямованих на його попередження. А це свідчить про те, що проблема плагіату є не суто юридичною, а й етичною. Як слушно відмічає Є.О. Алісов, моральний бік проблеми плагіату в правовій науці є суттєвим чинником формування світогляду та правової культури правників, суттєвою ознакою якого є правовий нігілізм. Звідси і низький професійний рівень науковців, які сприяють у подальшому прийняттю недолугих законів, видання низькоякісної наукової та навчальної літератури, корупції тощо[312].

Майбутнє науки в цілому і науково-публікаційної сфери залежить багато в чому не тільки від дотримання законодавства та нормативних актів, але також і від дотримання принципів етики взаємовідносин учасників наукової та видавничої спільноти. У цьому запорука підвищення кількості якісних наукових

[312] Алісов Є. О. Про деякі негативні тенденції правової науки в Україні /Є. О. Алісов //Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип.18. – С. 63 –71.

публікацій, а також успішного розвитку взаємного співробітництва авторів, видавців і читачів наукових публікацій[313].

С.У. Гончаренко визначає етику вченого як, «галузь професійної етики, яка визначає моральні стосунки вченого з його колегами і учнями, його ставлення до досліджень інших вчених, а також до своїх власних. У «моральний мінімум вченого» входить передусім обов'язковість посилань на чужі ідеї при точному цитуванні джерела, недопустимість плагіату, толерантність у відносинах з опонентами. Морально неприйнятним у науці є нав'язування своїх ідей і теорій адміністративними методами»[314].

Досліджуючи сучасні завдання кримінально-правової науки, Є.В. Фесенко зауважує, що історія юридичної науки, професійна діяльність її творців – юристів попередніх поколінь – дають взірець дотримання науковцями етичних вимог під час наукових дискусій, поваги до думки опонента, неухильне дотримання положень авторського права. На жаль, на сьогодні в цьому плані ситуація погіршилась. Дедалі більш поширеним стає у кримінально-правовій науці плагіат.[315]

На жаль, плагіат стає поширеним не лише у кримінально-правовій науці. В умовах сьогодення вкрай важко знайти галузь науки, яка б не була вражена плагіатом.

Всесвітня асоціація медичних редакторів (WAME) в рекомендаціях щодо принципів етики публікаційної практики (WAME Publication Ethics Policies for Medical Journals, http://www.wame.org/resources/publication-ethics-policies-for-medical-journals study) акцентує увагу на таких проявах недобросовісної практики наукових досліджень:

---

[313] Кодекс етики наукових публікацій, розроблений Комітетом з етики наукових публікацій [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://publicet.org/code/

[314] Гончаренко С. У. Етика науки і етичний кодекс ученого /С. У. Гончаренко //Наукові записки. – Серія: Проблеми методики фізико– математичної і технологічної освіти. – Вип. 2. – С. 3–12.

[315] Фесенко Є. В. Сучасні завдання кримінально– правової науки (Загальна частина) /Є.В. Фесенко //Право України. – 2010. – №9. – С. 66 –72.

– фальсифікація даних, яка варіює від підробки результатів до виборчого опублікування, яке вводить в оману, і відмови від оприлюднення суперечливих даних або навмисне приховування та /або перекручення даних;

– плагіат як присвоєння слів, ідей чи думок іншого автора без вказівки справжнього джерела і подання як своєї власної оригінальної роботи;

– неправильне зазначення авторства, недостовірні відомості в розділі «Подяки», наприклад, не зазначення про всіх осіб, включення у співавтори осіб, які не зробили істотного внеску в опубліковану роботу, подання публікації без згоди всіх осіб, зазначених як автори;

– дублюючі публікації - представлення одного і того ж матеріалу як оригінального в більш ніж одній публікації;

– порушення загальноприйнятих правил дослідження вважається серйозним відхиленням від прийнятих правил при проектуванні або проведенні дослідження;

– неналежне виконання експериментів з метою отримання зміщених результатів, що вводять в оману статистичні або аналітичні маніпуляції, або неточне повідомлення результатів;

– фактичне невиконання законодавчих та регуляторних вимог, що стосуються досліджень; включає (але не обмежується ними) повторні, навмисні серйозні порушення місцевих інструкцій та законів, включаючи правила проведення досліджень на тваринах, людях, використання фінансових засобів, лікарських препаратів, рекомбінантних продуктів, нових приладів або радіоактивних, біологічних чи хімічних матеріалів;

– навмисне спотворення характеристик, подій або результатів дослідження з метою прискорення просування дослідницької програми, отримання фінансової підтримки або професійного просування[316].

---

[316] Воробьев К. П. Формат современной журнальной публикации по результатам клинического исследования.Часть 6. Недобросовестная практика научных исследований /К.П. Воробьев //Український медичний часопис (онлайн). – 2099. – №3 (71).

Порушення етичних норм у наукових дослідженнях призводить до суттєвих негативних наслідків.

По-перше, опублікування неякісних наукових робіт, які можуть містити недостовірні відомості. Використання таких результатів іншими науковцями, практичними працівниками може призводити до різних, не завжди передбачуваних наслідків. Наприклад, недобросовісно завищений показник результативності певного методу дослідження може спонукати інших дослідників до його використання. Однак на практиці це може призвести до зайвих матеріальних та часових затрат, без досягнення бажаного результату.

По-друге, негативно позначатись на взаємовідносинах у колективі науковців, коли порушення етичних норм полягає у плагіаті, примусовому співавторстві або, навпаки, незазначенні всіх співавторів тощо.

По-третє, зменшення довіри до результатів наукових досліджень у суспільстві.

Дотримання етичних норм має важливе значення для будь-якої галузі науки. Разом з тим особливе значення має дотримання етичних норм представниками юридичної науки. Пов’язано це з тим, що порушення етичних норм доволі часто є і порушенням норм законодавства. Прикладом якраз і є плагіат, який визнається одним із найпоширеніших випадків недобросовісної практики наукових досліджень.

Як слушно зазначає О.Ф. Скакун, «від ефективності наукової діяльності учених-правознавців залежить якість нормотворчості, а звідси – й правовідносин у суспільстві. Рівнем розвитку юридичної науки визначається якість пояснення, прогнозування і управління правовими процесами, що базуються на її положеннях. Адже юридична наука не зводиться лише до механізму добування

---

http://www.umj.com.ua/article/2771/format-sovremennoj-zhurnalnoj-publikacii-po-rezultatam-klinicheskogo-issledovaniya-chast–6–nedobrosovestnaya-praktika-nauchnyx-issledovanij

нового знання. Вона виконує ще й низку важливих соціальних функцій, які роблять її важливим елементом будь-якого цивілізованого суспільства.»[317].

Ураховуючи важливість дотримання етичних норм у науці, дедалі більше уваги приділяється розробленню етичних кодексів, в яких закріплюються норми поведінки, порушення етичних норм тощо.

Відповідно до Етичного кодексу вченого України учений зобов'язаний протидіяти конформізму в науковому співтоваристві, протидіяти присудженню наукових ступенів і звань за роботи, які не відповідають сучасним досягненням світової науки або виконані з порушенням норм етики, зокрема, рішуче викривати факти плагіату й інших форм порушень авторського права. Тільки реальний творчий внесок у наукову роботу може слугувати критерієм авторства. Поступатися авторством на наукову роботу іншій особі, приймати авторство або співавторство та, особливо, вимагати його є неприпустимим. Учений не повинен повторювати свої наукові публікації з метою підвищення їх кількості. Якщо для пропаганди наукових досягнень доцільна публікація однієї і тієї ж роботи в різних журналах, редактори останніх повинні бути поінформовані про факт публікації в інших виданнях[318].

Відповідно до Кодексу етики наукових публікацій, розробленому Комітетом з етики наукових публікацій, автор (або колектив авторів) усвідомлює, що несе первісну відповідальність за новизну і достовірність результатів наукового дослідження, що передбачає дотримання таких принципів.

Автори повинні гарантувати, що результати дослідження, викладені в наданому рукописі, повністю оригінальні. Запозичені фрагменти або твердження повинні бути оформлені з обов'язковим зазначенням автора і першоджерела. Надмірні запозичення, а також плагіат в будь-яких формах, включаючи неоформлені цитати, перефразування або присвоєння прав на результати чужих

---

[317] Скакун О. Ф. Потребою часу є прийняття деонтологічного (етичного) кодексу учених–правознавців України /О. Ф. Скакун //Юридична наука і практика. – 2011. – №1. – С.6.

[318] Етичний кодекс ученого України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://znc.com.ua/ukr/news/2009/20090123ethic.php

досліджень, неетичні і неприйнятні. Співавторами статті повинні бути вказані всі особи, які зробили істотний внесок у проведення дослідження. Серед співавторів неприпустимо вказувати осіб, які не брали участь у дослідженні. Якщо автор виявить істотні помилки або неточності у статті на етапі її розгляду або після її опублікування, він повинен якнайшвидше повідомити про це редакцію журналу[319].

Ураховуючи, що основні результати наукових досліджень опубліковуються у наукових журналах, важливе значення для запобігання випадкам порушення етичних норм має приділення належної уваги етиці публікацій безпосередньо редакціями друкованих видань.

Так Тернопільський національний економічний університет як видавець «Журналу європейської економіки» дотримується принципів видавничої етики видавництва Elsevier. Головні етичні норми, яких дотримується редколегія ЖЄЕ, полягають у такому: недопустимим є плагіат у будь-якій формі. Це стосується як подання до опублікування під своїм іменем раніше опублікованих або неопублікованих праць інших авторів, так і привласнення чужих ідей; у разі запозичення фрагментів чужих праць автор повинен вказати джерело; редколегія не співпрацює з авторами, які будь-коли допустили випадки плагіату у статтях, поданих до ЖЄЕ або до інших видань, якщо таке стане відомим; серед вимог, які ставляться до рецензентів, є визначення наявності елементів плагіату; редколегія використовує програмне забезпечення для виявлення плагіату з праць, які є у мережі Інтернет; редколегія із вдячністю прийматиме інформацію читачів щодо виявлених ними елементів плагіату та порушення авторами моральних норм і публікуватиме її на сторінках журналу[320].

Подібні вимоги щодо дотримання етичних норм під час надання статті для опублікування висуваються й іншими науковими виданнями.

---

[319] Кодекс этики научных публикаций, разработанный Комитетом по этике научных публикаций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://publicet.org/code/

[320] Видавнича етика Журналу європейської економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jee.te.ua/ua/publishing– ethics/

Наведені положення етичних кодексів, етичних вимог до публікацій свідчать про те, що одним із порушень етичних норм виділяється плагіат та самоплагіат. Зменшення випадків плагіату можливе лише за умови прийняття комплексних заходів, які будуть ґрунтуватись на нормах закону та етики.

Боротьба з плагіатом стала не лише справою уповноважених органів державної влади. Активну участь у боротьбі з науковим плагіатом в умовах сьогодення беруть: науковці, чиї твори були неправомірно використані, які звертаються до редакцій журналів, видавництв та повідомляють про факт плагіату; вищі навчальні заклади, які розробляють положення про протидію плагіату, запроваджують використання спеціальних програм виявлення плагіату у роботах студентів тощо; пересічні громадяни, які виявляють факти плагіату та повідомляють про них, розміщуючи відповідну інформацію переважно у мережі Інтернет.

Один із найбільш активних учасників обговорень випадків наукової непорядності в Польщі Марек Вронський пропонує принцип «трьох кроків», які повинен здійснити декан, якщо на його факультеті виявлено плагіат. Першим є створення комісії, до складу якої мають увійти професори та наукові співробітники, які вважаються найбільш порядними. Протягом 14 днів члени комісії повинні розглянути справу і скласти протокол, у якому мають бути вказані розмір й процентне відношення запозичення. Отримавши формальний протокол, що доводить плагіат, декан повідомляє ректора навчального закладу, який після цього бере на себе відповідальність за розгляд справи та дисциплінарне покарання плагіатора. Другим його кроком має бути сповіщення ради факультету про факт плагіату, який було встановлено деканською комісією. Цей крок має забезпечити осуд науковця, який вдався до шахрайства, з боку наукового середовища. Своїм третім кроком декан має простежити, аби про плагіат було повідомлено редакції часописів, наукові редакції збірників, видавництва, де було опубліковано статтю чи книгу, в якій виявлено запозичення, і їх вилучили з наукового обігу. Загалом, автор зауважує, що цей принцип повинен використовуватися у випадку, коли

плагіат є очевидним. Якщо виникають сумніви щодо допущеного запозичення, справу слід передавати до ректора, дії якого у подібних випадках визначені законом про вищу освіту[321].

У Положенні про академічний плагіат ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» сформульовано визначення академічного плагіату, під яким розуміється навмисне відтворення викладачем, докторантом, аспірантом або студентом у письмовій або електронній формі чужого твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, повністю або частково, під своїм іменем без посилання на автора[322].

У західному світі склалась своєрідна класифікація академічного плагіату. У найбільш концентрованому вигляді її суть представлена у документі під назвою «A Top 10 List» (Перелік 10 головних видів). Перелік інтелектуальних крадіжок відкриває CLON – дослівне копіювання чужої роботи. Наступним типом плагіату є CTRL-C, де у письмовому фрагменті міститься значна частка тексту з одного джерела без жодних змін. За ним йде FIND-REPLACE, що передбачає заміну ключових слів та фраз, але основний зміст джерела залишається незмінним. Порушення, що має назву REMIX, представляє собою парафрази інших джерел, упорядкованих таким чином, щоб їх зміст виглядав цільним, «безшовним». Плагіат під назвою RECYCLE передбачає значні запозичення з попередніх робіт самого автора без цитування, тобто «самоплагіат». Для варіанту HYBRID характерно досконале комбінування в одній роботі цитованих праць та скопійованих уривків без посилань. Плагіат під назвою MASHUP являє собою мікс запозичених матеріалів з декількох джерел без відповідного цитування.

---

[321] Шевчук Д. Чатування на плагіат: польський досвід /Д. Шевчук //[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kulturolog.org.ua/publications/–p–article/477–plagiarism.html

[322] Положення про академічний плагіат ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» від 02.04.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uabs.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1709%3A2012-01-05-05-42-16&catid=144%3A2012– 01-05-05-3-29&Itemid=614&lang=uk

Останнє з перелічених порушень – «40 ERROR» – це письмові фрагменти з посиланнями на неіснуючу або неточну інформацію[323].

З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. на законодавчому рівні закріплено визначення академічного плагіату.

Відповідно до ч.6 ст. 69 Закону «Про вищу освіту» академічний плагіат – це оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Виходячи із наведеного визначення, академічний плагіат може бути вчинено двома способами: по-перше, оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження; по-друге, відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», науковий результат – це нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.

Виходячи із визначення, науковий результат може бути виражено як об’єкт авторського права – твір науки (наукова праця, наукове повідомлення, монографічне дослідження); наукове відкриття. Такий поділ має важливе значення, адже зміст прав, способи охорони вказаних результатів суттєво відрізняються. Так, якщо у автора твору науки виникають майнові та немайнові права, то у автора наукового відкриття виникають немайнові права – право надати науковому відкриттю своє ім’я або спеціальну назву (ст. 458 ЦК України). Крім

---

[323] Ковальова А. Проблеми академічного плагіату та авторського права /А. Ковальова //Спеціальні історичні дисципліни. Збірка наукових праць /Відп. ред. Г.В. Боряк. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. – Вип. 21. – С. 64; Turnitin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://turnitin.com/

того, форми вираження наукового результату лише об’єктами авторського права та науковим відкриттям не обмежуються, що слідує безпосередньо з його визначення.

Отже, порівняно зі звичайним плагіатом, академічний плагіат полягає у неправомірному обнародуванні наукових результатів, авторство на які привласнено.

Слід звернути увагу, що у визначенні академічного плагіату не акцентується увага на тому, що науковий результат має бути обнародувано під ім’ям певної особи, яка його не створювала, хоча саме в цьому полягає суть привласнення авторства. Пояснено це може бути тим, що науковий результат може належати одній особі або колективу авторів. Так, під час складання звіту про результати роботи кафедри за темою фундаментальних досліджень, неправомірно запозичуються дані із наукових звітів, наукових праць, які не належать працівникам кафедри. Фактично відбувається привласнення авторства на чужий науковий результат. Однак, науковий результат приписується не якійсь певній фізичній особі, а колективу кафедри, який працював над темою фундаментальних досліджень. Відповідно постає питання, хто саме має визнаватись винним в академічному плагіаті? Напевно, відповідальність має покладатись на особу, яка підписує такий звіт. Однак якщо інші працівники знають про такий плагіат, вони також є порушниками прав інтелектуальної власності.

Отже, академічний плагіат може допускатись як однією особою, так і науковим колективом. У зв’язку з цим, на нашу думку, відповідальність має наставати для кожного члена колективу, яким допущено привласнення авторства на чужі наукові результати, якщо така особа не доведе, що не знала і не могла знати про академічний плагіат.

На особливу увагу заслуговує законодавчий підхід до визнання академічним плагіатом дій, які передбачають відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» відтворення – це виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь–якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер.

Право на відтворення є одним із майнових прав. Відповідно до ст. 9 Бернської конвенції автори літературних і художніх творів, охороняються цією Конвенцією, користуються виключним правом дозволяти відтворення цих творів будь-яким чином і в будь-якій формі. За законодавством країн Союзу зберігається право дозволяти відтворення таких творів у певних особливих випадках за умови, що таке відтворення не завдає шкоди нормальному використанню твору і не зачіпає будь-яким необґрунтованим способом законні інтереси автора. Будь-який звуковий або візуальний запис визнається відтворенням для цілей цієї Конвенції[324].

Одним із можливих способів відтворення твору є його розміщення в мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного використання[325].

Однак для того, що б відтворення тексту без відповідного посилання було кваліфіковано як плагіат, важливе значення має, щоб автором відтвореного тексту була зазначена особа, яка його не створювала. Якщо ж особа відтворить чужий текст, наприклад, розмістивши його в мережі Інтернет, при цьому не зробить посилання на автора та джерело, в якому стаття надрукована, та при цьому не вкаже себе в якості автора статті, таке відтворення не може бути визнано плагіатом. Такі дії мають кваліфікуватись як порушення майнових та немайнових прав, однак за відсутності привласнення авторства вони не можуть бути визнані плагіатом. У зв’язку з цим, на нашу думку, визначення академічного плагіату

---

[324] Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051

[325] Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про інтелектуальну власність: лист Вищого господарського суду від 14.01.2002 №01– 8/31 Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v8_31600– 02

потребує уточнення. Плагіатом може бути визнано відтворення тексту без відповідного посилання на автора та джерело походження під іменем особи, яка не є його автором.

Щодо опублікованого тексту спеціальних критеріїв у Законі «Про вищу освіту» не виділено. Відповідно, допускається, що внаслідок наукового плагіату можуть бути порушені права не лише на наукові результати, а й інші об’єкти інтелектуальної власності.

Текст – це єдність речень, розташованих у певній послідовності й пов'язаних між собою за змістом, інтонацією, стилем, спрямованістю за допомогою різних мовних можливостей. У мовленні – це висловлювання, що складається із сукупності речень, тим самим утворюючи змістову й структурну цілісність[326].

Тексти, з якими доводиться мати справу вченому, умовно можна розділити на дві групи: тексти, що він створює, і тексти, які йому доводиться використовувати у своїй діяльності або піддавати експертизі. Усі ці тексти створюють своєрідний текстовий простір, у якому перебуває вчений. При цьому ефективність науковця виміряється здатністю створювати власні оригінальні тексти, поширювати їх і опановувати, застосовувати, переробляти й оцінювати інші тексти[327].

Для того щоб певна група речень сприймалася як зв'язне висловлювання, текст, необхідне дотримання певних ознак.

Першою ознакою тексту є тема – про що йдеться в тексті – яка охоплює всі його частини.

Необхідною ознакою тексту є його основна думка – з якою метою створюється текст.

---

[326] Шиліна А. Г. Українська мова 9 клас: Електронний навчальний курс з української мови для 9 класу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zhu.edu.ua/mk_school/course/view.php?id=87

[327] Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.–метод. посіб. – К.: НАДУ, 2008. – С.3.

Характеристикою тексту є також змістовий зв'язок між реченнями та їх послідовність у викладенні змісту.

У науковій доктрині тексти класифікуються за різними критеріями (залежно від форми, змісту) на наукові, художні, юридичні; усні та письмові тощо. Кожний вид тексту має свої особливості побудови, викладення матеріалу тощо.

Тексти, які використовуються під час наукової діяльності можуть мати як науковий, так і ненауковий характер. Наприклад, у наукових працях може використовуватись інформація про певні події, наведена в засобах масової інформації.

Однак незалежно від характеристики тексту, ключовою його ознакою є те, що текст виступає об’єктом права інтелектуальної власності. Такий акцент має важливе практичне значення, адже відтворення не кожного тексту може бути визнано академічним плагіатом. Визначити це можливо на прикладі використання юридичних текстів.

Юридичний текст – одна з найважливіших життєвих форм вираження права. Юридичний документ, інший письмовий носій юридичної інформації мають текстові особливості, своєрідний мовний вираження.

В.Ю. Туранін юридичну мову поділяє на три основні функціональні різновиди: мову юридичної науки, мову юридичної практики і юридичну розмовну мову. Мова юридичної практики, у свою чергу, може існувати як мова нормативно-правових актів, що включає мову законів і підзаконних актів, та мова актів правозастосування[328].

Юридичний науковий текст, наприклад наукова стаття, у свою чергу може включати текст нормативно-правових актів, текс судових актів, текст інших наукових праць. Юридичні тексти становлять клас об'єднаних спільною комунікативною метою текстів, що використовуються в типових ситуаціях

---

[328] Туранін В. Ю. Феномен юридичної мови: концептуалізація проблеми /В. Ю. Туранін //Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2013. – №2 (61). – С. 73-79.

спілкування, мають однакову прагматичну установку та спільні лінгвостилістичні риси. Юридичні тексти залежно від сфери їх застосування поділяються на такі види: тексти законотворчої діяльності (текст нормативно-правового акта); тексти правозастосувальної діяльності; тексти юридичної науки; тексти правової публіцистики.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права» не є об’єктами авторського права видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади. Відповідно, використання тексту закону чи його частини шляхом відтворення не буде визнано академічним плагіатом. Інший випадок, якщо відтворюється текст юридичної науки. Такі тексти відповідають принципу фаховості, містять нові для користувачів знання, є інформаційно актуальними й достатніми, пізнавально цінними, доступними за змістом та обсягами інформації, обов'язково зразковими прикладами з точки зору норм сучасної української літературної мови. Об'єктивний, зрозумілий, доказовий, точний і неупереджений виклад правової інформації у цих текстах має впливати на розум і свідомість адресата[329]. Прикладом тексту юридичної науки є наукові статті, монографії тощо. Такі тексти є результатами інтелектуальної, творчої діяльності, права на які належать їх авторам. У зв’язку із чим відтворення текстів юридичної науки без відповідного посилання на автора та джерело запозичення інформації, із привласненням авторства на відтворений текст може бути визнано академічним плагіатом.

Таким чином академічним плагіатом може бути визнано неправомірне відтворення тексту, який підлягає охороні як об’єкт права інтелектуальної власності.

---

[329]Лекція з дисципліни «Правнича лінгвістика» на тему: «Мова права і мова закону. Юридичний текст» [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www-jurfak.univer.kharkov.ua/studentu/st_teksty.php

Виходячи з визначення академічного плагіату, можна виділити дві ключові ознаки тексту, що неправомірно відтворюється: по-перше, це опублікований текст; по-друге, текст, який належить певному автору, а отже до таких текстів не належать нормативно-правові акти, акти органів судової влади, органів державної виконавчої влади тощо.

Щодо першої ознаки слід зауважити таке. Відповідно до ч.2 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» охороні підлягають усі твори, зазначені у частині першій цієї статті, як оприлюднені, так і неоприлюднені, як завершені, так і незавершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо). Відповідно привласнення авторства на необнародуваний текст також є порушенням авторського права. Однак неправомірне використання неопублікованого твору не визнається академічним плагіатом, що, на нашу думку, є важливим недоліком визначення академічного плагіату.

Ураховуючи зазначене, вважається необхідним вести уточнення до визначення категорії «академічний плагіат», у зв'язку з чим частину шосту ст. 69 Закону України «Про вищу освіту» пропонується викласти в такій редакції: «Вищі навчальні заклади вживають заходів із запобігання академічному плагіату – оприлюдненню (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих або неопублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання, під іменем особи, яка не брала інтелектуальної, творчої участі в їх створенні з метою виконання вимог освітньої (наукової) програми, досягнення наукового результату».

Крім способу вчинення та об'єктів, права на які привласнюються внаслідок академічного плагіату, його відмінність від інших видів плагіату полягає в правовому статусі суб'єкта – плагіатора.

Виходячи з положень закону, академічний плагіат може бути допущений:

науково-педагогічними працівниками – особами, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність;

педагогічними працівниками – особами, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах провадять навчальну, методичну та організаційну діяльність.

науковими працівниками – особами, які за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-організаційну діяльність та мають відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання;

здобувачами освіти – особами, які навчаються у вищому навчальному закладі на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації.

Також для академічного плагіату передбачено спеціальні наслідки його допущення. Відповідно до Закону «Про вищу освіту» система забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає, зокрема, забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти. У свою чергу вищі навчальні заклади зобов’язані вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності.

Питання притягнення до дисциплінарної відповідальності потребує подальшого доопрацювання з метою чіткого визначення, яка саме дисциплінарна відповідальність має застосовуватись залежно від особи суб’єкта –плагіатора та самого порушення (плагіат, допущений вперше, повторно, у науковій статті, монографії, навчальному посібнику тощо).

Отже, негативні наслідки за академічний плагіат можуть наставати у випадку його виявлення у наукових працях як працівників, так і здобувачів вищої освіти (студентів, курсантів, тощо).

Однак у законі чітко визначено наслідки виявлення академічного плагіату в дисертаціях (наукових доповідях). Відповідно до Закону «Про вищу освіту» (ч.6. ст. 6) до захисту допускаються дисертації (наукові доповіді), виконані здобувачем наукового ступеня самостійно. Виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня. Виявлення академічного плагіату у захищеній дисертації (науковій доповіді) є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня та видачу відповідного диплома. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у постійно діючій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник (консультант), офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, та голова відповідної спеціалізованої вченої ради позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється акредитації відповідної постійно діючої спеціалізованої вченої ради та права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у разовій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник, члени цієї ради та офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік.

Відповідно до Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника (далі Порядок), у разі виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело, дисертація знімається з

розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту. Виявлення в дисертації, авторові якої вже видано диплом доктора чи кандидата наук, текстових запозичень без посилання на джерело, є підставою для прийняття рішення про позбавлення його наукового ступеня.[330]

Хоча слово плагіат у зазначеному Порядку не вживається, використання наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело якраз і є плагіатом. Слід звернути увагу, що підставою для зняття дисертації з розгляду є, зокрема, використання ідей інших авторів без посилання на джерело.

Плагіат, який допускається у навчальних посібниках, науково-практичних коментарях, монографіях є не менш небезпечним. Актуальною проблемою сьогодення є плагіат у роботах студентів. Однак наслідки виявлення плагіату у зазначених роботах у законі належним чином не визначено.

Дослідження академічного плагіату дозволяє визначити його відмінні риси. По-перше, це сфера інтелектуальної, творчої діяльності, в якій він допускається, а саме наукова сфера. По-друге, категорія об’єктів, права на які порушуються. Слід звернути увагу, що у визначенні академічного плагіату передбачено не лише два способи вчинення плагіату, а й дві категорії об’єктів, які неправомірно використовуються – це наукові результати та опублікований текст. По-третє, це особи, які допускають академічний плагіат. По-четверте, способи вчинення академічного плагіату. По-п’яте, правові наслідки допущення та виявлення академічного плагіату.

Важливою умовою зменшення плагіату в наукових роботах є проведення заходів, спрямованих на запобігання йому, серед яких вважається необхідним виділити такі.

---

[330]Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.nau.kiev.ua/index.php?page=hotline&file=441074-24072013-0.htm&code=567-2013-%D0%BF

По-перше, це підвищення рівня правової культури, формування поважливого ставлення до прав творців, негативного ставлення до неправомірного використання чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності, у тому числі й до плагіату. Перші кроки доцільно починати ще зі шкільних років. Доцільним є запровадження практики викладання у вищих навчальних закладах спецкурсів, присвячених захисту авторських прав від плагіату, в межах якого буде висвітлено й умови правомірного використання об'єктів авторського права, і негативні наслідки плагіату.

По-друге, це запобігання випадкам «ненавмисного плагіату». Починаючи наукову діяльність, вступаючи до аспірантури, не всі майбутні здобувачі достатньо добре обізнані з усіма правилами оформлення посилань, цитат тощо. Відсутність належного досвіду роботи з науковими джерелами призводить до суттєвих помилок при оформленні посилань. Іноді окремі джерела взагалі не вказуються свідомо, щоб уникнути складностей з їх оформленням. Неправильне оформлення посилань може стати причиною порушення авторських прав авторів, чиї роботи використані у науковому дослідженні, але належним чином не зазначені. Фактично це може призвести до плагіату.

У зв'язку з цим вкрай необхідним вважається проведення спеціальних методичних семінарів для аспірантів, здобувачів, за такою тематикою: по-перше, загальні положення авторського права, зміст авторських прав, умови правомірного використання творів, випадки та межі вільного використання творів; по-друге, вимоги до правильного оформлення посилань, цитат, списку використаних джерел тощо.

По-третє, активізація діяльності авторів у сфері виявлення та припинення плагіату. Всесвітня мережа Інтернет, з однієї сторони, суттєво ускладнює можливість авторів завадити неправомірному використанню їхніх творів, однак з іншої - збільшує шанси не лише виявити порушення їхніх прав, у тому числі й плагіат, а й поширити інформацію про такі випадки. Зокрема, чимало наукових журналів розміщують у вільному доступі повні версії наукових статей, крім того

електронні версії наукових журналів, які віднесені до фахових видань в Україні, розміщуються на офіційному сайті Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

Реалізований Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського проект «Наукова періодика України» являє собою, по-перше, репозитарій наукових статей, а по-друге, ефективний інструмент для їх аналізу. Як основний пошуковий засіб в репозитарії обрано такий сервіс системи Google, як «користувацький пошук». Він забезпечує повнотекстовий пошук у межах зібрання електронних копій наукової періодики України шляхом уведення відповідних термінів у "вікно" пошуку Google, розміщене на головній веб-сторінці депозитарію (http://www.nbuv.gov.ua/portal/). Цей сервіс забезпечує повнотекстовий пошук документів і надає прозору можливість перевірки текстів на наявність у них фрагментів публікацій інших авторів і виявлення плагіату. Зокрема, за період існування репозитарію до НБУВ надійшло кілька офіційних звернень від авторів про вилучення статей, в яких неправомірно використовувалися матеріали їх наукових публікацій. Ці звернення підтверджувалися рішенням вчених рад установ, де працюють автори-плагіатори, з визнанням порушення Закону України щодо охорони інтелектуальної власності їх працівниками. Таким чином відкритий доступ до електронних версій наукових журналів дозволяє довести до максимально широкого кола зацікавлених користувачів останні результати досліджень та забезпечує процедуру публічної оцінки наукових результатів[331].

Ознайомлення зі статтями, які опубліковані за тематикою дослідження автора, може дозволити не лише виявити випадки неправомірного запозичення його наукових праць без належних посилань, а й ужити заходів із метою захисту порушених прав. Зокрема, автор може звернутись до автора-плагіатора з вимогою надрукувати у тому ж виданні інформацію про допущені ним порушення

---

[331]Симоненко Т. В. Репозитарій «Наукова періодика України» як засіб антиплагіату [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/articles/2011/11stvzap.html

авторських прав, звернутись до редакції журналу з проханням відреагувати на виявлений факт плагіату або звернутись за захистом до суду.

По-четверте, це приділення належної уваги виявленню плагіату редакціями наукових журналів. Як уже відзначалось, дедалі частіше поряд із вимогами щодо оформлення наукових статей (кількості сторінок, структури, оформлення посилань тощо) у наукових журналах розміщується інформація щодо етики публікацій. Однак належне інформування майбутніх авторів про недопустимість плагіату, на жаль, не гарантує належне дотримання вказаних вимог всіма авторами. У зв'язку з цим важливе значення має добросовісне та уважне ставлення редакторів, а також рецензентів до проблеми виявлення плагіату у наукових статтях, які подаються для опублікування. Так, у Кодексі етики наукових публікацій зазначено, що редактор не повинен допускати до опублікування інформацію, якщо є достатньо підстав вважати, що вона є плагіатом. Редактор спільно з видавництвом не повинен залишати без відповіді претензії, які стосуються розглянутих рукописів або опублікованих матеріалів, а також при виявленні конфліктної ситуації вживати всіх необхідних заходів для відновлення порушених прав[332].

Всесвітньою асоціацією медичних редакторів запропоновано з метою припинення порушень прав осіб, а також етичних норм застосовувати такі заходи: лист авторам із роз'ясненнями та порадами, якщо передбачається нерозуміння етичних принципів і правил журналу; лист авторам із наріканнями і попередженням на майбутнє, якщо нерозуміння не здається зовсім невинним; офіційне повідомлення, у тому числі й письмовий запит до закладів, які здійснюють контроль та проводять розслідування виявлених порушень, з письмовим повідомленням журналу результатів такого розслідування; інформаційне повідомлення в журналі про дублюючі публікації або плагіат; детальна редакційна стаття про факт недобросовісної практики наукових

[332]Кодекс этики научных публикаций, разработанный Комитетом по этике научных публикаций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://publicet.org/code/

публікацій; відмова приймати протягом певного часу матеріали від відповідальних за недобросовісну публікацію осіб, структурних підрозділів або установ; офіційне вилучення вже опублікованої статті з журналу з оповіщенням редакторів інших видань і індексуючих організацій (Національна медична бібліотека США та ін.), у випадку офіційного підтвердження факту недобросовісної наукової практики відповідною організацією. Такі публікації не потребують згоди автора, про них мають бути повідомлені роботодавці, вони повинні бути чітко виокремлені у журналі; повідомлення Головної медичної ради чи іншої аналогічної організації, яка в змозі розслідувати порушення та вжити відповідних заходів.[333]

Зазначений перелік заходів боротьби з виявленими випадками недобросовісної наукової практики розроблено для медичних журналів, однак вони можуть застосовуватись як відправні засади боротьби з плагіатом і в інших сферах.

По-четверте, застосування спеціальних програм, які дозволяють виявити плагіат у наукових роботах. Комп'ютерні програми мають свої переваги та недоліки. Складність може полягати в тому, що програма буде виділяти всі випадки збігу, однак не всі вони є плагіатом. Тому з усіх випадків збігу текстів необхідно виділяти саме ті, які дійсно становлять плагіат. Однак перевагами таких програм є швидке виявлення та доведення випадків неправомірного запозичення чужого матеріалу та привласнення авторства.

Серед програм, які застосовуються з метою виявлення плагіату, можна виділити такі.

Anti-Plagiarism - програмне забезпечення призначене для ефективного виявлення і таким чином запобігання плагіату. Це універсальний інструмент для

---

[333] Рекомендации по добросовестной практике научных публикаций, разработанные Британским Комитетом по этике научных публикаций (Translated from: Committee on Publication Ethics (COPE). Guidelines on Good Publication Practice. Available from: URL[Электронный ресурс]. – Режим доступа:: http://www.publicationethics.org.uk) http://www.mediasphera.aha.ru/mjmp/2001/2/r2-01-2.htm

боротьби з World Wide Web копіюванням-вставкою інформації з присвоєнням авторства. Відповідно до даних, розміщених в мережі Інтернет, програма Anti-Plagiarism використовується у 384 університетах, понад 30 з яких українські.[334]

eTXT Антиплагиат – перевірити текст за допомогою вказаної програми можна двома способами: скачавши програму або скориставшись Онлайн-сервісом[335].

Advego Plagiatus – програма пошуку в Інтернеті часткових або повних копі й текстового документа з інтуїтивним інтерфейсом. Плагіатус показує ступінь унікальності тексту, джерела тексту, відсоток збігу тексту. Також програма перевіряє унікальність зазначеногоURL[336].

Боротьба з науковим плагіатом повинна мати комплексний характер. При цьому особлива увага повинна приділятись розробленню ефективних механізмів попередження плагіату у колі суб'єктів інтелектуальної власності, які не пов'язані з юриспруденцією та не мають юридичної освіти. Адже вони, як правило, не завжди володіють необхідним рівнем знань ні щодо захисту власних інтересів, ні щодо умов використання чужих результатів творчої діяльності.

3.5. Плагіат у роботах учнів та студентів

Ще в середині минулого століття Броніслав Маліновський писав, що просте визнання інтелектуальної свободи є недостатнім для сучасної людини. Тобто самозбереження академічної свободи потребує дотримання трьох спеціальних вимог: студенти мають самостійно обирати мету освіти, а не підкорятися нав'язаній; навчання індивідів має здійснюватися під їхню автономну відповідальність; плоди освіти мають залишатися в розпорядженні тих, хто

---

[334]Anti-Plagiarism[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ikc2.tup.km.ua/index_ua.shtml
[335]eTXT Антиплагиат[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.etxt.ru/antiplagiat/
[336]Advego Plagiatus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://advego.ru/plagiatus/

закінчив навчання[337].

Найбільша шкода плагіату для освіти концентровано склалася у короткому вислові «маскувати власну нездатність до творчості плагіатом», що належить Франсуа Ла Мот ле Вайє. Саме так, припустимо, можна схарактеризувати мотив людини (суб'єкта) до злодіяння в освіті[338].

Учнівський, а за ним і студентський плагіат є підґрунтям для формування майбутніх «фахівців» наукового плагіату.

Небезпечність учнівського та студентського плагіату полягає в тому, що: запозичення чужих результатів інтелектуальної власності стає нормою і не розглядається як правопорушення; погіршується якість підготовки майбутніх фахівців; суттєво знижується якість наукової діяльності.

Звертаючись до дослідження основних причин плагіату в роботах учнів та студентів, слід зазначити, що всі випадки привласнення авторства можна поділити на два види: ненавмисний плагіат (є переважним у наукових роботах школярів) та навмисний.

Ненавмисний плагіат допускається у зв'язку з відсутністю у учнів (студентів) необхідних знань у сфері авторського права, а також порядку використання наукових праць інших авторів.

Навмисний плагіат – це свідоме привласнення учнями, студентами авторства на чужі твори, видання чужих робіт за власні. Метою плагіату для студента є спрощення процесу навчання, покращення якості власних наукових робіт за рахунок включення до них фрагментів чужих робіт, які написані фахівцями, своєчасне виконання отриманого завдання (реферату, курсової чи дипломної роботи).

---

[337] Malinowski B. 1947, Freedom and Civilization. London: George Allen, 170. Наводиться за: Всеволод Речицький Кодекс інтелектуальної чесності Щорічник Програма імені Фулбрайта в Україні Fulbright Program in Ukraine 200702008

[338] Сингаївська А. Плагіат як люстро вищої освіти /А. Сингаївська //Вісник НТУУ "КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2013. – Вип. 2. – С. 41–42.

Звісно, навмисний плагіат є більш небезпечним, однак, якщо своєчасно не вживати заходи з недопущення ненавмисного плагіату, привласнення авторства на чужі твори поступово увійде в норму і стане звичним явищем[339].

В умовах сьогодення написати наукову роботу на будь-яку тематику не є проблемою, адже якщо студент не бажає робити це самостійно, є можливість отримати необхідний результат, обираючи з декількох варіантів. Зокрема, можна знайти готову роботу (реферат, курсову, диплом) в мережі Інтернет або замовити написання роботи в третіх осіб. Тим паче, що встояти від пропозицій, розміщених у мережі Інтернет, вкрай важко. Адже «потенційні автори» наводять «вагомі аргументи» необхідності звернення до них за роботою («Навіщо витрачати власний час»; «Не можете справитись із роботою? Тоді звертайтесь до нас»; «Швидко, якісно виконаємо роботу за будь-якою тематикою»; «Гарантія від плагіату, оригінальний текст»). Напевно, найбільш дивує фраза про індивідуальність роботи та відсутність плагіату. При цьому нічого не вказується про те, що привласнення авторства, що фактично відбувається при придбанні готової роботи, є порушенням авторських прав.

Видається, що першим, а можливо, найголовнішим заходом, спрямованим на боротьбу з плагіатом у наукових роботах учнів та студентів, є формування негативного ставлення до плагіату. Адже привласнюючи чужі результати творчої діяльності, студент не лише не набуває навиків самостійної роботи, не здобуває належний рівень знань, а й не виражає себе як особистість.

Слід зауважити, що плагіат властивий не лише вітчизняній науці. У зарубіжних країнах проблема студентського плагіату є не менш важливою, у зв’язку з чим у навчальних закладах вживаються заходи, спрямовані на запобіганню йому. Так канадський університет Bishop's University (http://www.ubishops.ca/ccc/div/soc/psy/plagia04.pdf) попереджає студентів про те,

---

[339] Ульянова Г.О. Плагіат в роботах школярів та студентів: актуальна проблема сьогодення /Г.О. Ульянова //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип. 71. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2014. – С. 255–261.

що плагіат не допускається не тільки у готовій роботі, але й у чорновому її варіанті, що здається викладачеві на попередню перевірку. Учень може показати свою роботу товаришеві, щоб той «подивився зі сторони» і вказав на можливі помилки в логіці тексту або граматичної правильності його написання. Однак колега не повинен сам переписувати фрагменти тексту або допомагати з його перекладом, якщо необхідна мова не рідна для автора роботи. А сам плагіат в університеті вважається серйозною провиною, оскільки він «ображає викладача», є нечесним по відношенню до однокурсників і до самого себе і руйнує процес університетської освіти" . В університеті Торонто підкреслюють, що плагіатом («літературною крадіжкою») виступає в тому числі і переписування в товариша домашнього завдання або списування на іспиті. Що цікаво, самі студенти вважають використання шпаргалок на іспиті більш серйозною провиною, ніж подання протягом семестру роботи, виконаної іншими людьми.[340]

У Положенні про запобігання плагіату університету Bishop's University передбачено, що плагіат: вважається кримінальним правопорушенням (крадіжкою інтелектуальної власності), за яке може застосовуватись штраф або тюремне ув'язнення; є нечесною поведінкою по відношенню до університету, за яку можуть застосовуватись серйозні санкції зі сторони навчального закладу; підриває етичну атмосферу в навчальному закладі; порушує основні засади вищої освіти та «повагу до знань»; це пасивний процес навчання, який перешкоджає отриманню та розумінню навчального матеріалу; гальмує інтелектуальний, моральний та соціальний розвиток; суперечить концепції критичного мислення; занижує самооцінку тих студентів, які звертаються до плагіату, щоб досягти певних успіхів у навчанні; призводить до випуску студентів із заниженим рівнем знань, моральних норм, що негативно може вплинути на імідж університету. [341]

---

[340] Николаев Е. Что такое плагиат, или о западных стандартах научной этики [Електронний ресурс] /Е. Николаев. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/articles/68.html.

[341] Guide to Academic Honesty for Bishop's University: Avoidance of Plagiarism Draft copy Stuart J. McKelvie, Stephen L. Black, and Leo G. Standing; revised by Catherine Tracy 2011 http://www.ubishops.ca/ccc/div/soc/psy/plagia04.pdf

Аналіз заходів боротьби з плагіатом, які застосовуються в зарубіжних країнах показує, що в усьому світі з даним явищем ведеться жорстка боротьба. Так в Центрально Європейському університеті студентів, які хоча б один раз були помічені у плагіаті, обов'язково перевіряють після кожного курсу; особи, викриті у плагіаті в дипломній роботі, в результаті залишаються без диплома. У навчальних закладах Голландії та Швеції курсову роботу можуть забракувати, якщо плагіатом виявиться хоча б пів сторінки тексту. У Польщі місцева система перевірки plagiat.pl припиняє перевіряти роботу, якщо виявляє, що неоригінальний текст становить 50%. У Великій Британії для вирішення проблеми боротьби з плагіатом створено Стратегічний об'єднаний інформаційний комітет (JiSC), який також працює і в системі вищої освіти Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії[342].

До основних причин плагіату у роботах учнів та студентів слід віднести такі.

По-перше, недостатній рівень знань у сфері права інтелектуальної власності. У першу чергу, ця причина плагіату характерна саме для учнівського плагіату. Навчальна дисципліна «Правознавство», в межах якого учні отримують базові знання про права інтелектуальної власності, як правило, починає викладатись з 9 класу. Разом з тим, наукові праці учні починають писати раніше. Так, відповідно до Правила проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України у конкурсі можуть брати участь учні 7-8 класів[343]. Отже, набуваючи знання з інших предметів (хімії, фізики, біології тощо) та готуючи наукові роботи, студенти не завжди мають достатній рівень знань з питання дотримання авторських прав третіх осіб.

---

[342] Плагиат в студенческих работах: анализ сущности проблемы [Электронний ресурс] /М.Н. Кичерова, Д. Н. Кыров, П. Н. Смыкова [и др.] //Интернет–журнал Науковедение. – 2013. – №4 (17). – Режим доступа: http://naukovedenie.ru/index.php?p=issue-4-13

[343] Про проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України у 2013/2014 навчальному році: Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.11.2013 №1554 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://man.gov.ua/

Звісно, під час підготовки наукових робіт, важливе значення має участь педагога, який надає допомогу в оформленні матеріалу, у тому числі посилань та списку використаних джерел. Однак для учня, все ж таки головним залишається робота над самим текстом наукової роботи, а не оформленням посилань.

Крім того, не всі учні беруть активну участь у написанні наукових робіт, особливо для участі в конкурсах, конференціях тощо. У зв'язку із чим чимало учнів так і не отримують необхідних знань щодо порядку оформлення цитат, посилань на використану літературу тощо.

По-друге, поступове збільшення випадків звернення учнів, студентів до мережі Інтернет під час навчання та виконання завдань. У мережі Інтернет достатньо легко та швидко можна знайти будь-яку інформацію. При цьому учні практично ніколи не звертають увагу на джерело та автора інформації, які в мережі Інтернет не зажди вказані. Використовуючи інформацію з певного сайту, студент може стати ненавмисним плагіатором.

По-третє, небажання самостійно виконувати наукову роботу. Відсутність зацікавленості в проведенні власного дослідження, виконання роботи лише заради отримання певної оцінки чи виконання обов'язкових завдань, передбачених навчальними планами, доволі часто стає причиною використання чужих праць без будь-якого їх опрацювання.

Кожна з виділених причин плагіату заслуговує на увагу. Разом із тим видається, що більш небезпечною є остання, адже є результатом ставлення учнів та студентів до навчання та виражає їх свідомий вибір плагіату замість індивідуальної творчої роботи.

Проблема свідомого плагіату є не лише юридичною, а й етичною. Культура і етика роботи з інформацією, зокрема в освіті, потребує спеціальної уваги, постійного оновлення інструментарію з урахуванням змін в технологіях і засобах представлення інформації. Використання результатів чужих досліджень у курсових та дипломних роботах - це вже питання загальної етики, особистої

відповідальності, а також ситуацій навчання у конкретних навчальних закладах[344].

Слід зауважити, що попри проблему плагіату існує також не менш важлива проблема – створення наукової роботи на основі запозиченого матеріалу із зазначенням даних про авторів. І хоча це не плагіат, а компіляція, такий підхід до виконання наукових робіт також не має залишатись поза увагою. Адже й у цьому випадку студент не приділяє достатньої уваги роботі над завданням. Знову ж таки, як у ситуації з плагіатом, причин компіляції може бути декілька: по-перше, це відсутність навичок роботи з науковим матеріалом, невміння робити власні висновки, надавати коментарі, висловлювати свою позицію; по-друге, це небажання докладати зусиль при роботі над завданням; по-третє, відсутність чітко встановлених вимог щодо обсягу запозиченого матеріалу. В українській практиці немає жорстких вимог щодо оцінювання робіт із різним рівнем унікальності. Із практики зарубіжних вищих навчальних закладів роботи, унікальність яких менше 50%, не можуть бути оцінені позитивно (навіть за умови правильності всіх посилань і відсутності плагіату), оскільки мають компіляційний характер і низьку академічну цінність. Роботи з індексом унікальності нижче 75%, як плавило, не можуть бути оцінені високими балами і заслуговувати на оцінки «А» або «В»[345].

Виявити плагіат у роботах студентів можливо декількома шляхами: використовуючи спеціальні комп'ютерні програми, а також оцінюючи якість виконаної роботи, стилістику викладення матеріалу та загальний рівень знань студента, його володіння предметом, з якого написано роботу тощо.

У Путівнику по плагіаторству та кібер-плагіаторству наведено перелік ознак, які можуть свідчити про наявність плагіату в роботі, до яких віднесено такі:

робота студента перевищує його реальні дослідницькі можливості, звучить занадто професійно, є занадто науковою;

---

[344] Апшай Н. І. Підвищення культури студентів в умовах інформатизації освіти /Н. І. Апшай //проблеми фізичного виховання. – 2010. - №5. – С. 3–5.

[345] Стукало Н. В. Плагіат у студентських роботах ефективно виявляється за допомогою методичного посібника [Електронний ресурс] /Н. В. Стукало. – Режим доступу: http://studgov.blog.ztu.edu.ua/2013/03/663/

робота написана складною мовою, містить технічні терміни, професійний жаргон, інші вислови, що виходять за рівень знань студента;

манера письма непослідовна, нецілісна. Наприклад, вступ та висновок можуть бути більш слабо написані, ніж основна частина роботи;

титульна сторінка, шрифт, посилання, формат, план роботи є суперечливими, непослідовними;

в роботі є гіперпосилання, формат електронних веб-сторінок або їх неправильна нумерація;

тема роботи не відповідає поставленому завданню, лекційному матеріалу чи роздруківкам;

бібліографія дещо підозріла. Наприклад, вона може бути довгою, оформлення джерел може не відповідати встановленим на заняттях стандартам, всі цитати із книжок більш пізнього видання або ж декілька чи навіть всі вказані джерела неможливо знайти в жодній бібліотеці.[346]

Профілактика плагіату (компіляції) у навчальному процесі здійснюється шляхом:

формування, видання та розповсюдження методичних матеріалів з уніфікованим визначенням вимог щодо належного оформлення посилань на використані в письмових роботах матеріали;

запровадження факультативних занять на першому році навчання бакалаврату та магістерських програм курсу лекцій з основ наукового письма та дослідницької роботи з вивчення вимог до написання письмових робіт та акценту на принципи самостійності роботи над письмовими завданнями різних видів, коректного використання інформації з інших джерел та уникнення плагіату, а також правил опису джерел та оформлення цитувань;

---

[346]Путівник по плагіаторству та кібер-плагіаторству [Електронний ресурс]. – Східноєвропейський монітор. – №6. – 2006. – Режим доступу: http://www.eedi.org.ua/eem/6-5.html. .

формування завдань для написання модульних контрольних робіт та курсових робіт з використанням творчих завдань, що сприяють розвитку самостійного підходу студента до їх виконання[347].

Слід зауважити, що мета, з якою студенти привласнюють чужі твори, відрізняється від мети, яка стоїть перед науковим або творчим плагіатом. Для студента – це спрощення процесу навчання, покращання якості власних наукових робіт за рахунок включення до них фрагментів чужих робіт, які написані фахівцями, своєчасне виконання отриманого завдання (реферату, курсової чи дипломної роботи). Хоча успішний захист окремих наукових робіт студентів є обов'язковою умовою їх переведення на наступний рік навчання або взагалі завершення навчання та отримання диплома про вищу освіту. При цьому за мету не ставиться здобуття наукового ступеня, ученого звання, а також отримання комерційної вигоди, які характерні для наукового плагіату.

Попри те, що більшість студентів не сприймає плагіат як негативне явище, видання чужих робіт за власні може негативно позначитись на професійному майбутньому студента-плагіатора, що обумовлено таким.

По-перше, метою виконання наукових завдань (курсових, дипломів тощо) є не лише отримання студентами нових знань, а й вироблення навичок самостійної, у тому числі творчої, інтелектуальної роботи. Студенти, які самостійно виконують наукові роботи, набувають навички дослідження певного питання, правильного визначення мети, завдань роботи та, що найголовніше, пошуку ефективних шляхів їх вирішення. Студент вчиться аналізувати, обирати необхідні способи розв'язання певної проблеми, робити власні висновки. А це є неодмінною умовою формування майбутнього фахівця. Студенти, які виконують наукові роботи шляхом видання чужих робіт за власні, такого досвіду та навичок не набувають.

---

[347] Положення «Протидія університетського плагіату» Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка від 12 листопада 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:www.drohobych.net/ddpu/intelekt_vlasnist

По-друге, плагіат, який не визнається порушенням у студентські роки, у подальшій науковій діяльності стає нормою. Однак на відміну від студентів, для науковців факти виявлення плагіату мають більш серйозні наслідки. Зокрема, зняття кандидатської дисертації із захисту у випадку виявлення плагіату, прийняття рішення про позбавлення наукового ступеня, відшкодування моральної та майнової шкоди автору, твори якого були неправомірно використані плагіатором. Крім того, розголошення факту плагіату може негативно позначитись на діловій репутації та професійній діяльності науковця-плагіатора.

По-третє, плагіатори не отримують належної самореалізації та розвитку, як справжні фахівці, адже їхня наукова діяльність ґрунтується лише на привласненні чужих творчих здобутків та позбавлена власного творчого внеску.

Отже, запобігання учнівському та студентському плагіату має передбачати комплекс заходів: від роз’яснення умов правомірного використання чужих творів до встановлення санкцій за плагіат. Адже за умови відсутності негативних наслідків від виявлення плагіату в наукових роботах побороти таке негативне явище, як плагіат, буде доволі важко.

Для того, щоб зменшити випадки плагіату в роботах учнів та студентів, необхідно вживати комплексні заходи, спрямовані на:

підвищення рівня знань у сфері авторського права;

формування негативного ставлення до привласнення чужих робіт, що є порушенням прав інтелектуальної власності, за яке може наставати відповідальність;

мотивування студентів до самостійної роботи, щоб студенти ставились до наукової роботи не лише з позиції обов’язку її виконання в межах навчального плану, а й з позиції зацікавленості.

Адже як свідчить практика написання роботи на замовлення не є гарантією її успішного захисту.

Так, позивач звернувся до відповідача з вимогою про стягнення коштів за договором про проведення науково-дослідних робіт.

В обґрунтування своїх вимог позивач вказав на те, що між ним та відповідачем укладено договір на проведення науково-дослідних робіт з дисципліни «цивільне право». При укладанні договору відповідач гарантував, що при написанні роботи будуть використовуватися навчальна і спеціальна література, періодичні видання, а також чинні нормативно-правові акти, матеріали з мережі Інтернет і дисків, плагіат повністю виключався. Робота виконана і передана позивачеві для подальшої подачі рецензенту. Згідно з рецензією, підготовленою старшим викладачем кафедри цивільного права, робота має суттєві недоліки, а саме наявність ознак запозичення інформації з мережі Інтернет без посилання на автора, у зв'язку з чим не може бути допущена до захисту. У зв'язку з тим, що інформація про допущені відповідачем порушеннях отримана позивачем незадовго до захисту диплома, позивачу довелося самостійно переробляти роботу, про що згодом повідомлено відповідачу. Позивач просив зменшити вартість робіт на 50%. Під час розгляду справи було встановлено, що відповідач вніс виправлення в ті розділ роботи, які йому повторно відправив позивач. В іншу частину роботи позивач вносив зміни самостійно. Ураховуючи, що відповідач виконав вимоги позивача, порушень договору з його сторони доведено не було, у зв’язку з чим у задоволенні позовних вимог відмовлено[348].

Слід зауважити, що відповідно до закону України «Про вищу освіту» плагіат, який допускається в роботах здобувачів освіти визнається академічним плагіатом, однак санкції за його виявлення у законі не передбачені. Вважається, що відповідальність за плагіат у роботах студентів має бути чітко визначена у Законі України «Про вищу освіту», на підставі якого вищими навчальними закладами розробляються положення про академічний плагіат. Наслідки допущення плагіату студентами під час виконання наукових робіт, які залежать від об’єму запозиченого матеріалу, повторюваності вчинених дій, а також дій студента, спрямованих на виправлення допущеного плагіату. У випадку

[348] Определение московского городского суда от 11.05.2012 n 4г/8– 3252 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ourcourt.ru/mosgorsud/2012/05/11/554100.htm

виявлення плагіату в роботах студентів можуть застосовуватись: попередження; недопущення роботи до захисту (з можливістю її захисту після внесення виправлень у встановлені строки); повторне навчання; відрахування з вищого навчального закладу.

Відрахування за плагіат може застосовуватись як крайній захід у випадку неодноразового допущення студентом плагіату, який має явний навмисний характер, а привласнений матеріал складає більшу частину кваліфікаційної роботи.

Таким чином запобігання плагіату у роботах здобувачів освіти має виступати одним із пріоритетних напрямів національної політики у сфері вищої освіти. Поступове зменшення рівня неправомірного використання об’єктів інтелектуальної власності під час написання кваліфікаційних робіт здобувачами освіти є необхідною умовою запобігання науковому плагіату.

3.6. Плагіат у засобах масової інформації

Діяльність засобів масової інформації (ЗМІ) у контексті створення та використання об’єктів авторського права має дуалістичний характер. Відповідно до законодавства засоби масової інформації використовують твори авторів (інших осіб, які мають авторське право), та водночас, самі засоби масової інформації мають безпосереднє відношення до створення творів.

ЗМІ надають інформацію шляхом її оприлюднення або повторного доведення до відома публіки, зокрема, публічного сповіщення аудіовізуальних творів та аудіовізуальної інформації, опублікування статей, заміток, інтерв’ю, оглядів, малюнків, творів художнього дизайну, фотографічних творів тощо. Усі перераховані об‘єкти є об’єктами авторського права (передачі (програми) мовлення є об’єктами суміжних прав). Тому, ЗМІ у своїй діяльності повинні

керуватися як положеннями законодавства у сфері засобів масової інформації, так і нормами законодавства з питань авторського права і суміжних прав[349].

У Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо плюралізму засобів масової інформації та розмаїття медіа контенту наголошено на вирішальному внеску засобів масової інформації в сприяння публічній дискусії, політичному плюралізму та усвідомленню існування різних думок, особливо шляхом надання різним групам суспільства – у тому числі культурним, мовним, етнічним, релігійним або іншим меншинам – можливості одержувати та передавати інформацію, виражати себе та обмінюватися думками[350].

Через ЗМІ ми отримуємо повідомлення про факти плагіату, з однієї сторони, з іншої – маємо можливість спостерігати за стрімким розвитком плагіату продукції, яка виробляється для ЗМІ.

З урахуванням різних ЗМІ вбачається доцільним виділити такі види плагіату: плагіат у друкованих ЗМІ; плагіат у мережі Інтернет; плагіат на телебаченні (плагіат телеформату, реклами) тощо.

Діяльність ЗМІ регулюється спеціальним законами України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про видавничу справу», «Про телебачення і радіомовлення», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», окремі норми яких визначають умови використання результатів творчої інтелектуальної власності під час створення інформаційного продукту.

---

[349] Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sips.gov.ua/ua/recom_zmi.html

[350] Рекомендація Rec (2007) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам– членам щодо плюралізму засобів масової інформації та розмаїття медіа контенту: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 31 січня 2007 року на 985-ому засіданні заступників міністрів (Переклад з англійської підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» на замовлення Національної комісії з утвердження свободи слова та розвитку інформаційної галузі при Президентові України). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: media.parlament.org.ua/uploads/files/f845.doc

Так відповідно до Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» журналіст має право, зокрема, на вільне одержання, використання, поширення (публікацію) та зберігання інформації; на збереження таємниці авторства та джерел інформації, за винятком випадків, коли ці таємниці обнародуються на вимогу суду. Журналіст зобов'язаний подавати для публікації об'єктивну і достовірну інформацію; задовольняти прохання осіб, які надають інформацію, щодо їх авторства або збереження таємниці авторства[351].

Журналіст – це творчий працівник, який збирає, одержує, створює та готує відповідну інформацію. Результат інтелектуальної творчої діяльності журналіста є твір, призначений для розповсюдження з метою задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб, держави.

В сучасному потоці інформації, її відкритості та загальнодоступності перед журналістами постають нагальні проблеми – створення оригінального журналістського твору; захист власного твору від плагіату; уникнення ненавмисного привласнення чужих результатів інтелектуальної творчої діяльності.

Професійна робота журналіста – це тонка межа між дозволеним та забороненим у сфері авторського права, між вільним використанням творів та обмеженнями, пов’язаними з дією виключних майнових прав правоволоділців. Суттєвою є проблема, пов’язана з відсутністю чітких критеріїв розмежування звичайної інформації, яка не підлягає охороні як об’єкт авторського права, та інформації, що є результатом творчої діяльності журналіста та підлягає охороні як твір.

Зокрема, відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» не підлягають охороні як об’єкти авторського права: повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;
особливого роду). Слід зауважити, що на законодавчому ріні відсутні спеціальні

---

[351] Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 №2782– XII. – Відомості Верховної Ради України. – 1993. – N 1. – ст. 1.

критерії, які б дозволили розмежувати звичайну інформацію та таку, що є результатом творчої роботи журналіста. На практиці це створює можливості для зловживання та неправомірного використання інформації, яка попри свою «звичайність» додатково опрацьована журналістом, доповнена фактами, коментарями, власними прогнозами тощо, які надають їй творчого характеру.

Разом з тим за умови їх творчої переробки, доповнення такі твори можуть отримати охорону як об’єкти авторського права. Як зазначено в п. 19 постанови Пленуму Верховного суду України від 04.06.2010 №5 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» при вирішенні питання надання охорони інформації як об’єкту авторського права, необхідно враховувати форму подання цієї інформації. Наприклад, розклад телерадіопередач як такий не є об'єктом авторського права, якщо він підпадає під ознаки, визначені у статті 10 Закону №3792-XII. Проте якщо упорядкування розкладу телерадіопередач є результатом творчої праці і такий розклад відповідає критеріям оригінальності, зокрема містить авторські коментарі, анотації, художнє оформлення тощо, то його може бути визнано об'єктом авторського права. У такому випадку правовій охороні підлягає право на твір у цілому та на відповідні його елементи, які містять ознаки твору як об'єкта авторського права, тобто не лише оригінальності, але й творчого характеру, що не перешкоджає використанню за відсутності дозволу автора розкладу телерадіопередач як такого без зазначених елементів[352].

Техногенна цивілізація інформаційного суспільства передбачає нову стратегію взаємозв’язку медіа, інформації та Інтернету. Вона полягає в їхньому взаємовпливі, що виражається в інтернетизації медіа й медіалізації Всесвітньої мережі. У контексті зазначеного Інтернет модифікує традиційні ЗМІ – періодику,

---

[352] Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верховного суду України від 04.06.2010 №5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700– 10

радіо, телебачення, однак водночас і вони змінюють його – перетворюють Всесвітню мережу на стартовий майданчик трансмедійного виробництва[353].

Не можна заперечувати проти переваг розміщення результатів творчої, інтелектуальної власності в мережі Інтернет: зручність у використанні, цілодобовий доступ (якщо часові обмеження не встановлені власниками інтернет-сайтів), доступність безлічі користувачів незалежно від місцерозташування; можливість ознайомлення із цифровими копіями творів, які розташовані в музеях, бібліотеках тощо; доволі часто безоплатне використання без отримання дозволу суб'єкта права інтелектуальної власності (особливо коли такі об'єкти розміщені незаконно) тощо. Крім того, функціонування мережі Інтернет сприяло появі категорії об'єктів, які не передбачені законодавством серед об'єктів інтелектуальної власності, але є результатами творчої інтелектуальної власності і за своїми ознаками можуть отримувати правову охорону (наприклад, веб-сайт).

Однак негативних аспектів від розміщення об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет не менше, ніж позитивних.

Серед проблем, які породжені використанням об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет, слід виділити такі. По-перше, легкість як розміщення, так і видалення творів на сайтах, що фактично унеможливлює ефективне та повне відстеження місцезнаходження об'єктів інтелектуальної власності в мережі. По-друге, можливість реєстрації сайтів на будь-яке ім'я, що не завжди дозволяє визначити справжнього його власника – порушника прав інтелектуальної власності. По-третє, швидкий процес розроблення та використання засобів, які дозволяють обходити технічні засоби захисту об'єктів права інтелектуальної власності. По-четверте, відсутність ефективної відповідальності учасників мережі Інтернет, які забезпечують її функціонування за незаконне розміщення на сайтах об'єктів інтелектуальної власності..

---

[353] Наумова М. Ю. Нові медіа та традиційні ЗМІ: моделі співіснування /М. Ю. Наумова //Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: збір. наук. праць. – 2011. – №13. – С.89.

Правова охорона об’єктів авторського права загострилась зі збільшенням кількості приватних веб-сайтів як банків інформації[354].

У зв’язку з цим актуального значення набуває досягнення балансу між новими технічним можливостями, що спрощують доступ до об'єктів права інтелектуальної власності в мережі, і правовими гарантіями належного захисту прав їх творців та інших правовласників.

На жаль, традиційні способи захисту, передбачені чинним законодавством, не є достатньо ефективними при порушеннях прав інтелектуальної власності, пов’язаних із розміщенням об’єктів у мережі Інтернет[355]. Поряд із правовими важливе значення, якщо не першочергове, при розміщенні результатів творчої діяльності в мережі, набувають технічні засоби захисту[356].

Серед найбільш поширених засобів, які рекомендується застосовувати правовласникам для недопущення порушення їхніх прав, можна виділити такі:

– реєстрація творів в електронному дипозитарії перед розміщенням в мережі. Фактично, у разі виникнення суперечок це буде сприяти доведенню першості розміщення твору правовласником перед іншими власниками сайтів, які також розмістили відповідний твір;

– друк статті на паперовому носієві перед розміщенням його в мережі;

– програмно-технічний захист, при якому надається можливість ознайомлення з текстом, перегляд фотографічних творів, але унеможливлюється їх копіювання та збереження на інших носіях[357] ;

---

[354] Шишка Р. Б. Атаки на исключительность прав на объекты авторского права /Р. Б. Шишка //Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2010. - №929. – С. 355.

[355] Пастухов О. М. Авторське право у сфері функціонування всесвітньої інформаційної мережі Інтернет: дис… канд.. юрид. наук: спец. 12.00.03 /О. М. Пастухов – К., НПУ ім. Драгоманова, 2002. – 174 с.

[356] Автоматизована система перевірки текстів на плагіат /В.Б.Мокін, В.В. Войтко, С.В. Бевз [та ін.] //Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2010. – №5. – С.12.

[357] Серго А. Некоторые вопросы защиты авторского права в Интернете: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.internet– law.ru/articles/ap– is.htm

– розміщення на сайті лише фрагментів творів для безоплатного ознайомлення з можливістю отримання повного варіанту після здійснення оплати;

– використання технологій розміщення прихованої від сторонніх осіб інформації, яка в цілому не змінює зовнішнього вигляду змісту та дизайну сторінки[358].

Навіть при досконалій системі захисту прав інтелектуальної власності, важливе значення має створення умов для попередження їх порушень. Серед заходів, спрямованих на запобігання порушенням прав інтелектуальної власності в Рекомендаціях для Інтернет-провайдерів, контент-провайдерів та користувачів файлообмінних мереж та інших веб-сервісів щодо правомірного використання об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет, розроблених Державним департаментом інтелектуальної власності МОН України, зазначено, зокрема про: створення правовласниками та організаціями колективного управління (яким були передані в управління права на використання об’єктів авторського права та (або) суміжних прав у мережі Інтернет відповідними способами) загальнодоступні бази даних для користувачів, які б містили інформацію про об’єкти авторського права і суміжних прав та умови їх легального використання; створення правовласниками зручних схем онлайн-ліцензування для контент-провайдерів, реалізації яких готові сприяти також Інтернет-провайдери; доцільність включення до договорів, які укладаються Інтернет-провайдерами розділу «Використання об’єктів авторського права і суміжних прав в мережі Інтернет», в якому мають бути визначені умови використання об’єктів авторського права і суміжних прав, а також визначення в договорі про надання послуг доступу до мережі Інтернет відповідальності користувачів за неправомірне використання об’єктів авторського права і

---

[358] Новые подходы к программно–технической защите сетевых публикаций /С. С. Барильник, Н. Е. Герасимов, И. В. Минин [та ін.] //Доклады ТУСУРа. – 2008. – №2 (18). – Ч. 1 «Технические науки». – С. 43–46.

суміжних прав згідно із чинним законодавством України. Ефективний захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет можливий лише за умови комплексного підходу, який передбачає як належне правове регулювання, так і взаємодію суб'єктів, які забезпечують функціонування мережі Інтернет безпосередньо з творцями (їх правонаступниками) та органами державної влади у сфері запобігання порушенням прав інтелектуальної власності[359].

Дуже важко відслідкувати і впіймати плагіаторів в Інтернет-ЗМІ, адже матеріал з'являється і зникає миттєво, й щоб його зберегти як речовий доказ, документ, необхідно плагіат зафіксувати: зробити роздрук екрану (Print Screen) Інтернет-сторінки з плагіатом, зафіксувати, на папері, фото, роздрукувати, показати нотаріусу плагіат на сайті Інтернет-ЗМІ й зафіксувати в його присутності плагіат на фото, відеокамеру. Скласти про це протокол, який нотаріус має завірити. Витрати на нотаріуса треба включити в майнові збитки за плагіат.[360]

Поширеним порушенням прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет є плагіат контенту сайтів.

З юридичної точки зору у веб-сайті можна виділити елементи, які є різними об'єктами правової охорони, у зв'язку з чим їх регламентація та захист можуть бути різними. У першу чергу виділяють комп'ютерну програму, яка дозволяє розміщувати на сайті інформацію, користуватись сайтом, взагалі забезпечує його функціонування. Також виділяють дизайн сайту, тобто авторську композицію графіки, шрифтів, структуру розміщення даних і т.п.[361]. Виходячи з того, що веб-сайт представляє собою добір певної текстової та графічної інформації, аудіо-відеоінформації він може бути визнаний базою даних. Крім того, на веб-сайті можуть розміщуватись різні об'єкти права інтелектуальної власності, які

---

[359] Ульянова Г.О. Використання об'єктів права інтелектуальної власності у мережі Інтернет /Г.О. Ульянова//матер. Міжнар. наук.– практич. конф. «Генезис публічного права від становлення до сучасності (Прибузькі читання). – Миколаїв, 2010. – С.330– 331.

[360] Кузнецова О. Плагіат в Інтернет–ЗМІ України: правове регулювання [Електроний ресурс] /О. Кузнєцова. – Режим доступу: http://www.mediakrytyka.info/onlayn– zhurnalistyka/plahiat– v– internet– zmi– ukrayiny– pravoverehulyuvannya.html

[361] Черкасов А. Сайт – сложный объект авторского права (некоторые аспекты проблемы) //[Электронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.comprice.ru/articles/detail.php?ID=42322

підлягають правовій охороні відповідно до чинного законодавства. Таким чином веб-сайт у цілому або окремі його складові виступають об'єктами права інтелектуальної власності та підлягають правовій охороні. Враховуючи, що веб-сайт не передбачено серед об'єктів інтелектуальної власності в наукових дослідженнях пропонується охороняти його окремі складові як різні об'єкти права інтелектуальної власності, зокрема комп'ютерну програму та оригінальний підбір матеріалу – як об'єкти авторського права, дизайн, оформлення сторінок – як промисловий зразок тощо.

Плагіат контенту сайту – використання на сайті чужого тексту, фотографій, відеофайлів і т.ін. (контенту), опублікованого без згоди їх автора, або власника, або без повного активного гіперпосилання на джерело, встановленого на кожній веб-сторінці, на якій використовується чужий контент.

До поняття контенту сайту входить кілька складових – текстовий, графічний, мультимедійний та рекламний контент, які тісно переплетені між собою. Із розвитком інтернет-технологій текстовий контент набуває різного значення[362].

Плагіатом контенту сайту можна вважати будь-яке дослівне відтворення тексту іншого автора обсягом понад 15 слів або 100 знаків, що не оформлене або оформлене неналежним чином (не зазначений автор, вказані інший автор, інший сайт) за допомогою активного гіперпосилання; будь-яке відтворення відеофайлів іншого автора тривалістю більше 15 секунд, не оформлене або оформлене неналежним чином (не зазначений автор, вказані інший автор, інший сайт) за допомогою активного гіперпосилання. Дрібний плагіат контенту сайту – парафраза (грец. Paraphrasis) – виклад чужого тексту сайту із заміною слів і висловів, без зміни смислового змісту запозиченого тексту[363].

---

[362] Дмитрів Л. Якість текстового контенту сайту з погляду редактора /Л. Дмитрів //Вісник Книжкової палати. – 2014. – №9. – С. 1 – 3.

[363]Ответственность за плагиат контента сайта /сайт Веб–студии «Антула». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.antula.ru/patent– 2.htm

Для перевірки контенту сайту на унікальність (плагіат) існують спеціальні сервіси (наприклад, www.copyscape.com**,** antiplagiat.ru).[364]

У сфері телебачення актуальною є проблема захисту від плагіату телеформатів. Телеформат – новий об'єкт, який не отримав належного правового регулювання ні в національному, ні в міжнародному законодавстві. Разом з тим численні випадки створення програм-близнюків, які майже не вирізняються концепцією, змістом обумовлює необхідність розроблення єдиного підходу до визначення сутності та умов охорони телеформату.

Телевізійний форма як результат творчої діяльності є складним об'єктом, який поєднує оригінальну ідею, концепцію, а також різні засоби за допомогою яких така ідея втілюється в життя[365].

Телевізійний формат – сукупність характерних ознак телепрограми, які формують шаблон кожної наступної передачі та дають змогу її вирізнити серед інших телепрограм.

Ознаками телеформату є: містить унікальну комбінацію елементів, які складають цілісну сукупність; має певну загальну ідею, сюжет, який виражається в об'єктивній формі; становить шаблон для відтворення у різних епізодах певної серії програм, так і різноманітних втіленнях формату (у інших програмах); призначений для багаторазового втілення різноманітними способами[366].

М. Ортинська виділяє три підходи до охорони телеформату нормами права інтелектуальної власності. По-перше, охорона як об'єкта авторського права. Одним з недоліків такого захисту є поширення авторського права тільки на форму

---

[364]Щукин П. Обзор сервисов для проверки контента на уникальность (плагиат) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://mexboy.su/?p=43

[365] Jessica E. Bergman No More Format Disputes: Are Reality Television Formats the Proper Subject of Federal Copyright Protection? [Електронний ресурс] /Jessica E. Bergman //The Journal of Business, Entrepreneurship & the Law. – 2011. - Volume 4. — Режим доступу: http://digitalcommons.pepperdine.edu/jbel$ Larsson Marie Television Format – Enjoy the comfort off copyright or is there a new direction for tv-protection? The IP-system from WIPO in regards to the articles in the UNHR /Marie Larsson //Faculty of law Lund University [Електронний ресурс]. — Режим доступу: lup.lub.lu.se/student-papers/.../1852688.pdf

[366] Федерова Н. Телеформат як об'єкт правової охорони /Н. Федорова //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2014.– №4. – С.30.

вираження твору, а не на ідеї, теорії, концепції, процедури, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені у творі. Наприклад, в судовому рішенні по справі Green v. Broadcasting Corporation of New Zealand щодо шоу Opportunity Knocks (дослівно перекладається як «можливість достукатися») (1989 р. Велика Британія) аргументи позивача щодо захисту формату як літературного твору були відхилені, тому що в основі опису шоу лежала тільки загальна концепція, яка не захищається авторським правом. По-друге, захист оригінальної назви телеформата як торговельної марки. По-третє, визнання акту копіювання телеформата актом недобросовісної конкуренції[367].

Крім того обґрунтовується можливість захисту телеформату як інформації з обмеженим доступом. Такий підхід має практичне значення на етапі розробки телеформата та пошуку спонсора на його реалізацію. Тим самим на осіб, яким стає відома концепція телеформата покладається обов'язок її нерозголошення, а також утримання від дій щодо власного виробництва аналогічного телеформата. Логічним продовженням концепції визнання телеформата комерційною таємницею, є теорія договору, яка передбачає укладання договору між автором концепції телеформату та особами, яким вона стала відома про утримання від дій, які можуть нашкодити правам та інтересам автора телеформата[368].

Попри те, що телеформат не отримав законодавчого визначення та регулювання, поступово формується практика захисту прав розробників та правоволодільців телеформату. В Бразилії розглядалась справа про захист формату програми «Великий брат». Позов задоволено. Суд встановив, що телеформат представляє собою не ідею, а конкретну форму її вираження, а отже охороняється авторським правом. Сумарна компенсація – близько 1,5 млд. $. Справа щодо захисту формату шоу «Strictly Come Dancing» (Італія). Позов

---

[367]Ортинская Ю. Как защитить телеформат? /М.Ортинская //«Телекритика» . – 04.07.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.telekritika.ua/pravo/2013– 07– 04/83025

[368] Protection television format /Internetional Formt Lawyers Association. United Kingdom. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifla.tv/uk– rah– protectingrights.html

Television Formats Not Protected under Copyright Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.internationallawoffice.com/...– /Television

задоволено. Суд постановив, що формат шоу захищається як твір, майнові АП на який належать Позивачу.

Не всі рішення приймаються на користь телеформату. Так, у справі про захист формату шоу «Super Champs» (Бельгія) у позові відмовлено. Суд встановив, що сценарій телеформату був прописаний не досить детально, а отже є описом ідеї, яка може бути використана для багатьох телепрограм[369].

В Україні першою і вдалою спробою захистити у судовому порядку права на авторський продукт, який у телеіндустрії має назву «телевізійний формат», є справа про захист прав на телевізійне шоу «Караоке на майдані». У висновку, підготовленому Науково-дослідним інститутом інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, зазначено, що автором сценарію «Караоке у фонтана» було запозичено елементи внутрішньої форми сценарію «Караоке на Майдані», його творчий задум, тобто юридично значущі елементи твору. Творчий задум автора твору складається із системи художніх образів та взаємозв'язків між ними, а вони співпадають в обох сценаріях: на вулиці збирається натовп; кожен є потенційним учасником гри; спочатку ведучий співає пісню разом з усіма;далі на власний розсуд обирає для подальшої гри декількох із тих, хто найкраще заспівав запропоновану пісню; серед обраних співаків визначаються фіналісти програми; фіналісти збирають гроші для визначення переможця; хто з фіналістів зібрав більше грошей, той і переміг[370].

Важливе значення для формування національної практики захисту телеформатів має справа про захист прав на програму «Ревізор». Товариство з обмеженою відповідальністю «Новий канал» звернулося до Господарського суду міста Києва з позовною заявою до Телерадіокомпанії «Студія « 1+1» про захист

---

[369] Савчук Д. Захист телеформатів: запобігання плагіату, судова практика та міжнародний досвід [Електронний ресурс] /Д. Савчук //матер. 4 щоріч. конф. «Медіаправо», 11 жовтня 2013 р. Київ, Індустріальний Телевізійний Комітет та Асоціація правників України.. – Режим доступу: http://lp.ua/uk/media/news/article/2– news– section/1146– dmytro– savchuk– will– deliver– a– speech– at– the– media– law– conference#sthash.HZqdhv9C.dpuf

[370] Субота Н. «Караоке на Майдані» і... в суді [Електронний ресурс] /Н. Субота //Юридичний журнал. – 2005. – №8. – Режим доступу: http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1852.

прав на аудіовізуальний твір телевізійну передачу із назвою «Ревізор» та літературний твір із назвою «Типовой сценарий телевизионной передачи «Ревизор». На обґрунтування своєї позиції Відповідачі зазначили, що при створенні передачі «Інспектор Фреймут» було використано концепцію, яка є не новою у всесвітньому телебаченні – певна особа іде у певний заклад та перевіряє його роботу. Телепередача під назвою «Інспектор Фреймут» за своєю суттю є самостійним аудіовізуальним твором, тобто об'єктом охорони авторського права. При цьому правовій охороні підлягає лише форма вираження твору, а не його сутність. Відповідачі зазначили, що передача «Інспектор Фреймут» не може бути похідним твором від літературного твору Позивача, оскільки це принципово різні об'єкти авторського права і вони не можуть перетворюватись один в інший шляхом творчої переробки. Аналогічно, при створені телепередачі «Інспектор Фреймут» ніяким чином не використовувався аудіовізуальний твір – передача «Ревізор», оскільки ані фрагменти цього твору, ані будь які його елементи, що відносяться до форми вираження твору Відповідачі ніколи не використовували.

Згідно до Висновку експерта за результатами проведення судової експертизи: літературний твір «Типовий сценарий телевизионной передачи «Ревизор» відповідає критеріям оригінальності та новизни. Передача «Ревізор» відповідає критеріям оригінальності та новизни; при створенні телевізійної передачі із назвою «Інспектор Фреймут», яка складається із окремих випусків не зв'язаних хронологічно, використані літературний твір «Типовой сценарий телевизионной передачи «Ревизор» та аудіовізуальний твір телевізійна передача «Ревізор», яка складається із окремих випусків не зв'язаних хронологічно, шляхом переробки кожного з них. Передача «Інспектор Фреймут» не є похідним твором від Літературного твору «Типовий сценарий телевизионной передачи «Ревизор», оскільки при її створенні не дотримані права авторів Літературного твору «Типовий сценарий телевизионной передачи «Ревизор»; передача «Інспектор Фреймут» не є похідним твором від передачі «Ревізор», оскільки при її створенні не дотримані права авторів передачі «Ревізор»; передача «Інспектор Фреймут» є

такою, що створена із використанням характерних та охоронюваних авторським правом елементів телевізійних передач «Ревізор» шляхом переробки.

Експерт, узагальнюючи порівняння зазначив, що елементи форми, якими характеризується телевізійна передача «Ревізор» (та які у вигляді запису представлені в Літературному творі «Типовий сценарий телевизионной передачи «Ревизор»), використані при створенні телевізійної передачі «Інспектор Фреймут», а саме: образ ведучої; характер перевірки; перебіг сюжетних дій обох передач; структура передачі; критерії перевірки, що застосовуються ведучою при оцінці закладів з точки зору споживача, нехай і обізнаного: атмосфера (екстер'єр, інтер'єр), обслуговування, ціни, їжа, чистота; фінальний результат – формування рейтингу «Інспектор Фреймут рекомендує» чи не рекомендує, а у разі успішного проходження перевірки закладу надається відповідна табличка. Різницю між передачами, крім назви, обумовлюють деякі незначні елементи, які для пересічного телеглядача не створюють принципової різниці у сприйнятті телевізійних передач. З урахуванням зазначеного Телерадіокомпанії "Студія "1+1" заборонено опублікування телевізійної передачі «Інспектор Фреймут», випуск примірників відеограм, сповіщення, розповсюдження та інше використання будь-яким із способів, передбачених чинним законодавством України[371].

Отже телеформат, як складний результат інтелектуальної, творчої діяльності, потребує виважених підходів до визначення напрямів та умов його охорони. Якщо б охороні підлягала ідея кулінарного шоу, сьогодні на телебаченні не було б такого розмаїття програм, присвячених питанням кулінарного мистецтва. У зв’язку з чим охороні та захисту мають підлягати не лише ідейний задум телевізійного проекту, а поєднання засобів його зовнішнього втілення.

На окрему увагу заслуговує проблема плагіату у сфері реклами, яка поширюється в усіх ЗМІ.

---

[371] Рішення Господарського суду міста Києва від 21.01.15р. Справа № 910/19751/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/42578687

Проведення наукового дослідження питання захисту авторських прав у рекламі дозволило визначити умови правомірного використання музичних, літературних, художніх творів, як складових елементів реклами. Попри це питання використання самих рекламних матеріал, як єдиного об'єкта, який виступає об'єктом посягання при плагіаті, залишись недостатньо дослідженими. Адже на сьогодні виникає чимало спорів не лише щодо неправомірного використання у складі реклами фрагментів авторських творів, а сама реклама стала об'єктом запозичення.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про рекламу» реклама – це інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару.

Законодавство, яке регулює відносини, щодо використання рекламних матеріалів та захисту прав її правоволоділців можна розділити на три категорії.

По-перше, це законодавство, яке регулює безпосередньо рекламні відносини (Закон України «Про рекламу», Угода про співробітництво держав-учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19.12.2003 р.[372], Порядок накладення штрафів за порушення законодавства про рекламу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. №693[373] та ін.);

По-друге, законодавство про захист від недобросовісної конкуренції, яке регулює відносини у сфері захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання від розповсюдження недобросовісної порівняльної реклами, а також неправомірного

---

[372] Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №39. – Ст. 181.

[373] Угода про співробітництво держав – учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19.12.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

використання рекламних матеріалів (Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»[374]);

По-третє, законодавство у сфері захисту прав інтелектуальної власності (Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права»).

У Британському кодексі рекламної діяльності термін «рекламне звернення» відноситься до будь-якої форми, в якій може з'явитись реклама. Він стосується (за винятком спеціально обумовлених у тексті випадків) всіх рекламних звернень, які містять пропозиції товарів або послуг або надання можливостей на комерційних основах, а також рекламних повідомлень, які не стосуються конкретних товарів, що публікуються в порядку підприємницької діяльності або від імені будь-якого підприємця, до будь-якої форми, в якій може з'явитись реклама[375].

На сьогодні реклама – це елемент масової культури суспільства, настільки значима складова сучасної культурного середовища, як і дизайн, популярна музика, фотографія. Для того, щоб привернути увагу до реклами та, відповідно товару, який в ній рекламується, доволі часто її виробники намагаються зробити рекламу яскравою, художньо ті музично оформленою. Творчий підхід виробника реклами надає рекламі оригінальності та неповторності, а отже виділяє її з поміж безлічі інших рекламних роликів, бігбордів тощо. Рекламне звернення, рекламний ролик або його окремі складові (музичний, текстовий супровід, зовнішня форма) дедалі частіше набувають ознак самостійного художнього твору, який є одним з об'єктів авторського права. Визнання реклами або її складових об'єктом авторського права має важливе значення для захисту прав та законних інтересів власника авторських прав.

---

[374] Порядок накладення штрафів за порушення законодавства про рекламу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. N 693 //Офіційний вісник України. – 2004. – №21. – ст. 1440.

[375] Британский кодекс рекламной деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.advertology.ru

Реклама розглядається як самостійний твір мистецтва, створений творчою працею автора і виражений в об'єктивній формі, відповідно належить до числа творів, що охороняються авторським правом[376].

Відповідно до ст. 9 Угоди про співробітництво держав – учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19.12.2003 р. зазначається, що реклама може цілком або частково бути об’єктом авторського права й суміжних прав[377].

Для того, щоб реклама досягла найбільшого ефекту, як правило, і сама реклама і рекламна інформація художньо оформлюються та виступають як самостійний об’єкт авторського права. Реклама може містити в собі два і більше об’єктів авторського права (наприклад, в телевізійному рекламному ролику використовується оригінальна музика, пісні, тощо). В такому випадку кожна окрема частина твору (рекламного ролика), якщо вона може використовуватися самостійно, розглядається як твір і охороняється відповідно до Закону «Про авторське право і суміжні права».

Слід зазначити, що не кожна реклама може бути віднесена до об’єктів авторського права. Як відмічає О. Климчук для того, щоб реклама набула статусу твору і їй було надано правову охорону від неї вимагається дві речі: а) творчий характер; б) вираження у будь-якій об’єктивній формі. Лише творчий підхід надає рекламі оригінальності та неповторності, а отже, виділяє її з поміж безлічі інших рекламних роликів, бігбордів тощо[378].

Чертков В.Л. виділив такі ознаки реклами як об’єкта авторського права, як: за змістом, літературним стилем та графічним оформленням реклама повинна відповідати характеру об’єкта; об’ява повинна показати щось нове в об’єкті, який

---

[376] Сафонова К. В. Аспекты авторско– правовой охраноспособности рекламы как произведения массового искусства /К. В. Сафонова //Бизнес в законе. – 2010. – №5. – С. 73– 75. – С.74.

[377] Угода про співробітництво держав – учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19.12.2003 р. [Електронний ресурс] /Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

[378] Климчук О. Авторська реклама або особливості використання об’єктів авторського права в рекламі /О. Климчук //Юридичний журнал. – 2006. – №5. – С.32 –36.

рекламується; оригінальність форми (літературної, графічної); доступність подачі[379].

На думку Є. Свиридової без творчої складової реклама не є твором, її взагалі немає[380].

Видається, що віднесення тієї чи іншої інформації до рекламної має визначатись в першу чергу, залежно від змісту та мети, з якою вона розповсюджується, а не залежно від її художнього та творчого оформлення. Адже визнання рекламою лише художньо оформлених повідомлень фактично призведе до того, що звичайна інформація, хоча й спрямована на підтримання обізнаності споживачів, не буде підпадати під дію законодавства про рекламу, що може призвести до суттєвих порушень прав та інтересів учасників правовідносин, які виникають у зв'язку з рекламою.

Проблема визначення реклами об'єктом авторського права полягає не лише у встановленні її творчого характеру, а й у визначенні її місця в системі об'єктів права інтелектуальної власності та встановленні особливостей правової охорони.

Зазначаючи про рекламу, як об'єкт права інтелектуальної власності, слід наголосити на тому, що вона може складатись з різних результатів творчої діяльності. Як правило, реклама є поєднанням різних об'єктів авторського права (музичних, художніх, літературних). Крім того, важливою складовою реклами є засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу, які також підлягають правовій охороні, як об'єкти права інтелектуальної власності.

Види об'єктів права інтелектуальної власності, які використовуються в рекламі, залежать від її виду та способу розповсюдження (теле -, радіо – реклама, зовнішня реклама, реклама у друкованих засобах масової інформації).

---

[379] Чертков В. Л. Авторское право в периодической печати /В. Л. Чертков. – М.: Юрид. лит., 1989. – 144 с. – С.21.

[380] Свиридова Е. А. Реклама как индивидуализирующее творческое представление: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Гражданское право; Семейное право; Предпринимательское право; Международное частное право» /Е.А. Свиридова. – М., 2007. – С.17.

У процесі реклами застосовують два основні інструменти — слово і образ, вербальні і візуальні засоби комунікацій, які впливають на споживачів, цільові аудиторії. Текстова частина рекламних повідомлень, яка складається із кількох складових: девіз, заголовок та основний рекламний текст (проте не обов'язково повідомлення повинне містити всі названі елементи). Ілюстративна частина включає фотографії, графічне зображення, рисунок, рекламний образ[381].

Досліджуючи структуру радіореклами, Щепілова Г. відзначає, що основним елементом рекламного ролика є слово. Функція слова в радіо рекламі – привертати увагу, створювати і підтримувати інтерес, стимулюючи бажаний відгук. Іншим елементом радіоролика є звук і звукові ефекти. Звук пляшки шампанського, бій курантів, шум дощу допомагають створювати в уяві слухача точний образ. Ще один важливий елемент радіореклами – музика. У радіорекламі часто кілька акордів спеціально написаної музики ідентифікуються з конкретним продуктом - це музичний логотип, що займає 4-10 секунд. Вдалі музичні слогани роками використовуються багатьма великими і широко відомими компаніями. Музика може бути створеною спеціально для рекламного ролика або взята з популярної пісні[382] .

На відміну від зовнішньої реклами та радіореклами, можливості телевізійної реклами є більш широкими, як щодо привернення уваги споживачів, так і щодо використання об'єктів права інтелектуальної власності. Адже телевізійна реклама окрім вказаних об'єктів може включати гру акторів тощо.

Отже, незалежно від способу розповсюдження реклами, вона включає в себе декілька складових елементів, кожний з яких може виступати результатом творчої діяльності. Відмінність полягає лише в переміщенні акцентів на окремі складові

---

[381] Голуб І. М. Основні компоненти вербальної частини зовнішньої реклами /І. М. Голуб //Культура України. – 2011. – Вип. 34. – С.114– 121.

[382] Щепилова Г. Г. Критерии классификации радиорекламы [Электронный ресурс] /Г.Г. Щепилова. – Радиовещание. – 2010. – Вип. 1. – Режим доступа: http://istina.msu.ru/publications/article/590778/

реклами залежно від форми її розповсюдження з метою привернення уваги споживачів.

Така особливість реклами має важливе значення і повинна враховуватись всіма учасниками відносин, які виникають у зв’язку зі створенням та розповсюдженням реклами – від замовника реклами до її розповсюджувача. Адже мова йде не лише про поєднання різних об’єктів права інтелектуальної власності, а, в першу чергу, про необхідність дотримання прав всіх творців (їх правонаступників) таких об’єктів.

Виходячи зі змісту, мети рекламного повідомлення, особливостей її створення, слід визнати рекламу складним об’єктом права інтелектуальної власності.

Реклама як складний твір представляє собою поєднання різнорідних результатів творчої, інтелектуальної діяльності (зокрема, об’єктів авторського права – музики, пісні, віршів; об’єктів суміжних прав – виконання; об’єктів права промислової власності – торговельних марок, географічних зазначень), які взаємопов’язані між собою та утворюють єдиний об’єкт права інтелектуальної власності.

Досліджуючи особливості складних об’єктів права інтелектуальної власності, Рахматуліна Р. зазначає, зокрема: «Якщо реклама не є аудіовізуальним твором, чи може вона бути складним об'єктом інтелектуальної власності. Чому б і ні, якщо в рекламі використовуються інші різні об'єкти інтелектуальної власності: фотографічне, літературний твір, твір мистецтва або спеціально створена комп'ютерна піктограма.»[383].

Оскільки реклама або її складові виступають самостійним об’єктом права інтелектуальної власності, одним із учасників правовідносин, які виникають у

---

[383] Рахматулина Р. Ш. Проблема охраны результата интеллектуальной деятельности в составе сложного объекта [Электронный ресурс] /Р. Ш. Рахматулина //Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление. – 2012. – №8 (27). — Режим доступа: http://www.journal—nio.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1294&Itemid=108

зв'язку з рекламою є творець, який відповідно до чинного законодавства наділяється майновими та немайновими правами інтелектуальної власності.

Досліджуючи правовий статус автора рекламного твору, Л. Мамчур слушно зазначає, що особливістю фактичного статусу автора залишається відсутність у нього не лише традиційного комплексу майнових прав (крім права на винагороду), але й практично повна відсутність традиційних можливостей для реалізації особистих немайнових прав, передбачених ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права»[384].

Специфіка правовідносин, які виникають у зв'язку зі створенням та розповсюдженням реклами, пов'язана з тим, що переважно їх суб'єктами зі сторони виробників реклами виступають професійні суб'єкти господарювання (рекламні агентства, компанії), які і укладають договори про створення реклами з її замовниками. Відносини ж між творцями реклами та рекламними агентствами переважно будуються на підставі договорів замовлення про створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності або трудових договорів. При цьому за автором залишаються немайнові права інтелектуальної власності, тоді як майнові права у більшості випадків переходять до рекламного агентства або замовника реклами.

Незважаючи на те, що за автором залишаються немайнові права, вони не знаходять належної реалізації у відносинах, які виникають у зв'язку зі створенням та розповсюдженням реклами. Зокрема, це стосується реалізації права на ім'я. Як правило у рекламних повідомленнях, незалежно від того яким чином вони розповсюджуються, не зазначається ім'я його творців. Однак це ніяким чином не свідчить про те, що права автора реклами або її складових елементів можуть ігноруватись та порушуватись. Незалежно від умов реалізації немайнові права автора мають дотримуватись при виготовленні нової реклами.

---

[384] Мамчур Л. Особливості правового статусу автора рекламного твору /Л. Мамчур //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011. – №6. – С. 32– 37. – С.35

Слід звернути увагу на те, що у законодавстві допускається можливість не зазначати ім'я автора під час використання твору. Так, відповідно до п.1. ч.1 ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права»[385] автору належать особисте немайнове право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо. Якщо вести мову про практичну можливість зазначення імені та прізвища автора або його псевдоніму у рекламі, то вона існує. Але слід враховувати, що метою реклами є розповсюдження інформації про товари, послуги або суб'єкта господарювання – замовника реклами, а не про її автора. Крім того, на практиці коли заходить мова про виробника реклами, як правило вказується рекламне агентство, а не окремі автори рекламного твору. Досліджуючи проблему зазначення відомостей про автора реклами у рекламному повідомленні М. Гура зазначає, що у більшості випадків це буде невигідним для замовника, позаяк спричинюватиме додаткові витрати, пов'язані зі збільшенням обсягу реклами та розсіюванням уваги споживача реклами[386].

Ураховуючи обмежене коло прав автора реклами або її складових елементів, постає питання щодо можливості реалізації та захисту його прав та інтересів у разі неправомірного копіювання рекламних матеріалів.

Заборона на незаконне запозичення рекламних матеріалів передбачена у декількох нормативно-правових актах. Так, відповідно до ст. 8 Закону України «Про рекламу» заборонено копіювання та імітування тексту, зображення, музичних чи звукових ефектів, що застосовуються в рекламі інших товарів, якщо інше не передбачено законами України у сфері інтелектуальної власності. Встановлюючи загальну заборону на копіювання рекламних матеріалів, законодавство про рекламу допускає можливість наявності такого дозволу в

---

[385] Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р.//Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №13. – Ст. 64.

[386] Гура М. Реклама як об'єкт авторського права /М. Гура //Юридична газета. – 2004. – №17 (29).

законодавстві, яке регулює відносини інтелектуальної власності. Відповідно постає питання, що це за випадки?

Як уже зазначалось, законодавство у сфері інтелектуальної власності не містить спеціальних положень щодо створення та захисту реклами. Отже, до відносин, які виникають у зв'язку зі створенням реклами або її окремих складових як об'єктів права інтелектуальної власності, застосовуються загальні положення законодавства у зазначеній сфері. Одним із майнових прав інтелектуальної власності є право уповноваженої особи дозволяти іншим суб'єктам використовувати результати творчої діяльності. Звісно, при створенні реклами замовник зацікавлений, щоб його рекламні матеріали, особливо якщо вони розроблені спеціально за його замовленням (оригінальні слогани, музичний супровід, цікаві персонажі), не використовувались іншими суб'єктами. Реалізація такого бажання є цілком можливою, якщо в угоді про створення реклами буде зроблено відповідне застереження. Найбільш вигідним для замовника реклами буде закріплення у договорі з виробником реклами положення, відповідно до якого майнові права інтелектуальної власності на рекламу переходять до нього. З іншої сторони, доволі часто під час створення реклами використовуються вже існуючі і доволі відомі твори, переважно музичні, літературні, художні. В такому випадку згоду на їх використання слід отримувати у їх творця або його правонаступника (якщо строк охорони виключних майнових прав не закінчився і такі твори не перейшли у суспільне надбання). В такому випадку використання творів у одній або декількох різних рекламах буде залежати від того, на яких умовах буде укладено договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності з правовласником. Таким чином, відповідно до законодавства у сфері інтелектуальної власності існує можливість використання одних і тих же об'єктів авторського права, суміжних прав у різних рекламах.

Нажаль, незважаючи на існуючі можливості правомірного використання результатів творчої діяльності у різних рекламах, на практиці зустрічаються непоодинокі випадки неправомірного запозичення окремих фрагментів реклами.

Окрім Закону України «Про рекламу» запозичення без згоди правовласника рекламних матеріалів визнається також неправомірним Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Відповідно до ст. 4 Закону неправомірне використання чужих рекламних матеріалів без дозволу (згоди) суб'єкта господарювання, який раніше почав використовувати їх або схожі на них позначення у господарській діяльності, що призвело чи може призвести до змішування з діяльністю цього суб'єкта господарювання, визнається недобросовісною конкуренцією[387].

Таким чином у законодавстві встановлено заборони на запозичення рекламних матеріалів. У зв’язку з цим виникає питання, якими з цих положень можуть скористуватись творці реклами або її складових у разі їх неправомірного використання.

Щодо Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» слід відзначити, що відповідно до ст. 2 Закон застосовується до відносин, у яких беруть участь суб'єкти господарювання у зв'язку з недобросовісною конкуренцією. Виходячи зі сфери застосування даного закону слід зазначити, що він спрямований на захист прав та інтересів суб’єктів господарювання, які перебувають у конкурентних відносинах. Для того, щоб суб’єкт міг звернутись за захистом прав у випадку неправомірного використання належних йому рекламних матеріалів має існувати декілька умов: по-перше, особа має виступати суб’єктом господарювання; по-друге, між суб’єктами господарювання мають існувати конкурентні відносини; по-третє, така реклама має використовуватись суб’єктом господарювання; по-четверте, неправомірне використання рекламних матеріалів призвело чи може призвести до змішування з діяльністю суб'єкта господарювання – власника таких рекламних матеріалів. Відповідно за захистом прав, порушених внаслідок копіювання рекламних матеріалів, за вказаним законом можуть звертатись безпосередньо замовники такої реклами. Разом з тим права інтелектуальної власності на рекламні матеріали виникають у їх творця з моменту

---

[387] Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 //Відомості Верховної Ради. – 1996. – N 36. – ст. 164.

їх створення та вираження в об’єктивній формі. Відповідно такі права можуть бути порушені ще до розповсюдження реклами, внаслідок чого автору може бути завдана суттєва шкода.

Отже творці реклами не зможуть належним чином захистити свої права інтелектуальної власності відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Крім того виникає ще одне питання при дослідженні проблеми неправомірного використання реклами. Яким чином може захистити права рекламне агентство? Якщо майнові права на об’єкти інтелектуальної власності належать агентству, воно зможе звернутись з вимогою про заборону використання рекламних матеріалів та вимагати відшкодування збитків, завданих неправомірним використанням результатів творчої діяльності. Однак, не слід виключати випадків, коли майнові права інтелектуальної власності на рекламні матеріали в повному обсязі переходять до замовника реклами. Відповідно до законодавства про авторське право і суміжні права, особою уповноваженою на заборону використання рекламних матеріалів стане безпосередньо їх замовник. Разом з тим якщо рекламні матеріали, розроблені одним рекламним агентством, будуть постійно використовуватись іншими виробниками реклами, це може завдати не лише майнових збитків, а й зашкодити діловій репутації. Тому дії рекламних агентств, які запозичують та неправомірно використовують чужі рекламні матеріали, мають також бути визнані недобросовісною конкуренцією.

Щодо закону України «Про рекламу», слід зазначити, що відповідно до ст. 4 використання у рекламі об'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється відповідно до вимог законодавства України про авторське право і суміжні права. З положень даної статті вбачається, що цей закон не регулює відносини, пов’язані з використанням об’єктів авторського права та суміжних прав у рекламі, відповідно й не регулює відносин у сфері захисту прав інтелектуальної власності на рекламні матеріали.

Виходячи з наведеного творець реклами може захистити свої права від неправомірного копіювання його рекламних матеріалів відповідно до

законодавства у сфері інтелектуальної власності. Разом з тим постає наступне питання, в яких випадках та в яких межах автор реклами може звертатись за захистом належних йому прав. Це залежить від декількох обставин: по-перше, від того, чи розповсюджена реклама чи ні; по-друге, від розподілу прав інтелектуальної власності між учасниками відносин, які виникають у зв'язку з рекламою.

Щодо першої обставини слід зазначити, що відповідно до законодавства момент створення рекламних матеріалів та момент виникнення самої реклами в розумінні закону України «Про рекламу» не збігаються. Відповідно до Закону України «Про рекламу» рекламою є поширення інформація, тобто доведена до невизначеного кола осіб.

В. Погуляєв зазначає, що саме з моменту поширення, доступності невизначеному колу осіб рекламна інформація стає рекламою[388].

На думку Л. Мамчур, моментом появи реклами як об'єкта правового регулювання є її створення як первісної інформації, про що свідчать вимоги законодавця до змісту реклами. Рекламні відносини виникають та існують задовго до моменту розповсюдження як кінцевого етапу обігу реклами в суспільстві, тому визначення має наголошувати, що реклама – це не розповсюджена, а призначена до розповсюдження інформація[389].

На відміну від реклами, права на самі рекламні матеріали, як об'єкти авторського права виникають з моменту їх створення та вираження в об'єктивній формі. Одним із порушень авторських прав, які зустрічаються на етапі створення реклами, є привласнення рекламних матеріалів особою, яка не є їх автором та пред'явлення замовнику від власного імені. Такі дії можуть бути кваліфіковані як

---

[388] Погуляев В. Воздействие на нарушителей авторских и смежных прав по законодательству о рекламе /В. Погуляев //Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. – №10. – 2005. – С. 26.

[389] Мамчур Л. В. Правове регулювання реклами (цивілістичний аспект): дис. … канд. юрид. наук.: 12.00.03 /Людмила Володимирівна Мамчур. – Л., 2006. – 203 с.

плагіат, який передбачає оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору[390].

Прикладом тому є численна практика виявлення реклам-близнюків. При цьому схожі рекламні повідомлення з'являються не лише у малих, починаючих розвиток компаній, а й у практиці доволі відомих компаній[391].

Іноді компанії намагаються власними силами припинити неправомірне використання рекламних матеріалів іншими компаніями, однак припиняти неправомірне використання чужих рекламних матеріалів порушники поспішають не завжди.

Як приклад, можна навести відкритий лист ТОВ «АВЕР-ТЕХ» до Компанії «Зенон – рекламные поставки», направлений з вимогою припинити порушення авторських прав. Зокрема, у листі зазначено, що об'єктом плагіату є не тільки сама ідея, хоча і вона також була запозичена, а також оформлення реклами та рекламний салоган[392].

Ідея реклами відповідно до законодавства про авторське право не підлягає охороні як об'єкт авторського права. Хоча в рекламній сфері доволі часто об'єктом посягання стає якраз оригінальна рекламна ідея. Однак окрім ідеї є чимало елементів реклами, які підлягають неправомірному копіюванню. Тому проблема розповсюдження однакових реклам потребує відповідного розв'язання. І в першу чергу постає питання щодо правильної кваліфікації дій з неправомірного запозичення рекламних матеріалів.

У мережі Інтернет можна знайти чимало інформації про «реклами-близнюки», на які вказують як фахівці у даній галузі чи правовласники, так і уважні споживачі, які виявляють однакову рекламу. При цьому доволі часто

---

[390] Ульянова Г.О. Захист прав творців реклами від неправомірного використанні рекламних матеріалів /Г.О. Ульянова //Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2012. – Вип. 12. – С. 360– 369.

[391] Ляпоров В. Реклама: плагиат?! [Электронный ресурс] /В.Ляпоров. – Режим доступа: business– magazine.ru

[392] Плагиат в рекламе компании "ЗЕНОН"– Рекламные Поставки" [Электронный ресурс] /Открытое письмо ООО «АВЕР– ТЕХ». – Режим доступа: http://www.avers.ua/forum/43– – – – – – /124– – – – – qq– – q

йдеться про плагіат у рекламі. У зв'язку з цим постає питання, чи дійсно дії по запозиченню рекламних матеріалів можуть бути кваліфіковані як плагіат?

Плагіат у рекламі визначається як очевидне, найчастіше точне повторення чужого рекламного звернення (або активної ланки сюжету, сценарію, слогана) для реклами свого товару часто відмінного від оригіналу товарної групи, іноді в іншому каналі масової комунікації. Це неприкрите запозичення чужого рекламного матеріалу з порушенням авторських і суміжних прав первинних розробників[393].

Об'єктом плагіату є зовнішня оболонка, оформлення ідеї, а не сама ідея. Тобто, з чужої реклами беруть тільки саме представлення будь-якої ідеї і використовують його для представлення своєї. Велика кількість як літературних творів, так і рекламних матеріалів, не маючи в собі нічого нового за змістом, мають, тим не менш, своєрідну форму, нові відтінки вираження думок, почуттів, емоцій; лише привласнення цієї, індивідуальної сторони творів, може бути плагіатом[394].

Цікаві ідеї, концепції рекламного повідомлення при їх реалізації можуть принести достатньо великі прибутки. Як правило будь-яка рекламна компанія передбачає проведення попереднього узгодження рекламних матеріалів з рекламодавцем. При цьому виникає певна загроза щодо можливих недобросовісний дій з боку замовника реклами, а саме ознайомлення з матеріалами, розірвання договору про надання рекламних послуг, а потім використання без відповідних дозволів рекламних матеріалів у власних інтересах. Тому задля забезпечення прав та інтересів виробників рекламної продукції при укладанні договорів про надання рекламних послуг, обов'язково визначати, що будь-які концепції, ідеї та матеріали, які стали відомі замовнику реклами, є комерційною таємницею, яка належить виробнику реклами. Режим

---

[393] Недобросовестная реклама. Плагиат [Электронный ресурс] Режим доступа: http://www.esoonline.ru/kollekciya_reklamy/udachnye_primery_reklamy_skoro/primery_neetichnoj_reklamy/nedobrosovestnaya_reklama/

[394] Калиева О. М. Плагиат как профессионально– этическая проблема в рекламе /О.М. Калиева, И. В. Кудрявцева //Проблемы современной экономики. – 2012. – №6. – С.97.

комерційної таємниці має зберігатись за рекламними матеріалами до підписання акта прийому-передачі виконаних робіт.

Щодо плагіату в мережі Інтернет розрізняють рекламний та диверсійний плагіат. Рекламний плагіат виражається в тому, що рекламні плагіатори (з метою залучення покупців і /або відвідувачів) як заголовків і /або ключових слів навмисне використовують популярні імена та /або назви, які не мають нічого спільного з сайтом плагіатора. Диверсійний плагіат також є навмисним плагіатом. Він переслідує ті ж цілі, що і рекламний, але, крім того, може використовувати як заголовки та ключові слова імена людей і назви тих сайтів, які є антиподами сайту- плагіатора, а тому здатні представити відомих людей і популярні сайти в абсолютно невірному світлі . Деякі плагіатори використовують спеціальні прийоми, що не дозволяють (після виявлення обману) піти з сайту - плагіатора. Диверсійні сайти, включаючи порнографічні, можуть навіть завдати шкоди комп'ютеру людини, яку вони заманили на свій сайт обманним шляхом[395].

Видається, що використання лише відомих прізвищ чи імен не завжди може розцінюватись як плагіат. Якщо у рекламних повідомленнях з метою привернення уваги споживачів посилаються на імена відомих осіб без їх дозволу – в даному випадку має йти мова про порушення особистого немайнового права – права особи на ім’я, яке не обов’язково має бути пов’язано з правом інтелектуальної власності. Інша річ, якщо неправомірно запозичується фрагмент реклами, в якій використовується прізвище чи зображення відомої особи. В такому випадку може йти мова про плагіат в рекламі.

Отже при запозиченні рекламного матеріалу з’являються такі ознаки плагіату: використання рекламного матеріалу як об’єкта права інтелектуальної власності без дозволу правовласника; використання чужих рекламних матеріалів від імені особи, якій права на них не належать. Найбільш складно постає питання з порушенням немайнових прав при неправомірному копіюванні рекламних матеріалів, оскільки споживач, на якого розрахована реклама, майже ніколи не

---

[395] Поис А. Особое мнение. Нестандартная точка зрения. Ответы на вопросы: Сборник статей [Электронный ресурс] /А.Поис //2005–2008. – С.4. – Режим доступа: www.pois.ru/vo/osm.doc

знає, хто є її автором. Тому у випадку неправомірного запозичення рекламних матеріалів в першу чергу завдається шкода замовнику реклами.

Таким чином, у випадку неправомірного використання реклами постає питання про захист з однієї сторони – замовника реклами, з іншої – її автора. Кваліфікувати дії з привласнення рекламних матеріалів як плагіат, враховуючи визначення, закріплене в законодавстві, не вважається можливим, оскільки у рекламному повідомленні не зазначається ім’я її розробника. Реклама випускається від імені її замовника, а не автора. Разом із тим дії з неправомірного запозичення рекламних матеріалів за своєю суттю є плагіатом.

У зв’язку з цим, вважається необхідним виділити два самостійні види плагіату у сфері реклами.

По-перше, це авторський плагіат, який передбачає привласнення авторства на рекламні матеріали, сутність якого полягає в представленні замовнику виробником реклами як власних рекламних матеріалів, у створенні яких плагіатор не брав участі. У даному випадку під виробником реклами розуміється фізична особа, яка виробляє рекламу на виконання договору замовлення чи за трудовим договором. У першу чергу мова йде про порушення права авторства особи, яка є справжнім автором рекламного повідомлення.

По-друге, це промисловий плагіат, який передбачає неправомірне запозичення зовнішньої форми вираження реклами як об’єкта права інтелектуальної власності (привласнення рекламних матеріалів повністю або частково та використання їх у рекламі третіх осіб). У даному випадку в першу чергу порушуються права суб’єкта господарювання – замовника реклами.

Висновок до Розділу 3

Плагіат може бути класифіковано на підставі таких критеріїв. По-перше, виходячи з наявності умислу на вчинення плагіату (навмисний плагіат; ненавмисний (технічний)) По-друге, залежно від об'єкту посягання виділено (плагіат ідеї та плагіат об'єкта права інтелектуальної власності). По-третє, залежно від категорії об'єктів права інтелектуальної власності (авторський та промисловий). По-четверте, залежно від мети привласнення авторства (некомерційний; комерційний). По-п'яте, залежно від особи плагіатора (плагіат у роботах науковців, студентів, школярів, письменників, журналістів тощо). По-шосте, з урахуванням форми привласнення, яка виражає ступінь видозміни привласненого об'єкта або його частини (точне копіювання; перефразування; технічні зміни – заміна окремих слів синонімами, написання дат і чисел словами замість цифр та навпаки тощо).

Щодо похідних товарів, карикатур, пародій плагіат допускається щодо привласнення творів, які використовуються для створення таких об'єктів, а також щодо привласнення самих похідних творів.

Виділено дві категорії правовідносин співавторства, які визначають особливості привласнення авторства на спільний об'єкт, а саме – внутрішні та зовнішні правовідносини. У внутрішніх правовідносинах плагіат може бути навмисний – допускається безпосередньо співавторами у випадку приписування авторства, виключення автора з колективу співавторів; ненавмисний – технічний. У зовнішніх правовідносинах привласнення авторства на об'єкт співавторства здійснюється третьою особою.

Обґрунтовано, що категорії «складний» та «складений» твір попри спільні риси (можуть складатись з декількох об'єктів права інтелектуальної власності), не повинні ототожнюватись. Для складених творів ключовою ознакою є оригінальність підбору та розташування певних однорідних об'єктів, інформації, які не обов'язково є результатами інтелектуальної діяльності, тоді як складні

твори складаються з різнорідних, взаємопов’язаних об'єктів права інтелектуальної власності, вилучення одного з яких може призводити до втрати цілісності та призначення об’єкта, та які доволі часто створюються спеціально для включення у складний твір.

Незазначення даних про творців, чиї твори використано у складі складного чи складеного твору, без приписування авторства їх укладальникам, замовникам та іншим правоволодільцям є порушенням особистих немайнових авторських, суміжних прав, а не плагіатом.

На відміну від авторського права, у праві промислової власності немайнові права обмежуються визнанням особи автором, винахідником, можливістю надати оригінальну назву чи своє прізвище об’єкту, а також бути зазначеним як автор, винахідник в охоронних документах або навпаки заборонити таке зазначення. У праві промислової власності найчастіше об’єкт асоціативно пов’язується з його правоволодільцем (власником патенту) – юридичною особою, яка використовує, виготовляє чи реалізує продукцію, надає послуги, а не винахідником, автором. У зв’язку з цим, основна мета промислового плагіату полягає у створенні об’єкта, зовнішньо подібного до оригінального, який користується попитом у споживачів. На відміну від контрафактної продукції, яка виготовляється без дозволу правоволодільця, однак від його імені, метою промислового плагіату є формування уявлення про створення продукції плагіатором.

Відповідно до законодавства правовій охороні підлягають як опубліковані, так і неопубліковані твори у зв’язку з чим необґрунтованим є визнання академічним плагіатом неправомірного відтворення лише опублікованих текстів. Відтворення твору може бути здійснено: без порушенням авторських прав; з порушенням майнових прав (відтворення без згоди автора, але з дотриманням немайнових прав); з порушенням немайнових прав (без зазначення даних про автора та без привласнення авторства – не є плагіатом, та із зазначенням іншої особи автором відтвореного твору – є плагіатом). Отже, не будь-яке відтворення твору є плагіатом, у зв’язку з чим обґрунтовано, що академічним плагіатом є

відтворення тексту під іменем особи, яка не брала інтелектуальної, творчої участі у його створенні, що здійснюється з метою виконання вимог освітньої (наукової) програми, досягнення наукового результату.

Негативними проявами плагіату у роботах студентів є: відсутність навичок самостійної роботи, аналізу проблеми та пошуку шляхів її розв'язання, як наслідок, низький рівень конкурентоспроможності на ринку праці; нереалізованість у професійній сфері; формування зневажливого ставлення до чужих результатів інтелектуальної діяльності, не усвідомлення неетичності та неправомірності плагіату; незацікавленість у науковій діяльності.

Складність доведення плагіату у сфері засобів масової інформації полягає у відсутності чітких критеріїв розмежування інформації, яка має характер простої прес-інформації, та не підлягає охороні як об'єкт авторського права, та інформації, яка є результатом творчої діяльності журналістів, творів.

Плагіат контенту сайту полягає у привласненні зовнішніх (оформлення сайту) та інформаційних (інформаційне наповнення сайту) елементів, внаслідок чого з'являються схожі до ступеня змішування сайти, які належать різним суб'єктам.

Плагіат телеформату полягає у привласненні одночасно ідеї (концепції), а також елементів її зовнішнього вираження (образу ведучих, послідовності розвитку подій, художнє оформлення, інформаційний зміст).

РОЗДІЛ 4
ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВІД ПЛАГІАТУ В СУДОВОМУ ПОРЯДКУ

4.1. Методологічні засади цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату

Відповідно до ст. 54 Конституції України громадянам гарантується захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Реалізація особистих немайнових і майнових прав не можлива без надійного правового механізму охорони і захисту. Завдяки охороні можна отримати гарантію недоторканості результатів творчих пошуків, інтелектуальної праці та отримати прибуток від використання результатів інтелектуальної діяльності, що також сприяє подальшій творчій та господарській діяльності. За допомогою захисту особа може визнати за собою права інтелектуальної власності, відшкодувати збитки, заподіяні порушенням цих прав, та попередити подальші посягання на об’єкт права власності[396].

Від ефективності захисту прав інтелектуальної власності, який забезпечується в державі, багато в чому залежить не лише розвиток творчого, інтелектуального потенціалу громадян, а й визнання країни повноправним учасником міжнародного ринку інтелектуальної власності.

Захист цивільних прав та інтересів охоплює комплекс норм як матеріального, так і процесуального характеру, спрямованих на забезпечення

---

[396] Чанишева А.Р. Цивільно–правові засоби захисту права на торгівельну марку /А.Р. Чанишева //Права людини як критерій морального виміру політики і державної влади: зб. тез доповідей за матері. міжвузівських наукових читань, присвячених 57– й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (8 грудня 2005 року) /Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми, 2006. – С. 74.

належної реалізації права на захист, що є важливою складовою будь-якого суб'єктивного права[397].

Як слушно зауважує Н.С. Кузнєцова, активну позицію законодавця в питанні формування ефективних правових норм для якісного захисту прав інтелектуальної власності, забезпечення всебічної реалізації інтелектуальних прав слід розглядати як невід'ємну складову найпріоритетніших завдань сучасної держави[398].

Неповнота та недосконаліть (внаслідок відсутності теоретичних напрацювань) цивільного законодавства у сфері захисту від плагіату, в свою чергу зумовлює існування проблем теоретичного характеру, пов'язаних із визначенням природи правовідносин, які виникають при таких порушеннях[399].

Визначення природи відносин, які виникають у сфері захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення, адже дозволяє визначати механізм захисту порушених прав (підсудність справ, можливість захисту в адміністративному порядку, способи захисту тощо).

Відповідно до сформульованих у науковій доктрині підходів правовідносини, які виникають у зв'язку з порушенням цивільних прав та здійсненням їхнього захисту, віднесено до охоронних правовідносин.[400]

Так Д.М. Кархалєв охоронне цивільне правовідношення визначає як самостійний правовий зв'язок, що виникає на основі охоронних норм права між

---

[397] Басай О. В. Принцип судового захисту цивільних прав та інтересів /О.В. Басай //Європейські перспективи. – 2013. – №4. – С. 135

[398] Кузнєцова Н. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні /Н.С. Кузнєцова, О. В. Кохановська //Право України. – 2011. – №3. – С. 21– 29.

[399] Харитонова Е. И. Гражданские правоотношения интеллектуальной собственности, возникающие в результате творчества (концептуальные основы): моногр. /Е. И. Харитонова. – Изд. 2– е, перераб. и доп. – Одесса: Феникс,2012. – С.369.

[400] Харитонова О. І. Співвідношення категорій «правовідносини інтелектуальної власності» та «регулятивні, організаційні, охоронні цивільні правовідносини» /О.І. Харитонова //Актуальні проблеми держави та права Вип.65. — Одеса: Юрид. літ–ра, 2012. — С.115– 125; Є. О. Харитонов Класифікація цивільних правовідносин: спроба новації у підходах /Є.О. Харитонов //Наукові праці Одеської національної юридичної академії: зб. наук. праць Т. VII. — Одеса: Юрид. літ–ра, 2008. — С.136–143.

потерпілою особою і правопорушником при порушенні (або створенні загрози порушення) права, змістом якого є суб'єктивне право на захист і суб'єктивний охоронний обов'язок, який реалізується з метою забезпечення захисту порушеного суб'єктивного права (або відновлення правового положення)[401].

О.І. Харитонова зауважує, що охоронні відносини виникають у випадку порушення цивільних прав учасників цивільних відносин, а отже й норм цивільного законодавства. Таким чином вони виступають як втілення реакції правоможного суб'єкта (в межах норм цивільного законодавства, забезпечених підтримкою публічної влади) на негативну з її точки зору, відображену в правовій нормі поведінку учасника цивільних відносин[402].

Н.М. Батанова підкреслює державно-владний характер охоронних відносин. Охоронні відносини виникають перш за все внаслідок неправомірної поведінки суб'єктів як негативна реакція на це з боку держави. Потреба в них виявляється кожного разу, коли права та інтереси учасників правовідносин, окремої особи або суспільства в цілому, або сама Конституція потребують державно-правового захисту. Вони завжди виступають як владовідносини. За допомогою цих відносин реалізуються міри юридичної відповідальності, міри захисту суб'єктивних прав і законних інтересів, превентивні заходи державного примусу[403].

Ю.Ю. Томілова розглядає охоронні правовідносини як один із найважливіших структурних елементів механізму правової охорони. Значення охоронних правовідносин обумовлено такими чинниками: виникають внаслідок різного роду правопорушень; визначають коло суб'єктів, на яких поширюється в

---

[401] Кархалев Д. Н. Концепция охранительного гражданского правоотношения: автореф. дис. … на соиск. ученой степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Граждан. право; предприним. право; мемейное право; междунар. частное право» /Д. Н. Кархалев. – Екатеринбург, 2010. – С. 11.

[402] Харитонова О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади): моногр. /О. І. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2011. – С.127.; Харитонова О. І. Проблемні питання класифікації правовідносин інтелектуальної власності /О. І. Харитонова //Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2010. – №929. – С. 349.

[403] Батанова Н. М. Конституційно– правова відповідальність як вид конституційно– правових відносин /Н. М. Батанова /Часопис Київського університету права. – 2009. – №2 – С. 60– 65.

конкретній ситуації дія конкретних охоронних правових норм; індивідуалізують поведінку конкретних суб'єктів у механізмі правової охорони шляхом конкретизації правових норм; виступають необхідною умовою приведення в дію правових засобів захисту суб'єктивних прав і юридичних обов'язків; без них не може бути реалізовано багато охоронних правових норм[404].

Ураховуючи загальні положення про охоронні правовідносини, охоронні правовідносини інтелектуальної власності можна охарактеризувати як такі, що виникають у зв’язку з порушенням майнових та (або) немайнових прав інтелектуальної власності. Особливостями охоронних правовідносин інтелектуальної власності, які дозволяють виокремити їх з-поміж інших правовідносин є: по-перше, підстави виникнення – порушення прав інтелектуальної власності або створення загрози такого порушення; по-друге, учасниками таких правовідносин є суб’єкт права інтелектуальної власності, права якого порушено, особа, яка такі права порушила, орган державної влади, уповноважений на захист прав інтелектуальної власності; по-третє, охоронні правовідносини інтелектуальної власності завжди є відносними, оскільки їх суб’єктами є конкретно визначені особи (правовласник, особа, яка порушила права); по-четверте, можуть бути спрямовані на поновлення порушених прав, відшкодування збитків[405].

Слід зауважити, що попри назву «охоронні правовідносини», вони виникають внаслідок порушення приписів законодаства та порушення цивільних прав та інтересів.

В межах охоронних відносин здійснюється захист порушених цивільних прав. Таке уточнення обумовлено тим, що у науковій доктрині категорії «охорона» та «захист» не розглядаються як тотожні.

---

[404] Томилова Ю. Ю. Охранительные правоотношения в механизме правового регулирования: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 /Юлия Юрьевна Томилова. – М., 2004. – 230 с.

[405] Ульянова Г. О. Охоронні правовідносини інтелектуальної власності /Г. О. Ульянова //Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011. – №945. – С. 155– 159.

Усталеною є точка зору, відповідно до якої «охорона» є категорією більш широкою та визначається як система заходів, які вживаються з метою створення належних умов для реалізації правовласниками належних їм прав, недопущення їх порушень. Захист прав передбачає застосування заходів, спрямованих на припинення порушень та відновлення порушених прав.

Так В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко під «охороною прав» розуміють встановлення всієї системи правових норм, спрямованих на дотримання прав авторів та їхніх правонаступників, тоді як «захист прав» визначається як сукупність заходів, метою яких є відновлення і визнання цих прав у разі їх порушення[406].

О. Штефан зазначає, що охорона цивільних, у тому числі й авторських, прав та інтересів має місце на етапі до їх порушення, а цивільно-правовий захист – після їх порушення. Таким чином, поняття «охорона прав» та «право на захист» не є тотожними, при цьому останнє виступає гарантією реалізації цивільних прав суб'єктами зазначених правовідносин[407].

Охорона прав і законних інтересів досягається за допомогою використання правових засобів, що забезпечують нормальний хід реалізації права, перетворення закладених у суб'єктивному праві можливостей на реальність. Тобто охорона прав і законних інтересів полягає у вжитті правових заходів, що сприяють вільному здійсненню уповноваженою особою своїх прав і тим самим запобіганню правопорушенням та усуненню обставин, які їх спричинили[408].

До способів цивільно-правової охорони прав інтелектуальної власності належать: закріплення відповідних прав у законодавстві, встановлення законодавчого регулювання певних видів господарської діяльності та приєднання України до відповідних міжнародних угод. Охорона прав інтелектуальної

---

[406] Дроб'язко В. С. Право інтелектуальної власності: навч. посібник /В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С.253.

[407] Штефан О. Охорона і захист авторських прав: теоретичний аспект /О. Штефан //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. – №4. – С. 3–17.

[408] Авсієвич А. В. До питання захисту суб'єктивних цивільних прав /А. В. Авсієвич //Наукові праці МАУП. – 2012. – Вип. 2 (33). – С. 89– 92.

власності також забезпечується шляхом встановлення законодавством відповідальності за порушення цих прав – цивільної, кримінальної та адміністративної[409].

Отже охорона прав інтелектуальної власності – це нормативно-правове та організаційне забезпечення розвитку інтелектуальних, творчих відносин, створення умов для реалізації творцями (їх правонаступниками) прав та забезпечення інтересів, запобігання порушенням прав інтелектуальної власності.

Захист права інтелектуальної власності – це система правових засобів, які вживаються спеціально уповноваженими на це державними органами (органи виконавчої влади, адміністративні органи, суди) для захисту суб'єктивних прав на об'єкти інтелектуальної власності[410].

За допомогою правового захисту відбувається: 1) відновлення первинного стану потерпілого; 2) припинення порушення шляхом позбавлення акту (події) сили «регулятивного» юридичного факту; 3) охоронно-забезпечувальна дія шляхом створення додаткових правових умов для безперешкодного здійснення порушених прав і інтересів; 4) еквівалентна компенсація порушених прав. При цьому якнайповніше і всеохоплююче захист цивільних прав і законних інтересів досягається за допомогою цивільно-правових способів[411].

О.П. Орлюк захист прав розглядає у двох значеннях: в широкому та вузькому. У вузькому значенні мова йде лише про процес захисту порушених прав інтелектуальної власності. У такому випадку не має значення, які форми та методи захисту обираються – юрисдикційні чи неюрисдикційні. Однак якщо йдеться про широке визначення, то слід говорити не лише про реалізацію самого процесу захисту, а й про весь правовий механізм реалізації прав інтелектуальної

---

[409] Венедіктова І. В. Цивільно–правовий захист та охорона авторського права /І.В. Венедіктова, О. В. Розгон //Форум права. – 2007. – №2. – С.24– 29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e– journals/FP/2007– 2/07vivoap.pdf

[410] Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підручник /За заг. ред. О.А. Підопригори, О. Д. Святоцького. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – С.33.

[411] Тимченко Г. П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав: дис. … канд. юрид. наук.: 12.00.03 /Геннадій Петрович Тимченко. – Х., 2002. – 182 с.

власності, його легалізації в установленому законом порядку, використання (будь-яким способом, передбаченим законом) та, відповідно, захисту, за умов що такі права інтелектуальної власності будуть порушені[412].

Ю.Д. Притика визначає захист прав як юридичну діяльність, спрямовану на усунення перешкод на шляху здійснення суб'єктами своїх прав та припинення правопорушення, відновлення положення, що існувало до порушення[413].

Під захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності слід розуміти передбачену законодавством діяльність відповідних державних органів, перш за все правоохоронних і контролюючих та їх посадових осіб, щодо поновлення порушеного права на об'єкт інтелектуальної власності, припинення таких порушень, а також створення необхідних умов для притягнення до юридичної відповідальності осіб, винних у скоєнні протиправних дій, наслідком яких стає завдання шкоди правам та законним інтерес[414].

Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату полягає у застосуванні передбачених чинним законодавством способів припинення порушення, відновлення порушених прав правоволодільців, притягнення порушників до відповідальності за привласнення авторства.

При визначенні категорії «захист прав» традиційно виділяється й дві його форми, а саме: юрисдикційна – яка передбачає звернення автора за захистом прав до органів державної влади, та неюрисдикційна – вжиття особисто правовласником заходів, спрямованих на припинення порушення, відновлення порушених прав, відшкодування завданої шкоди. Враховуючи достатньо повну обґрунтованість та усталеність такого підходу до визначення форм захисту порушених прав у науковій доктрині, не зупиняючись на їх поглибленій

---

[412] Орлюк О. Захист прав інтелектуальної власності: проблеми правозастосування /О. Орлюк //Інтелектуальна власність. – 2007. – № 2. – С.25.

[413] Притика Ю. Д. Поняття і диференціація способів і захисту цивільних прав та інтересів //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2004. – №60– 62. – С. 16-19.

[414] Обущак О. О. Адміністративне регулювання в сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності /О. О. Обущак, С. А. Обущак //Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2009. – Вип. 36. – С. 75-85.

характеристиці, зауважимо, що цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату також може здійснюватись в юрисдикційній або неюрисдикційній формі.

У наукових підходах до визначення категорії «захист прав» переважно акцентується увага на діяльності уповноважених державних органів, яка спрямована на припинення правопорушень, відновлення порушених прав.

Разом з тим специфіка плагіату, його поширення в різних сферах інтелектуальної творчої діяльності обумовлюють необхідність формулювання нового методологічного підходу до визначення цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності, відповідно до якого важливою складовою захисту прав є діяльність суб'єктів, чиї права порушено, спрямована на виявлення неправомірних дій з порушення немайнових прав та неправомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності, запобігання їх повторному вчиненню, сприяння державним органам у забезпеченні захисту порушених прав та інтересів.

Крім того, залежно від суб'єкта, який вживає заходів з виявлення та припинення плагіату, та правових наслідків таких дій цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату може бути поділено на: безпосередній та опосередкований захист.

Безпосередній захист здійснюється творцем або його правонаступниками, право авторства якого порушено внаслідок плагіату.

Сучасний інформаційний простір, розміщення на офіційних сайтах видавництв повних версій наукових журналів дозволяють науковцям відстежувати публікації за темою їх наукових інтересів та виявляти факти привласнення наукових робіт. У випадку виявлення фактів плагіату автори можуть вживати заходи з інформування редакцій журналів, спеціалізованих вчених рад, в яких має захищатись дисертація, наукових установ, в яких працює плагіатор.

У випадках, передбачених законом, захист прав автора можуть здійснювати його представники. Якщо автор твору опублікував свій твір анонімно або під вигаданим ім'ям, на захист його прав і інтересів, що охороняються законом, може виступати видавництво, інший користувач твору чи організація колективного управління.

Якщо у випадках, передбачених частиною четвертою ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права», видавець твору виступає як представник автора і захищає права останнього, суд не вправі повернути позовну заяву з мотивів відсутності в ній справжнього імені автора і неподання довіреності від автора. При поданні такої заяви видавцеві достатньо надати суду примірник твору, на якому зазначено ім'я чи найменування цього видавця. Справжнє ім'я автора та умови додержання анонімності зазначаються в договорі, яким визначено відносини між автором і видавцем. Такий договір не є предметом спору про використання твору, опублікованого анонімно чи під псевдонімом, і не підлягає дослідженню в судовому розгляді. У разі якщо автор відповідного твору не розкриє своє ім'я або не заявить про своє авторство до вирішення спору по суті, господарський суд приймає рішення про задоволення позову на користь видавця.

Ураховуючи природу авторських немайнових прав та можливість їх грубого порушення після смерті автора, законодавством передбачено, що у разі смерті автора недоторканість твору охороняється особою, уповноваженою на це автором. За відсутності такого уповноваженого недоторканість твору охороняється спадкоємцями автора, а також іншими заінтересованими особами.

Законодавець та суди не відносяться до об’єктивованих немайнових благ фізичних осіб, після смерті останніх, як юридично абсолютно байдужим явищам. Вони продовжують захищатися, а їх використання можливе тільки за згодою осіб, вказаних у законі[415].

---

[415] Слипченко С.А. Оборотоспособность объектов личных неимущественных прав, обеспечивающих социальное бытие физического лица: монография /С.А. Слипченко. – Х.: ФОП Мічурина Н.А., 2011. – С.280.

Після смерті автора твору вимоги, що випливають з порушення його права авторства, неправильного зазначення імені автора, недоторканності твору, можуть бути заявлені спадкоємцями автора твору, особою, на яку автор у своєму заповіті поклав охорону своїх творів після його смерті.

Заходи, які вживає творець у випадку виявлення плагіату його робіт, в першу чергу спрямовані на захист належних йому прав інтелектуальної власності.

Враховуючи, що плагіат є порушенням не лише приписів законодавства та суб'єктивних прав осіб, чиї твори привласнено, а й негативно впливає на суспільні та державні інтереси, заходи з його виявлення та запобігання вживаються не лише правоволодільцями, у зв'язку з чим вбачається доцільним виділити опосередкований захист.

Опосередкований захист прав інтелектуальної власності від плагіату здійснюється уповноваженими суб'єктами без відома автора і спрямований переважно на недопущення порушень вимог законодавства у сфері наукової діяльності. На відміну від безпосереднього захисту опосередкований захист не передбачає застосування способів цивільно-правового захисту, спрямованих на відшкодування правоволодільцю шкоди, та застосування інших способів цивільно-правового захисту прав творця, оскільки його метою є припинення порушення вимог законодавства, забезпечення публічних інтересів у науковій сфері. Попри це внаслідок припинення незаконних дій плагіатора з неправомірного привласнення чужих результатів інтелектуальної, творчої, наукової діяльності припиняється і порушення прав правоволодільців.

При цьому суб'єкти, які здійснюють опосередкований захист, можуть бути поділені на дві категорії. Суб'єкти приватного права – редакції наукових видань, які проводять рецензування наукових публікацій та у випадку виявлення плагіату мають право відмовити в опублікуванні статті; засоби масової інформації, які виявляють факти плагіату в творах літератури, мистецтва та надають їм широкого розголосу та розкривають інформацію про дійсних творців, чиї твори було

привласнено; громадські спілки, об’єднання художників, письменників. Зокрема, це виключення недобросовісного творця з такої громадської організації, що негативно позначається на його діловій репутації, викликає недовіру серед колег та негативне ставлення прихильників творчості.

Другу категорію суб’єктів, які застосовують заходи з виявлення та припинення плагіату, становлять уповноважені державні органи та установи. Основним з них є Міністерство освіти і науки України щодо контролю за якістю дисертаційних робіт. Крім того, окремо слід виділити спеціалізовані вчені ради, які вживають заходів щодо здійснення контролю за недопущенням фактів неправомірного запозичення у дисертаційних роботах чужих ідей, матеріалів без належного зазначення авторства їх творців. У випадку знаття дисертаційної роботи з розгляду або скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня кандидата, доктора наук, порушення прав інтелектуальної власності припиняється, хоча сам автор, робота якого була привласнена плагіатором, може взагалі не знати про такий випадок.

Таким чином з урахуванням різних наукових підходів та специфіки відносин у сфері інтелектуальної власності, цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату може бути визначено як діяльність, спрямовану на вжиття заходів з виявлення, доведення, припинення плагіату та унеможливлення його подальшого здійснення плагіатором, відновлення порушених прав та інтересів, яка здійснюється правоволодільцями (творцями, їх спадкоємцями) як самостійно, так і шляхом їх звернення до відповідних суб’єктів приватного права (редакцій наукових видань, засобів масової інформації, професійних творчих об’єднань, наукових діячів, громадських спілок тощо) або до державних органів.

Незважаючи на те, що особам надано достатньо можливостей для захисту порушених прав, на сьогодні найбільш поширеною с судова форма цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату.

Одним із конституційних прав громадян є право на судовий захист. Відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Важливого значення в умовах сьогодення набуває принцип забезпечення та гарантованості судового захисту у всіх випадках порушення цивільних прав. Будь-яке цивільне право у разі його порушення має бути забезпечене судовим захистом. У такому контексті значно підвищується значення і роль суду як необхідної складової громадянського суспільства. Хоча судовий захист не вичерпує собою всіх способів захисту порушеного цивільного права, проте займає серед них центральне місце[416].

Необхідність судової влади обумовлюється покладенням на неї особливої функції – захисту прав і законних інтересів осіб. Суд у процесі здійснення правосуддя повинен забезпечити захист усього комплексу соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод людини. В такому розумінні судовий захист уявляється як найвища гарантія забезпечення прав і свобод громадян та юридичних осіб, оскільки суд посідає визначене конституційними приписами положення в системі органів державної влади[417].

На сьогодні в Україні сформувалося кілька видів закріплених процесуальними кодексами процедур здійснення судової влади (форми судочинства), а саме: цивільне, господарське, адміністративне, кримінальне та конституційне судочинство[418].

До господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів мають право звертатися підприємства, установи,

---

[416] Кузнєцова Н. С. Сучасне цивільне законодавство України: здобутки, проблеми, перспективи /Н. С. Кузнєцова, А. С. Довгерт //Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2014. – №1. – С. 55.

[417] Сердюк В. В. право на судовий захист у контексті змагальності сторін /В. В. Сердюк //Адвокат. – 2012. – №9 (144). – С.14– 18.

[418] Бакірова І.О. Зміст конституційного права людини і громадянина на судовий захист /І.О. Барікова. – Режим доступу: http://www.minjust.gov.ua/8158.

організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб’єкта підприємницької діяльності, а також державні та інші органи, громадяни, що не є суб’єктами підприємницької діяльності, у випадках, передбачених законодавчими актами України (ст. 1 Господарського процесуального кодексу України). У сфері права інтелектуальної власності у господарських судах розглядаються спори, пов'язані з використанням у господарському обороті об'єктів інтелектуальної власності[419]. У сфері захисту прав промислової власності від неправомірного використання об’єктів промислової власності найбільш поширеною є категорія справ про визнання охоронних документів недійсними та заборону використання спірних об’єктів у господарській діяльності.

Юрисдикція адміністративних судів поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням суб’єктом владних повноважень владних управлінських функцій (ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України). У сфері інтелектуальної власності в порядку адміністративного судочинства розглядаються справи про захист прав суб’єктів інтелектуальної власності від їх порушення внаслідок незаконних рішень, дій чи бездіяльність органів державної влади (зокрема, оскарження рішень Державної служби інтелектуальної власності України про відмову у видачі охоронних документів на об’єкти права інтелектуальної власності; оскарження рішень Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності тощо).

Слід зауважити, що на сьогодні серед справ, пов’язаних із захистом прав інтелектуальної власності які розглядаються в адміністративних судах, чисельну категорію займають справи про оскарження рішень Міністерства освіти і науки України про скасування рішення спеціалізованих вчених рад про присудження

---

[419] Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму Вищого господарського суду від 24.10.2011 №10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

наукового ступеня кандидата, доктора наук. В обґрунтування позовних вимог позивачі наголошують на порушенні встановлених строків розгляду матеріалів атестаційної справи[420].

Так позивачем позовні вимоги про скасування наказу Міністерства освіти і науки молоді та спорту обґрунтовано тим, що після публічного захисту дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, рішення вченої ради направлено до Міністерства освіти і науки молоді та спорту для присвоєння вченого звання та видачі відповідного диплома. Проте, з порушенням строку Міністерством не видано відповідний наказ, а навпаки винесено наказ про скасування рішення спеціалізованої вченої, без запрошення на засідання позивача. З огляду на дані порушення, позивач вважає оскаржуваний наказ протиправним. Отримавши вищезазначені документи, Міністерство направило дисертації позивача для додаткового розгляду спеціалізованій вченій раді Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Згідно висновку спеціалізованої вченої ради по дисертації позивача, на підставі таємного голосування, спеціалізована вчена рада дійшла висновку, що дисертаційне дослідження не відповідає п.13 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння звання старшого наукового співробітника, а її автор не заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук. На підставі вищезазначеного висновку, Міністерством прийнято пункт 4 наказу «Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту щодо присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», яким скасовано рішення спеціалізованої вченої ради про присудження позивачу наукового ступеня кандидата юридичних наук.

---

[420] Ухвала Вищого адміністративного суду України 23 січня 2014 року К/800/54108/13 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36969551; Ухвала Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 24 березня 2015 р. Справа №П/811/3521/14 [Електронний ресурс]. — Режим доступа: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43269730

Відповідно до абзацу п'ятого пункту 29 Порядку Міністерство, у разі потреби, запрошує на засідання експертної ради здобувача, наукового керівника, керівника спеціалізованої вченої ради, де проводився захист дисертації. Тобто, Міністерством не було порушено вимоги пункту 29 Порядку, на чому наполягає позивач, оскільки зазначена норма передбачає право Міністерства, а не обов'язок запрошувати здобувача на засідання експертної ради. Суд зазначає, що Порядком не передбачено повідомлення здобувача про проведення додаткового розгляду (колективного рецензування), оскільки додатковий розгляд (колективне рецензування) є одним із етапів проведення експертизи дисертацій, що стосується виконання Міністерством виключно своїх функцій. У зв’язку з зазначеним посилання позивача на порушення відповідачем строків розгляду дисертації та атестаційної справи здобувача наукового ступеня не приймаються судом, з огляду на їх безпідставність[421].

Завданнями кримінального судочинства є охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний[422].

В порядку цивільного судочинства суди розглядають справи про захист немайнових прав авторів, справи про захист прав інтелектуальної власності, сторонами яких є фізичні особи, а також інші справи у сфері права інтелектуальної власності, якщо їх розгляд не повинен проводиться за правилами іншого судочинства.

Ураховуючи, що внаслідок плагіату в першу чергу порушується немайнове право автора – право авторства, справи про захист авторських прав від плагіату

---

[421] Постанова Миколаївського окружного адміністративного суду від 17.09.2014 р. по справі №814/284/14[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44288086

[422] Бакірова І.О. Зміст конституційного права людини і громадянина на судовий захист [Електронний ресурс] /І.О. Барікова – Режим доступу: http://www.minjust.gov.ua/8158

розглядаються в порядку цивільного судочинства. Як зазначено у Постанові Пленуму Верховного суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав», при визначенні судової юрисдикції судам слід мати на увазі, що відповідно до ст. 1 Закону «Про авторське право і суміжні права» автором вважається фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір, усі спори щодо визнання авторства на твір належать розгляду в порядку цивільного судочинства, в тому числі в разі набуття юридичною особою права суб'єкта права інтелектуальної власності на твір, який створений у зв'язку з виконанням трудового договору або який створено за замовленням. Згідно зі ст. 14 Закону «Про авторське право і суміжні права» особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам, вони охороняються безстроково. У зв'язку з наведеним судам слід ураховувати, що автор твору є належним позивачем за позовом про заборону дій щодо використання твору, що порушують його особисті немайнові права, незалежно від того, що майнові права передано (відчужено) чи передано право на використання твору іншій особі[423].

Актуальним питанням захисту прав інтелектуальної власності під час розгляду справ в судовому порядку є доведення самого факту плагіату.

В першу чергу це обумовлено специфікою творчої, інтелектуальної діяльності. Право на зайняття творчою, інтелектуальною діяльністю належить кожному, тому ніхто з творців не може бути застрахований від випадків так званої «паралельної творчості», коли ідеї щодо створення однакових об’єктів інтелектуальної власності приходять до різних творців. Якраз найчастіше майже тотожні об’єкти інтелектуальної власності трапляються у сфері авторського права і суміжних прав. Адже в основу будь-якої музичної композиції покладено 7 нот, і лише їх оригінальна послідовність дозволяє створити новий твір, однак не

[423] Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанова Верховного суду України 04.06.2010 №5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0005700– 10

виключає повністю можливості перегуків із уже існуючими мелодіями. Повсякденне життя, історичні події описуються різними авторами. Звісно двом авторам навряд чи вдасться зі стовідсотковим збігом описати однаково якусь подію чи історичний факт в художньому стилі. Однак сюжетна лінія, розвиток подій, доля головних героїв цілком можуть збігатися. За таких умов вкрай важко визначитися з тим, що є причиною появи двох однакових творів – збіг чи плагіат.

У праві промислової власності, ураховуючи реєстраційний порядок набуття виключних майнових прав на результати інтелектуальної діяльності, питання узгодження інтересів винахідників, які володіють тотожними об’єктами інтелектуальної власності, вирішено шляхом закріплення права попереднього користувача. Право попереднього користувача – це право особи, яка до дати подання заявки на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою. Наприклад, необхідною передумовою визнання права попереднього користувача промисловим зразком є факт використання саме зареєстрованого промислового зразка (виготовлення виробу з використанням усіх його суттєвих ознак). Право попереднього користувача у суб'єкта господарювання може бути лише у тому випадку, коли він до дати подання до відповідної установи заяви, або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету в інтересах своєї діяльності добросовісно використав в Україні заявлений промисловий зразок чи здійснив значну і серйозну підготовку для такого використання[424].

---

[424] Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок та прав на раціоналізаторську пропозицію: Оглядовий Лист Вищого Господарського Суду від 14.02.2007 N 01– 8/78 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

В основі виникнення та реалізації права попереднього користувача – добросовісність створення, використання чи підготовки до використання об'єкта промислової власності[425]. Відповідно, якщо буде доведено, що об'єкт права промислової власності створено з порушенням прав та інтересів третіх осіб, власника охоронного документу (наприклад, внаслідок повного копіювання – плагіату зареєстрованого промислового зразка), право попереднього користувача не виникне.

Враховуючи, що практично однакові об'єкти права інтелектуальної власності можуть створюватись як в результаті паралельної творчої, інтелектуальної діяльності, так і в результаті неправомірного привласнення об'єктів, на практиці актуальною є проблема виявлення та доведення плагіату.

Збільшення уваги до плагіату, активізація діяльності щодо його виявлення стали вагомим аргументом для плагіаторів приділяти більше уваги його приховуванню. Текст зазнає не завжди суттєвих змін за змістом, однак за формою він відрізняється від оригіналу. Нажаль, такі зміни не стільки приховують факт плагіату, скільки порушують цілісність викладення матеріалу, його ідейне, інформаційне наповнення.

Ключовим моментом плагіату є те, що запозичена інформація не зазнає ніяких змін. Але запозичений текст може зазнавати змін. Найпростіше – це перестановка слів у реченні, речень в абзаці чи абзаців у документі, звісно так щоб не втрачався початковий зміст. Деякі фрагменти можуть бути викинуті чи навпаки – своя вставка посеред скопійованого тексту. Даний спосіб модифікації допомагає надати більш унікальний вигляд.[426]

---

[425] Басай О. В. Умови виникнення права попереднього користувача на об'єкти промислової власності /О. В. Басай //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2012. – Вип.18. – С. 71– 74.

[426] Діхтяренко О. Актуалізація проблеми боротьби з плагіатом /О. Діхтяренко //Інформація, комунікація, суспільство 2013: матер. 2– ої Міжнар. наук. конф. ІКС– 2013, 16– 19 травня 2013 р., Львів, Славське /Нац– й ун– т «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 176– 177.

Способи виявлення та доведення плагіату можуть бути поділені на два види. По-перше, це механічний, який передбачає проведення перевірки текстів за допомогою спеціальних комп'ютерних програм. Слід зауважити, що такий спосіб виявлення плагіату не позбавлений вад, у зв'язку з чим результати перевірки не можуть вважатись остаточними.

Слід зазначити про недосконалість спеціальних програм (які вважається за можливе об'єднати під спільною назвою «Антиплагіат»), спрямованих на виявлення плагіату. Жодним чином не ставлячи під сумнів корисність таких програм, слід зауважити, що в переважній більшості випадків виділяються всі збіги в текстах, у тому числі в тій частині, яка не є результатом творчої діяльності, а містить загальнодоступну інформацію. Наприклад, при перевірці двох дисертацій з права інтелектуальної власності, може бути чимало збігів за текстом в частині наведення положень чинного законодавства або прикладів судової практики. Не слід виключати звернення кожним з авторів до аналізу однакових наукових джерел, посилання на які в роботах будуть оформлені належним чином.

Крім того, відносно перших програм, практично одразу було знайдено спосіб унеможливлення виявлення однакових текстів, завдяки заміні символів кирилиці на символи з латиниці, що мають ідентичний вигляд. Також може здійснюватися заміна слів на їх синоніми, заміна цифр літерами (і навпаки), повних назв – абревіатурами (і навпаки).

Отже, негативними сторонами перевірки робіт на наявність плагіату є: механічне порівняння тексту без можливості оцінки правомірності використання текстових запозичень; можливість уникнення виявлення збігів у тексті завдяки внесенню змін, які програма не розпізнає; можливість розробки програми, яка унеможливить виявлення однакових фрагментів в тексті, який підлягає перевірці; передбачена для перевірки обмеженої категорії об'єктів права інтелектуальної власності.

Таким чином програми з виявлення плагіату можуть використовуватись як основа для проведення подальшої перевірки текстів фахівцями.

По-друге, це інтелектуальна перевірка об’єктів творчої, інтелектуальної діяльності з метою виявлення неправомірних запозичень та встановлення факту плагіату. Відмінність від механічної перевірки полягає в тому, що інтелектуальна проводиться фахівцями та полягає в детальному аналізі спірних об’єктів права інтелектуальної власності щодо встановлення спільних ознак та відмінностей.

Враховуючи, що при встановленні факту плагіату необхідним є проведення порівняння частин, які збігаються, є тотожними, важливе значення має проведення судової експертизи, до якої залучаються експерти – фахівці з різних галузей знань.

При визначенні поняття об’єкта інтелектуальної власності як об’єкта судово-експертного пізнання необхідно виходити із загальновизнаного постулату – будь-який об’єкт інтелектуальної власності має бути виражений (представлений, відображений) в об’єктивній, тобто матеріальній, формі.

Можна виділити три основні форми «відображення» таких об’єктів і, відповідно, три групи об’єктів інтелектуальної власності.

У деяких випадках матеріальний носій і об’єкт інтелектуальної власності представляють настільки нерозривну, органічну єдність (живопис, фотографія та ін.), що розглядаються як єдине, нероздільне ціле. Більш того, іноді властивості носія можуть визначати властивості твору. Таким чином першу групу об’єктів інтелектуальної власності складають предметні об’єкти.

Матеріальні (речовинні) моделі об’єктів інтелектуальної власності – це матеріальні об’єкти, що відтворюють основні ознаки об’єктів інтелектуальної власності в наочній формі. До них можуть бути віднесені, наприклад, фотографія картини, зразок (виріб) або його складові, в яких реалізовано винахід.

Ідеальні моделі об'єктів інтелектуальної власності – це зафіксовані на матеріальному носієві знакові або інші системи, які є, по суті, інформаційними моделями об'єктів інтелектуальної власності[427].

Залучення висновків судових експертиз як одного з доказів під час розгляду спорів із порушення прав інтелектуальної власності передбачено усіма процесуальними кодексами, що діють в Україні. Значне збільшення правопорушень призвело до різкого збільшення експертиз, що призначаються ухвалами, поставами компетентних органів. Судові експертизи можуть здійснювати судові експерти, атестовані в установленому порядку та внесені до реєстру судових експертів, що ведеться Міністерством юстиції України.

При цьому чинне законодавство України (як процесуальне, так і спеціальне, зокрема Закон України «Про судову експертизу») не містить обмежень щодо того, експерт якої установи може бути залучений до проведення експертизи, основою призначення виступають факт його легалізації (внесення до державного реєстру), компетентність і професійний рівень, компетенція, яка визначається, зокрема, спеціалізацією атестації такого експерта[428].

Відповідно до ч. 2 ст. 41 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС)[429] процедури, які стосуються захисту прав інтелектуальної власності, не повинні бути безпідставно ускладнені або вартість їх здійснення не повинна бути високою або супроводжуватися значними матеріальними затратами, містити безпідставні часові обмеження або невиправдані затримки.

---

[427] Прохоров–Лукін Г. Судова експертиза як невід'ємна складова ефективного захисту прав інтелектуальної власності /Г. Прохоров–Лукін, І. Кириченко //Інтелектуальна власність. – 2002 – №11. – С.13-21.

[428] Орлюк О. Захист прав інтелектуальної власності: проблеми правозастосування /О. Орлюк //Інтелектуальна власність. – 2007. – № 2. – С.26.

[429] Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018

З огляду на зазначені приписи важливим є дотримання судами норм чинного законодавства щодо порядку призначення і проведення судових експертиз, у зв'язку із чим судам необхідно мати на увазі таке.

Призначаючи судову експертизу з питання про те, чи може частина літературного письмового твору (у тому числі й оригінальна назва твору) використовуватися самостійно або чи є твір похідним суд у відповідній ухвалі має точно навести уривки з літературного твору, які за доводами заінтересованої сторони спору можуть використовуватись самостійно, наприклад, у передачах (програмах) організацій мовлення чи як об'єкт торговельної марки або комерційне найменування тощо. При цьому для експертного дослідження, крім фахівців у сфері інтелектуальної власності, можуть залучатися й фахівці у галузі літературознавства. Для роз'яснення питання про те, чи використано чужий твір без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), зокрема, у формі плагіату чи піратства у сфері авторського права і (або) суміжних прав, судам необхідно призначати судову експертизу із залученням до її проведення фахівців у галузі літературознавства, мистецтвознавства тощо залежно від об'єкта авторського права і (або) суміжних прав.

У розгляді справ про порушення авторських та суміжних прав судовому експерту можуть бути орієнтовно поставлені для роз'яснення такі питання: "Чи є текстовий матеріал (його фрагменти), розміщений (розміщені) у монографії, статті, брошурі або іншому виданні чи веб-сайті, повним чи частковим відтворенням літературного твору..., авторські права на який належать..."; "Чи є зображення, розміщене на сторінці газети, журналу або іншому виданні чи веб-сайті, відтворенням фотографічного твору..., авторські права на який належать..." тощо[430].

---

[430] Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: Постанова Вищого господарського суду України від 23.03.2012 №5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005600– 12

Таким чином цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату передбачає діяльність правовласника, спрямовану на виявлення, попередження незаконного привласнення результатів творчої діяльності, а також звернення за захистом до державних органів та установ.

4.2. Способи цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату

Однією з важливих умов ефективного захисту прав інтелектуальної власності є вибір способів захисту, передбачених у законодавстві. Враховуючи специфіку відносин, які виникають у сфері захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, слід розмежувати способи захисту прав та інтересів держави та способи захисту прав та інтересів творців.

До першої категорії слід віднести дії державних органів та установ, спрямовані не виявлення та обмеження плагіату. Зокрема, позбавлення наукового ступеня, зняття дисертації з розгляду тощо, не є цивільно-правовими, оскільки ґрунтуються на відносинах влади та підпорядкування. Метою їх застосування в першу чергу є захист інтересів держави та забезпечення інтересів суспільства.

До цивільно-правових способів захисту прав інтелектуальної власності віднесено закріплені законодавством матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється визнання та відновлення порушеного права інтелектуальної власності, а також вплив на правопорушника, які можуть застосовуватись за вибором особи, права якої порушено, відповідно до характеру порушення та мети захисту.

Визначення способів захисту, які мають застосовуватись при порушенні авторських прав унаслідок плагіату, має важливе практичне значення. Адже від цього залежить можливість досягнення автором (його правнаступниками), права якого порушені, бажаного результату. Неправильне обрання способів захисту, у тому числі й при формулюванні позовних вимог, може негативно позначитись на ефективності захисту. На практиці автори доволі часто допускають неточності

при формулюванні позовних вимог та обранні способів захисту. Зокрема, обираються способи захисту, не передбачені законом.

Так, автор звернулась до апеляційний суду Черкаської області з позовом до редакції міськрайонної газети, головного управління МНС України в Черкаській області про заборону використання статті без її відому, спростування публікації та відшкодування моральної шкоди. Позивачка вважає, що відповідачі, не повідомивши її про публікацію її твору та опублікувавши його під чужим іменем, з переробленням, порушили її авторське право на цей твір і завдали шкоди її діловій репутації. Позов було задоволено частково. Як зазначено у рішенні апеляційного суду Черкаської області, не підлягають задоволенню вимоги позивачки про заборону використовувати будь-яку її статтю чи інший твір без зазначення її імені і їх зміною, оскільки така заборона прямо передбачена Законом України «Про авторське право і суміжні права»[431].

Усталеним у науковій доктрині є підхід до класифікації способів захисту прав інтелектуальної власності на загальні та спеціальні[432].

Загальні – передбачені в Цивільному кодексі України, господарсько-правові, що виражаються в інститутах оперативно-господарчих та господарчо-управлінських санкцій.

Спеціальні – передбачені поточними спеціальними нормативними актами про інтелектуальну власність.

Р.Б. Шишка виділяє також окремі способи захисту – встановлені договорами на передачу прав інтелектуальної власності[433].

Залежно від суб'єкта, уповноваженого на їх реалізацію, способи захисту прав поділяються на: способи, реалізація яких може здійснюватися власником

---

[431] Рішення апеляційного суду Черкаської області від 1 жовтня 2012 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26271842

[432] Андрейцева О. Б. Цивільно–правові способи захисту прав на об'єкти промислової власності: дис. … кан. юрид. наук: 12.00.03 /Олена Борисівна Андрейцева. – Київ, 2009. – 222 с.; Коваль І. Ф. Господарсько–правове регулювання відносин у сфері промислової власності: монографія /І. Ф. Коваль. – Донецьк: Юго– Восток, 2013. – 640 с.

[433] Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько– правовий аспект: монографія Р. Б. Шишка. – Х.: Вид– во Нац. ун– ту внутр. справ, 2002. – С. 304.

прав без звернення до суду (самозахист прав, не юрисдикційні способи); способи, які можуть бути застосовані власником прав як самостійно, так і шляхом звернення до юрисдикційного органу; способи, реалізація яких може бути здійснена лише юрисдикційним органом (юрисдикційні способи)[434].

В.Ф. Солонина зазначає, що способи захисту прямо корелюють із сутністю порушення суб'єктивного цивільного права або інтересу, зокрема: порушене право чи інтерес; мало місце порушення (невизнання, оспорювання) чи загроза порушення (невизнання, оспорювання) права чи інтересу; чи можливо (або чи доцільно) відновлювати право або ж усувати перепони в його здійсненні чи компенсувати результати порушення; чи взагалі слід застосовувати комплексний підхід у захисті тощо. У цілому ряді випадків взагалі не може йтися про варіанти, наприклад, якщо річ знищено, то відновлення права неможливе[435].

Свобода вибору суб'єктом захисту виду, способу захисту обумовлена загальною дозвільною спрямованістю цивільного права, що передбачає право такої особи формувати свою поведінку, тобто обирати спосіб захисту з урахуванням природи цивільних правовідносин (характеристики або стану суб'єктивного права та інтересу як предмета захисту) та характеру правопорушення.[436]

При обранні способів захисту авторських прав слід ураховувати: які права порушені (майнові та (або) немайнові); спосіб порушення авторських прав; мету, якої бажає досягти автор (його правонаступники) при здійсненні захисту порушених прав.

Загальні способи захисту цивільних прав, які можуть бути застосовані судом, у тому числі й при здійсненні захисту прав інтелектуальної власності,

---

[434] Стоякин Г.Я. Меры защиты в советском гражданском праве: автореф. дис… на соиск. ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.03./Г.Я. Стоякин. – Свердловск, 1973.– 17 с.

[435] Солонина В. Ф. Цивільно–правові проблеми забезпечення права на захист в аспекті вибору способу захисту порушених прав /В. Ф. Солонина //Наукові праці МАУП. – 2011. – Вип. 2(29). – С. 179.

[436] Майданик Р. А. Квалификация способов защиты гражданских прав и интересов судом в Украине: теория и практика /Р.А. Майданик//Альманах цивилистики: Сборник статей. Вып.4 /под ред. Р. А. Майданика. – К.: Альтера; ЦУЛ,2011. – С. 114.

передбачені ст. 16 Цивільного кодексу України та включають: визнання права, визнання правочину недійсним, припинення дії, яка порушує право, відновлення становища, яке існувало до порушення, примусове виконання обов'язку в натурі, зміна правовідношення, припинення правопорушення, відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної (немайнової) шкоди, визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Наведений перелік способів захисту не є вичерпним з огляду на вміщений у цій же статті припис про те, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

Спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності передбачені ч. 2 ст. 432 Цивільного кодексу України, відповідно до якої у випадках та порядку, встановлених законом, суд може постановити рішення, зокрема про: застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів. За своєю правовою природою, запобіжні заходи - це заходи, спрямовані на збереження відповідних доказів та на запобігання правопорушенню з метою якнайшвидшого реагування на протиправні дії, а заходи до забезпечення позову за своїм змістом застосовуються як гарантія реального виконання рішення суду; зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності. Порядок переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, визначено в розділі XIV Митного кодексу України; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених в цивільний обіг з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обігу матеріалів та знарядь, які використовувались переважно для виготовлення товарів з порушенням прав інтелектуальної власності; застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності; опублікування в засобах масової інформації

відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Способи захисту авторських та суміжних прав закріплені у Законі України «Про авторське право і суміжні права». Відповідно до ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» за порушення особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав мають право:

— вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право і (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

— звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

— подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

— подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій;

— вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, у порядку, передбаченому Митним кодексом України;

— брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

— вимагати, у тому числі в судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;

— вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;

— вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав.

На відміну від законодавства у сфері авторського права, законодавство у сфері патентного права не містить переліку способів захисту порушених прав. Так, ст. 35 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ст. 27 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» попри свою назву «Способи захисту прав», передбачають категорії спорів, які розв’язують суди відповідно до їхньої компетенції, зокрема, спори про авторство на винахід, корисну модель, промисловий зразок, встановлення факту використання зазначених об’єктів, компенсації тощо. Поряд зі способами захисту, які поширені у сфері авторського права (відшкодування шкоди, заборона неправомірного використання об’єкта інтелектуальної власності), у сфері промислової власності доволі часто правоволодільці застосовують такий спосіб захисту як визнання охоронного документу недійсним.

Слід зауважити, що не всі з передбачених у законодавстві способів захисту прав інтелектуальної власності можуть бути застосовані при їх порушенні внаслідок плагіату.

Як свідчить аналіз судової практики з розгляду спорів про порушення прав інтелектуальної власності унаслідок плагіату, переважно захист здійснюється такими способами: заборона подальшого використання незаконно створених творів, стягнення компенсації та моральної шкоди, опублікування в засобах

масової інформації відомостей про порушення авторських прав та змісту судового рішення щодо такого порушення.

Способи захисту порушених при плагіаті прав можуть бути поділені залежно від того, на відновлення яких прав та інтересів вони спрямовані, зокрема:

- способи захисту майнових прав (відшкодування майнової шкоди шляхом відшкодування збитків, виплати компенсації або стягнення незаконно отриманого прибутку; вилучення з цивільного обігу незаконно створених творів);
- способи захисту немайнових прав (відшкодування моральної шкоди, опублікування в засобах масової інформації змісту судового рішення щодо такого порушення).

У разі прийняття судом рішення про опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та змісту судового рішення щодо такого порушення в резолютивній частині рішення з урахуванням змісту задоволених позовних вимог необхідно зазначати: конкретний спосіб повідомлення про встановлений факт порушення права інтелектуальної власності (шляхом опублікування в засобах масової інформації, повідомлення по телебаченню, радіо та ін.); зміст (у разі потреби - й обсяг) повідомлення (публікації); строк (термін) здійснення такого повідомлення (публікації); особу, на яку покладається обов'язок щодо передачі відповідних відомостей до засобів масової інформації та/або опублікування в останніх змісту судового рішення.

Залежно від можливості одночасного застосування способи захисту можуть бути поділені на: поєднувані (які можуть застосуватись в межах одних позовних вимог за одне і теж порушення прав інтелектуальної власності) та непоєднувані (відшкодування збитків, виплата компенсації, стягнення з порушника незаконно отриманого прибутку).

Щодо можливості застосування декількох способів захисту авторських прав в Оглядовому листі Вищого господарського суду України зазначено, що за

приписами, зокрема, ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» у зв'язку з порушенням авторського права і (або) суміжних прав є можливим одночасне застосування кількох передбачених зазначеною статтею способів цивільно-правового захисту таких прав, у тому числі й у різних судових провадженнях[437].

Обираючи декілька способів захисту порушеного авторського права, слід звернути увагу на можливість їх поєднання. Стаття 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачає альтернативну відповідальність, тобто за вибором позивача: стягнення збитків, отриманого відповідачем доходу або замість цього стягнення компенсації. Отже одночасне застосування таких способів захисту, як відшкодування збитків та стягнення компенсації в межах одного позову, не є допустимим. Таким чином, якщо внаслідок порушення авторських прав при плагіаті буде завдано майнову шкоду, правовласник має право обрати один із способів відшкодування майнової шкоди, а також інші способи захисту, установлені в законодавстві, наприклад відшкодування немайнової шкоди, вимагати публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень.

Залежно від того права порушені, чи лише створено загрозу порушення прав інтелектуальної власності від плагіату, способи захисту можуть бути поділені на: спрямовані на припинення порушення та усунення його наслідків (заборона опублікування, поширення об'єкта, який створено внаслідок плагіату, опублікування інформації про порушення в засобах масової інформації, вилучення з продажу всіх примірників творів, створених з порушенням авторських прав); способи захисту, спрямовані на недопущення порушення прав

---

[437] Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти авторського права і суміжних прав (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 6 травня 2005 р. №01J8/784. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

(заборона на опублікування твору у науковому журналі). Слід зазначити, що відповідно до п. «д» ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права, віднесено до порушень авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для судового захисту. Як зазначено в Постанові Вищого господарського суду від 17.10.2012 №12 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності»[438] з урахуванням припису підпункту «д» ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права», який визначає як підставу для судового захисту вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, відсутність шкоди не звільняє порушника від обов'язку припинити порушення таких прав.

Особливого значення це положення Закону набуває при здійсненні захисту авторських прав від плагіату, адже дозволяє вживати заходи, спрямовані на його попередження, що обумовлюється таким. Виходячи з п. «в» ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» для того, щоб порушення авторських прав було визнано плагіатом, обов’язковою умовою є розкриття публіці неправомірно створеного твору. Однак це не свідчить про те, що використання твору без зазначення автора є правомірним. Якщо автору стає відомо про неправомірне використання твору, без зазначення його імені, він має право вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права. Автор може вимагати, зокрема: не обнародувати (опубліковувати) твір, в якому незаконно використані належні йому об’єкти авторського права без внесення відповідних змін; зробити посилання на нього як автора об’єктів авторського права, які неправомірно використані; відшкодувати моральну шкоду, якщо доведе, що вона спричинена внаслідок неправомірного використання його результатів творчої

[438] Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Вищого господарського суду від 17.10.2012 №12 //Вісник господарського судочинства. – 2012. – №6.

діяльності. При цьому автор може звернутись безпосередньо до порушника авторських прав або подати заяву до суду.

Припинення дії, яка порушує право чи створює загрозу його порушення, та заборона дій, що порушують право чи створюють загрозу його порушення, є превентивно-припинними способами захисту авторського права та суміжних прав, проте не є тотожними.

На відміну від припинення дій, які порушують право чи створюють загрозу його порушення, заборона дій, по-перше, може стосуватися не лише дій, які вже вчиняються, а й дій, які ще не вчинені, і якщо власнику прав стає відомо, що певна особа має намір вчинити якісь дії, які порушуватимуть його авторське право та/або суміжні права чи створюватимуть загрозу такого порушення, власник може вимагати заборонити цій особі вчиняти такі дії. По-друге, вимога про заборону вчинення дій може розглядатися лише в судовому порядку, а суд може заборонити розповсюдження творів або вчинення інших дій, якщо в ході судового розгляду справи буде доведено факт порушення авторського права та/або суміжних прав або факт наявності дій, що створюють загрозу порушення цих прав - пункт «д» частини другої статті 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права»[439].

Перелік способів захисту авторських прав, визначений у ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», не є вичерпним. Автору надається право вимагати прийняття інших, передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права.

Ураховуючи, що способи цивільно-правового захисту порушених внаслідок плагіату майнових та немайнових прав інтелектуальної власності можуть застосовуватись як при здійсненні захисту в судовому порядку, так і при здійсненні самозахисту, особливості їх застосування вважається доцільним визначити залежно від обраної правоволодільцем форми захисту порушених прав.

---

[439] Ухвала Апеляційного суду міста Києва від 4 червня 2014 р. Справа №22– ц/796/6757/2014. – [Електронний ресурс]. – http://reyestr.court.gov.ua/Review/39213031

Слід зауважити, що попри спрямованість способів цивільно-правового захисту прав на захист прав та інтересів творця, його правонаступників, застосування окремих із них також сприяє забезпеченню прав та інтересів користувачів об'єктів права інтелектуальної власності. У зв'язку з чим запропоновано способи цивільно-правового захисту поділити на дві групи:

- способи захисту, спрямовані на поновлення порушених прав інтелектуальної власності творців (відшкодування майнової та немайнової шкоди, спростування недостовірної інформації про авторство тощо);
- способи захисту, спрямовані на захист інтересів користувачів – поширення інформації про плагіат, недопущення до друку робіт із виявленим плагіатом (опублікування рішення суду про авторство, спростування неправдивої інформації, тощо).

Крім того, обираючи способи цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності, слід зазначити, що не менш важливе значення має також застосування морально-етичних способів захисту.

Як слушно зазначає О.П. Орлюк: «Правовий інструментарій є дієвим, але він часто запізнюється в процесі реагування на порушення прав. Саме тому у питаннях, що стосуються плагіату, надзвичайної важливості має набувати значення громадського осуду. Адже проблема плагіату – це не проблема, що має і може вирішуватися у суто юридичній площині. Це і проблема етики, проблема моралі, проблема виховання, проблема правової культури населення»[440].

Дієвість етичних норм у суспільстві визначається ставленням до проблеми державних органів, рівнем самосвідомості кожного індивіда, мірою і способами суспільного впливу в разі їхнього порушення[441].

---

[440] Орлюк О.П. «Плагіат в умовах інформаційного суспільства: витоки явища, способи попередження та боротьби»: засідання круглого столу (9 грудня 2011 р., м. Київ) [Електронний ресурс] /О.П. Орлюк. – Режим доступу: http://ndiiv.org.ua/ua/scientific– events/view– vidbulosja– zasidannja– kruhloho– stolu– na– temu– plahiat– v– umovakh–z3ck6HqqDR

[441] Філіпова Л. Морально– етичні заходи запобігання інформаційній небезпеці в Інтернеті /Л. Філіпова //Вісник книжкової палати. – 2013. – №3. – С. 2.

Є вкрай важливим у публічному діалозі відстежувати не лише, сказати б, академічний мейнстрим, а й тривожні тенденції, що намітилися в сучасному науковому дискурсі. Уникнувши надмірностей непродуктивних дискусій, варто зосередитися на проблемах, які вже сьогодні загрожують незворотними наслідками для науки в цілому. Понад те, байдужість наукового середовища мимоволі може стати плідним ґрунтом для усталення небезпечних тенденцій, для руйнування академічної свободи як засадової цінності громадянського суспільства[442].

На нашу думку, морально-етичний вплив на плагіаторів має стати важливою складовою заходів, які вживаються з метою зменшення практики плагіату у різних сферах інтелектуальної, творчої діяльності. На особливу увагу в даному аспекті заслуговує сфера авторського права, творча, наукова діяльність.

Морально-етичний вплив на плагіатора може проявлятись, зокрема, в: доведенні до широкого загалу інформації про виявлені випадки привласнення авторства, публічному осуді неетичної поведінки плагіатора (при цьому важливе значення має не лише прийняття заходів автором, чиї права порушено, а й висловлення позиції відомими фахівцями, науковими, творчими діячами), створенні відкритих баз даних недобросовісних творців тощо.

Таким чином для досягнення ефективності захисту прав інтелектуальної власності від плагіату вважається за необхідне поєднання цивільно-правових способів захисту прав, передбачених чинним законодавством, та морально-етичних заходів впливу на порушника – плагіатора.

---

[442] Корнієнко Н. Імітація і плагіат як загроза академічній свободі /Н. Корнієнко //Філософська думка. – 2014. – №4. – С. 109.

4.3. Відшкодування майнової та немайнової шкоди, завданої внаслідок плагіату

З поміж усіх способів захисту прав інтелектуальної власності, які передбачені чинним законодавством, на практиці найчастіше особи, чиї права порушені, обирають відшкодування майнової та моральної (немайнової) шкоди.

Право на відшкодування шкоди охоплює дві можливості: можливість вимагати від іншої особи виконання обов'язку відшкодування завданої шкоди (цим охоплюється і можливість власної поведінки потерпілого); можливість вимагати від держави застосування засобів захисту проти зобов'язаної особи за допомогою використання державного апарату примусу (шляхом звернення до суду)[443].

Майнова шкода – це будь-яке зменшення чи знищення майнового суб'єктивного права, охоронюваного законом інтересу чи майнового блага, що спричиняє втрати у потерпілого[444].

Відповідно до чинного законодавства передбачено декілька способів відшкодування майнової шкоди – відшкодування збитків, виплата компенсації, стягнення з порушника доходу, отриманого незаконним шляхом. Кожний з означених способів має свої особливості застосування.

По-перше, *відшкодування збитків*, завданих порушенням авторських прав. При відшкодуванні збитків особа, авторські права якої порушено, має довести як сам факт спричинення збитків, так і їх розмір.

Відповідно до ст. 22 Цивільного кодексу України збитками є: втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних

---

[443] Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія /Т. С. Ківалова. – Одеса: Юридична література, 2008 – С. 391.

[444] Митрофанов І.І. «Шкода» та «збитки»: співвідношення понять /І.І. Митрофанов, Т.В. Гайкова //Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського.– 2012. – Вип. 3. – С. 194– 200.

обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Упущеною вигодою є доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене.

Таким чином, у визначенні розміру збитків у частині упущеної вигоди слід виходити з показників, які звичайно характеризують доходи суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав. Якщо особа, яка порушила право, одержала у зв'язку з цим доходи, то розмір упущеної вигоди, що має відшкодовуватися особі, право якої порушено, не може бути меншим від доходів, одержаних особою, яка порушила право.

При визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, права якої порушено, суд зобов'язаний виходити із суті порушення, майнової і моральної шкоди, завданої особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, а також із можливого доходу, який могла б одержати ця особа. У розмір збитків, завданих особі, права якої порушено, додатково можуть бути включені судові витрати, понесені цією особою, а також витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката[445].

Н.П. Бааджи зазначає, що критерії, передбачені Законом України «Про авторське право і суміжні права», що враховуються при визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, права якої порушено, мають загальний характер та не дозволяють в повному обсязі відновити порушені авторські права. У зв'язку з чим сформульовано такі спеціальні критерії, обумовлені специфікою авторських прав, які мають враховуватись при визначенні шкоди, завданої їх неправомірним використанням: строк та спосіб неправомірного використання об'єктів авторського права; права, які порушені (майнові та немайнові); коло осіб, які отримали можливість використовувати твір

[445] Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанови Пленуму Верховного Суду України №5від 4 червня 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: року http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700– 10

внаслідок його неправомірного розповсюдження; особа, якій завдано шкоди (автор, його правонаступники).[446]

Відповідно до ст. 240 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, передбачено, що коли судові органи встановлюють збитки:

a) вони беруть до уваги всі відповідні аспекти, зокрема негативні економічні наслідки, у тому числі втрачені прибутки, які понесла потерпіла сторона, будь-які недобросовісні доходи, одержані порушником і, у відповідних випадках, інші фактори, відмінні від економічних, зокрема моральна шкода, спричинена правовласнику порушником;

b) як альтернативний варіант до відшкодування збитків, вони можуть у відповідних випадках встановити збитки як паушальну суму на базі таких елементів, як принаймні сума роялті або комісійні платежі, які були б сплачені, якби порушник звернувся із заявою про надання дозволу на використання оспорюваного права інтелектуальної власності[447].

Відшкодування збитків вбачається можливим, якщо внаслідок плагіату порушник отримав певну матеріальну вигоду, що в свою чергу негативно позначилось на майнових інтересах автора, чиї права порушено. Як приклад може бути наведено такий випадок. Плагіатор опублікував навчальний посібник або науково-практичний коментар до законодавства, матеріал для якого він неправомірно запозичив із наукової праці іншого автора. За умови появи на ринку двох тотожних наукових праць, з однієї сторони – плагіатор отримує винагороду (гонорар від видавництва, відсоток від продажу примірників творів тощо), з іншої сторони – знижується продаж наукових праць автора оригінального твору,

---

[446] Бааджи Н.П. Відшкодування шкоди, завданої неправомірним використанням авторських прав: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і цивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право» /Бааджи Н.П. – О., 2010. – С.11

[447] Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами– членами, з іншої сторони від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984

внаслідок чого розмір його прибутку зменшується. За таких умов, є можливість визначити розмір незаконно отриманого плагіатором прибутку, розмір упущеної вигоди автора, чиї права порушено, і на підставі цього визначити розмір збитків, які підлягають відшкодуванню.

Разом з тим плагіат не завжди пов'язаний з отриманням плагіатором прибутків, наприклад у випадку привласнення авторства на частину наукової статті та використання її у науковій роботі порушника. Ураховуючи, що за умови неотримання плагіатором прибутку, визначити розмір завданих збитків важко, більш доцільним вважається застосування такого способу захисту прав як виплата компенсації.

У рішенні Київського районного суду м. Донецька зазначено, зокрема, як вбачається із змісту позовних вимог, позивач обирає такий спосіб захисту порушеного права, як стягнення компенсації на підставі ч. 2 статті 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» замість відшкодування збитків та стягнення отриманого відповідачами доходу. Таким чином, доводи відповідачів відносно того, що вони не отримували доход від продажу книги і недоведеність цього факту позивачем, не мають доказового значення відносно до обраного позивачем способу захисту порушеного права, оскільки позивачем не ставиться вимога про стягнення отриманого Відповідачами доходу[448].

Відшкодування збитків є одним із основних способів захисту прав на об'єкти права промислової власності, що пов'язано з таким. На відміну від авторського права, у законодавстві про охорону прав на винаходи, корисні моделі,промислові зразки, комерційні найменування, торговельні марки не передбачено такий спосіб захисту як виплата компенсації. Попри те, що ст. 432 Цивільного кодексу України серед способів захисту передбачає застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності, на практиці ця норма не діє

---

[448] Рішення Київського районного суду міста Донецька від 7 лютого 2007 року по справі №2– 316/07. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/745942

у сфері промислової власності, оскільки розмір стягнення має визначатися відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення. Крім того об’єкти права промислової власності використовують в підприємницькій діяльності з метою отримання прибутків. У зв’язку з чим, під час визначення розміру завданих правоволодільцю збитків можуть бути враховані такі показники – розмір доходу, отриманого порушником за рахунок використання об’єктів промислової власності, втрати правоволодільця, пов’язані зі зниженням попиту на його продукцію тощо.

По-друге, *виплата компенсації*. Інститут компенсації як спосіб захисту авторських прав уже набув досить значної популярності через те, що позивач не зобов’язаний обґрунтовувати ні наявність будь-яких збитків, ні заявлений розмір компенсації, оскільки це віднесено до компетенції суду.

Здавалося б, штрафний характер даного виду компенсації не відповідає принципу співвідносності відшкодування шкоди у вітчизняному цивільному праві, який є однією з основних особливостей цивільно-правової відповідальності, а тому стягнення компенсації за порушення авторських прав не може визнаватися як міра цивільної відповідальності. Проте, як відмічається в юридичній літературі, поряд з мірами відповідальності, які завжди виконують відновлювальну, компенсаційну функцію і не уявляються без неї (відшкодування шкоди або завданих збитків), існують міри відповідальності, які застосовуються хоча і за умови порушення суб’єктивного права (виплата неустойки, втрата завдатку), але незалежно від того, чи потягнуло за собою правопорушення несприятливі для потерпілого майнові наслідки. Крім того, оскільки порушення авторських прав завжди тягне за собою завдання шкоди, принаймні немайнової, то стягнення компенсації за таке порушення відповідає загальним засадам вітчизняного цивільного права. Причому в даному випадку компенсація стягується не у будь-якому випадку, а замість відшкодування шкоди, що передбачає як учинення порушення авторського права, так і наявність шкоди, завданої таким правопорушенням. Надання суб’єкту авторського права можливості обирати між

кількома способами цивільно-правового захисту своїх прав зумовлена тим, що у багатьох випадках на практиці потерпілому дуже складно довести розмір заподіяної йому шкоди[449].

Щодо обчислення завданої шкоди, у європейських країнах застосовуються три підходи: компенсація дійсних понесених втрат, вимога передачі прибутків, отриманих порушником, та сплата роялті, які були б нараховані, якби порушник запитав дозволу користування правом. У більшості країн позивач може вибирати між трьома видами або принаймні між першим та третім, без сумування або змішування різних видів обчислення[450].

Відмінність між компенсацією та відшкодуванням збитків полягає в тому, що: компенсація підлягає виплаті в разі доведення факту порушення майнових прав суб'єкта авторського права, а не розміру заподіяних збитків. Таким чином, для задоволення вимоги про виплату компенсації достатньо наявності доказів вчинення особою дій, які визнаються порушенням авторського права; мінімальний та максимальний розмір компенсації встановлено у Законі України «Про авторське право і суміжні права» (від 10 до 50 000 мінімальних заробітних плат).

При визначенні компенсації, яка має бути виплачена замість відшкодування збитків чи стягнення доходу, суд зобов'язаний визначити розмір компенсації, ураховуючи обсяг порушення та (або) наміри відповідача. Для визначення суми компенсації, яка є адекватною порушенню, суд має дослідити: факт порушення майнових прав та яке саме порушення допущено; об'єктивні критерії, що можуть свідчити про орієнтовний розмір шкоди, завданої неправомірним кожним окремим використанням об'єкта авторського права; тривалість та обсяг порушень (одноразове чи багаторазове використання спірних об'єктів); розмір доходу, отриманий унаслідок правопорушення; кількість осіб, право яких порушено;

---

[449] Старженецкий О. О природе компенсации за нарушение исключительных прав /О. Старженецкий //Интеллектуальная собственность. – 2003. – №8 . – С.24– 32.

[450] Капіца Ю.М. Захист прав інтелектуальної власності в державах– членах Європейського Союзу /Ю.М. Капіца //Університетські наукові записки. – 2005. – №3. – С.76– 79.

наміри відповідача; можливість відновлення попереднього стану та необхідні для цього зусилля тощо[451]. Відповідні мотиви визначення розміру компенсації мають бути наведені в судовому рішенні.

Як приклад визначення розміру грошової компенсації, можна навести рішення Центрального районного суду м. Миколаєва по справі про захист авторських прав від плагіату. Позивач просив стягнути з відповідача 100 000 грн. компенсації за порушення авторського права. Як зазначено в рішенні суду визнаючи розмір грошової компенсації суд, виходить із обставин справи, тривалості порушення, його впливу на ділову репутацію сторін, об'єм порушення, а саме наявність плагіату в науковій статті відповідача на 7 сторінках, відсутність безпосередньої матеріальної шкоди та упущеної вигоди, завданої позивачу та вважає, що розмір грошової компенсації в 10 мінімальних заробітних плат (10*1118 грн.) є достатнім для поновлення прав позивача з врахуванням вимог розумності та виваженості[452].

Приписи Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право і суміжні права» не ставлять розмір компенсації у залежність від кількості використаних об'єктів або їх складових частин (не містять приписів стосовно залежності розміру компенсації), а лише встановлюють право стягнення компенсації, виходячи з самого факту вчинення порушення авторського права. Інші обставини (стосовно систематичності вчинення порушень, їх (його) обсягу, кількості неправомірно використаних об'єктів тощо), у свою чергу, повинні враховуватися судом у визначенні суми компенсації в кожному конкретному випадку, виходячи з меж, установлених ст. 52 Закону[453].

---

[451] Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Вищого господарського суду від 17.10.2012 №12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0012600– 12

[452] Рішення Центрального районного суду м. Миколаєва від 02 листопада 2012 р. по справі №2–1298/11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30497549

[453] Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): оглядовий лист Вищого господарського суду

Компенсація підлягає виплаті в разі доведення факту порушення майнових прав суб'єкта авторського права та (або) суміжних прав, а не розміру заподіяних збитків. Таким чином, для задоволення вимоги про виплату компенсації достатньо наявності доказів вчинення особою дій, які визнаються порушенням авторського права та (або) суміжних прав, а розмір збитків суб'єкт такого права доводити не зобов'язаний. Водночас розмір доведених збитків має враховуватися судом у визначенні розміру компенсації. Кожен окремий факт протиправного використання об'єктів авторського права, у тому числі неодноразове використання одного й того ж об'єкта, становить самостійне порушення і може бути підставою для стягнення компенсації.

По-третє, це *стягнення незаконно отриманої винагороди*. Цей спосіб відшкодування майнових збитків застосовується не дуже часто, оскільки плагіат не завжди приносить прибутки плагіатору.

Для визначення розміру шкоди, завданої внаслідок плагіату, важливе значення має об’єм запозиченого матеріалу (повне запозичення, часткове тощо). При цьому в першу чергу встановлюється охороноздатність тієї частини об’єкта інтелектуальної власності, права на яку привласнено.

Ураховуючи, що внаслідок плагіату порушуються немайнові права автора, автору може бути завдано й немайнову шкоду.

Як слушно зауважує В.Д. Примак, відшкодуванню моральної шкоди належить унікальне місце в системі способів захисту цивільних прав та інтересів і серед заходів цивільно-правової відповідальності. Потенційна сфера його правового впливу перевершує навіть коло правовідносин, у яких має місце застосування такої санкції, як відшкодування збитків, оскільки теоретично в кожному випадку завдання матеріальних втрат може йтися також і про виникнення моральної шкоди. Натомість зворотної кореляції не спостерігається – далеко не у кожному випадку посягання на особисті немайнові блага, що

від 04.04.2012 №01– 06/417/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_417600– 12

супроводжувалося заподіянням моральної шкоди, у потерпілого можуть виникнути які-небудь матеріальні втрати[454].

Порушення прав інтелектуальної власності внаслідок плагіату є одним із тих випадків, коли може бути заподіяна немайнова шкода без матеріальних втрат.

Загальні засади відшкодування немайнової шкоди визначено у ст. 23 Цивільного кодексу України, відповідно до якої немайнова шкода може полягати, зокрема у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.

Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості[455].

Морально-правові імперативи добросовісності, розумності та справедливості, на захист яких особливо виразно, порівняно з іншими засобами цивільно-правового захисту, націлений інститут відшкодування моральної шкоди,

---

[454] Примак В. Д. Особливості відшкодування моральної шкоди як заходу цивільно– правової відповідальності /В. Д. Примак //Часопис Київського університету права. – 2013. – №3. – С. 175.

[455] Кройтор В.А. Категорії «принципи цивільного права» та «основні засади цивільного законодавства» в цивільному праві України /В. А. Кройтор //Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2010. – №929. – С. 114–118; Панченко М. Добросовісність, розумність і справедливість – правові засади цивільного права України /М. Панченко //Підприємництво, господарство і право. – 2006. – №12. – С.147 –150.

у різній прикладній формі є звернутими одночасно до порушника (оскільки ступінь виявленої ним добросовісності набуває особливого юридичного значення у контексті розгляду конкретної справи), потерпілого (у визначенні недопущення формування ним надто очевидно надмірних вимог) і суду (стосовно спрямування його оціночної діяльності щодо фактичної поведінки сторін, обґрунтованості їхніх доводів та суперечностей)[456].

Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню[457].

Як зауважує Н.С. Кузнєцова, з позицій природного права справедливість – це застосування моральних вимог як вимог правових до актів цивільного законодавства, це поняття про належне, яке відповідає розумінню сутності людини та її прав. Дуже часто справедливість розуміють як рівність пропорцій, або як концепцію пропорційності обраних засобів поставленій меті. Справедливість є категорією, яка може бути реалізована через правозастосовну діяльність. Як і справедливість, загальне поняття добросовісності не може бути поставлене законодавцем у чітко визначені юридичні межі. Крім того, добросовісність можна охарактеризувати як чесність і додержання стандартів чесного ведення справ. Особу можна вважати добросовісною, коли вона діє без умислу завдання шкоди іншій особі, а також не допускає легковажності (самовпевненості) та недбалості щодо можливого завдання шкоди. Основною ідеєю природного права є також розумність позитивних законів. Стосовно позитивного права це означає, що норма права повинна бути сформульована

---

[456] Крисань Т. Є. Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно–правових відносинах /Т. Є. Крисань //Часопис Київського університету права. – 2011. – №4. – С.219.

[457] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710– 04

чітко, не містити в собі протиріч, не суперечити іншим нормам, інакше її вимоги неможливо буде виконати[458].

Принцип справедливості означає визначення нормою права обсягу, межі здійснення захисту цивільних прав та обов'язків особи адекватно її ставленню до вимог правових норм. При цьому елементами змісту принципу справедливості є еквівалентність в обміні, виконання взятих перед контрагентом зобов'язань, відшкодування шкоди за наявності вини заподіювача, утримання від посягань на чуже надбання, повернення майна власникові, домірність юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню[459].

Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню. У сфері реалізації права справедливість проявляється, зокрема, у рівності всіх перед законом, відповідності правопорушення та санкцій, цілях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення[460].

Як зауважує Н.Ю. Голубєва, у спорах про відшкодування шкоди, особливо моральної, принцип розумності і справедливості є майже єдиним орієнтиром у визначенні конкретної суми відшкодування[461]

Відповідно до Методичних рекомендацій «Відшкодування моральної шкоди» (лист Міністерства юстиції України від 13 травня 2004 р. №35-13/797), моральну шкоду не можна відшкодувати в повному обсязі, оскільки немає (і не може бути) точних критеріїв майнового еквіваленту душевного болю, спокою, честі й гідності особи. Будь-яке відшкодування моральної шкоди не може бути адекватним дійсним стражданням, тому будь-який її розмір буде мати суто

---

[458] Кузнєцова Н. С. Стан і тенденції розвитку цивілістичної науки в Україні /Н. С. Кузнєцова //Право України . – 2014. – №6. – С. 10.

[459] Голубєва Н. Ю. Класифікаційні критерії для побудови системи принципів цивільного права України /Н. Ю. Голубєва //Актуальні проблеми держави і права: збір. наук. праць Вип. 43. – Одеса, 2008. – С. 20– 24.

[460] Цюкало Ю.В. принцип справедливості у цивільно– правовому аспекті /Ю.В. Цюкало //Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. – 2013. – Вип. 644. – С. 74.

[461] Голубєва Н. Ю. Зобов'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання: монографія/Н. Ю. Голубєва. – О.: фенікс, 2013. – С.127.

умовний вираз, тим більше якщо таке відшкодування стосується юридичної особи[462].

У вирішенні спорів про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної внаслідок порушення права інтелектуальної власності, суд, зокрема, повинен встановити, чим підтверджується факт заподіяння позивачеві втрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями вони заподіяні, в якій сумі чи в якій матеріальній формі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з яких підстав він у цьому виходить, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору[463]. Розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих стосунках, ступінь зниження престижу, ділової репутації, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану, добровільне – за власною ініціативою чи за зверненням потерпілого – спростування інформації редакцією засобу масової інформації. При цьому суд має виходити із засад розумності, виваженості та справедливості [464].

Враховуючи відсутність законодавчих обмежень мінімального чи максимального розміру немайнової шкоди, в кожному випадку вона має оцінюватись з урахуванням об’єктивних та суб’єктивних чинників. До об’єктивних слід віднести характер неправомірних дій, права, які порушено, негативні наслідки такого порушення. Суб’єктивними чинниками є сприйняття

---

[462] Гупаловська О.Б. Відшкодування моральної шкоди – зобов’язально– правовий засіб захисту права власності /Гупаловська О.Б. //Адвокат. – 2010. – №8 (119). – С.18.

[463] Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): оглядовий лист Вищого господарського суду від 04.04.2012 №01– 06/417/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_417600– 12

[464] Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням шкоди: роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України від 01.04.94 №02– 5/215 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0004700– 95

порушення та оцінка його негативних наслідків безпосередньо особою, чиї права порушено, адже ступінь душевних страждань, спричинених одним і тим же порушенням є індивідуальним для кожної особи і може носити абсолютно різний характер. В даному випадку не береться до уваги можливість зловживання правом на компенсацію моральної шкоди, коли такий спосіб захисту розцінюється виключно як можливість отримання коштів. У зв'язку з чим розумність, виваженість та справедливість дозволяють максимально врахувати інтереси особи, чиї права порушено, та не допустити зловживань та стягнення компенсації у розмірі, невідповідному спричиненим порушенням негативним наслідкам.

Так, у рішенні Подільського районного суду м. Києва по справі про захист авторських прав від плагіату, зазначено, визначаючи розмір немайнової шкоди, завданої внаслідок допущеного плагіату, суд зауважив, вважаючи доведеним факт порушення авторських прав позивачів та враховуючи, що таке порушення приносить душевні страждання позивачам, яким важко усвідомлювати те, що Твір, в який вони вклали свій багаторічний досвід та знання, виданий від імені іншої особи, що спричинило немайнові втрати позивачів, які неможливо відновити повністю, суд приходить до висновку про необхідність здійснення грошової компенсації немайнових втрат позивачів шляхом часткового задоволення позовних вимог про відшкодування моральної шкоди, а відтак вважає справедливим стягнути з відповідачів по на користь позивачів в солідарному порядку 3 000 грн. на кожного з позивачів.

Наданий позивачем висновок експертного дослідження, відповідно до якого внаслідок порушення авторського права були спричинені негативні психологічні переживання (моральні страждання), орієнтовний розмір компенсації яких становить 144 мінімальних заробітних плат, оцінюється судом як письмовий доказ заподіяння моральної шкоди, однак суд ставиться критично до розміру запропонованого експертом відшкодування з підстав його нерозумності[465].

---

[465] Рішення Подільський районний суд міста Києва від 15 лютого 2013 року. Справа №2607/6517/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29508337

Слід зауважити, що на практиці відшкодування моральної (немайнової) шкоди не завжди пов’язується творцями з можливістю отримання певної грошової компенсації порушених прав. Розмір моральної компенсації, який заявляється у позові, має символічний характер, адже переважне значення надається саме встановленню факта порушення авторських прав та вчинення дій, спрямованих на їх відновлення. Як приклад може бути наведена наступна справа. Позивач звернувся з позовом до Миколаївського обласного центру пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності про захист авторських прав та відшкодування моральної шкоди у розмірі одна гривня. Позивач у складі Миколаївської редакційно-видавничої групи брав участь у написанні книги першої, другої, третьої та четвертої обласного тому (науково-документальної серії книг) багатотомного видання «Реабілітовані історією» Миколаївська область, у тому числі розміщеної у трьох перших книгах видання аналітичної статті, яка була розділена на частини, кожна з яких має самостійну назву. Значна частина аналітичної статті переписана з належної позивачу монографії. При цьому у книгах першій та другій видання дані про співавторство позивача відсутні, внаслідок чого порушено його авторські права. Посилаючись на факт порушення авторських прав позивач просив у судовому порядку визнати цей факт, зобов'язати відповідача оприлюднити визнання авторського права на сторінках газети «Радянське Прибужжя» та відшкодувати йому завдану порушенням авторського права моральну шкоду у розмірі 1 грн. Ураховуючи доведеність факту порушення авторських прав споживача, позов було задоволено[466].

Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування.

Відповідно до роз'яснень п.10 Постанови №5 Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року «Про застосування судами норм законодавства у

---

[466] Рішення апеляційного суду Миколаївської області від 15.05.2013 . Справ №784/1283/13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/31324217

справах про захист авторського права і суміжних прав»[467] згідно зі ст. 14 Закону «Про авторське право і суміжні права» особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам, вони охороняються безстроково. У зв'язку з наведеним судам слід ураховувати, що автор твору є належним позивачем за позовом про заборону дій щодо використання твору, що порушують його особисті немайнові права, незалежно від того, що майнові права передано (відчужено) чи передано право на використання твору іншій особі, якщо ця особа не здійснює захист цього права. Разом з тим право на відшкодування збитків (майнової шкоди), або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права, або виплату компенсації залишається за особою, якій у зазначених випадках передані (відчужені) майнові права чи передані виключні права на використання твору. Автор має право вимагати відшкодування моральної шкоди[468].

На відміну від майнової шкоди, відшкодування якої гарантовано встановленням мінімального розміру компенсації, яка виплачується на підставі доведення факту порушення майнових прав, відшкодування немайнової шкоди залежить лише від факту її доведення позивачем. Вбачається, що доведення моральної (немайнової) шкоди з психологічної точки зору є більш складним, ніж доведення матеріальної шкоди. Обумовлено це самою сутністю моральної шкоди, яка виражається в тих емоційних хвилюваннях, душевних стражданнях, які зазнає особа, та які вона має винести на широкий загал з метою отримання відповідного відшкодування. Внаслідок плагіату порушується одне з важливих немайнових благ – авторство особи; внаслідок примусу до співавторства або до відмови від авторства крім того, ще й здійснюється психологічний тиск на особу, порушується право на свободу творчості; внаслідок приписування авторства – порушується немайнове право на ім’я. Кожне з означених порушень посягає на

---

[467] Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанови Пленуму Верховного Суду України №5від 4 червня 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: року http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700– 10

[468] Рішення Комінтернівського районного суду м. Харкова від 22 січня 2015 р. по справі №2/641/309/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/42431603

особисті немайнові права особи, а тому в будь-якому випадку викликає негативні емоції. Крім того особам, чиї права порушені, доводиться звертатись до суду, що також може викликати негативні емоції, хвилювання. Слід зауважити, що аналіз судових справ свідчить про те, що до звернення до суду, в багатьох випадках особи звертаються до порушників з вимогою урегулювання конфлікту та припинення порушення прав, однак не отримують належної відповіді, що також є свідченням завдання моральної шкоди. І найголовніше, щоб отримати компенсацію, особа має її довести, що також може викликати негативні душевні хвилювання та стрес.

Видається, що з метою ефективного захисту немайнових прав інтелектуальної власності має бути змінений концептуальний підхід до немайнової шкоди як способу захисту порушених прав. За основу визначення розміру немайнової шкоди має братись не ступінь страждань, хвилювань, які викликані порушенням немайнових прав, а безпосередньо характер вчиненого правопорушення, поведінка порушника, в тому числі й щодо припинення порушення та усунення його негативних наслідків. Такий підхід не свідчить про відмову від будь-якого обґрунтування можливого розміру завданої немайнової шкоди. В кожному випадку особа, чиї права порушено, може самостійно визначати свою позицію щодо обґрунтування розміру шкоди та її доведення. Разом з тим з метою забезпечення захисту немайнових прав вважається доцільним закріпити на законодавчому рівні право на гарантоване отримання відшкодування немайнової шкоди за умови доведення порушення немайнового права авторства та права на ім’я. Мінімальний розмір такого гарантованого відшкодування пропонується встановити на рівні однієї мінімальної заробітної плати, якщо більший розмір завданої шкоди не буде доведено особою, чиї права порушено.

У зв’язку з цим запропоновано частину другу ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» доповнити абзацом 10 у наступній редакції: «Мінімальний розмір немайнової шкоди, який підлягає обов’язковому відшкодуванню творцю у випадку порушення права авторства та права на ім’я, становить одну мінімальну заробітну плату».

При цьому право на відшкодування немайнової шкоди на підставі доведення факту порушення немайнового права належить лише творцеві. Правонаступники у випадку неправомірного використання імені автора-спадкодавця, у випадку завдання їм моральної шкоди внаслідок таких неправомірних дій, повинні доводити їх розмір на загальних засадах.

Досліджуючи питання захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, слід відзначити, що не менш актуальною є проблема захисту від безпідставних звинувачень у плагіаті. Адже на практиці зустрічаються випадки, коли добросовісного автора звинувачують у привласненні авторства на об'єкти інтелектуальної власності. Поширення недостовірної інформації може завдати шкоди особистим немайновим благам особи, честі та гідності.

Як зазначено у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 року №1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» юридичним складом правопорушення, наявність якого може бути підставою для задоволення позову про захист гідності та честі фізичної особи, є сукупність таких обставин: а) поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб; б) поширена інформація стосується певної фізичної чи юридичної особи, тобто позивача; в) поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності; г) поширення інформації, що порушує особисті немайнові права, тобто або завдає шкоди відповідним особистим немайновим благам, або перешкоджає особі повно і своєчасно здійснювати своє особисте немайнове право[469].

Під поширенням інформації слід розуміти: опублікування її у пресі, передання по радіо, телебаченню чи з використанням інших засобів масової інформації; поширення в мережі Інтернет чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв'язку; викладення в характеристиках, заявах, листах,

---

[469] Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 року №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravo.ligazakon.ua/document/view/VS090016?edition=2009_02_27

адресованих іншим особам; повідомлення в публічних виступах, в електронних мережах, а також в іншій формі хоча б одній особі.

Так, рішенням Ічнянського районного суду Чернігівської області задоволено позов про захист честі, гідності, ділової репутації та відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок звинувачення позивача у плагіаті. Відповідачем була надрукована в газеті стаття, в якій позивача та іншого співавтора написаної ними книги, звинувачено у «крадіжці та спотворенні» статті відповідача, «безсоромному викраденні позивачем чужих текстів», «плагіаті». Ураховуючи, що жодне зі звинувачень не було належним чином підтверджене та доведене відповідачем, судом визнано такими, що не відповідають дійсності та принижують честь, гідність та ділову репутацію позивача, поширені відповідачем дані в статті, надрукованій в газеті, та прийнято рішення стягнути з редакції газети «Ічнянська панорама» на користь позивача в рахунок відшкодування моральної шкоди 300 (триста) грн.[470].

[470] Рішення Ічнянського районного суду Чернігівської області від 07 жовтня 2013 р. по справі №733/1280/13– ц. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33958139

Висновки до Розділу 4

Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату – це діяльність, спрямована на вжиття заходів з виявлення, доведення, припинення плагіату та унеможливлення його подальшого здійснення плагіатором, відновлення порушених прав та інтересів, яка здійснюється правоволодільцями (творцями, їх спадкоємцями) як самостійно, так і шляхом звернення до відповідних суб'єктів приватного права (редакцій наукових видань, засобів масової інформації, професійних творчих об'єднань, наукових діячів, громадських спілок тощо) або державних органів.

Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату може бути поділено залежно від суб'єкта, який вживає заходів з виявлення та припинення плагіату, та правових наслідків таких дій на: безпосередній захист, який здійснюється творцем або його правонаступниками; опосередкований захист, що здійснюється уповноваженими суб'єктами без відома автора і спрямований переважно на недопущення порушення вимог законодавства у сфері наукової діяльності. На відміну від безпосереднього захисту, опосередкований захист не передбачає застосування способів цивільно-правового захисту, спрямованих на відшкодування правоволодільцю шкоди та вжиття інших заходів, оскільки його метою є припинення порушення.

Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату передбачає діяльність творця, його правонаступників, спрямовану не лише на припинення порушення та відновлення порушених прав, а й на його виявлення, унеможливлення подальшого вчинення, що може бути досягнуто завдяки своєчасному повідомленню редакцій журналів про факти плагіату, спеціалізовані вчені ради, в яких має захищатись дисертація, наукові установи, в яких працює плагіатор.

Цивільно-правові способи захисту можуть бути поділені на дві групи: 1) способи захисту, спрямовані на поновлення порушених прав інтелектуальної

власності творців (відшкодування майнової та немайнової шкоди, спростування недостовірної інформації про авторство тощо); 2) способи захисту, спрямовані на захист інтересів користувачів – поширення інформації про плагіат, недопущення до друку робіт із виявленим плагіатом (опублікування рішення суду про авторство, спростування неправдивої інформації, тощо).

Такі способи захисту прав та інтересів держави як позбавлення наукового ступеня, зняття дисертації з розгляду тощо, не є цивільно-правовими, оскільки ґрунтуються на відносинах влади та підпорядкування.

Важливе значення має застосування поряд із цивільно-правовими способами захисту прав інтелектуальної власності від плагіату також морально-етичних заходів впливу на плагіатора. Морально-етичний вплив на плагіатора може проявлятись, зокрема, у: доведенні до широкого загалу інформації про виявлені випадки привласнення авторства, публічному осуді неетичної поведінки плагіатора (при цьому важливе значення має не лише вжиття заходів автором, чиї права порушено, а й висловлення позиції відомими фахівцями, науковими, творчими діячами), створенні відкритих баз даних недобросовісних творців тощо.

Серед способів відшкодування майнової шкоди (відшкодування збитків, виплата компенсації, стягнення з порушника незаконно отриманого прибутку) у випадку порушення прав інтелектуальної власності від плагіату у сфері авторського права найбільш ефективним є виплата компенсації.

Враховуючи складність доведення немайнової шкоди, важливість авторства, права на ім’я як особистих немайнових благ, доведено необхідність закріплення за творцем права на відшкодування йому плагіатором немайнової шкоди при доведенні факту навмисного привласнення останнім результатів інтелектуальної, творчої діяльності. У випадку завдання моральної (немайнової) шкоди спадкоємцям внаслідок порушення немайнових прав творця – спадкодавця, шкода має доводитись та відшкодовуватись на загальних засадах.

РОЗДІЛ 5
ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВІД ПЛАГІАТУ В ПОЗАСУДОВОМУ ПОРЯДКУ

5.1. Самозахист прав інтелектуальної власності від плагіату

Відповідно до ст. 19 Цивільного кодексу України особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань. Самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Самозахист передбачає вчинення певних дій самим суб'єктом, права якого порушені, чи його представником. Такі дії можуть бути вчинені як внаслідок правопорушення, так і до його здійснення або під час його здійснення.

Як зауважує професор Р.Б. Шишка, у рамках панування доктрини пріоритету закону для самозахисту місця не було. Із проголошенням верховенства права самозахист може гармонійно вписатися в систему цивільно-правового захисту прав[471].

Право учасників цивільних правовідносин на самозахист – це їхні можливість у разі порушення свого цивільного права або інтересу, цивільного права чи інтересу іншої особи, створення реальної загрози такого порушення застосувати доцільну та адекватну протидію, яка не заборонена законом і не суперечить моральним засадам суспільства та спрямована на запобігання або припинення цього порушення чи ліквідацію його наслідків.

Значення права на самозахист як для людини, так і для суспільства надзвичайно велике, оскільки з його реалізацією безпосередньо пов'язана особиста і майнова безпека кожного. Права й інтереси особистості поважаються в тому випадку, якщо ця особистість сама здатна захищати їх. Бездіяльність зацікавленої особи призводить до поширення правопорушень та безкарності.

---

[471] Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько–правовий аспект: монографія. – Х.: Вид– во Нац. ун– ту внутр. справ, 2002. – С. 270.

Вони, у свою чергу, знижують загальний рівень особистої безпеки людини. Чим активніше людина буде здійснювати діяльність із самостійного захисту своїх прав, свобод і законних інтересів, тим менше буде підстав для порушень[472].

Самозахист – це сукупність способів захисту охоронюваних законом прав особи або іншого суб'єкта цивільних правовідносин, що характеризуються спільними ознаками та умовами здійснення і застосовуються за наявності певних підстав особою, яка в даному випадку не здійснює свої владні функції чи посадові обов'язки[473].

О.П. Сергєєв визначає самозахист цивільних прав як форму їх захисту, яка допускається тоді, коли потерпілий має у своєму розпорядженні можливості правомірного впливу на порушника, не вдаючись до допомоги судових чи інших правоохоронних органів[474].

М. Панченко наводить визначення самозахисту в широкому і вузькому розумінні. Так у широкому розумінні самозахист – це будь-які дії правомочної особи, пов'язані із захистом суб'єктивного права від порушення (у тому числі подання позову, скарги, самостійний захист цивільних прав у суді без допомоги адвоката тощо). Самозахист у вузькому розумінні – це вчинення правомочною особою не заборонених законом фактичних дій на відведення, зменшення негативних наслідків такого порушення. У цьому випадку такі фактичні дії спрямовані на припинення порушення та ліквідацію його наслідків[475].

---

[472] Параниця С. П. Самозахист як самостійне суб'єктивне право особи /С. П. Параниця //Часопис Київського університету права. – 2011. – №2. – С.34.

[473] Стецюк Л. Л. Самозахист як форма захисту цивільних прав /Л.Л. Стецюк //Університетські наукові записки. – 2008. – №3. – С. 151– 158.

[474] Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации: учеб. /А. П. Сергеев. – [2– е изд.]. – М.: ПБОЮЛ Гриженко Е.М., 2001. – С. 284.

[475] Панченко М. Форми самозахисту приватної власності у цивільному праві України /М. Панченко. – Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №1. – С.32.

Самозахист – це спектр усіх самостійних дій управомоченої особи, які допускаються законом чи договором, які дозволяють забезпечити недоторканість права, припинення правопорушення та відновлення права[476]

І.М. Осолінкер виділяє поряд із самозахистом також самоохорону прав. При цьому самозахист прав визначається як правомірні дії власника майна чи іншої особи, що здійснюються без звернення до компетентних органів держави, спрямовані на застосування проти правопорушника у визначених чинним законодавством України та моральними засадами суспільства межах адекватних змісту порушеного права, характеру правопорушення та його негативним наслідкам засобів протидії з метою відновлення можливості безперешкодного здійснення належного йому чи іншим особам права власності у випадках його порушення чи реальної загрози порушення. Самоохорона права власності визначається як правомірні дії власника майна чи іншої особи, що здійснюються без звернення до компетентних органів держави, не суперечать вимогам чинного законодавства України та моральним засадам суспільства, і полягають у застосуванні комплексу превентивних заходів із метою забезпечення схоронності належного йому чи іншим особам майна, а також запобігання його знищенню, пошкодженню та іншим негативним наслідкам[477].

Запропоноване розмежування самозахисту та самоохорони прав ґрунтується на усталеному підході до співвідношення категорій «охорона» та «захист», відповідно самоохорона здійснюється з метою запобігання порушенню прав, тоді як самозахист передбачає дії, спрямовані на припинення правопорушення та відновлення порушених прав.

Отже спільним для різних підходів до визначення сутності категорії «самозахист» є виділення таких ознак: це активні дії; здійснюється з метою

---

[476] Вавилин Е. В. Самозащита гражданских прав /Е. В. Вавилин //Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2010. – №929. – С. 25.

[477] Осолінкер І. М. Самозахист права власності в Україні: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд.. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і цивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право /І. М. Осолінкер. – Харків, 2011. – С.3.

припинення порушення прав; має дотримуватись принцип співмірності способів самозахисту правопорушенню; може здійснювати з метою захисту власних прав або прав іншої особи.

С.В. Горбачова на підставі аналізу законодавства виділяє такі ознаки самозахисту прав:

- самозахист - особиста діяльність людини. Для цієї категорії характерна можливість захисту громадянами своїх прав, свобод і обов'язків без звернення до державного чи іншого компетентного органу. Однак не завжди особа абсолютно самостійно вчиняє дії по самозахисту права;

- самозахист прав здійснюється, перш за все, силами самого потерпілого, але він може звернутися за допомогою у здійсненні права на самозахист до інших осіб (тобто вдатися до так званої товариської взаємодопомоги);

- самозахист прав не повинен виходити за межі дій, необхідних для припинення порушення;

- у більшості випадків самозахист прав здійснюється у формі дії, тобто активної поведінки суб'єкта права. Однак невиконання особою вимог незаконного нормативного акта, який ще не визнаний судом таким, що вчиняється у формі бездіяльності, теж слід віднести до різновиду самозахисту прав;

- при реалізації способів самозахисту не потрібно згоди другої сторони на їх учинення;

- здійснення самозахисту прав допускається за наявності не тільки протиправного посягання на громадянина, а й у разі можливості такого посягання;

- можливість подальшого оскарження дій особи, яка самостійно захищає свої права, свободи і законні інтереси в компетентні органи[478].

За сучасних умов при обранні форми захисту порушених прав автори (їх правонаступники) переважно обирають судовий захист. Відмова від самозахисту зумовлена декількома чинниками, серед яких такі: невпевненість у виконанні

---

[478]Горбачева С.В. Самозащита прав по российскому законодательству: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 /С. В. Горбачева. — Нижний Новгород, 2005. – С.15–16.

порушником авторських прав законних вимог правовласника; відсутність необхідних знань щодо способів самозахисту, порядку їх застосування; небажання витрачати час на вирішення існуючого конфлікту самостійно, впевненість у тому, що прийняття судового рішення буде більш ефективним та швидким розв'язанням спору; бажання надати розголосу випадку неправомірного використання твору, у тому числі й виявленому плагіату.

Разом із тим, звернення до самозахисту авторських прав, у тому числі й при плагіаті має ряд переваг, серед яких:

- можливість мирного урегулювання конфлікту без втручання органів державної влади;

- швидке реагування на неправомірне використання творів, порушення авторських прав та вжиття заходів для їх припинення. Слід ураховувати, що подання позовної заяви до суду та її розгляд відбуваються з дотриманням процедур та строків, встановлених процесуальним законодавством. І поки заява буде розглянута пройде певний час, за який у випадку звернення автора безпосередньо до порушника спір може бути вирішено, а порушення припинено. Адже швидке реагування на виявлене порушення авторських прав допоможе зменшити негативні наслідки. Зокрема, якщо автор виявляє плагіат у творі, який ще не опубліковано, він може звернутись до порушника з вимогою належним чином зробити посилання на запозичені праці, а також з вимогою не опубліковувати спірний твір.

Загальні межі здійснення права на самозахист визначаються:

1) призначенням права (запобігання, припинення порушення чи ліквідація його наслідків);

2) суб'єктним складом (фізичні та юридичні особи);

3) часовими межами (з моменту порушення чи виникнення його реальної загрози і до моменту зникнення цієї загрози або настання неможливості самостійно відновити порушені права);

4) способом здійснення права, а саме, заходи щодо самозахисту: а) не повинні бути заборонені законом і суперечити моральним засадам суспільства; б) мають відповідати змісту права (інтересу), яке порушено, чи щодо якого існує реальна загроза порушення; характеру дій, якими воно порушено, чи створена реальна загроза порушення (бути необхідними та достатніми); наслідкам порушення (реальним чи можливим). Обрання та здійснення заходів самозахисту має ґрунтуватися на принципах розумності, справедливості, добросовісності. Законодавство може передбачати спеціальні межі самозахисту для певних суб'єктів чи заходів самозахисту[479].

Відповідно до ст. 19 Цивільного кодексу України способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Способи самозахисту можуть обиратися самою особою чи встановлюватися договором або актами цивільного законодавства.

Спосіб самозахисту слід визначити як порядок здійснення протидії протиправним діям або бездіяльності правопорушника, закріплений актами цивільного законодавства, положеннями договору або не визначений нормативно, який підлягає застосуванню особою відповідно до закріплених законодавством умов правомірності здійснення права на самозахист без звернення до відповідних юрисдикційних органів. Способи здійснення самозахисту різноманітні. Одним із них у цивілістичній літературі визнають навіть знання. Разом з тим слід погодитись із висловленою Г. Свердликом і Е. Страунінгом думкою про те, що знання не можуть визнаватися засобом протидії, а підлягають розгляду як передумова, яка сприяє реалізації особою права на самозахист. Отже, обізнаність суб'єктів цивільних правовідносин із фактами, які мають значення для правильного обрання ними відповідних, адекватних характеру правопорушення засобів протидії, може визнаватися тільки однією з передумов забезпечення

---

[479] Антонюк О. І. Право учасників цивільних правовідносин на самозахист /автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 /О. І. Антонюк. – Х., 2004. – С.16.

дієвості механізму реалізації права особи на самозахист. Обрання того чи іншого способу здійснення самозахисту належить особі, яка здійснює протидію порушенню належних їй або іншій особі суб'єктивних цивільних прав та інтересів, які в цей момент вже порушені, або наявною є загроза їх порушення в майбутньому[480].

Способам самозахисту властиві такі ознаки:

- спрямовані на забезпечення можливості досягнення цілей, що стоять перед суб'єктом самозахисту;

- установлення конкретного способу самозахисту, що передбачає, якими саме діями здійснюватиметься самозахист;

- спрямовані як на припинення порушення прав, свобод і законних інтересів, так і на їх відновлення;

- реалізація забезпечується різними, у тому числі юридичними, гарантіями[481].

Досліджуючи способи самозахисту цивільних прав, І. Берестова зазначає, що вони містять дві основні групи способів захисту суб'єктивних цивільних прав.

1. Способи, що полягають у вчиненні уповноваженою особою дозволених законом дій фактичного характеру, спрямованих на захист її суб'єктивних цивільних прав, зокрема: право кредитора самостійно стягувати з боржника належні йому платежі; відмова у задоволенні до отримання зустрічного задоволення; дії кредитора, спрямовані на виконання невиконаного зобов'язання за рахунок боржника; заходи, пов'язані з відмовою вчинити певні дії в інтересах недобросовісної сторони.

2. Способи, що полягають у застосуванні уповноваженою особою по відношенню до правопорушника заходів оперативного впливу[482].

---

[480] Цивільне право: підручник /Борисова В. І., Спасибо– Фатєєва І.В., Яроцький В.Л. (ред.) Х.: Право. – 2011. – Т. 1. – 816 с.

[481] Параниця С. П. Самозахист як самостійне суб'єктивне право особи /С. П. Параниця //Часопис Київського університету права. – 2011. – №2. – С.34.

З метою систематизації способи самозахисту можна класифікувати за різними критеріями таким чином.

1. За суб'єктним складом: способи самозахисту, які можуть застосовуватися фізичними особами; способи самозахисту, які можуть застосовуватися юридичними особами; способи самозахисту, які можуть застосовуватися як фізичними, так і юридичними особами.

2. За сферою правовідносин, у яких застосовуються способи самозахисту: способи самозахисту, які можуть застосовуватись у сфері не договірних зобов'язань; способи самозахисту, які можуть застосовуватись у сфері договірних зобов'язань; способи самозахисту, які можуть застосовуватись у сфері як договірних, так і недоговірних зобов'язань.

3. За юридичним змістом правовідносин, у яких застосовуються способи самозахисту: способи самозахисту, які можуть застосовуватись у сфері абсолютних правовідносин; способи самозахисту, які можуть застосовуватись у сфері відносних правовідносин; способи самозахисту, які можуть застосовуватись у сфері як абсолютних, так і відносних правовідносин.

4. За характером права, що захищається: способи самозахисту, які можуть застосовуватись для захисту майнових прав; способи самозахисту, які можуть застосовуватись для захисту немайнових прав; способи самозахисту, які можуть застосовуватись для захисту як майнових, так і немайнових прав.

5. Залежно від підстави виникнення: способи самозахисту, які встановлені актами цивільного законодавства; способи самозахисту, які встановлені договором; способи самозахисту, які не встановлені ні актами цивільного законодавства, ні договором, але такі, що не суперечать закону та моральним засадам суспільства.

---

[482] Берестова І. Е. Способи самозахисту цивільних прав: окремі аспекти/І. Е. Берестова //Приватне право і підприємництво. – 2010. – вип. 9. – С.13.

6. Залежно від зовнішнього вияву: способи самозахисту, які застосовуються шляхом вчинення дії; способи самозахисту, які застосовуються шляхом бездіяльності.

7. Залежно від характеру загрози для права: способи самозахисту, які застосовуються для захисту прав від правопорушень; способи самозахисту, які застосовуються для захисту прав від інших порушень (протиправних дій осіб, які не визнаються суб'єктами злочину чи адміністративного правопорушення; наслідків аварій, стихійного лиха тощо); способи самозахисту, які застосовуються для захисту прав як від правопорушень, так і від інших порушень[483].

Основна відмінність способів самозахисту полягає в тому, що захист цивільних прав відбувається без залучення (звернення) відповідних компетентних органів держави. Отже, примусовий вплив на волю правопорушника відбувається не з боку держави, а від певної особи, яка не наділена владними повноваженнями у сфері захисту прав. При здійсненні самозахисту держава делегує учасникам цивільних відносин повноваження щодо здійснення захисту суб'єктивних прав. Однак постає питання щодо характеру примусу, який реалізується не державою, а приватною особою.[484]

Ураховуючи, що в Цивільному кодексі України, Законі України «Про авторське право і суміжні права» способи самозахисту чітко не визначені, натомість наведено перелік способів судового захисту, слід визначити, які з них можуть застосовуватись при самозахисті авторських прав від плагіату.

На думку О. Антонюк, із способів, передбачених для судового захисту, самозахист може відбуватись лише такими, як: 1) припинення дії, яка порушує право; 2) відновлення становища, яке існувало до порушення; 3) зміна правовідносин; 4) припинення правовідносин; 5) відшкодування збитків та інші

---

[483] Стецюк Л. Л. Самозахист як форма захисту цивільних прав /Л.Л. Стецюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis– nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe

[484] Горяйнов А.М. Самозахист як засіб приватного правового примусу /А. М. Горяйнов //Держава і право. – 2011. – Вип.53. – С. 416.

способи відшкодування майнової шкоди. Інші способи передбачають необхідність винесення рішення юрисдикційними органами.[485]

Способи цивільно-правового захисту авторських прав передбачені у ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Виходячи зі змісту ст. 52, способи захисту авторських прав можуть застосовуватись у судовому та позасудовому порядку. Такий висновок, зокрема, дозволяє зробити аналіз п. «є» абз. 2 ч. 1 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відповідно до якого особа, авторські права якої порушено, має право вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень. Отже автор може звернутись з відповідною вимогою безпосередньо до порушника авторських прав, а вже у випадку її невиконання звернутись із позовом до суду. Іншим прикладом є співвідношення змісту п. «а» та п. «б» зазначеної статті. Відповідно до п. «а» абз. 2 ч. 1 ст. 52 автор має право вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право і (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення. Відповідно до п. «б» абз.2 ч.1 ст. 52 автор має право звертатись з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення. Отже, якщо звернення автора безпосередньо до порушника авторських прав не призведуть до позитивного результату, а дії, які порушують права, не будуть припинені, автор має право звернутись з відповідним позовом до суду.

Видається, що такий поділ має не лише теоретичне, а й практичне значення. Звернення з позовною заявою при будь-якому порушенні авторських прав не може бути визнано ефективним підходом до захисту авторських прав. Є численна категорія спорів, що можуть бути вирішені автором та особою, яка допустила

---

[485] Антонюк О. І. Право учасників цивільних правовідносин на самозахист /автореф. дис. … на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і цивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право» /О. І. Антонюк. – Х., 2004. – С.9.

порушення авторських прав, без звернення до органів державної влади. Крім того, збільшення практики самозахисту авторських прав дозволить, зокрема: зменшити кількість справ у судах, що дозволить прискорити розгляд позовних заяв; швидше розв'язувати існуючі конфлікти, адже вимога про порушення буде безпосередньо направлятись порушнику; налагодити стосунки з користувачем авторських прав, який допустив їх порушення, тощо.

Ефективним має бути самозахист авторських прав при їх порушенні внаслідок плагіату. Враховуючи, що плагіатом визнається опублікування (оприлюднення) твору під іменем особи, яка не є його автором, способи самозахисту мають бути спрямовані на: припинення подальшого розповсюдження незаконно створеного твору; доведення до широкого загалу інформації про допущений плагіат; відшкодування автору збитків, завданих внаслідок плагіату.

Таким чином реалізуючи право на самозахист авторських прав у випадку їх порушення внаслідок плагіату, автори (їх правонаступники) можуть звертатись до порушників з вимогою про: припинення розповсюдження неправомірно створеного твору; вилучення та припинення подальшої реалізації друкованої продукції, створеної з порушенням авторських прав; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності, неправомірне використання твору без згоди та зазначення імені автора (про допущений плагіат); вилучення незаконно створених об'єктів авторського права (статей, тезисів виступів на наукових конференціях, підручників, монографій тощо) з переліку наукових робіт автора плагіатора; відшкодування шкоди, завданої автору при порушенні його прав внаслідок плагіату.

Способи самозахисту порушених прав інтелектуальної власності залежно від мети їх застосування можуть бути поділені на такі категорії: недопущення поширення об'єктів, створених внаслідок плагіату (звернення до плагіатора з вимогою усунути порушення, до редакцій журналів з вимогою не опубліковувати твір); припинення порушення (вилучення з продажу об'єктів, створених внаслідок плагіату); відшкодування завданої майнової та немайнової шкоди; відновлення

становища, яке існувало до порушення прав (спростування інформації про належність плагіатору привласненого об’єкту інтелектуальної власності або його охороноздатної частини).

Крім звернення з вимогою про припинення порушення авторських прав безпосередньо до правопорушника-плагіатора, автори можуть також:

– звертатись до редакцій журналів про призупинення друку наукової статті, в якій виявлено плагіат, а якщо стаття надрукована, звертатись з проханням про поширення у журналі інформації про факт плагіату;

– надавати інформацію про випадки плагіату за місцем роботи плагіатора, особливо, якщо це наукова установа.

Таким чином, у випадку виявлення плагіату автор може звертатись до плагіатора з вимогою вчинення дій, спрямованих на припинення порушення прав (зокрема, не опубліковувати спірний твір, вилучити з обігу твори, які є об’єктами плагіату, компенсувати завдані збитки тощо). Однак у випадку відмови порушника виконати вимоги автора він не зможе здійснити їх самостійно, без звернення до судових органів. Натомість, як вже відзначалось, автор може самостійно надрукувати у засобах масової інформації повідомлення про виявлений плагіат, а також вжити заходи з метою доведення інформації про виявлені факти плагіату до спеціалізованої вченої ради, якщо плагіат виявлено у дисертаційній роботі тощо.

5.2. Альтернативні способи вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності

На відміну від України, в якій судовий захист займає провідне місце, в міжнародній практиці перевага надається альтернативним способам урегулювання спорів.

Альтернативні способи вирішення спорів застосовуються з метою розв’язання спору між сторонами без звернення до державних органів, у позасудовому порядку.

Вирішення конфлікту – це завершальна стадія соціального конфлікту, на якій припиняється протидія і суб'єкти долають суперечності (повністю або частково), що призвели до зіткнення.

Формою вирішення юридичних конфліктів називають сукупність дієвих операцій, що здійснюються на основі правових норм суб'єктами конфлікту й особами, залученими до процесу вирішення, з метою припинення конфлікту.

Правозастосовна форма вирішення є можливою для всіх категорій юридичних конфліктів як приватноправових, так і публічноправових. Відмінність полягає, насамперед, у тому, що в першому випадку можливе використання зазначеної форми вирішення юридичних конфліктів лише за ініціативи і з відома конфліктуючих сторін (або однієї з них), а в другому – ініціатором може бути держава в особі відповідного органу чи посадової особи[486].

Досудове урегулювання спорів за загальним правилом є правом, а не обов'язком сторін конфлікту. Однак реалізується воно набагато рідше, ніж право на судовий захист.

Відповідно до Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клаб» щодо офіційного тлумачення положення ч. 2 ст. 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 9 липня 2002 року, положення ч. 2 ст. 124 Конституції України щодо поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі, в аспекті конституційного звернення необхідно розуміти так, що право особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами. Встановлення законом або договором досудового

---

[486] Бурова Л. І. Поняття альтернативних способів захисту прав інтелектуальної власності /Л.І. Бурова //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2012. – Вип.19 Т.2. – С.23– 28.

врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист[487].

При дослідженні досудового врегулювання спорів вважається доцільним визначити співвідношення таких категорій як «врегулювання спору до судового розгляду» та «досудове врегулювання спорів». Вбачається, що основна відмінність між означеними процедурами урегулювання спору полягає у факті подання позовної заяви до суду. В першому випадку позовна заява подана і можливість врегулювання спору до судового розгляду справи з'ясовується під час попереднього судового засідання. Так, відповідно до ст. 130 ЦПК України, попереднє судове засідання проводиться з метою з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду справи або забезпечення правильного та швидкого вирішення справи. Для врегулювання спору до судового розгляду суд з'ясовує: чи не відмовляється позивач від позову, чи визнає позов відповідач, чи не бажають сторони укласти мирову угоду або передати справу на розгляд третейського суду[488]. Відповідно до ч. 3 ст. 111 Кодексу адміністративного судочинства України для врегулювання спору суд з'ясовує, чи не відмовляється позивач від адміністративного позову, чи не визнає відповідач адміністративний позов, і роз'яснює сторонам можливості щодо примирення[489]. Згідно з ч.1 ст. 5 Господарського процесуального кодексу України сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору[490].

Таким чином сторонам, які подали позов до суду, надається можливість урегулювати спір до початку судового розгляду справи.

---

[487] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клаб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 9 липня 2002 року N 15– рп/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legal.com.ua/document/ kodeks/0CH56015CH50710– 02.html

[488] Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618– 15/page

[489] Кодекс адміністративного судочинства від 06.07.2005 №2747– IV [Електронний ресурс]. – http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747– 15

[490] Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 №1798– XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798– 12.

Досудове урегулювання спору передбачає вирішення спору без подання позову до суду. В практичній діяльності сформувалась система альтернативних судовим процедур вирішення спорів, які дозволяють сторонам обрати найбільш прийнятний для них варіант та урегулювати конфлікт на взаємовигідних умовах.

Альтернативне вирішення спорів визначається як група процесів, за допомогою яких вирішуються спори, конфлікти і справи, без звернення до судових органів. Останні включають переговори, медіацію, арбітраж, технології оцінки справи і приватного суддівства. Усі ці процеси були розроблені й удосконалені для того, щоб допомогти втягнутим у конфлікти сторонам дійти обопільної згоди у вирішенні справи[491].

Термін «альтернативне вирішення спорів» (Alternative Disput Resolution – ADR) вперше став застосовуватися в США для позначення гнучких і неформальних процедур урегулювання конфліктів і сьогодні є офіційним та широко застосовується не тільки в правовій теорії, але й у законодавстві багатьох країн. Як зазначається у юридичній літературі, запозичення цього терміна юриспруденцією інших країн є цілком правомірним, оскільки мова йде не про копіювання термінології, а про відповідність сучасним світовим тенденціям взаємопроникнення й взаємозв'язку різних правових систем. Крім того, термін «альтернативні» найбільшою мірою відображує зовнішню сторону досліджуваної сфери – він означає не протиставлення правосуддю, а відмежування від нього й можливість вибору тієї чи іншої форми вирішення спору[492].

На думку Бондаренко-Зелінської Н.Л., альтернативне вирішення правових спорів (АВС) – це сукупність прийомів і методів позасудового врегулювання спорів, у результаті застосування яких сторони, що сперечаються, укладають

---

[491] Кимберли К. Ковач Фундаментальные основы альтернативного разрешения споров (Из материалов Третьей ежегодной конференции по внесудебному разрешению коммерческих споров): перев. Украинского центра согласия [Электронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.commonground.org.ua/ADR_Kovach.html

[492] Брыжинский А.А. Альтернативное разрешение правовых споров и конфликтов в России: дис. … канд. юрид. наук:12.00.01 [Електронний ресурс] /Брыжинский Александр Андреевич. – Саранск, 2005. – 234 с. – Режим доступу: http://www.dissercat.com/content/pravovoe–regulirovanie–posrednichestva–pri–razreshenii– vneshneekonomicheskikh– sporov

взаємоприйняту угоду. Основне значення АВС полягає в тому, що за його допомогою відбувається фільтрування тих правових спорів, які дійсно потребують повного судового розгляду від тих, що можуть бути вирішені без участі суду. Крім того, дедалі більше людей звертається до способів альтернативного вирішення конфліктів, розуміючи, що навіть невеличкий судовий процес може зруйнувати їх взаємовідносини. Можливо саме тому, як вказують окремі науковці, на долю альтернативного вирішення спорів АВС в країнах ЄС припадає понад 70% усіх приватноправових спорів і лише 30% доходить до державних судів[493].

Поняття «способи недержавного (приватного) вирішення спорів і врегулювання правових конфліктів», «інститути саморегулювання громадянського суспільства» є синонімічними. У літературі також використовуються терміни «позасудові форми» і «досудові форми», що є більш вузькими. Вони охоплюють набір окремих процедур (наприклад претензійний порядок врегулювання спорів). У деяких наукових працях ідеться про альтернативні форми вирішення спору, альтернативні засоби, методи, процедури вирішення правових конфліктів (спорів)[494].

Альтернативні способи врегулювання спорів можуть бути класифіковані з точки зору їх розподілу на дві основні категорії на підставі належності до тієї чи іншої сфери правового регулювання: приватні та публічні. Термін «публічні» в даному аспекті є в певній мірі умовним. Він вказує не на правову природу альтернативних досудових процедур (вони представляють собою поєднання приватних і публічних елементів), а на їх належність до публічної державної судової системи.

---

[493] Бондаренко-Зелінська Н. Л. Запровадження альтернативних способів врегулювання спорів: європейський досвід для України /Н. Л. Бондаренко-Зелінська //Приватне право і підприємництво: збір. наук. праць. – Вип. 8. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2009. – С. 162–166.

[494] Севастьянов Г.В. Концепция частного процессуального права (права альтернативного разрешения споров) /Г.В. Севастьянов //Третейский суд. – 2009. – №1. – С. 25– 32.

До приватних належать процедури, які застосовуються виключно на основі добровільного волевиявлення сторін, - переговори, посередництво, арбітраж, міні-суд і т.ін. Дані заходи є самостійними, незалежними у своєму регулюванні та існуванні від судової системи. Вони характеризуються більшим ступенем диспозитивності з мінімальним втручанням з боку держави. Роль останньої зводиться до офіційного визнання позасудової системи альтернативного вирішення правових спорів та забезпечення належних умов її функціонування. Зокрема, предметом законодавчої регламентації в багатьох штатах США є такі аспекти приватних способів врегулювання спорів:

- визнання альтернативних процедур в якості бажаних і широко вживаних методів врегулювання правових конфліктів;

- визначення категорій цивільних справ, що допускаються до альтернативного вирішення;

- установлення переліку категорій цивільних справ, що не підлягають врегулюванню та вирішенню за допомогою ADR;

- визначення поняття тієї чи іншої альтернативної процедури;

- забезпечення гарантій конфіденційності як принципу альтернативного вирішення спорів;

- установлення кваліфікаційних стандартів для осіб, які сприяють урегулюванню розбіжностей і вирішенню спорів в альтернативних процедурах;

- забезпечення можливості примусового виконання рішень, винесених у відповідних процедурах;

- визнання угоди, досягнутої в ході альтернативного урегулювання, такою, що має обов'язкову для обох сторін силу при наявності їх взаємного волевиявлення.

До публічних належать засоби, що використовуються всередині судової системи. Дані засоби отримали назву Court-Annexed ADR або, буквально, «альтернативні засоби вирішення спорів, приєднані до суду». Вони охоплюють такі процедури, як досудові наради з урегулювання спорів, досудовий арбітраж і

досудове посередництво, попередня незалежна оцінка матеріалів справи, спрощений суд присяжних і так звану приватну судову систему або приватний трибунал.

Класифікація альтернативних форм урегулювання спорів на приватні та публічні дозволяє: отримати цілісне уявлення про альтернативне вирішення спорів як єдиний елемент правової системи, що включає різні сфери правового регулювання; дослідити специфіку кожної з цих сфер окремо; забезпечити диференційовану регламентацію тих чи інших процедур з урахуванням їх приватного або публічного характеру; передбачити можливість подальшого поділу альтернативних форм всередині кожної групи за більш вузькими підставами[495].

Кімберлі К. Ковач альтернативні способи вирішення спорів, до яких залучається третя незалежна особа, розділяє на три категорії.

По-перше, способи, які передбачають винесення рішення. Дана категорія способів передбачає надання третій незалежній стороні права виносити остаточне, переважно обов'язкове для сторін рішення. До таких способів віднесено:

приватний або спеціальний суддя – дозволяє сторонам спору запросити на оплатній основі колишнього суддю або суддю у відставці для того, щоб він у приватному порядку розглянув їх справу та виніс по ній рішення;

арбітраж – як правило, арбітражний розгляд проходить під головуванням одного арбітра або колегії з трьох арбітрів. Арбітражній процедурі властиве дотримання багатьох формальних правил, які подібні до тих, що регулюють порядок доказування та провадження по цивільних справах в державних судах. Однак арбітражі мають власні регламенти.

По-друге, оціночні (evaluative) способи, які передбачають проведення оціночної процедури, під час якої незацікавлена особа організує обговорення

---

[495] Штепан П. Альтернативные способы разрешения споров [Електронний ресурс] /П. Штепан. – Режим доступу: http://mosmediator.narod.ru/publikatsii/alternativnie_sposobi_razresheniya_sporov

сторонами спору (а часто – і їх представниками) сильних та слабких сторін їхніх позицій по справі. До таких способів віднесено:

незалежна оцінка справи – процедура, під час якої нейтральна особа часто робить висновок відносно того, яке судове рішення може бути прийнято по даній справі. Основна мета незалежної оцінки справи полягає в тому, щоб надати об'єктивну, ні до чого не зобов'язуючу, конфіденційну оцінку справи, яка може бути використана сторонами та їх представниками під час подальших переговорів, спрямованих на врегулювання спірної ситуації.

спрощений суд присяжних – процедура не передбачає прийняття обов'язкового для сторін рішення, проводиться за вказівкою суду або за вимогою сторін та являє собою квазісудовий процес під головуванням судді;

міні-суд є гібридом декількох альтернативних способів урегулювання спорів: переговорів, незалежної оцінки справи та медіації. Використовується для врегулювання крупних комерційних спорів та має на меті забезпечити взаємодію керівників вищої ланки та їх юристів.

По-третє, узгоджувальні процедури (facilitative), під час яких незалежна особа сприяє сторонам у досягненні взаємовигідної угоди, розуміння та вирішення проблеми. Незалежна особа не виносить рішення та не висловлює оціночних суджень по суті спору, а сприяє сторонам у досягненні взаємовигідної угоди. Існують три основні узгоджувальні процедури: медіація, примирення, досягнення згоди (консенсусу)[496].

Використання третейських судів і медіаторів – одні з основних способів вирішення спорів у країнах ЄС, на частку яких припадає понад 70 % усіх спорів і лише 30 % доходить до державних судів. Позитивний результат цього факту полягає в тому, що державні суди не перевантажені дрібними справами, а юридичні та фізичні особи знаходять захист своїх законних інтересів в альтернативних способах вирішення спорів. За даними дослідження Комісії ЄС, в

---

[496] Кимберли К. Ковач Медиация: крат.курс /Кимберли К. Ковач; пер.с англ. [Носырева Е.И. и др.]. – 2– е изд. – М.: Инфотропик Медиа, 2013. – С. 5– 11.

деяких країнах ЄС альтернативні способи вирішення спорів є обов'язковими за певними категоріями справ, що закріплено на законодавчому рівні[497].

Також альтернативними способами вирішення спорів є.

Фасилітація. Фасилітатор – це особа, яка відповідає за організацію переговорів. Під організацією розуміють вибір часу, місця ведення переговорів. За своєю природою, фасилітація дуже схожа на медіацію. Відмінність полягає в тому, що медіатор допомагає сторонам знайти взаємовигідне рішення для сторін, в той час як фасилітатор допомагає створити умови для переговорів. Термін «фасилітатор» широко використовується в англомовних країнах, але поки недостатньо відомий в Україні. Наприклад, міжнародна асоціація фасилітаторів (The Internotional Association of Fasilitators), яка існує ще з 1989 року, сьогодні включає 1200 членів із 63 країн світу[498].

Деколи фасилітотором називають особу, яка організовує круглі столи, тренінги, семінари, відповідального за додержання регламенту.

Висновок експерта. Експертиза є процедурою із залученням незалежної особи, яка має спеціальні знання в певній галузі, що видає обов'язковий для сторін висновок з конкретних питань. Висновок експертизи широко використовується у Великій Британії, Франції, Німеччині, Італії, Голландії, а також інших країнах. Ця процедура найбільш підходить для вирішення суперечок, які викликані незгодою сторін за якими-небудь фактичними обставинами. Однією з основних відмінностей висновку експерта від третейського суду є те, що експерт, як правило, не вирішує питання права, а тільки встановлює ті чи інші обставини, які входять до його компетенції[499].

Сторони можуть визначити, що за аналогією з третейським судом експертиза здійснюватиметься на підставі типових правил відповідного інституту.

---

[497] Васильчак С. В. Шляхи цивілізованого вирішення корпоративних конфліктів /С.В. Васильчак, Л. В. Руснак //Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. − Вип. 19.11. – С. 124.

[498] Бочкарьова Н. Дослідження сутності поняття «педагогічна фасилітація» /Н. Бочкарьова //Вища школа. – 2011. – №3. ─ С. 98– 104.

[499] Цимбал М. Судова експертиза: проблеми та перспективи розвитку /М. Цимбал //Право України. – 2002. – №11. ─ С.127– 129.

Наприклад, при Міжнародній торговій палаті існує Експертний центр (ICC Centre for Expertise). Аналогічні центри існують у Великій Британії, наприклад, Британська академія експертів (British Academy of Experts) і Королівський інститут експертів (Royal Institution of Chartered Surveyors).

Процедура експертизи досить проста і не вимагає дебатів сторін, допиту свідків і тому подібного. Експерти не завжди зобов'язані мотивувати і обґрунтовувати своє рішення.[500] Наприклад, за законодавством Англії висновок експерта може бути скасовано тільки за наявності ознак шахрайства, фундаментальної помилки, а також за іншими чітко визначеними підставами[501].

ЦПК України передбачає, що сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну заяву. У зв'язку з укладенням мирової угоди суд повинен роз'яснити сторонам наслідки такого рішення.

У разі укладення сторонами мирової угоди суд постановляє ухвалу про закриття провадження в справі. Закриваючи провадження в справі, суд за клопотанням сторін може постановити ухвалу про визнання мирової угоди. Повноваження суду щодо визнання мирової угоди на будь-якій стадії процесу обумовлені вимогами цивільної процесуальної форми, яка передбачає відповідну реакцію суду (у вигляді контролю) на дії сторін з розпорядження їхніми матеріальними і процесуальними правами. Суд має допомогти сторонам у здійсненні їхніх прав, тобто вживати заходів, спрямованих на примирення сторін, сприяти їм за наявності їхньої ініціативи у врегулюванні спору[502].

Роль суду при визнанні мирової угоди – контрольна. Він повинен перевірити законність цього акта за кількома напрямами:

---

[500] Прохоров–Лукін Г. Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності /Г. Прохоров–Лукін //Інтелектуальна власність. – 2002. – №11. ─ С.13– 21.

[501] Коннов А.Ю. Понятие, классификация и основные виды альтернативных способов разрешения споров [Електронний ресурс] /А.Ю. Коннов. – Режим доступу: http://uristy.ucoz.ru/publ/6– 1– 0– 252

[502] Фединяк Л. Мирова угода як спосіб врегулювання цивільно– правових спорів: окремі питання /Л. Фединяк //Право України. – 2003. – №4 – С. 53– 56.

1) чи є процесуальна дія, а саме: чи укладено мирову угоду, чи є звернення сторін до суду про затвердження мирової угоди;

2) чи наділена відповідна категорія осіб, які беруть участь у справі, правом на укладення мирової угоди;

3) добровільність укладення мирової угоди і усвідомлення наслідків затвердження судом цього акта;

4) чи можливо з відповідної категорії справ укладення мирової угоди; чи допускається можливість домовленості сторін; чи не змінюють сторони своєю угодою імперативні норми закону;

5) чи всі особи беруть участь у справі і чи не порушує мирова угода їхніх прав, а також права осіб, не залучених до участі у справі; чи чітко викладено її умови; чи немає двозначності, нечіткості умов; чи не укладена мирова угода під умовою;

6) чи врегулюється даною мировою угодою спір; чи відповідають умови мирової угоди предмету спору, чи не зачіпаються інші права та обов’язки сторін.

Визнання мирової угоди необхідне для перевірки умов такої угоди, чи не суперечить вона закону, а також чи не порушує права, свободи або інтереси інших осіб. Тобто, визначаючи підстави для закриття провадження у справі, законодавець дотримується поділу мирової угоди на два види: визнаної судом за клопотанням сторін і не визнаної судом за відсутності такого клопотання. В останньому випадку суд не перевіряє умови мирової угоди на предмет законності, він ніби «відсторонюється» і дає можливість сторонам укласти мирову угоду на власний ризик. Вбачаємо в даній нормі недоліки законодавства та необхідність судом в будь-якому випадку перевіряти мирову угоду на предмет законності, щоб унеможливити подальше порушення прав та законних інтересів осіб.

На практиці доволі часто постає питання, чи вправі суд визнати мирову угоду частково, тобто на власний розсуд вилучити з поданої сторонами угоди певні положення, або доповнити чи уточнити умови мирової угоди? Вважаємо, що навіть коли деякі умови мирової угоди суперечать законодавству, суд не має

права їх вилучати, оскільки порушуються принцип диспозитивності, свобода договору, вільне волевиявлення сторін. Суд із власної ініціативи не може вносити корективи, як і виправляти положення мирової угоди[503]. Суд під час здійснення перевірки може лише вказати сторонам на невідповідність умов мирової угоди чинному законодавству. У разі коли сторони погоджуються привести положення мирової угоди у відповідність із законодавством або мають бажання її доповнити чи змінити, вони повинні подавати суду відповідні клопотання. Якщо ж сторони не погоджуються виправити положення мирової угоди і не подають клопотання та нової редакції мирової угоди, то суд відмовляє в задоволенні заяви про визнання мирової угоди в повному обсязі, про що постановляє мотивовану ухвалу. Така ухвала не перешкоджає повторному укладенню мирової угоди і поданню її до суду для визнання.

Ухвала про відмову у визнанні мирової угоди має бути мотивованою, суд зобов'язаний навести підстави, які спонукали його відмовити у визнанні мирової угоди, зокрема, вказати, які конкретно порушення закону було допущено сторонами, які положення угоди порушують права чи свободи осіб[504].

Але як бути у випадку, коли умови мирової угоди не суперечать закону і не порушують права, свободи чи інтереси інших осіб? Чи може суд у такому випадку відмовити у визнанні мирової угоди? На нашу думку, у разі відповідності мирової угоди закону і непорушенні прав, свобод чи інтересів інших осіб суд зобов'язаний визнати мирову угоду. Адже весь процес спрямований на врегулювання спору між сторонами, і тому надання суду можливості не визнавати мирову угоду в

---

[503] Тимченко Г. Мирова угода в науці цивільного процесуального права /Г. Тимченко //Право України. – 2004. – №8. ─ С.104– 107.

[504] Верба О. Б. Особливості визнання судом мирової угоди на стадії виконавчого провадження [Електронний ресурс] /О. Б. Верба //Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – №3. – Режим доступу до журн.: http://www. nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvlduvs/2008_3/08vobsvp.pdf

цьому випадку є недоцільним і таким, що не сприяє швидкому врегулюванню спору[505].

Серед переваг, що отримує суд, зазвичай називають такі: суд під час укладання мирової угоди уникає тривалого розгляду, тобто стає менш завантаженим; якщо мирову угоду затверджено судом, то сторони позбавлено можливості повторного звернення з приводу суперечки між тими самими особами, стосовно того ж предмета і за тих же підстав; у разі укладання мирової угоди на стадії підготовки справи до судового розгляду сторони йдуть на примирення свідомо; у судді не постає питання щодо дотримання термінів розгляду справ[506].

Отже, укладаючи мирову угоду (розпоряджаючись своїми правами на власний розсуд, у чому проявляються приватні начала), сторони врегульовують спір процесуальним способом під контролем суду. Це повноваження суду як імперативна норма міститься в Цивільному процесуальному кодексі України[507]. Мирова угода не є лише процесуально-правовим інститутом, а й матеріально-правовим, оскільки сторони, які її укладають і подають для визнання судові, мають на меті, насамперед, урегулювати на взаємовигідних умовах їхні матеріальні правовідносини, у результаті чого вони втрачають інтерес до примусового виконання рішення, а відтак закінчити провадження по справі.

Найпоширенішим та найдоступнішим способом вирішення будь-якого правового спору є переговори, проведення яких передбачає діалог між сторонами конфлікту щодо можливих шляхів його вирішення. Водночас для того, щоб переговори були ефективними, їх учасники повинні мати достатній рівень правової культури, хоча б для того, щоб прийняте в результаті обговорення

---

[505] Гарієвська М. Б. Проблемні питання визнання мирової угоди в Україні та Німеччини [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Garievska.pdf

[506] Свиридюк Н. П. Інструментальна цінність консенсусу як форми вирішення юридичного конфлікту /Н. П. Свиридюк //Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2011. – N1. – С. 136–144.

[507] Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618– 15/page

рішення (угода) відповідало вимогам законності і могло б бути реально виконане. Водночас не тільки громадяни України в переважній більшості не можуть похвалитися достатнім рівнем знань в галузі права, а й окремі представники юридичної професії, які некваліфікованими, а іноді й протиправними діями, порушують права своїх клієнтів, чим, по суті, дискримінують своїх колег і знижують рівень довіри до договірних представників. З огляду на це в переважній більшості випадків учасники спірних правовідносин не використовують увесь потенціал такого способу АВС, як переговори[508].

Для національної практики поки що не є властивим часте звернення до альтернативних способів вирішення спорів. Поступово починає розширюватись практика звернення до процедури медіації. Однак найбільш поширеним способом альтернативного вирішення спорів є третейський суд[509].

Відповідно до Закону України «Про третейські суди» третейський суд - недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому цим Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин.

В Україні можуть утворюватися та діяти постійно діючі третейські суди та третейські суди для вирішення конкретного спору (суди ad hoc).

До переваг третейського розгляду можна віднести такі можливості сторін. Обирати суд для розгляду конкретної справи (з числа постійно діючих) або формувати персональний та кількісний склад суду для вирішення справи. Оперативність вирішення спорів третейським судом. Припинення третейського розгляду укладанням мирової угоди. За наявності дійсної третейської угоди

---

[508] Бондаренко-Зелінська Н. Л. Запровадження альтернативних способів врегулювання спорів: європейський досвід для України /Н. Л. Бондаренко-Зелінська //Приватне право і підприємництво: зб.. наук. праць. – Вип. 8. – К, 2009. – С. 162–166.

[509] Вознюк Н. Альтернативні способи вирішення господарсько-правових спорів /Н. Вознюк //Юридична Україна. – 2013. – №10. – С. 80-83; Потоцкий Н. Альтернативное урегулирование хозяйственных споров в сфере интеллектуальной собственности /Н. Потоцкий //Закон и жизнь. – 2013. – №10 (2). – С. 197-201.

державний суд не може взяти справу до провадження. Неформальна обстановка розгляду спору, яка сприяє залагодженню конфлікту. Конфіденційність розгляду справи. Згідно ст. 29 Закону України «Про третейські суди», якщо хоча б одна із сторін висунула заперечення проти відкритого розгляду справи, ведеться закрите засідання. Ширший підхід до припустимості доказів, що дає змогу більш детально розглянути певну справу. Остаточність рішення третейського суду, яке можна оскаржити тільки в державному суді за наявності грубого порушення судової процедури, визначеної законом. Негайне виконання рішення третейського суду.

Юридичні та (або) фізичні особи мають право передати на розгляд третейського суду будь-який спір, який виникає з цивільних чи господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом. Спір може бути переданий на розгляд третейського суду за наявності між сторонами третейської угоди, яка відповідає вимогам цього закону[510].

Відповідно до чинного законодавства України[511] третейським судом, що має право розглядати спори, які виникають у тому числі у сфері інтелектуальної власності, є Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України. До компетенції МКАС при ТПП України належить розгляд спорів з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї зі сторін знаходиться за кордоном, а також спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань і організацій, створених на території України, між собою, спори між їхніми учасниками, а також їхні спори з іншими суб'єктами права України. При цьому сторонами у зазначених спорах можуть бути як громадяни, так і юридичні особи. Відповідно до п. 2 Положення про Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України і п. 1.1 Регламенту Міжнародного

---

[510] Басай О.В. Проблемні питання визнання універсальності засад цивільного законодавства /О.В. Басай //Наше право. – 2013. – №10. –С. 110.

[511] Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 №1701– IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1701– 15

комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України, МКАС при ТПП України, крім зовнішньоекономічних спорів торгового характеру, може розглядати зовнішньоекономічні спори, що виникають у сфері науково-технічного обміну, а також обміну іншими результатами творчої діяльності, тобто спори, що виникають у зв'язку з захистом прав інтелектуальної власності. До таких спорів відносяться, зокрема, спори про відновлення порушених авторських прав, укладання і виконання ліцензійних договорів, порушення майнових прав власника свідоцтва або власника патенту, винагороду автору, виплату компенсації, а також інші спори[512].

5.3. Медіація як спосіб вирішення спорів, які виникають у зв'язку з плагіатом

Одним з альтернативних способів розв'язання конфліктів, який дедалі більше привертає увагу в Україні, є медіація. Відповідно до міжнародного досвіду, медіація широко використовується як при розв'язанні цивільних, трудових спорів, так і займає важливе місце в кримінальному праві. В умовах сьогодення важливе значення для забезпечення ефективного захисту прав творців (їх правонаступників) набуває запровадження практики медіації при розв'язанні спорів, які виникають у зв'язку з порушенням прав інтелектуальної власності.

Поняття «медіація» походить від латинського «mediare» - бути посередником. Медіація – це міжнародний загальновживаний термін, що відповідає українському терміну «посередництво». Медіацією називають процес переговорів, коли до вирішення спірного питання залучається нейтральна третя сторона – медіатор (посередник), яка веде цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін щодо суті спору і активно допомагає сторонам зрозуміти свої інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення,

---

[512] Захарченко Т. Про розгляд Міжнародним комерційним арбітражним судом при Торгово–промисловій палаті України зовнішньоекономічних спорів у сфері інтелектуальної власності [Електронний ресурс] /Т. Захарченко //«Діловий вісник». – 2002. – №08(99). – Режим доступу: http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2002/dv0208182.ua.html

що задовольнить всіх учасників переговорів. Тобто медіація – це один з альтернативних (позасудових) способів урегулювання спорів, ефективність якого є дуже високою[513].

Європейські стандарти справедливого судочинства не тільки передбачають такий спосіб позасудового врегулювання спору, як медіація, а й установлюють певні зобов'язання для держав-членів щодо запровадження медіації у своїх правових системах. Так у Директиві 2008/52/ЄС Європейського Парламенту й Ради від 21 травня 2008 р. щодо деяких аспектів медіації в цивільних та комерційних справах зазначено, що принцип доступності правосуддя є одним з фундаментальних принципів, у зв'язку з чим Рада Європи на засіданні в м. Тампере 15 і 16 жовтня 1999 р. закликала держави-члени ЄС створити альтернативні, позасудові процедури для забезпечення кращого доступу до справедливості в Європі[514].

У Концепції удосконалення судочинства для затвердження справедливого суду на Україні відповідно до європейських стандартів, схваленій Указом Президента України №361/2006 від 10 травня 2006 р., в п. 5 розділу Х зазначено про те, що з метою розвантаження судів необхідно розвивати альтернативні (позасудові) способи врегулювання спорів. Наукового обґрунтовування і практичного втілення потребує медіація – діяльність професійних посередників, що спрямовують учасників юридичного спору до компромісу й урегулювання спору самостійно самими учасниками[515].

Медіація як спосіб урегулювання спору із залученням третьої незалежної особи – медіатора – набула значного поширення в приватноправовій сфері, але,

---

[513] Цимбалюк В. Нормативно-правове забезпечення медіації в Україні: проблеми та перспективи /М. Цимбалюк //Юридичний вісник. – 2014. - №5. – С. 155-156.; Гойко О. Від судового захисту до альтернативних методів вирішення спорів /О. Гойко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. - №6. – С. 57.

[514] Момот Л. "Розрулити" конфлікт і не побити горшки [Електронний ресурс] /Л. Момот. – Режим доступу: http://www.sdip.gov.ua/ua/ukcc

[515] Про Концепцію удосконалення судочинства для затвердження справедливого суду на Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України №361/2006 від 10 травня 2006 року //Офіційний вісник України. – 2006. №– 19. – ст. 1376.

ураховуючи позитивний світовий досвід, а також об'єктивну необхідність в умовах критичної завантаженості адміністративних судів, все частіше звучать пропозиції щодо вироблення аналогічного механізму, адаптованого для публічно-правової сфери[516].

На відміну від зарубіжних держав, де процедура медіації врегульована на законодавчому рівні, в Україні відсутній спеціальний нормативний акт про медіацію. Наприклад, в Австрії діє Федеральний закон про медіацію, в США діє Єдиний закон про медіацію.

В Україні розроблено декілька законопроектів про медіацію. Заслуговує на увагу проект закону «Про медіацію» №10301-1 від 19.04.2012 р.[517], в якому визначено поняття та принципи здійснення медіації, установлено вимоги до медіатора, закріплено права та обов'язки учасників медіації. Серед основних положень проекту закону слід відзначити такі.

По-перше, закріплено визначення медіації як переговорів між сторонами конфлікту за допомогою одного або декількох посередників (медіаторів) з метою досягнення сторонами взаємоприйнятного рішення про усунення спричиненої конфліктом шкоди. Медіація поширюється на цивільні, господарські, адміністративні, трудові, сімейні спори, а також кримінальні справи у випадках, передбачених чинним законодавством.

По-друге, визначено коло осіб, які можуть бути медіатором. Слід зазначити, що відповідно до проекту медіатори поділяються на дві категорії. По-перше, просто медіатори, якими можуть бути фізичні особи, які досягли вісімнадцяти років та пройшли спеціальну підготовку за напрямом «медіація» в Україні або за її межами. По-друге, уповноважені медіатори, якими можуть бути фізичні особи у віці не менше двадцяти п'яти років, які мають повну вищу освіту та пройшли

---

[516] Ківалов С. В. До питання визначення принципів досудового врегулювання публічно–правових спорів /С. В. Ківалов //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип.72. – Одеса: Юрид. л-ра, 2014. – С. 7– 15.

[517] Про медіацію: проект закону України №10301– 1 від 19.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=43208

підготовку за напрямом «медіація» відповідно до програми, затвердженої центральним органом виконавчої влади з питань освіти, атестовані і внесені до реєстру уповноважених медіаторів, що засвідчується відповідним свідоцтвом установленого зразка.

По-третє, визначено основні засади участі медіатора в процесі медіації. Зокрема, передбачається, що медіатор є нейтральною особою, яка допомагає сторонам медіації досягти порозуміння, налагодити та проводити переговори. Медіатор не має права вирішувати конфлікт між сторонами медіації або надавати поради щодо його розв'язання. Медіатор не має права оцінювати поведінку та позиції сторін медіації за винятком явного порушення ними правових та/або етичних норм або порядку проведення медіації.

По-четверте, розкрито умови звернення сторін конфлікту до медіації. Так, відповідно до ст. 23 проекту ініціатива у проведенні медіації належить сторонам конфлікту або органу, у провадженні якого перебуває відповідна справа. Про передачу справи на медіацію та зупинення провадження на час медіації слідчий, прокурор, суддя виносять постанову, а суд – ухвалу. Крім того, підставою для звернення до медіації може бути медіаційне застереження, яке представляє собою положення цивільно-правового, господарсько-правового або трудового договору, згідно з яким спори, що випливають з договірних відносин сторін, мають передаватися на медіацію до судового розгляду.

По-п'яте, передбачено підстави припинення медіації, а саме: підписання медіаційної угоди; складання звіту про проведення медіації, якщо медіаційну угоду не укладено; відмова сторін або медіатора від медіації; сплив строку, установленого угодою про проведення медіації; унаслідок смерті однієї зі сторін, що є фізичною особою, або ліквідації однієї із сторін, яка є юридичною особою.

Слід звернути увагу, що в проекті закону передбачено схожі категорії, які мають різне значення, а саме медіаційна угода та угода про проведення медіації. Відмінність між цими категоріями полягає в тому, що угода про проведення медіації – це письмова угода між сторонами конфлікту та медіатором про

проведення медіації, тоді як медіаційна угода – це письмова угода між сторонами медіації про вирішення конфлікту та (або) усунення спричиненої конфліктом шкоди. Тобто перша угода укладається на початку медіації та визначає умови та порядок її проведення, а в другій угоді закріплюється позитивний результат вирішення конфлікту при медіації.

По-шосте, визначено особливості застосування медіації в окремих категоріях спорів, а саме: застосування медіації при розгляді спору в судовому порядку, у сімейних спорах, у кримінальних справах, застосування медіації за участю дітей.

Крім того, слід зауважити, що проектом закону також передбачається внесення змін до окремих законодавчих актів щодо запровадження процедури медіації. Серед таких змін, слід відзначити положення, спрямоване на захист прав та інтересів учасників конфлікту, відповідно до якого якщо умови медіаційної угоди суперечать закону чи порушують права, свободи чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у визнанні медіаційної угоди і продовжує судовий розгляд.

Отже, проект закону «Про медіацію» містить основні положення, спрямовані на забезпечення прав та інтересів учасників медіації. Прийняття закону про медіацію має стати важливим кроком до розширення практики її застосування, у тому числі й у спорах у сфері інтелектуальної власності.

Належне правове забезпечення медіації має важливе значення для поширення її в Україні, але головне при намаганні врегулювати відносини у сфері медіації – не нашкодити та не перебільшити з імперативними положеннями. Важливо створити підґрунтя для розширення практики медіації в країні, адже відсутність закону про медіацію не є основною причиною недостатнього її застосування. Не менш важливим є розширення інформації про медіацію серед учасників правовідносин інтелектуальної власності. Причому таке інформування має відбуватись не лише із засобів масової інформації, а при зверненнях за захистом до органів державної влади, що є властивим для багатьох зарубіжних

країн. Необхідним є доведення до широкого загалу вдалих прикладів розв'язання конфліктних ситуацій за участю медіатора. Не менше уваги слід приділити підготовці спеціалістів-медіаторів. І хоча відповідно до суті медіації та світового досвіду медіатор має в першу чергу бути гарним психологом та йому не обов'язково мати юридичну освіту, юрист, який володіє знаннями та навиками медіатора, має більше варіантів для вирішення конфліктів та спорів у позасудовому порядку.

Відмінність медіації від суду, арбітражу полягає в тому, що сторони конфлікту самостійно обирають медіатора, який не ухвалює остаточне рішення для сторін, а сприяє вирішенню конфлікту шляхом організації і проведення переговорів так, щоб сторони конфлікту самостійно ухвалили обопільне рішення із спірного питання.

Ефективність медіацій визначається її принципами, які зводяться до такого.

Принцип рівних прав означає, що сторони мають рівні права у виборі посередника, правил, за якими здійснюється процедура, однакові права на доступ до інформації тощо. Ці рівні права мають бути не тільки формальними, але й реальними.

До переваг медіації слід віднести такі.

1. Медіація – це не публічна процедура вирішення конфліктів, тому сторони уникають небажаного публічного розголошування конфлікту. Особливо це важливо, коли сторони спору не бажають оприлюднювати як наявність конфлікту, його суть, так і кінцевий результат його вирішення.

2. Строки вирішення конфліктів за допомогою медіації коротші, ніж при судовій процедурі. Позитивне вирішення конфлікту при медіації передбачає задоволення вимог кожної із сторін та надання згоди на їх виконання, чого не можна сказати про судовий розгляд справи. Винесення рішення на користь однієї зі сторін спору є підставою для його оскарження. Крім того, є вірогідність повернення справи на новий розгляд, що займає достатньо багато часу. І поки

буде відбуватись розгляд справи, можуть продовжуватись порушення прав та інтересів сторін спору.

3. Як правило, при судовому розгляді справи від імені сторін виступають їх представники, адвокати, які зацікавлені саме в прийнятті рішення на користь їхніх клієнтів, тоді як медіатор сприяє пошуку компромісного рішення, яке б задовольнило інтереси кожної зі сторін.

4. Вартість медіації значно менше, ніж розміри судових витрат, пов’язаних зі сплатою судових зборів, оплатою послуг адвокатів тощо.

5. Гнучкість процедури дозволяє досягти сторонам компромісного рішення, на відміну від судового рішення, яке обов'язкове до виконання та може задовольняти інтереси лише однієї сторони спору.

6. Універсальність процедури. За допомогою медіації можна врегулювати і особисті, і ділові конфлікти.

7. Збереження партнерських відносин між сторонами конфлікту[518].

До недоліків медіації слід віднести: високий ступінь залежності ефективності медіації від співпраці сторін спору; відсутність легальної і явної підтримки медіації з боку законодавця; складність застосування процедури медіації за наявності багатьох сторін спору; велика обережність при виборі посередника, і як наслідок – високі витрати сторін[519].

Що стосується розв’язання спорів у сфері інтелектуальної власності, за допомогою медіації вже сьогодні можна вирішувати такі спори: щодо ліцензування та передачі прав інтелектуальної власності; щодо порушень прав інтелектуальної власності; щодо права власності на винахід, тобто коли саме

---

[518] Рєзнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів /В. Рєзнікова //Юридичні науки. – 2012. – №90. – С. 12.

[519] Козирєва В. П. Медіація як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів /В.П. Козирєва, А.П. Гаврилішин //Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). – 2011. – №1– 2. – С.142– 147.

працівник розробив винахід – у свій власний час або в робочий; щодо авторства на винахід, якщо третя сторона зробила суттєвий внесок, та інші[520].

Значення медіації визначається низкою суттєвих переваг порівняно з судовим порядком вирішення правових спорів та арбітражем чи переговорами, невипадково в усьому світі медіація є однією з найпопулярніших форм врегулювання спорів. Так, держава гарантує, що в разі звернення особи за захистом до суду рішення, що його прийме у справі суд, буде законним, обґрунтованим та обов'язково буде виконаним або добровільно або за допомогою засобів державного примусу. Водночас, як свідчить юридична практика, учасники спірних правовідносин не завжди готові виконувати рішення, яке хтось прийняв за них, і набагато охоче виконують власні рішення. Проте різниця в походженні, рівні культури, соціальних умовах життя та інші фактори часто не дають змоги учасникам правовідносин знаходити спільну мову, що й стає причиною багатьох правових конфліктів. Медіація – це переговорний процес, що здійснюється за допомогою незалежної сторони – кваліфікованого посередника (медіатора). Сторони зустрічаються з нейтральним посередником, який, вислуховуючи їх, допомагає дійти взаємовигідного рішення, що оформляється відповідним юридичним документом (угодою). Медіація дає змогу вирішити правовий конфлікт не тільки з мінімальними затратами коштів та часу, а й на умовах, прийнятних для обох сторін спору. Це, у свою чергу, сприяє збереженню добрих стосунків та продовженню правовідносин між ними на майбутнє.[521]

Результатом проведення процедури медіації є підписання угоди між сторонами конфлікту. Виділяють такі правила укладання угоди. Положення угоди мають бути лаконічними й одночасно конкретними та зрозумілими. Угода

---

[520] Василенко І. Перспективи застосування медіації у захисті прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс] /І. Василенко. – Режим доступу: http://human–rights.unian.net/ukr/detail/194839

[521] Бондаренко-Зелінська Н. Л. Запровадження альтернативних способів врегулювання спорів: європейський досвід для України /Н.Л. Бондаренко-Зелінська //Приватне право і підприємництво: збір. наук. праць. – Вип. 8. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2009. – С. 162–166.

повинна містити строки виконання зобов'язань. Визначається порядок проведення моніторингу виконання угоди. Визначається порядок поведінки у випадку, якщо угода не виконуватиметься належним чином. Після того як текст угоди повністю перевірений (і при необхідності виправлений), він підписується сторонам.

Угода підписується у трьох примірниках: по одному для кожної із сторін та один для інстанції, яка передала справу на медіацію.

Після укладення угоди може проводитися моніторинг її виконання, який здійснюється як медіатором, так і органом або особою, що ініціювали процедуру медіації. Його можна здійснювати шляхом телефонного контакту зі сторонами, особистих зустрічей чи проведення спільної підсумкової зустрічі. Проведення будь-якого контакту зі сторонами після здійснення процедури медіації має на меті: простеження процесу виконання угоди; обговорення поточних питань, пов'язаних з взаємодією між сторонами та процесом виконання домовленостей; уточнення терміну виконання досягнутих домовленостей; фіксація повного чи часткового виконання угоди.

У той же час процедура медіації може завершитися безрезультатно, тобто сторони не досягли консенсусу щодо обговорюваних питань, або укладена угода свідомо не виконується. У такому випадку медіатор надсилає звіт особі або органу, у провадженні якого перебуває справа. У результаті провадження у справі продовжується в установленому законом порядку.

Медіаційна угода не повинна містити порушення вимог закону, обмеження прав сторін, а також не повинна зачіпати права і інтереси третіх осіб[522].

Медіаційна процедура припиняється в таких випадках:

1) укладення сторонами медіаційної угоди - з дня підписання такої угоди;

2) укладення сторонами угоди про припинення процедури медіації без досягнення згоди по наявних розбіжностях - з дня підписання такої угоди;

---

[522] Нестор Н. В. Угода за результатами медіації: суть та правові наслідки /Н. В. Нестор //Право: науково – інформаційний вісник. – 2011. – №3. – с. 60 – 64

3) заява медіатора у письмовій формі, направлена сторонам після консультацій з ними з приводу припинення процедури медіації зважаючи на недоцільність її подальшого проведення, - в день надсилання цієї заяви;

4) заява в письмовій формі однієї, декількох або всіх сторін, спрямована медіатору, про відмову від продовження процедури медіації - з дня отримання медіатором цієї заяви;

5) закінчення строку проведення процедури медіації - з дня його закінчення[523].

Згідно з проектом закону України «Про медіацію» від 19.04.2012 року, медіатором може бути фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років та пройшла спеціальну підготовку за напрямом «медіація» в Україні або за її межами. Згідно з Проектом закону «Про медіацію» виділено медіаторів та уповноважених медіаторів. Уповноваженим медіатором може бути фізична особа у віці не менше двадцяти п'яти років, яка має повну вищу освіту та пройшла підготовку за напрямом «медіація» відповідно до програми, затвердженої центральним органом виконавчої влади з питань освіти, атестована і внесена до реєстру уповноважених медіаторів, що засвідчується відповідним свідоцтвом встановленого зразка.Уповноваженим медіатором не може бути особа, яка має судимість, якщо вона не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Атестовані відповідно до цього закону уповноважені медіатори включаються до Національного реєстру уповноважених медіаторів, ведення якого покладається на Національну раду медіації при Міністерстві юстиції України.

Уповноваженому медіатору, внесеному до Національного реєстру уповноважених медіаторів, присвоюється реєстраційний номер. Уповноважений медіатор має особисту печатку із зазначенням свого прізвища та реєстраційного

---

[523] Медиатор. Внесудебные процедуры – альтернативное урегулирование споров – примирение сторон – Режим доступу: http://mosmediator.narod.ru/protsedura_mediatsii/

номера. Особи, не зареєстровані в Національному реєстрі уповноважених медіаторів, не можуть іменувати себе уповноваженими медіаторами.[524]

Медіатор – нейтральна, незацікавлена і незалежна особа, яка допомагає сторонам виробити загальне розуміння виниклого конфлікту і діяти в напрямі врегулювання суперечки, виявити спірні питання і можливі варіанти їх вирішення, що задовольняють усіх учасників конфлікту. Медіатор не приймає чию-небудь сторону, не ставить жодну зі сторін в переважне положення, не консультує сторони з правових питань і не коментує позиції або рішення суду[525].

Медіатор має право відмовитися від проведення медіації з етичних або особистих міркувань, а також у разі конфлікту інтересів з іншими учасниками медіації; надавати послуги на оплатній та безоплатній основі; на оплату своїх послуг та на відшкодування витрат, здійснених для підготовки та проведення медіації, у розмірі та формі, передбаченій угодою про проведення медіації; займатися своєю діяльністю індивідуально або разом з іншими медіаторами, створювати юридичні особи, в тому числі об'єднання медіаторів, працювати за наймом та здійснювати підприємницьку діяльність.

Медіатор має певні зобов'язання. Він зобов'язаний дотримуватися вимог чинного законодавства про медіацію, професійних етичних стандартів діяльності медіатора, правил конфіденційності; перевірити повноваження представників та/або законних представників сторін медіації; повідомити сторони медіації про конфлікт інтересів або інші обставини, що унеможливлюють його участь у медіації; проінформувати сторони про порядок проведення та правові наслідки медіації та надавати роз'яснення щодо процедури медіації; керувати процедурою медіації; забезпечити відповідність медіаційної угоди вимогам правових та етичних норм; відмовитися від медіації у разі явно незаконної або недобросовісної поведінки хоча би однієї із сторін медіації, представника та/ або

---

[524] Про медіацію: Проект закону України від 19.04.2012 №10301 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 1 http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2012_04_19/JF7Y501A.html

[525] Громовий О. Медіація в Україні: переможе чи програє? /О. Громовий //Юридична газета. Юр. газета: юридичні питання: практика. – 2010. – №5.– С. 9

законного представника сторони медіації, а також у випадку явної невідповідності справи критеріям медіації[526].

Медіатор контролює переговорний процес, але не прагне відкрито впливати на учасників або на фактичні результати. Медіатор орієнтований на вирішення проблем і зосереджений на інтересах людей – меті, яка має бути досягнута, а не на позиціях - результаті конфлікту, який сторони заявляють як найбільш прийнятний. Медіатор передусім пропонує сторонам викласти свої позиції, а вже потім допомагає їм визнати, що в сторін існують спільні інтереси і потреби.

Медіатор допомагає сторонам по-новому оцінити їхні власні перспективи, пріоритети і інтереси, роблячи їх здатними спільними зусиллями здолати виниклий між ними конфлікт. Медіатор сприяє сторонам у розумінні відповідальності за ті рішення, які вони приймають, підводить сторони до усвідомлення того факту, що саме самі учасники конфлікту, а не державна силова система, здатні якнайповніше уявити собі суть суперечки і найкращі можливості знайти мирне рішення[527].

Медіатор сприяє сторонам у складанні проміжних документів за результатами обговорення, сприяє в укладенні підсумкового письмового договору (медіативної угоди). Медіатор не зобов'язаний підтримувати яку-небудь угоду сторін, обов'язкову для виконання, незалежно від його наслідків для сторін[528].

Сторони медіації обирають одного або кількох медіаторів за взаємною згодою на незалежній основі.

У випадку, якщо договір про проведення медіації було укладено з організацією, що забезпечує проведення медіації, така організація може

---

[526] Бурова Л. І. Правовий статус медіатора при розгляді справ щодо захисту прав інтелектуальної власності /Л.І. Бурова //Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. Практ. конф. (16-17 травня 2013) Т.2 /відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2013. – С.678-680.

[527] Санченко А. Медіація як демократичний та ефективний спосіб вирішення спорів: європейські норми і досвід та українська перспектива /А. Санченко //Голос України. – 2010. – №204.─С.5.

[528] Добриніна Г. Чи можна вирішувати спір, не звертаючись до суду? /Г. Добриніна //Справочник экономиста. – 2008. – №6 – с. 35– 38.

рекомендувати кандидатуру медіатора або призначити його у випадку, коли сторони направили відповідне звернення до такої організації на підставі договору про проведення медіації. Підтвердження погодження кандидатури медіатора може відбуватися в будь-який спосіб, який сторони та організація, що забезпечує проведення медіації, визнають достатнім для погодження.

Спори в праві інтелектуальної власності, урегулювання яких можливо при зверненні сторін до процедури медіації, можуть бути розділені на декілька категорій. По-перше, спори, які виникають між суб'єктами права інтелектуальної власності та користувачами у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. При цьому, що стосується договірних спорів, застосування медіації вважається можливим та навіть корисним ще на стадії укладання договорів, якщо сторони не можуть узгодити окремі положення договорів. Встановлення партнерських стосунків та уникнення небажаних неузгодженостей на стадії укладання договору є важливою умовою їх належного виконання у майбутньому. По-друге, спори, які виникають щодо надання правовласником дозволу третім особам на використання об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі в примусовому порядку за рішенням суду. По-третє, звернення до процедури медіації є можливим при вирішенні конфліктних ситуацій, які виникають у зв'язку з використанням об'єктів інтелектуальної власності без згоди правовласника (у тому числі й при плагіаті).

Крім того, залежно від категорії об'єктів права інтелектуальної власності, права на які порушено, можна виділити застосування медіації при порушенні авторських та суміжних прав, при порушенні прав промислової власності, при порушенні прав на засоби індивідуалізації[529].

---

[529] Ульянова Г. О. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності /Г. О. Ульянова, Л. І. Бурова //Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – №4. – С. 107– 110.

Доцільним є застосування медіації і при врегулюванні спорів, які виникають у зв'язку з порушенням авторських прав внаслідок плагіату. При цьому слід зауважити, що врегулювання спору між автором та плагіатором не запобігає настанню негативних наслідків, які передбачені за плагіат у законодавстві. Так, якщо плагіат виявлено у кандидатській дисертації, вирішення конфлікту з автором, на чиї твори привласнено авторство під час написання наукової роботи, не має впливати на зняття дисертації з розгляду або прийняття рішення про позбавлення недобросовісного автора наукового ступеня (у випадку виявлення плагіату після захисту дисертації).

Під час урегулювання спору автор і плагіатор можуть дійти обопільного рішення щодо розміру відшкодування шкоди, завданої автору внаслідок плагіату, способу усунення плагіату та його наслідків (оформлення належним чином цитати, видалення частини твору, авторство на яку привласнено, перероблення твору тощо), розміщення в засобах масової інформації повідомлення про допущений плагіат або відмова від таких дій, вирішення питання з примірниками творів, в яких допущено плагіат тощо.

Практика досудового врегулювання конфліктів, які виникають у зв'язку з виявленням плагіату, існує в зарубіжних країнах. Так, у Німеччині існує інститут наукових омбудсменів. У кожному науковому закладі є такий омбудсмен, який здійснює медіацію у разі виникнення конфліктів у зв'язку з плагіатом. Це часто вирішує проблему, оскільки плагіат не завжди з'являється з волі дослідника, а може бути випадковою помилкою, допущеною з необережності. При цьому процес врегулювання конфлікту має каскадний характер: спочатку його намагається залагодити омбудсмен, потім - спеціальний комітет і вже після цього може бути прийнято рішення про звільнення плагіатора. Заходи академічного покарання включають в себе не тільки звільнення, але й заборону на здобуття наукових грантів протягом декількох років[530].

---

[530] Как сражаются с плагиатом в Германии?. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://slon.ru/calendar/event/1036392/

Таким чином стрімкий розвиток ринку інтелектуальної власності вимагає ефективного забезпечення прав та інтересів творців та їх правонаступників. В умовах сьогодення важливого значення набуває запровадження альтернативних способів врегулювання спорів у сфері права інтелектуальної власності, зокрема медіації. Переваги медіації (конфіденційність, відносна швидкість вирішення спору, економність, узгодження інтересів кожної із сторін), порівняно з захистом прав інтелектуальної власності в судовому порядку, мають сприяти, з однієї сторони, розширенню практики її застосування, з іншої - зменшенню навантаження на судові органи. Однак для того, щоб медіація зайняла належне місце у вирішенні спорів у сфері права інтелектуальної власності, в тому числі й щодо плагіату, перш за все необхідно забезпечити належне інформування сторін конфлікту про існування медіації, її переваги та наслідки застосування.

Висновки до Розділу 5

Самозахист прав інтелектуальної власності від плагіату передбачає вжиття творцем, його правонаступниками, уповноваженими на захист немайнових прав, заходів, спрямованих на виявлення, недопущення, припинення плагіату, відновлення порушених прав, відшкодування завданої шкоди.

Способи самозахисту порушених прав інтелектуальної власності можуть бути класифіковані залежно від мети їх застосування на такі категорії: недопущення поширення об’єктів, створених внаслідок плагіату (звернення до плагіатора з вимогою усунути порушення, до редакцій журналів з вимогою не опубліковувати твір); припинення порушення (вилучення з продажу об’єктів, створених внаслідок плагіату); відшкодування завданої майнової та немайнової шкоди; відновлення становища, яке існувало до порушення прав (спростування інформації про належність плагіатору привласненого об’єкта інтелектуальної власності або його охороноздатної частини).

Основною метою врегулювання спору до судового розгляду та досудового урегулювання спорів є вирішення конфлікту, досягнення узгодженості інтересів сторін. Основна відмінність між означеними процедурами урегулювання спору полягає у факті подання позовної заяви до суду. В першому випадку позовна заява подана і можливість врегулювання спору до судового розгляду справи з’ясовується під час попереднього судового засідання. Досудове урегулювання спору передбачає вирішення спору без подання позову до суду. В практичній діяльності сформувалась система альтернативних судовим процедур вирішення спорів, які дозволяють сторонам обрати найбільш прийнятний для них варіант та урегулювати конфлікт на взаємовигідних умовах.

Позитивні аспекти поширення практики альтернативного урегулювання спорів у сфері права інтелектуальної власності, у тому числі й при порушенні прав внаслідок плагіату, полягають у: поступовій зміні підходів до вирішення конфліктів – від виключно судового порядку, який є основним у вітчизняній

практиці, до мирного вирішення шляхом пошуку компромісів; зменшенні навантаження на судові органи; недопущенні порушень прав інтелектуальної власності у випадку своєчасного вирішення спірних моментів у використанні об’єктів права інтелектуальної власності.

З метою вирішення спорів, які виникають у зв’язку з порушенням прав інтелектуальної власності внаслідок плагіату, можливим є застосування таких альтернативних способів вирішення спорів, як: третейський суд, переговори, медіація.

Шляхом звернення до медіації можуть бути вирішені такі категорії спорів у сфері права інтелектуальної власності, як спори щодо: порушення прав інтелектуальної власності в межах договірних відносин; порушення прав у позадоговірних відносинах, у тому числі й щодо плагіату; примусового ліцензування; визначення умов використання спільного об’єкту інтелектуальної власності.

Звернення до медіації є ефективним з метою вирішення спорів, які виникають у зв’язку з виявленням плагіату у промисловій сфері, рекламі, авторському праві. Разом з тим результати вирішення приватноправового спору шляхом медіації між автором та плагіатором не впливають на вирішення питання щодо офіційної оцінки наукової праці плагіатора відповідно до вимог, встановлених у законодавстві.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, яке полягає у формуванні теоретико-методологічних та прикладних засад цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату, а також сформульовано низку пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного цивільного законодавства та законодавства у сфері інтелектуальної власності та практики їх реалізації.

1. Плагіат – це складне соціально-етичне, правове явище у сфері права інтелектуальної власності, що може розглядатися як: порушення авторських прав творця первісного тексту; зловживання правом на свободу творчості особою, що вчиняє плагіат; порушення прав споживачів інтелектуальної, творчої діяльності; порушення публічного правопорядку (інтересів суспільства та держави) – у випадках, коли авторству надається суспільне значення.

Соціальна природа плагіату полягає в тому, що він є певним проявом рівня правової культури суспільства, ціннісних пріоритетів, загального ставлення до творчої, інтелектуальної, наукової діяльності.

Етична природа плагіату полягає в тому, що він є порушенням морально-етичних засад творчості, професійної діяльності, однією з причин якого є використання інтелектуальної, творчої діяльності з метою досягнення певного корисного результату без надання значення її результативності, якості та наслідків.

Правова природа плагіату полягає в тому, що він є зловживанням правом на свободу творчості. Плагіат як зловживанням правом на свободу творчості – це активна поведінка творця-плагіатора, спрямована на створення нового результату інтелектуальної діяльності, яка передбачає недотриманням умов використання чужих об’єктів права інтелектуальної власності, здійснюється з усвідомленням можливості настання негативних наслідків для третіх осіб та призводить до порушення їхніх прав та інтересів.

Під суспільним значенням, яке надається авторству, розуміється створення об’єктів права інтелектуальної власності з метою розв’язання наукових, навчальних, суспільних, економічних, виробничих потреб, які здійснюються за рахунок та підтримки держави; створення художніх, літературних творів, творів образотворчого мистецтва з метою представлення на конкурсах, фестивалях, виставках тощо.

2. Правова політика цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату спрямована на забезпечення дотримання принципу верховенства права, законності та конституційного права на захист результатів інтелектуальної, творчої діяльності, захист авторства, як особистого немайнового блага, забезпечення запобігання (профілактики) проявів плагіату, виявлення та припинення плагіату, ліквідацію наслідків плагіату.

Правова політика у правотворчій сфері – спрямована на правове забезпечення цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату; у правозастосовній сфері – виступаючи індикатором ефективності правового регулювання відносин інтелектуальної власності, спрямована не лише на забезпечення захисту прав та інтересів творців, а й дозволяє виявити прогалини та колізії у законодавстві, тим самим визначаючи вектор правотворчої діяльності; у доктринальній сфері – полягає в науковому аналізі законодавства, практики його застосування, дослідженні міжнародного досвіду з метою виявлення причин, які сприяють поширенню плагіату, та наукового обґрунтування шляхів їх розв’язання; в освітній сфері – полягає у підвищенні рівня правової культури, рівня знань з питань захисту прав інтелектуальної власності, підготовки висококваліфікованих кадрів.

3. Плагіат як порушення прав інтелектуальної власності полягає у привласненні авторства на об’єкт інтелектуальної власності або його охороноздатну частину, що передбачає вчинення навмисних неправомірних дій, спрямованих на формування будь-яким способом уявлення про належність

авторства на об’єкт інтелектуальної власності (або його охороноздатну частину) особі, яка не брала творчої участі у його створенні.

До ознак, які розкривають сутність плагіату як порушення права інтелектуальної власності віднесено: привласнення авторства (є ключовою ознакою плагіату); навмисне неправомірне використання об’єкта інтелектуальної власності або його охороноздатної частини; обнародування об’єкта, створеного внаслідок плагіату.

4. Відмінність між плагіатом та апропріацією як однією із форм правомірного запозичення чужих результатів творчої діяльності з метою створення нового твору полягає у: публічності такого використання (при плагіаті факт запозичення приховується, при апропріації – ні); меті запозичення (при плагіаті – створення враження, що привласнений об’єкт є результатом діяльності плагіатора, при апропріації – підкреслення творчого стилю автора).

5. Враховуючи, що сутність плагіату полягає у привласненні чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності, не є коректною категорія «самоплагіат», під якою розуміється повторна публікація автором власної праці у декількох джерелах. Видається доцільним ввести у науковий обіг категорію «авторське дублювання наукових результатів» з метою підкреслення невідповідності вимогам законодавства дій автора з неодноразового опублікування власних наукових праць у різних джерелах з метою забезпечення необхідної їх кількості для досягнення певних результатів у науковій сфері.

6. Узагальнююча класифікація плагіату передбачає його поділ на види за різними критеріями: 1) наявності умислу – навмисний плагіат (полягає у цілеспрямованому неправомірному використанні об’єктів права інтелектуальної власності) та ненавмисний плагіат (технічний, який є наслідком внесення правок, недостатнього рівня знань щодо умов використання об’єктів права інтелектуальної власності, що є характерним для плагіату у роботах школярів); 2) об’єкта посягання – плагіат ідеї (оскільки ідея не підлягає охороні як об’єкт авторського права, не визнається правопорушенням) та плагіат об’єкта права

інтелектуальної власності (передбачає привласнення всього об’єкта або його охороноздатної частини); 3) категорії результатів інтелектуальної діяльності – авторський (привласнення авторства на результат інтелектуальної, творчої діяльності) та промисловий плагіат (привласнення об’єкта інтелектуальної діяльності, що в першу чергу призводить до порушення майнових прав та інтересів правовласника); 4) мети привласнення – некомерційний (основна мета полягає у досягненні певного результату виконання навчальної програми, отримання наукового результату, набуття популярності тощо, тоді як отримання комерційної вигоди має другорядне значення) та комерційний (основна мета – отримання прибутку); 5) особи плагіатора – плагіат в роботах науковців, студентів, школярів, письменників, журналістів.

7. Мета, способи вчинення, наслідки плагіату залежать від сфери творчої, інтелектуальної діяльності (авторське право, промислова, наукова сфери, реклама).

В авторському праві, у науковій сфері за рахунок тісного взаємозв’язку об’єкта з його автором основна увага акцентується на порушенні немайнового права авторства, права на ім’я, тоді як порушення майнових прав має другорядне значення. В праві промислової власності, у сфері рекламних відносин основне значення мають майнові права, тоді як немайнові права є більш обмеженими і можуть не реалізовуватись під час використання об’єкта права інтелектуальної власності. У зв’язку з цим промисловий плагіат є порушенням виключних майнових права правоволодільця, яким не обов’язково є автор, винахідник.

Промисловий плагіат може бути поділено на два види залежно від якості продукції, яка виготовляється плагіатором: технологічний (передбачає не лише зовнішню подібність з оригінальною продукцією, а й забезпечення якості та функціональних можливостей); поверхневий плагіат (забезпечується лише зовнішня подібність з оригінальною продукцією, тоді як якість і безпечність залишаються доволі низькими).

8. Відмінними ознаками академічного плагіату є: об’єкт посягання (наукові результати), суб’єкт (науковці, здобувачі освіти), сфера вчинення (наукова, науково-педагогічна діяльність); спосіб вчинення (оприлюднення частково або повністю чужих наукових результатів, як результатів власного дослідження, відтворення текстів під іменем особи, яка не брала участі у їх створенні); наслідки виявлення (знаття дисертаційної роботи з захисту, відмова у видачі диплома кандидата, доктора наук тощо).

9. Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату – це діяльність, спрямована на вжиття заходів з виявлення, доведення, припинення плагіату та унеможливлення його подальшого здійснення плагіатором, відновлення порушених прав та інтересів, яка здійснюється правоволоділцями (творцями, їх спадкоємцями) як самостійно, так і шляхом звернення до відповідних суб’єктів приватного права (редакцій наукових видань, засобів масової інформації, професійних творчих об’єднань, наукових діячів, громадських спілок тощо) або державних органів.

Враховуючи, що внаслідок плагіату порушуються як приватні, так і публічні інтереси, у законодавстві передбачено два порядки захисту прав інтелектуальної власності: приватноправовий та публічно-правовий (виявлення, запобігання плагіату спеціально уповноваженими суб’єктами, зокрема, МОН України, спеціалізованими вченими радами).

10. Способи цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату можуть бути класифіковані на підставі різних критеріїв. Залежно від категорії суб’єктів, чиї права підлягають захисту (спрямовані на поновлення порушених прав інтелектуальної власності творців; спрямовані на захист інтересів користувачів об’єктів інтелектуальної власності). Залежно від категорії прав, на захист яких спрямовані: способи захисту майнових прав (відшкодування майнової шкоди); способи захисту немайнових прав (поширення інформації про плагіат, відшкодування немайнової, моральної шкоди). Залежно від можливості їх

одночасного застосування: поєднувані та непоєднувані (відшкодування збитків, виплата компенсації, стягнення з порушника незаконно отриманого прибутку).

11. З метою підвищення ефективності захисту порушених особистих немайнових прав авторства та права на ім’я видається доцільним закріпити на законодавчому рівні право на відшкодування немайнової шкоди в розмірі однієї мінімальної заробітної плати, якщо більший розмір не буде доведено автором, яка виплачується на підставі доведення факту порушення немайнових прав.

12. Самозахист порушених прав інтелектуальної власності передбачає вжиття правовласником, уповноваженою ним особою заходів, спрямованих на припинення плагіату, обмеження можливості для його вчинення, відновлення порушених прав.

13. Спір, який виник між правовласником та особою, яка допустила порушення прав інтелектуальної власності, і має приватноправовий характер, може бути вирішено шляхом звернення до альтернативних способів урегулювання спорів. Якщо плагіат виявлено у дисертаційній роботі, вирішення питання щодо порушених прав інтелектуальної власності між порушником та автором шляхом медіації не скасовує негативних наслідків, які встановлені у законодавстві.

14. З метою удосконалення чинного законодавства в частині захисту немайнових прав фізичної особи, захисту прав інтелектуальної власності, у тому числі від плагіату, доцільно внести зміни до ЦК України, Закону України «Про авторське право і суміжні права», Закону України «Про вищу освіту», а саме: – частину другу ст. 296 ЦК України доповнити пунктом 2 у наступній редакції: «Забороняється використання імені фізичної особи з метою зазначення її в якості творця об’єктів права інтелектуальної власності, у створенні яких особа не приймала творчої участі»;

– частину першу ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» доповнити пунктом 5 у наступній редакції: «забороняти будь-яке

використання імені, псевдоніму творця, під час використання творів, які не належать творцю (приписування авторства), без його згоди»;

– статтю 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» доповнити пунктом «г» у наступній редакції: «приписування авторства – обнародування твору під іменем особи, яка не є його автором, без її відома і згоди», у зв'язку з чим пункти «г», «д», «е», «є», «ж» вважати відповідно пунктами «д», «е», «є», «ж», «з»;

– частину другу ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» доповнити абзацом 10 у наступній редакції: «Мінімальний розмір немайнової шкоди, який підлягає обов'язковому відшкодуванню творцю у випадку порушення права авторства та права на ім'я, становить одну мінімальну заробітну плату»;

– частину шосту ст. 69 Закону України «Про вищу освіту» викласти в наступній редакції: «Вищі навчальні заклади вживають заходів із запобігання академічному плагіату – оприлюдненню (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих або неопублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання, під іменем особи, яка не брала інтелектуальної, творчої участі в їх створенні з метою виконання вимог освітньої (наукової) програми, досягнення наукового результату».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеева В.П. Проблемы конституционно-правового обеспечения свободы творчества и охраны интеллектуальной собственности в Российской Федерации: автореф. дис. … на соискание ученой степени канд. юрид. наук.: спец. 12.00.02 «Констит. право; муницип. право» / В.П. Авдеева. – Тюмень, 2009. – 27 с.

2. Авсієвич А.В. До питання захисту суб'єктивних цивільних прав /А.В. Авсієвич // Наукові праці МАУП. – 2012. – Вип. 2 (33). – С. 89–92.

3. Автоматизована система перевірки текстів на плагіат /В.Б. Мокін, В.В. Войтко, С. В. Бевз [та ін.] //Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2010. – №5. – С.12-17.

4. Авторське право в міжнародно-правовому аспекті: навч.–методич. посібник /Уклад. А. М. Євков – Х., 2010. – 126 с.

5. Алісов Є.О. Про деякі негативні тенденції правової науки в Україні / Є.О. Алісов // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип.18. – С. 63–71.

6. Андрейцева О.Б. Цивільно-правові способи захисту прав на об'єкти промислової власності: дис. … кан. юрид. наук: 12.00.03 /Андрейцева Олена Борисівна. – Київ, 2009. – 222 с.

7. Андрощук Г.О. Захист комерційної таємниці в США: протидія економічному шпигунству / Г. О. Андрощук // Наука та інновації. – 2013. – №1. – Т.9. – С. 80–95.

8. Анисимов А.П. Плагиат как феномен современной действительности /А.П. Анисимов, М.Ю. Козлова // Имущественные отношения в Российской Федерации. – 2013. – Вып. №9 (144). – С.6–12.

9. Анохина Н.Ф. Особенности проявления интеллектуального тунеядства в образовательной бреде / Н.Ф. Анохина // Известия Саратовского университетата.

Новая серия. Серия Акмеология образования. Психология развития. – 2013. – Т. 2. – Вып. 1(5). – С. 109–113.

10. Антимонов Б.С. Авторское право / Б. С. Антимонов, Е. А. Флейшиц. – М.: Юридическая литература. – 1957. – 280 с.

11. Антонюк О.І. Право учасників цивільних правовідносин на самозахист /автореф. дис. … на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і цивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право» /О. І. Антонюк. – Х., 2004 . – 22 с.

12. Апшай Н.І. Підвищення культури студентів в умовах інформатизації освіти / Н.І. Апшай // Проблеми фізичного виховання. – 2010. – №5. – С.3–5.

13. Атаев Г.М. Проблемы совершенствования уголовной ответственности за нарушение авторских и смежных прав / Г.М. Атаев // Пробелы в российском законодательстве. – 2010. – №1. – С. 157–159.

14. Атаманова Ю.Є. Проблеми розподілу прав інтелектуальної власності при створенні результатів інтелектуальної власності /Ю.Є. Атаманова //матер. Міжнар. конф. «Охорона прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі: політика, законодавство, практика» (Київ, 15-16 червня 2011 р.) Проект «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». К.: Фенікс, 2011. – С.11 – 15.

15. Атанасова И. Плагиатството на чужди интелектуални произведения. Защита правата на автора / И. Атанасова // Научни трудове на Русенския университет. – 2010. – Т.49. – Серия 7. – С. 189–193.

16. Афанасьєва К.О. Плагіат у діяльності засобів масової інформації / К.О. Афанасьєва // Інтелектуальна власність. – 2004. – №3. – С. 16–19.

17. Бааджи Н.П. Відшкодування шкоди, завданої неправомірним використанням авторських прав: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і цивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право» /Н.П. Бааджи – О., 2010. – 18 с.

18. Бакалінська О.О. Недобросовісна конкуренція як форма зловживання суб'єктивним цивільним правом /О.О. Бакалінська //Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. – 2012. – Вип.2 (14). – С. 141 –145.

19. Бакірова І.О. Зміст Конституційного права людини і громадянина на судовий захист [Електронний ресурс] /І.О. Барікова. – Режим доступу: http://www.minjust.gov.ua/8158

20. Басай О.В. Принцип судового захисту цивільних прав та інтересів /О.В. Басай //Європейські перспективи. – 2013. – №4. – С. 130–135.

21. Басай О.В. Проблемні питання визнання універсальності засад цивільного законодавства /О.В. Басай //Наше право. – 2013. – №10. – С. 108–112.

22. Басай О.В. Умови виникнення права попереднього користувача на об'єкти промислової власності /О.В. Басай //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2012. – Вип.18. – С. 71–74.

23. Батанова Н.М. Конституційно–правова відповідальність як вид конституційно–правових відносин /Н.М. Батанова //Часопис Київського університету права. – 2009. – Вип. 2. – С. 60–65.

24. Белиловский Е.Л. Формализация оценки творческой деятельности и ее правовые оценки /Е.Л. Белиловский //Советское государство и право. – 1990. – №6. – С. 127–130.

25. Белкин М.Л. Гарантии свободы творчества и границы их ограничения в решениях Европейского суда по правам человека /М.Л. Белкин //Право в современном мире. – 2012. – №2. – С. 165–172.

26. Бельгийский художник Люк Тюйманс признан виновным в плагиате 25.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://f–studio.by/fotonews/raznoe/6013 –belgiyskiy –khudozhnik –lyuk –tyuymans –priznan –vinovnym –v –plagiate/

27. Березницький Є. Апропріативне мистецтво, запозичення та авторське право [Електронний ресурс] /Є. Березницький //Сучасне мистецтво. – 2005. –

Вип. 2. – С. 253–260. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j–pdf/S_myst_2005_2_28.pdf

28. Берестова І.Е. Способи самозахисту цивільних прав: окремі аспекти /І.Е. Берестова //Приватне право і підприємництво. – 2010. – Вип. 9. – С.10–14.

29. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

30. Бєлкін М.Л. Держава та свобода творчості в світлі рішень Європейського Суду з прав людини /М.Л. Бєлкін, Ю.Л. Бєлкіна, О.Р. Копієвська //Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2008. – №5 (12) – С. 6–15

31. Білик Д. Німецький рецепт проти промислового плагіату [Електронний ресурс] /Д. Білик, М. Ветцель, Т. Бондаренко. – Режим доступа: http://www.dw.de/dw/article/0,,5489534,00.html

32. Білик Н. Свобода творчості у поглядах А. Макаренка як шлях до педагогічної майстерності вчителя /Н. Білик //Витоки педагогічної майстерності. – 2013. – Вип. 11. – С. 65–72.

33. Більченко Є. Плагіат у контексті культури: відносність критеріїв визначення [Електронний ресурс] /Є. Більченко //Релігія в Україні. –2011. – Режим доступу: http://www.religion.in.ua/main/12579–plagiat–u –konteksti –kulturi –vidnosnist –kriteriyiv –viznachennya.html

34. Богатова Л.Ю. Право на автоское имя /Л.Ю. Богатова //Вопроси гуманитарніх наук. – 2008. – №5. – С. 76–80.

35. Богдан Й. Плагіат як явище наукового буття [Електронний ресурс] /Й. Богдан //Юридичний вісник України. – №26 (678). – Режим доступу: http://yurincom.com/ua/yuridichnyi_visnyk_ukrainy/overview/?id=2680

36. Богданович В.Ю. Конкурентна розвідка та промислове шпигунство /В.Ю. Богданович, В.В. Бадрак //Сучасний захист інформації. – 2014. – №1. – С. 17–22.

37. Болотин Н.Б. О необходимости внесения изменений в законодательные акты в сфере защиты интеллектуальной собственности /Н.Б. Болотин //Право и безопасность. – 2010. – №3. – С. 71–75.

38. Большая энциклопедия /под общей ред. С.Н. Южакова. – Т.9. – Спб, Типография Книгоиздательского Т–ва «Просвещение». – 1896. – С. 790.

39. Большая энциклопедия карикатуры [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://cartoonia.net

40. Большой Энциклопедический словарь [Электронный ресурс] . –Режим доступа: http://www.vedu.ru/bigencdic/

41. Большой Энциклопедический словарь [Электронный ресурс] /Гл. ред. А. М. Прохоров. – Изд. 2–е, перераб. и доп. М.; СПб., 2000. –Режим доступа: http://www.slovari.ru/default.aspx?p=965

42. Большой Энциклопедический словарь. 2000. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/235054

43. Большой юридический словарь [Электронный ресурс] /А.Я. Сухарев, В. Е. Крутских, А.Я. Сухарева //М.: Инфра–М., 2003. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/17057.

44. Бондаренко-Зелінська Н.Л. Запровадження альтернативних способів врегулювання спорів: європейський досвід для України /Н. Л. Бондаренко-Зелінська //Приватне право і підприємництво: збір. наук. праць. – Вип. 8. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2009. – С. 162–166.

45. Борухович В.Г. Из истории плагиата (литературные нравы Рима эпохи Августа) /В.Г. Борухович //Античный мир и археология. – Вып. 3. – Саратов, 1977. – С. 148–149.

46. Бочаров Д.О. Правозастосовча діяльність: поняття, функції та форми: Проблемні лекції /Д.О. Бочаров. – Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. – 73 с.

47. Бочкарьова Н. Дослідження сутності поняття "педагогічна фасилітація" /Н. Бочкарьова //Вища школа. 2011. – №3. – С. 98 – 104.

48. Братасюк В.М. Людина – особистість як суб'єкт права в контексті сучасної правової політики /В. М. Братасюк //Публічне право. – 2013. – №4 (12). – С. 127–134.

49. Британский кодекс рекламной деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.advertology.ru

50. Брус І.І. Українська наука потребує «революції» у боротьбі з плагіатом /І. І. Брус //Науковий вісник Херсонського державного університету Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип.1. – Т.2. – С.164–167.

51. Брыжинский А.А. Альтернативное разрешение правовых споров и конфликтов в России: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.01[Електронний ресурс] /Брыжинский Александр Андреевич. – Саранск, 2005. – 234 с. – Режим доступу: http://www.dissercat.com/content/pravovoe–regulirovanie-posrednichestva-pri-razreshenii-neshneekonomicheskikh

52. Бурова Л.І. Правовий статус медіатора при розгляді справ щодо захисту прав інтелектуальної власності //Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. Практ. конф. (16-17 травня 2013) Т.2 /відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2013. – С.678-680

53. Бутченко Т.І. Сутність державного інтересу /Т.І. Бутченко //Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. праць Вип. 35. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2008. –С. 36–45.

54. Вавилин Е.В. Самозащита гражданских прав /Е.В. Вавилин //Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2010. – №929. – С. 25–28.

55. Василенко І. Перспективи застосування медіації у захисті прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс] /І. Василенко. – Режим доступу: http://human–rights.unian.net/ukr/detail/194839

56. Васильчак С.В. Шляхи цивілізованого вирішення корпоративних конфліктів /С.В. Васильчак, Л.В. Руснак //Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. − Вип. 19.11. – С. 122–126.

57. Вахонєва Т.М. Плагіат як різновид порушення авторських прав за законодавством України [Електронний ресурс] /Т.М. Вахонєва. – Режим доступу: http://www.law-property.in.ua›articles/article-3…ukraine.html.

58. Ващук Ю.О. Сутнісні аспекти правової політики [Електронний ресурс] /Ю.О. Ващук //Форум права. – 2014. – №1. – С. 67–71. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2014_1_13.pdf

59. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.: Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

60. Венедіктова І.В. Цивільно–правовий захист та охорона авторського права /І. В. Венедіктова, О. В. Розгон //Форум права. –2007. – №2. – С.24–29. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07vivoap.pdf

61. Венедіктова І.В. Публічні інтереси в цивільному праві /І.В. Венедіктова //Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право. – 2013. – Вип. 16. – С. 97–100.

62. Венедіктова І.В. Специфіка методу права інтелектуальної власності /І.В. Венедіктова //Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право. – 2014. – №1106. – Вип. 17. – С. 91–93.

63. Верба О.Б. Особливості визнання судом мирової угоди на стадії виконавчого провадження [Електронний ресурс] /О.Б. Верба //Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – №3. – Режим доступу: http://www. nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvlduvs/2008_3/08vobsvp.pdf

64. Видавнича етика Журналу європейської економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jee.te.ua/ua/publishing-ethics/

65. Вознюк Н. Альтернативні способи вирішення господарсько-правових спорів /Н. Вознюк //Юридична Україна. – 2013. – №10. – С. 80-83.

66. Волощук А.М. Адміністративно–правові аспекти діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності: монографія /А.М. Волощук, Х.П. Ярмакі, О.О. Чернишова. – Одеса: ОДУВС, 2013. – 176 с.

67. Воробьев К.П. Формат современной журнальной публикации по результатам клинического исследования.Часть 6. Недобросовестная практика научных исследований /К.П. Воробьев //Український медичний часопис (онлайн). – 2099. – №3 (71). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.umj.com.ua/article/2771/format-sovremennoj-zhurnalnoj-publikacii-po-rezultatam-klinicheskogo-issledovaniya-chast–6–nedobrosovestnaya-praktika-nauchnyx-issledovanij

68. Вощинський М.В. Уголовно–правовые меры противодействия нарушению авторских и смежных прав: автореф. дис. … на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно–исполнит. право» /М. В. Вощинский. – М., 2006. – 25 с.

69. Гаврилов Э.П. Комментарий к закону об авторском праве и смежных правах. Судебная практика. /Э. П. Гаврилов. – М.: Экзамен, 2002. – 352 с.

70. Гаврилов Э.П. Советское авторское право. Основные положения. Тенденции развития /Э. П. Гаврилов. – М.: Наука, 1984. – 222 с.

71. Гарієвська М. Б. Проблемні питання визнання мирової угоди в Україні та Німеччини [Електронний ресурс] /Гарієвська М. Б. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ppip/2011_10/Garievska.pdf

72. Гаряєва Г.М. Плагіат, як порушення авторських прав /Г.М. Гаряєва, Р.С. Селегей /Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – №6(980). – С. 60–63.

73. «Гарри Поттер фанфики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hogwartsnet.ru/mfanf/rules.php

74. Гегель Г.Ф.–В. Лекции по эстетике. В 2 т. Т. 1 /Г. Ф.–В. Гегель. – СПб.: Наука, 1998. – 622 с.

75. Гегель. Философия права /Соч., т. 7. – М.–Л., 1934. – 527 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://psylib.org.ua/books/gegel03/txt02.htm

76. Гиззатуллина А.А. Спорные моменты привлечения к уголовной ответственности за плагиат /А.А. Гиззатуллина //Альманах современной науки и образования. – 2008. – №6 –2. – С. 59–61.

77. Гойко О. від судового захисту до альтернативних методів вирішення спорів /О. Гойко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. - №6. – С. 54-60.

78. Головенко Р. Що таке суспільно важлива інформація [Електронний ресурс] /Р. Головенко. – Режим доступу: http://olden.imi.org.ua/content

79. Голуб І.М. Основні компоненти вербальної частини зовнішньої реклами /І.М. Голуб //Культура України. – 2011. – Вип. 34. – С.114 –121.

80. Голубєва Н.Ю. Зобов'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання: монографія/Н. Ю. Голубєва. – О.: фенікс, 2013. – 642 с.

81. Голубєва Н.Ю. Класифікаційні критерії для побудови системи принципів цивільного права України /Н. Ю. Голубєва //Актуальні проблеми держави і права: збір. наук. праць. –2008. – Вип. 43. – С. 20–24.

82. Гончаренко С.У. Етика науки і етичний кодекс ученого /С.У. Гончаренко //Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка] Сер.: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти: зб. наук. пр. – Вип. 2. – Кіровоград: КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – С. 3–12.

83. Горбачева С.В. Самозащита прав по российскому законодательству: автореф. дис. … на соискание ученой степени канд. юрид. наук: Спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; История учений о праве и государстве» /С.В. Горбачева. – Нижний Новгород, 2005. – 25 с.

84. Горнфельд А.Г. Плагиат //Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона (Санкт–Петербург, 1890–1907). – Т. XXIIIa. – С. 796–797 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ru.wikisource.org/wiki

85. Горяйнов А.М. Самозахист як засіб приватного правового примусу /А.М. Горяйнов //Держава і право. – 2011. – Вип.53. – С. 413–418.

86. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 №1798–XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798–12.

87. Гражданский кодекс Российской Федерации от 18.12.2006 №230–ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/online/

88. Громовий О. Медіація в Україні: переможе чи програє? /О. Громовий //Юридична газета. – 2010. –№5. – С. 9

89. Грушина Е.В. Сложные объекты как новая категория [Электронный ресурс] /Е.В. Грушина. – Законодательство. – 2009. – №2. – Режим доступа: http://sudprisyazhnyh.ucoz.ru.

90. Гумеров Л.А. Свобода научно–технического творчества в системе прав человека /Л.А. Гумеров //Ученые записки Казанского университета. – 2012. – Т.154, кн. 4. – С.17–24.

91. Гупаловська О.Б. Відшкодування моральної шкоди – зобов'язально–правовий засіб захисту права власності /Гупаловська О. Б. //Адвокат. – 2010. – №8 (119). – С.16–21.

92. Гура М. Реклама як об'єкт авторського права /М. Гура //Юридична газета. – 2004. – №17 (29).

93. Демидова О.Р. «Чужое как свое» или физиология плагиата /О.Р. Димидова //Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина. – 2012. – Вып. №3. – том 2. – С. 90 –98.

94. Демичев А.А. О плагиате в историко–правовых исследованиях /А.А. Демичев //История государства и права. – 2012. – №10. – С. 2–8.

95. Державна політика: підручник /Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К.: НАДУ, 2014. – 448 с.

96. Діхтяренко О. Актуалізація проблеми боротьби з плагіатом /О. Діхтяренко //Інформація, комунікація, суспільство 2013: матер. 2–ої Міжнар. наук. конф. ІКС, 16 –19 травня 2013 р., Львів, Славське /Нац–й ун–т «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 176–177.

97. Дмитрів Л. Якість текстового контенту сайту з погляду редактора /Л. Дмитрів //Вісник Книжкової палати. – 2014. – №9. – С. 1 – 3.

98. До уваги авторів! Журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ndiiv.org.ua/ua/avtoram.html

99. Добриніна Г. Чи можна вирішувати спір, не звертаючись до суду? /Г. Добриніна //Справочник экономиста: Ежемесячный журнал. – 2008. – №6 – С. 35–38.

100. Добрякова Н.И. Заимствование или плагиат: российский и зарубежный опыт /Н.И. Добрякова //Человеческий капитал и профессиональное образование. – 2015. – №1 (13). – С.15–20.

101. Дозорцев В.А. Авторские дела в суде. Научно–практический комментарий /В.А. Дозорцев. – М., 1985. – 176 с.

102. Дозорцев В.А. Интеллектуальные права: Понятие. Система. Задачи кодификации: сб. статей /В.А. Дозорцев. – М.: Статут, 2003. – 416 с.

103. Долотов Р. Юридическая ответственность за плагиат в научных работах /Р. Долотов //Троицкий вариант. – 2009. – №44. – С.12

104. Дроб'язко В. С. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. /В.С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.

105. Ерохин С.В. Гуманитарные науки. Философия, социология и культурология /С.В. Ерохин //Вестник ТГУ. – 2009. – Вып. 8 (76). – С. 178–184.

106. Етика публікацій та запобігання недобросовісній практиці публікацій юридичного журналу «Право України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravoua.com.ua/ua/publication–ethics/

107. Етичний кодекс ученого України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://znc.com.ua/ukr/news/2009/20090123ethic.php

108. Єрмоленко В.А. Криміналістична характеристика та класифікація найбільш типових способів вчинення порушень авторського права і суміжних прав /В. А. Єрмоленко //Держава та регіони. – 2011. – №3. – С.123–129.

109. Железняк Н.А. Нормотворча діяльність як правова форма реалізації державної правової політики /Н. А. Железняк //Право України. – 2004. – №7. – С. 94–98.

110. Железняк Н.А. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика /Н.А. Железняк //Наукові записки: зб. наук. пр. Том 21. Юридичні науки – К.: Видавничий дім "КМ Академія", 2003.– С. 8–14.

111. Жилинкова Е. «Сложное произведение» – новый термин /Е. Жилинкова //Юридическая практика. – 2008. – №36. – С.12.

112. Завальнюк В.В. Антропологічний підхід у цивілістичних дослідженнях /В. В. Завальнюк //Митна справа. – 2011. – №1(73). – С. 113–117.

113. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 //Голос України. – 2008. – №236.

114. Загорчев И. Етика на научната публикация в природните науки /И. Загорчев. – Списание на БАН. – 2001. – №4 – 6. – С. 57–63.

115. Запорожець І.Г. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності: теоретичні аспекти /І.Г. Запорожець //Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2007. – №10. – С. 45–50.

116. Захарченко Т. Про розгляд Міжнародним комерційним арбітражним судом при Торгово–промисловій палаті України зовнішньоекономічних спорів у сфері інтелектуальної власності [Електронний ресурс] /Т. Захарченко //Діловий

вісник. – 2002. – №08(99). – Режим доступу: http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2002/dv0208182.ua.html

117. Захист авторських прав від плагіату: монографія /О. І. Харитонова, Г.О. Ульянова; за заг. ред. О.І. Харитонової. – Одеса: Юридична література, 2014. – 212 с.

118. Звід звичаїв чесної ділової практики у сфері інтелектуальної власності /Робоча група з питань інтелектуальної власності в рамках діяльності Комісії з питань захисту від недобросовісної конкуренції при ТПП України, 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ucci.org.ua/dnload/news/zvid_zvych.pdf

119. Зеленецкий В.С. Проблемы борьбы с «теневой наукой» в современном правоведении Украины: Монография /В.С. Зеленецкий: Харьков: Издательство «ФИНН», 2011. – 304 с.

120. Зенин И.А. Личные неимущественные интеллектуальные права автора /И. А. Зенин //Право интеллектуальной собственности. – 2012. – №6. – С. 3–6.

121. Зорина М.Г. Понятие криминалистической идеи [Электронный ресурс] /М.Г. Зорина //Проблемы криминалистической эйдологии //Юридическая наука и образование в Республике Беларусь на рубеже XX – XXI веков. Гродно, 1998. – С. 187–190. – Режим доступа: http://ebooks.grsu.by/krim_metod/3-12-4-ponyatie-kriminalisticheskoj-idei.htm

122. Ионас В.Я. Критерий творчества в авторском праве и судебной практике /В.Я. Ионас. – М.: Юрид. лит., 1963. – 138 с.

123. Ищенко Н.С. Нарушения исключительных прав на товарные знаки и иных объектов интеллектуальной собственности /Н.С. Ищенко //Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали IV Всеукраїнської науково–практичної конференції (26 квітня 2013 р., м. Одеса) /За заг. ред. О.І. Харитонової. – Одеса, 2013. – С.48–50.

124. Ієвіня О.В. Деякі аспекти авторського права на перекад /О.В. Ієвіня //Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2010. – №929. – С. 363–366.

125. Інтелектуальна власність: словник довідник /за заг. ред. О.Д. Святоцького. – у 2 – х т.: Т.1 Авторське право і суміжні права /За ред. О.Д. Святоцького, В.С. Дроб'язка. – Уклад.: В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 356 с.

126. Казьмірик С. М. Цінності та їх класифікація в аксіосфері людини /С.М. Казьмірик //Наукові праці. Педагогіка. – 2012. – Вип. 197. – Т. 209. – С. 90–92.

127. Как сражаются с плагиатом в Германии? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://slon.ru/calendar/event/1036392/

128. Калиева О.М. Плагиат как профессионально–этическая проблема в рекламе /О.М. Калиева, И.В. Кудрявцева //Проблемы современной экономики. – 2012. – №6. – С.96–101.

129. Кант И. Критика способности суждения /И. Кант. – М.: Искусство, 1994. – 367 с.

130. Капіца Ю.М. Захист прав інтелектуальної власності в державах–членах Європейського Союзу /Ю.М. Капіца //Університетські наукові записки. – 2005. – №3. – С.76–79.

131. Карлова В.В. Духовні цінності в структурі національної самосвідомості: українські реалії [Електронний ресурс] /В.В. Карлова. –Режим доступу: academy.gov.ua›ej/ej11/txts/10kvvsur.pdf

132. Карташева А.А. Осмысление понятий «идея», «форма» и «оригинальность» в немецкой философии и их влияние на авторское право /А.А. Карташева //Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук. – 2012. – Вып.12. – С. 181–193.

133. Катеринчук К.В. Плагіат та його ознаки /Катеринчук К.В. //матер. Міжнар. конф. «Охорона прав інтелектуальної власності в Україні та

Європейському Союзі: політика, законодавство, практика» (Київ, 15-16 червня 2011 р.) Проект «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». К.: Фенікс, 2011. – С.59 – 63.

134. Кархалев Д.Н. Концепция охранительного гражданского правоотношения: автореф. дис. … на соиск. ученой степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Граждан. право; предприним. право; мемейное право; междунар. частное право» /Д. Н. Кархалев. – Екатеринбург, 2010. – 37 с.

135. Кимберли К. Ковач Медиация: крат.курс /Кимберли К. Ковач; пер.с англ. [Носырева Е.И. и др.]. – 2 –е изд. – М.: Инфотропик Медиа, 2013.– 287 с.

136. Кимберли К. Ковач Фундаментальные основы альтернативного разрешения споров (Из материалов Третьей ежегодной конференции по внесудебному разрешению коммерческих споров): перев. Украинского центра согласия [Электронний ресурс] /Кимберли К. Ковач. – Режим доступа: http://www.commonground.org.ua/ADR_Kovach.html

137. Кириллова М.Я. Развитие советского авторского права: учебник /М.Я. Кириллова. – Свердловск: Свердловский юрид. ин-т, 1982. – 82 с.

138. Ківалов С.В. До питання визначення принципів досудового врегулювання публічно–правових спорів /С. В. Ківалов //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип.72. – Одеса: Юрид. л-ра, 2014. – С. 7–15.

139. Ківалова Т.С. Зобов’язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія /Т.С. Ківалова. – Одеса: Юридична література, 2008 – 360 с.

140. Клейменова С.М. Авторські правовідносини як форма реалізації правомочностей суб’єктів авторського права: дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.03 /Світлана Миколаївна Клейменова. – Оеса, 2004. – 203 с.

141. Климчук О. Авторська реклама або особливості використання об’єктів авторського права в рекламі /О. Климчук //Юридичний журнал. – 2006. – №5. – С.32 –36.

142. Коваленко Т. Плагіат: види та відповідальність /Т. Коваленко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2014. – №4. – С.35–40.

143. Коваленко Т. Що робити, якщо ви стали жертвою контрафакції /Т. Коваленко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – №5. – С.57–61.

144. Коваль А. Історико–правові аспекти захисту прав інтелектуальної власності за кримінальним законодавством України /А. Коваль //Юридична газета. – 28 лютого 2005. – №3(39).

145. Коваль І.Ф. Господарсько–правове регулювання відносин у сфері промислової власності: монографія /І.Ф. Коваль. – Донецьк: Юго–Восток, 2013. – 640 с.

146. Ковальова А. Проблеми академічного плагіату та авторського права /А. Ковальова //Спеціальні історичні дисципліни: зб. наук. праць /Відп. ред. Г.В. Боряк. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. – Вип. 21. – С. 61–71.

147. Кодекс адміністративного судочинства від 06.07.2005 №2747–IV. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15

148. Кодекс етики наукових публікацій, розроблений Комітетом з етики наукових публікацій [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://publicet.org/code/

149. Кодекс етики українського журналіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cje.org.ua/documents/47/

150. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731–10/page3

151. Козирєва В.П. Медіація як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів /В. П. Козирєва, А. П. Гаврилішин //Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). – 2011. – №1–2. – С.142 –147.

152. Коломиец С.М. Плагиат как антипод творчества [Электронный ресурс] /С. М. Коломиец //Интернет–журнал "Эйдос". – 2011. – 25 апреля. – Режим доступа: http://www.eidos.ru/journal/2011/0425-01.htm.

153. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации (учебно –практический). Ч. 1 – 4. – 2–е изд., перераб. и доп. /под ред. С.А. Степанова. – М.: Проспект; Екатеринбург: Ин–т частного права, 2009. – 1504 с.

154. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части четвертой (постат.) /Отв. ред. Л.А. Трахтенгерц. – М.: ИНФРА–М, КОНТРАКТ, 2009. – 812 с.

155. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004

156. Коннов А. Ю. Понятие, классификация и основные виды альтернативных способов разрешения споров [Електронний ресурс] /А.Ю. Коннов. – Режим доступу: http://uristy.ucoz.ru/publ/6-1-0-252

157. Конституция Єстонской Республики от 28.06.1992 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.eesti.ee/rus/riik/pohiseadus

158. Конституция Республики Армения от 05.07.1995 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.parliament.am/parliament.php?id=constitution&lang=rus#2

159. Конституция Республики Беларусь от 24.11.1996 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.by/main.aspx?guid=6351

160. Конституция Республики Молдова от 29.07.1994 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lex.justice.md/viewdoc.php?id=311496&lang=2

161. Конституция Федеративной Республики Германия от 03.05.1947 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rfhwb.de/Pravo/Pravo_ru/pravo_ru1.htm

162. Конституция Японии от 03.05.1947 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

ttp://www.uznal.org/constitution.php?country=Japan&constitution=144&langua
g

163. Конституція України від 20.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96–%D0%B2%D1%80/print1442943057573823

164. Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2014 роки: рішення Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності (Протокол від 11 березня 2009 р. №11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sips.gov.ua/ua/konts9-14.html

165. Корнієнко Н. Імітація і плагіат як загроза академічній свободі /Н. Корнієнко //Філософська думка. – 2014. – №4. – С. 102–109.

166. Корновенко С. Ідея як об’єкт захисту права інтелектуальної власності: pro and contra /С. Корновенко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – №3. – С. 55–58.

167. Корновенко С. Проблемні питання понятєво категоріального забезпечення інтелектуальної власності в Україні /С. Корновенко //Інтелектуальна власність в Україні: погляд з XXI ст.: Зб. наук. праць за матер. Всеукраїнської наук.–практ. конф., 29–30 вересня 2011 р. /За заг. ред. А.І. Кузьмінського, О.П. Орлюк. – Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2011. – С.41–45.

168. Костюкова К.В. Система цінностей особистості у формуванні оцінки якості життя /К.В. Костюкова //Актуальні проблеми психології. – 2010. – Вип.23. – Т.7. – С. 100–104.

169. Котляров И.Д. Некорректные заимствования: сущность, проблемы оценки и методы противодействия /И.Д. Котляров //Педагогический журнал Башкортостана. – 2011 – №5 (36). – С. 23–32.

170. Котляров И.Д. Самоплагиат в научных публикациях /И.Д. Котляров //Научная периодика: проблемы и решения. – 2011. – №4. – С. 6–11.

171. Кохановська О.В. Особисті немайнові права фізичних осіб як інститут цивільного права України /О.В. Кохановська //Вісник Київського національного

університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2010. – Вип. 85. – С. 4–6.

172. Кохановська О.В. Поняття та види особистих немайнових прав у цивільному праві України /О.В. Кохановська //Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання): Матер. міжнар. наук.–практич. конф. (Київ, 16 вересня 2010 р.) – К.: КНТ, 2011. – С. 44–52.

173. Кохановська О.В. Регулювання немайнових відносин у цивільному кодексі України: десятирічний досвід /О.В. Кохановська //Право України. – 2014. – №2. – С. 57–69.

174. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341–14

175. Крисань Т.Є. Правові аспекти відшкодування моральної шкоди у цивільно–правових відносинах /Т.Є. Крисань //Часопис Київського університету права. – 2011. – №4. – С.218–221.

176. Кройтор В.А. Категорії «принципи цивільного права» та «основні засади цивільного законодавства» в цивільному праві України /В.А. Кройтор //Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2010. – №929. – С. 114–118.

177. Крокош М. Звичайний плагіат від «талановитого богослова» [Електронний ресурс] /М. Крокош. – Режим доступу: http://www.religion.in.ua/main/21821-zvichajnij-plagiat-vid-talanovitogo-bogoslova.html

178. Кузнецов К.В. Уголовно–правовая характеристика посягательств, нарушающих авторские, смежные, изобретательские и патентные права: автореф. дис. ... на соискание ученой степени канд. юрид. наук.: спец. «Уголовное право и криминология; уголовно–исполнит. право» /К.В. Кузнецов. – М., 2007. – 34 с.

179. Кузнецова О. Плагіат в Інтернет–ЗМІ України: правове регулювання [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/plahiat-v-internet-zmi-ukrayiny-pravoverehulyuvannya.html

180. Кузнєцова Н.С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні /Н.С. Кузнєцова, О.В. Кохановська //Право України. – 2011. – №3. – С. 21–29.

181. Кузнєцова Н.С. Стан і тенденції розвитку цивілістичної науки в Україні /Н.С. Кузнєцова //Право України. – 2014. – №6. – С. 9–14.

182. Кузнєцова Н.С. Сучасне цивільне законодавство України: здобутки, проблеми, перспективи /Н.С. Кузнєцова, А.С. Довгерт //Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2014. – №1. – С. 51–67.

183. Кушнарьов С.В. Соціалізація й система базових соціальних цінностей неповнолітніх засуджених /С.В. Кушнарьов //Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2010. – №1. –С.52–58.

184. Кыдыралина Ж. Борьбу с плагиатом в науке нужно вести открыто и решительно /Ж. Кыдыралина //Информационно–аналитический центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ia–centr.ru/expert/18579/

185. Лазебний В.С. Основи інтелектуальної власності та її захисту /Лазебний В.С., Розорінов Г.М., Толюпа С.В. К.: Ліра –К, 2011. – 150 с.

186. Латковська Т.А. Місце фінансово–правової політики у правовій системі держави /Т.А. Латковська //Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія". – 2014. – Вип. 2. – С. 124–133.

187. Легка О.В. Реалізація норм права: теоретико–правові аспекти /О.В. Легка //Право і суспільство. – 2012. – №1. – С. 30–33.

188. Лекція з дисципліни «Правнича лінгвістика» на тему: «Мова права і мова закону. Юридичний текст» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www-jurfak.univer.kharkov.ua/studentu/st_teksty.php

189. Леонтович О.А. Этика научных исследований /О.А. Леонтович //Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – 2011. – Вып. 8. – Т.62. – С. 99–102.

190. Лепина Т.Г. Уголовно–правовая охрана интеллектуальной собственности: Дис. … канд. юрид.наук. специальность: 12.00.08 /Татьяна Геннадиевна Лепина. – Курск, 2014. – 235 с.

191. Липцик Д. Авторское право и смежные права /Пер. с фр.; предисловие М. Федотова. – М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. – 788 с.

192. Лисенко В. Сучасний стан та проблеми протидії незаконному обігу товарів /В. Лисенко, О. Дзісяк //Вісник прокуратури. – 2008. – №8. – С. 74–80.

193. Литературная энциклопедия /ред.колег. П.И. Лебедев–Полянский, И.Л. Маца, И.М. Нусинов, В.М. Фриче; глав.ред. А.В. Луначарский. – Т.8. – Москва, 1934. – С.735–736.

194. Літературознавчий словник –довідник /За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. – К,: ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.

195. Лозовой В.О. Професійна етика юриста /В.О. Лозовой, О.В. Петришин. – Х.: Право, 2004. – 176 с.

196. Лупаренко Л.А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень /Л. А. Лупаренко //Інформаційні технології і засоби навчання, 2014. – Том 40. – №2. – С. 151–169.

197. Луць Л.А. Судова політика – основа формування та функціонування системи органів судової влади /Л.А. Луць //Вісник Центру суддівських студій. – 2008. – №11. – С. 7–9.

198. Ляпоров В. Реклама: плагиат?! [Электронный ресурс] /В. Ляпоров. – Режим доступа: business–magazine.ru

199. Мазіна О.О. Контрафакція як дії, що порушують авторські права: автореф. дис…. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і сивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право /О.О. Мазіна. – Одеса, 2014. – 19 с.

200. Мазуйе К. Бернская конвенция об охране литературных и художественных призведений /К. Мазуйе //Международные конвенции об авторском праве. Комментарий. – М., 1982. – С. 21–180.

201. Майданик Р.А. Класификация способов защиты гражданских прав и интересов судом в Украине: теория и практика /Р.А. Майданик //Альманах цивилистики: сб. статей. Вып.4 /под ред. Р. А. Майданика. – К.: Альтера; ЦУЛ, 2011. – С. 107 –147.

202. Макода В.Є. Правова охорона промислових зразків в Україні: автореф. дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і сивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право /В. Є. Макода. – К., 2001. – 20 с.

203. Максимова Ю. Appropriation Art: борьба анонимов со звездами [Електронний ресурс] /Ю. Максимова. – 16.02.2009. – Режим доступу: http://artinvestment.ru/invest/stories/20090216_appropriation_art.html

204. Мамчур Л.В. Правове регулювання реклами (цивілістичний аспект): дис. … канд. юрид. наук.: 12.00.03 /Людмила Володимирівна Мамчур. – Л., 2006. – 203 с.

205. Мамчур Л. Особливості правового статусу автора рекламного твору /Л. Мамчур //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011. – №6. – С. 32–37.

206. Манько Д.Г. Щодо широкого розуміння категорії застосування права /Д. Г. Манько //Публічне право. – 2011. – №1. – С.130–135.

207. Матвеев А.Г. Пять доводов в пользу декриминализации плагиата /А.Г. Матвеев. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://territoriaprava.ru/topics/45958

208. Матвеев А. Право противодействовать ложному указанию авторства /А. Матвеев //Интеллектуальнаям собственность. Авторское право и смежные права. – 2011. – №6. – С.61–66.

209. Мацкевич О.О. Співвідношення понять „оприлюднення” та «опублікування» [Електронний ресурс] /О.О. Мацкевич //Інтелектуальна

власність: погляд з XXI століття. – Режим доступу: http://intellect21.cdu.edu.ua/?p=323

210. Медиатор. Внесудебные процедуры – альтернативное урегулирование споров – примирение сторон [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://mosmediator.narod.ru/protsedura_mediatsii/

211. Мельников В. Толкование судами понятий «идея» и «форма выражения идеи» /В. Мельников //Интеллектуальная собственность. – 2008. – №5. – С. 64–76.

212. Минькович–Слободяник О.В. Види правової політики України /О.В. Минькович–Слободяник //Часопис Київського університету права. – 2012. – №2. – С.21–24.

213. Митрофанов І.І. «Шкода» та «збитки»: співвідношення понять /І.І. Митрофанов, Т.В. Гайкова //Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. – 2012. – Вип. 3. – С. 194–200.

214. Мінц М.О. Плагіат як прояв девіантності: спроба соціологічного аналізу /М.О. Мінц //Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Соціологія. – 2012. – Вип.172, т. 184. – С.38–42.

215. Мінченко Р.М. Правова активність особистості в умовах еволюції української державності /Р.М. Мінченченко //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип. 51. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2009. – С. 173–180.

216. Мінченко Р.М. Проблеми взаємодії державної влади і громадянського суспільства /Р.М. Мінченко //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип. 29. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2006. – С. 195–202.

217. Модельный кодекс интеллектуальной собственности для государств – участников СНГ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_m97/print1366311994900272.

218. Момот Л. «Розрулити» конфлікт і не побити горшки /Л. Момот [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdip.gov.ua/ua/ukcc

219. Москаленко О.В. Сучасні концепції ціннісно–смислової сфери особистості /О.В. Москаленко //Вісник НТУУ «КПІ» Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2010. – Вип. 2. – С.113–117.

220. Музика Л.А. Окремі аспекти рівнів реалізації цивільно–правової політики /Л.А. Музика //Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2013. – №6 (15). – 2013. – С. 96–103.

221. Музика Л.А. Цивільно–правова політика: сучасна актуалізація давньої проблеми /Л.А. Музика //Право України. – 2011. – №6. – С.154–160.

222. Муромцев С.А. Определение и основное разделение права /С.А. Муромцев. – Москва: Тип. А.И. Мамонтова и Ко, 1879. – 250 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://books.e–heritage.ru/book/34480

223. Назарова А.А. Етичні вимоги до педагогічних працівників /А.А. Назарова //Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «ПРАВО». – 2011. – Вип. 16. – С. 68–75.

224. Наказателен кодекс на Република България [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=238464

225. Наумова М.Ю. Нові медіа та традиційні ЗМІ: моделі співіснування /М.Ю. Наумова //Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. праць Вип. 13. – Київ, 2011. – С.86–92.

226. Недобросовестная реклама. Плагиат [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.esoonline.ru/kollekciya_reklamy/udachnye_primery_reklamy_skoro/primery_neetichnoj_reklamy/nedobrosovestnaya_reklama/

227. Недюха М. Правова політика України: новітні виміри /М. Недюха //Вісник Академії управління МВС. – 2010. – №4(16). – С. 38–45.

228. Нестеренко О.В. Суспільно необхідна інформація (Що це означає в контексті теорії та практики застосування?) [Електронний ресурс]

/О.В. Нестеренко. – Режим доступу: http://stop–x–files–ua.org/suspilno–neobhidna–informatsiya/

229. Нестор Н.В. Угода за результатами медіації: суть та правові наслідки /Н. В. Нестор //Право. – 2011. – №3. – С. 60–64.

230. Николаев Е. Что такое плагиат или о западных стандартах научной этики [Електронний ресурс] /Е. Николаев. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/articles/68.html.

231. Новейший философский словарь: 3–е изд., исправл. – Мн.: Книжный Дом. 2003. – 1280 с.

232. Новицька Н.Б. Правові аспекти зловживання правом на свободу слова та інформації /Н.Б. Новицька //Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2013. – 4(63). – 60–65.

233. Новые подходы к программно–технической защите сетевых публикаций /С.С. Барильник, Н.Е. Герасимов, И.В. Минин [та ін.] //Доклады ТУСУРа. – 2008. – №2 (18). – Ч. 1 «Технические науки». – С. 43–46.

234. О Концепции правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года: Указ Президента Республики Казахстан от 24 августа 2009 года №858 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://adilet.zan.kz/rus/docs/U090000858

235. Об отказе в передаче дела в Президиум Высшего арбитражного суда Российской Федерации: определение Высшего арбитражного суда РФ от 5 февраля 2010 г. №ВАС–1062/10 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.advocate–realty.ru/practices/unitsp/?id=442606.

236. Об охране промышленных рисунков и моделей: Закон Республики Молдова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=325037

237. Оборотов Ю.М. Аспекти розгортання методології юриспруденції /Ю.М. Оборотов //Право України. – 2014. – №1. – С. 33–38.

238. Обущак О.О. Адміністративне регулювання в сфері охорони прав на об’єкти інтелектуальної власності /О.О. Обущак, С.А. Обущак //Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2009. – Вип. 36. – С. 75–85.

239. Овсяннікова О.О. Поняття та пріоритетні напрямки судово–правової політики в Україні /О.О. Овсяннікова //Науквий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип.3. – Т.3. – С. 261–264.

240. Огляд стану адаптації законодавства України до acquis communautaire. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 544 с.

241. Определение Московского городского суда от 11.05.2012 N 4г/8–3252 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ourcourt.ru/mosgorsud/2012/05/11/554100.htm

242. Орлюк О.П. «Плагіат в умовах інформаційного суспільства: витоки явища, способи попередження та боротьби»: засідання круглого столу (9 грудня 2011 р., м. Київ) [Електроний ресурс] /О.П. Орлюк. – Режим доступу: http://ndiiv.org.ua/ua/scientific-events/view-vidbulosja-zasidannja-kruhloho-stolu-na-temu-plahiat-v-umovakh-informatsiynoho-suspil-stva-vytoky-javyshcha-sposoby-poperedzhennja-ta-borot-y.html#ixzz3ck6HqqDR

243. Орлюк О.П. Захист прав інтелектуальної власності: проблеми правозастосування /О.П. Орлюк //Інтелектуальна власність. – 2007. – № 2. – С. 24–29.

244. Ортинская Ю. Как защитить телеформат? [Електронний ресурс] /М. Ортинская //«Телекритика». – 04.07.2013. – Режим доступу: http://www.telekritika.ua/pravo/2013–07–04/83025

245. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підручник /За заг. ред. О.А. Підопригори, О.Д. Святоцького. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 235 с.

246. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців: монографія /Л.С. Нецька [и др.]; заг. ред. В.В. Луць; Акад. прав. наук України,

НДІ приват. права і підприємництва. —Т.: Підручники і посібники, 2007. — 256 с.

247. Осолінкер І. М. Самозахист права власності в Україні: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд.. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і цивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право /І. М. Осолінкер. – Харків, 2011. – 17 с.

248. Ответственность за плагиат контента сайта /сайт Веб – студии «Антула» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.antula.ru/patent–2.htm

249. Павлишин О. Теоретико–методологічні проблеми реформування правової системи України: семіотичний аспект /О. Павлишин //Українознавчий альманах. – 2011. – Вип.5. – С.84–87.

250. Павлов О. Plagiarius: музей плагіату в Золінґені [Электронный ресурс] /О. Павлов. – Режим доступа: //http://www.dw.de/dw/article/0,,2703254,00.html

251. Павлова Е.А. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части четвертой (постат.) /Е.А. Павлова (ст. ст. 1226 – 1231, 1240, 1242 – 1245 гл. 69, § 1–4 гл. 71); отв. ред. Л.А. Трахтенгерц. – М.: ИНФРА – М, КОНТРАКТ, 2009. – 812 с.

252. Панов М. Проблеми методології формування категоріально–понятійного апарату юридичної науки /М. Панов //Право України. – 2014. – №1. – С. 50–60.

253. Панченко М. Добросовісність, розумність і справедливість – правові засади цивільного права України /М. Панченко //Підприємництво, господарство і право. – 2006. – №12. – С.147 –150.

254. Панченко М. Форми самозахисту приватної власності у цивільному праві України /М. Панченко //Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №1. – С.31–34.

255. Параниця С.П. Самозахист як самостійне суб'єктивне право особи /С.П. Параниця //Часопис Київського університету права. – 2011. – №2. – С.33–36.

256. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_123

257. Пастухов О.М. Авторське право у сфері функціонування всесвітньої інформаційної мережі Інтернет: дис… канд.. юрид. наук: спец. 12.00.03 /О.М. Пастухов – К., НПУ ім. Драгоманова, 2002. – 174 с.

258. Пахаренко–Андерсон А. Промисловий зразок Європейського Союзу /А. Пахаренко–Андерсон //Інтелектуальна власність. – 2011. – №1. – С. 10 – 13.

259. Петренко В.С. Види плагіату /В.С. Петренко //Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали IV Всеукр. наук.–прак. конф. (26 квітня 2013 р., м. Одеса) /За заг. ред. О.І. Харитонової. – Одеса, 2013. – С.120 –121.

260. Петренко В.С. Поняття та види плагіату /В.С. Петренко //Часопис цивілістики. – 2012. – №14. – С. 128–131.

261. Пиленко А.А. Право изобретателя. – СПб, 1902. – Т. 1. – 495 с.

262. Підопригора О.А. Право інтелектуальної власності України Підопригора /О.А. Підопригора, О.О. Підопригора. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 336 с.

263. Піхурець О.В. Плагіат: проблеми виявлення та засоби попередження /О.В. Піхурець //Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – №2.– С. 161–172.

264. Плагиат: матер. с Википедии – Свободной энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki

265. Плагиат в рекламе компании "ЗЕНОН" – Рекламные Поставки" /Открытое письмо ООО «АВЕР–ТЕХ» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.avers.ua/forum/43 – /124 – qq – q

266. Плагиат в студенческих работах: анализ сущности проблемы [Электронний ресурс] /М. Н. Кичерова, Д. Н. Кыров, П. Н. Смыкова [и др.] //Интернет–журнал Науковедение. – 2013. – №4 (17). – Режим доступа: http://naukovedenie.ru/index.php?p=issue-4-13

267. Плагіат: матер. з Вікіпедії – Вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki

268. Платон Собрание сочинений. В 4 т. Т. 1. /Платон. – М.: Мысль, 1990. – 860 с.

269. Погуляев В. Воздействие на нарушителей авторских и смежных прав по законодательству о рекламе /В. Погуляев //Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. – №10. – 2005. – С. 25–30.

270. Подання статті та процес рецензування в «Українському математичному журналі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.imath.kiev.ua/~umzh/article_preparation.html

271. Позова Д.Д. Контрафакція чи піратство? /Д.Д. Позова //Часопис цивілістики. – 2012. – Вип. 14. – С. 132–136.

272. Поис А. Особое мнение. Нестандартная точка зрения. Ответы на вопросы: Сборник статей [Электронный ресурс] /А. Поис //2005 –2008. – 83 с. – Режим доступа: www.pois.ru/vo/osm.doc

273. Полева А. Можно ли бороться с воровством мозгов? /А. Полева //Мебельные технологии. – 2002. – №2. – С.50–52.

274. Положення «Протидія університетського плагіату» Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка від 12 листопада 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http:www.drohobych.net/ddpu/intelekt_vlasnist/Protydiya%20universytetskoho%20plahiatu.htm

275. Положення про академічний плагіат ДВНЗ Українська академія банківської справи Національного банку України від 02.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://uabs.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1709%3A2012-1-05-05-42-16&catid=144%3A2012-01-05-05-13

276. Положення про спеціалізовану вчену раду: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 №1059 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1170–11

277. Полянський Т.Т. Зловживання правом: загальнотеоретична характеристика: автореф. дис. … на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. «Теорія та історія держ. і права; історія політ. і правових учень» /Т.Т. Полянський. – Львів, 2011. – 15 с.

278. Порало І.В. Інтелектуальний капітал України в полоні плагіату /І.В. Порало. //Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2009. – №4. – С.89 –97.

279. Порох Д.О. Сутність професійно–етичних якостей та комунікативних навичок у вдосконалені вивчення іноземних мов у майбутніх медиків /Д.О. Порох., К.В. Федорова //Український медичний альманах. – 2013. – №2. – Т. 16. – С. 134–136.

280. Порушення Україною права на свободу вираження поглядів – практика Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalanalytics.com.ua/uk/component/content/article/152–eurocoart.html

281. Порядок накладення штрафів за порушення законодавства про рекламу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. №693 //Офіційний вісник України. – 2004. – №21. – ст. 1440.

282. Постанова Миколаївського окружного адміністративного суду від 17.09.2014 р. Справа №814/284/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44288086

283. Потоцкий Н. Альтернативное урегулирование хозяйственных споров в сфере интеллектуальной собственности /Н. Потоцкий //Закон и жизнь. – 2013. – №10 (2). – С. 197-201.

284. Право інтелектуальної власності: підручник для студентів вищих навч. закладів /За ред. д.ю.н. Орлюк О.П., д.ю.н. Святоцького О.Д. – К.: ІнЮре, 2006. – 720 с.

285. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: Монографія /За ред. проф. Ю.П. Битяка та доц. І. В. Яковюка. – Х.: Право, 2007. – 246 с.

286. Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук. –практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) /за ред. О.М. Руднєвої. – К.: НІСД, 2013. – 160 с.

287. Правовая политика и ее принципы: выступление судьи Конституционного Суда Тиковенко А.Г. на международной научно–практической конференции «Правовая политика Республики Беларусь: современное состояние и перспективы развития» (6 декабря 2013 г., г. Минск) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kc.gov.by/main.aspx?guid=21315

288. Прасолова К.А. Фанфикшн: литературный феномен конца XX–начала XXI века (творчество поклонников Дж. К. Ролинг): дис. канд. филологических наук: 10.01.03 [Електронний ресурс] /Ксения Андреевна Прасолова. – Калиниград, 2008. – 253 с. – Режим доступу: http://www.dissercat.com/content/fanfikshn-literaturnyi-fenomen-kontsa-xx-nachala-xxi-veka-tvorchestvo-poklonnikov-dzhkroling

289. Примак В.Д. Особливості відшкодування моральної шкоди як заходу цивільно–правової відповідальності /В. Д. Примак //Часопис Київського університету права. – 2013. – №3. – С. 175–179.

290. Притика Ю.Д. Поняття і диференціація способів і захисту цивільних прав та інтересів /Ю.Д. Притика //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2004. – №60–62. – С. 16 –19.

291. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. //Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №13. – ст. 64.

292. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова пленуму Вищого господарського суду від 24.10.2011 р. №10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

293. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням шкоди: роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України від 01.04.94 р. №02–5/215 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0004700–95

294. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про інтелектуальну власність: лист Вищого господарського суду від 14.01.2002 р. №01–8/31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v8_31600–02

295. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Вищого господарського суду від 17.10.2012 р. №12 //Вісник господарського судочинства. – 2012. – №6.

296. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): оглядовий лист Вищого господарського суду від 04.04.2012 р. №01–06/417/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_417600–12

297. Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова Вищого господарського суду України від 23.03.2012 р. №5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005600–12

298. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 №2782–XII //Відомості Верховної Ради України. – 1993. – N 1. – ст. 1.

299. Про заборону репродуктивного клонування людини: Закон України від 14.12.2004 №2231–IV //Відомості Верховної Ради. – 2005. – №5. – ст.111.

300. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: постанова Верховного суду України від 27.02.2004 р. №2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700–04

301. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанови Пленуму Верховного Суду України №5від 4 червня 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: року http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700–10

302. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника: постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nau.kiev.ua/index.php?page=hotline&file=441074-24072013-0.htm&code=567-2013-%D0%BF

303. Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства щодо присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань: наказ Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/563/informatsiya –shchodo –zasidan –ta –rishen –atestatsijnoji –kolegiji/

304. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 //Відомості Верховної Ради. – 1996. – N 36. – ст. 164.

305. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003р. //Відомості Верховної Ради. – 2004. – №14. – ст. 192.

306. Про інформацію: Закон України від 21.05.2015р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657–12

307. Про Концепцію удосконалення судочинства для затвердження справедливого суду на Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України №361/2006 від 10 травня 2006 року //Офіційний вісник України. – 2006. – №– 19. – ст. 1376.

308. Про медіацію: проект закону України №10301–1 від 19.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=43208

309. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента від 17 квітня 2002 р. №347/2002 //Офіційний вісник України. – 2002. – №16. – ст. 860.

310. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 №3688–XII //Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №7. – ст. 34.

311. Про правову охорону промислових зразків: Директиви Європейського Парламенту та Ради 98/71 ЄС від 13 жовтня 1998 року //Офіційний вісник Європейських Спільнот. – С. 841–844.

312. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на промисловий зразок та прав на раціоналізаторську пропозицію: оглядовий лист Вищого господарського суду України від 17.04.2006 №01–8/844 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

313. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок та прав на раціоналізаторську пропозицію: оглядовий Лист Вищого Господарського Суду від 14.02.2007 №01–8/78. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

314. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об’єкти авторського права і суміжних прав (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України): оглядовий лист Вищого господарського суду України від 6 травня 2005 р. №01J8/784. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

315. Про проведення Всеукраїнського конкурсу – захисту науково–дослідницьких робіт учнів–членів Малої академії наук України у 2013/2014 навчальному році: Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.11.2013 №1554. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://man.gov.ua/

316. Про промислові зразки Спільноти: Регламент Ради ЄС №6/2002 від 12.12.2001 р //Офіційний вісник Європейських Спільнот. – С. 845–894.

317. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №39. – Ст. 181.

318. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 року №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravo.ligazakon.ua/document/view/VS090016?edition=2009_02_27

319. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 №1701–IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1701–15

320. Проведение экспертизы дизайна [Електронний ресурс]. – Режим доступа:http://sud–expertiza.ru/provedeniya–ekspertizy–dizayna/

321. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань інтелектуальної власності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdip.gov.ua/ua/normative_acts.html

322. Проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sips.gov.ua/

323. Прохоров–Лукін Г. Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності /Г. Прохоров–Лукін //Інтелектуальна власність. – 2002. – №11. – С.13–21.

324. Проць О.Є. Правова культура та правокультурність: межі кореляції понять /О. Є. Проць //Часопис Київського університету права. – 2011. – №3. – С.77 –81.

325. Пугач С.С. Суб’єкти застосування норм права: загальнотеоретичний аспект /С. С. Пугач //Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Вип.6. – Т.1. – С. 10–12.

326. Путівник по плагіаторству та кібер –плагіаторству [Електронний ресурс]. – Східноєвропейський монітор. – №6. – 2006. – Режим доступу: http://www.eedi.org.ua/eem/6–5.html.

327. Рабінович П. Методологія вітчизняного загальнотеоретичного право державознавства: деякі сучасні тенденції /П. Рабіновіч //Право України. – 2014. – №1. – С. 11–21.

328. Рассудовский В.А. Заимствование и плагиат в авторском праве /В.А. Рассудовский //Правоведение. –1979. – №3. – С. 54–61.

329. Рахматулина Р.Ш. Проблема охраны результата интеллектуальной деятельности в составе сложного объекта /Р.Ш. Рахматулина //Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление. – 2012. – №8 (27) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.journal–nio.com/index.phpoption=com_content&view

330. Рекомендации по добросовестной практике научных публикаций, разработанные Британским Комитетом по этике научных публикаций (Translated from: Committee on Publication Ethics (COPE). Guidelines on Good Publication Practice. Available from: URL: http://www.publicationethics.org.uk) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mediasphera.aha.ru/mjmp/2001/2/r2–01–2.htm

331. Рекомендації щодо охорони та захисту авторського права у сфері діяльності засобів масової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sips.gov.ua/ua/recom_zmi.html

332. Рекомендація Rec (2007) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам–членам щодо плюралізму засобів масової інформації та розмаїття медіа контенту: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 31 січня 2007 р.на 985-ому засіданні заступників міністрів (Переклад з англійської підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» на замовлення Національної комісії з утвердження свободи слова та розвитку інформаційної галузі при

Президентові України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: media.parlament.org.ua/uploads/files/f845.doc

333. Ренн О.М. Колективна публікація в академічному виданні: проблемі аспекти у площині творчості та етики /О.М. Ренн //Наука України у світовому інформаційному просторі. – Вип. 8. – К.: Академперіодика, 2013. – С. 107–115.

334. Решение Арбитражного суда города Москвы от 30.03.2011г. дело №А-40 -152779/10-19 -1324 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ras.arbitr.ru/

335. Рєзнікова В.В. Зловживання правом: поняття та ознаки /В.В. Рєзнікова //Університетські наукові записки. – 2013. – №1 (45). – С. 23–35.

336. Рєзнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів /В. Рєзнікова //Юридичні науки. – 2012. – №90. – С. 10–15.

337. Рішення апеляційного суду Дніпропетровської області. Справа №22ц–2828/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/9757232

338. Рішення апеляційного суду Київської області від 27 лютого 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/37462413

339. Рішення апеляційного суду Тернопільської області від 27 травня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/6902826

340. Рішення апеляційного суду Черкаської області від 1 жовтня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26271842

341. Рішення апеляційного суду Миколаївської області від 15.05.2013р. Справа №784/1283/13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/31324217

342. Рішення Господарського суду міста Києва від 21.01.15р. Справа № 910/19751/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/42578687

343. Рішення Івано–Франківського міського суду Івано–Франківської області від 11 жовтня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/27530060

344. Рішення Ічнянського районного суду Чернігівської області від 07 жовтня 2013 р. Справа №733/1280/13–ц. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33958139

345. Рішення Київського районного суду міста Донецька від 7 лютого 2007 р. Справа №2–316/07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/745942

346. Рішення Комінтернівського районного суду м. Харкова від 22 січня 2015 р. Справа №2/641/309/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/42431603

347. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клаб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 9 липня 2002 року N 15–рп/2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legal.com.ua/document/kodeks/0CH56015CH50710–02.html

348. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710–04

349. Рішення Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області 28 січня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36843941

350. Рішення Подільський районний суд міста Києва від 15 лютого 2013р. Справа №2607/6517/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29508337

351. Рішення Приморського районного суду м. Одеси 14 листопада 2013 р. Справа №1522/9052/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/35735852

352. Рішення Приморського районного суду м. Одеси від 7 березня 2014 р. Справа №1522/9822/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/37583834

353. Рішення Центрального районного суду м. Миколаєва від 02 листопада 2012 р. Справа №2–1298/11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30497549.

354. Рішення Центрального районного суду м. Сімферополя Автономної Республіки Крим від 22.11.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/27600178

355. Рогач О.Я. Зловживання правом: теоретико–правове дослідження /О. Я. Рогач. – Ужгород: Ліра, 2011. – 368 с.

356. Романова І.В. Явище плагіату: історія та сьогодення /І. В. Романова //Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси. – 2012. – №3. – С.267–272.

357. Руднєва О.М. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності /О.М. Руднєва, О.Н. Ярмиш //Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук. –практ. конф. (Київ, 5 грудня 2012 р.) /за ред. О.М. Руднєвої, д. ю. н., проф. – К.: НІСД, 2013. – 160 с.

358. Савельева И.В. Правовое регулирование отношений в области художественного творчества /И.В. Савельева. – М.: Изд–во Моск. ун–та, 1986. – 141 с.

359. Савчук Д. Захист телеформатів: запобігання плагіату, судова практика та міжнародний досвід [Електронний ресурс] /Д. Савчук //матер. 4 щоріч. конф.

«Медіаправо» (11 жовтня 2013 р., м. Київ), Індустріальний Телевізійний Комітет та Асоціація правників України. – Режим доступу: http://lp.ua/uk/media/news/article/2–news–section/1146–dmytro–savchuk–will–deliver–a–speech–at–the–media–law–conference#sthash.HZqdhv9C.dpuf

360. Самутина Н. Великие читательницы: фанфикшн как форма литературного опыта /Н. Самутина //Социологическое обозрение. – 2013. – т. 12. – №3. – С.137–194.

361. Санченко А. Медіація як демократичний та ефективний спосіб вирішення спорів: європейські норми і досвід та українська перспектива /А. Санченко //Голос України. – 2010. – №204. – С.12 –13.

362. Сафонова К.В. Аспекты авторско–правовой охраноспособности рекламы как произведения массового искусства /К.В. Сафонова //Бизнес в законе. – 2010. – №5. – С. 73–75.

363. Свиридова Е.А. Реклама как индивидуализирующее творческое представление: автореф. дис. на стиск. ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Гражд. право; Семейное право; Предприним. право; Междунар. частное право» /Е. А. Свиридова. – М., 2007. –17 с.

364. Свиридюк Н.П. Інструментальна цінність консенсусу як форми вирішення юридичного конфлікту /Н.П. Свиридюк //Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2011. – N1. – С. 136–144.

365. Севастьянов Г.В. Концепция частного процессуального права (права альтернативного разрешения споров) /Г.В. Севастьянов //Третейский суд. – 2009. – №1. – С. 25–32.

366. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации: учеб. /А.П. Сергеев. – [2–е изд.]. – М.: ПБОЮЛ Гриженко Е.М., 2001. – 752 с.

367. Серго А. Некоторые вопросы защиты авторского права в Интернете [Електронний ресурс] /А. Серго. – Режим доступу: http://www.internet–law.ru/articles/ap–is.htm

368. Сердюк В.В. Право на судовий захист у контексті змагальності сторін /В.В. Сердюк //Адвокат. – 2012. – №9 (144). – С.14 – 18.

369. Симоненко Т.В. Репозитарій «Наукова періодика України» як засіб антиплагіату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/articles/2011/11stvzap.html

370. Симонян Ю.Ю. Аудіовізуальні твори як об'єкти пратської діяльності /Ю.Ю. Симонян //Часопис цивілістики. – 2012. – Вип.14. – С.137-140.

371. Сингаївська А. Плагіат як люстро вищої освіти /А. Сингаївська //Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2013. – Вип.2 – С.41-42.

372. Синицына С.Л. Кого честь не берет – того палка проймет. Или «дело Артомоновой»» как пролегомены к борьбе за чистоту науки [Електронний ресурс] /С. Л. Синицына //Частный Корреспондент. – 2014. – Режим доступа: http://www.chaskor.ru/article/kogo_chest_ne_beret_togo_palka_projmet

373. Сирих В. Методологія інтегративного право розуміння /В. Сирих //Право України. – 2014. – №1. – С. 113–119.

374. Ситдикова Р.И. Обеспечение частных, общественных и публичных интересов авторським правом /Р. И. Ситдикова. – М.: Статут, 2013. – 159 с.

375. Сичивиця О. Авторство і псевдоавторство в науці. Стаття друга. Плагіат і плагіатори /О. Сичивиця //Соціогуманітарні проблеми людини. – 2008. – №3. – С. 39 –47.

376. Скакун О.Ф. Потребою часу є прийняття деонтологічного (етичного) кодексу учених – правознавців України /О.Ф. Скакун //Юридична наука і практика. – 2011. – №1. – С. 5–12.

377. Слипченко С.А. Оборотоспособность объектов личных неимущественных прав, обеспечивающих социальное бытие физического лица: монография /С.А. Слипченко. – Х.: ФОП Мічурина Н.А., 2011. – 336 с.

378. Сліпченко С.О. Ім'я фізичної особи та його місце в системі об'єктів цивільного права /С.О. Сліпченко //Форум права. – 2014. – №3. – С. 352. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j–pdf/FP_index.htm_2014_3_59.pdf

379. Словари и энциклопедии на Академике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/9843

380. Словарь бизнес –терминов. Академик.ру. – 2001[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/9843

381. Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка/сост. под ред. А.Н. Чудинова (издание третье). – С.–Петербург, 1910. – С.460.

382. Солонина В.Ф. Цивільно –правові проблеми забезпечення права на захист в аспекті вибору способу захисту порушених прав /В.Ф. Солонина //Наукові праці МАУП. – 2011. – Вип. 2(29). – С. 178–182.

383. Старженецкий О.О природе компенсации за нарушение исключительных прав /О. Старженецкий //Интеллектуальная собственность. – 2003. – №8 . – С.24–32.

384. Стефанчук М.О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: автореф. дис. … на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивіл. право і цивіл. процес; сімейне право; міжнар. приват. право» /М.О. Стефанчук . – Киев: Б.В., 2006. – 20 с.

385. Стефанчук Р. Десятиліття нового цивільного кодексу України: робота над помилками /Р. Стефанчук //Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – №1. – С. 200–211.

386. Стефанчук Р.О. Актуальні питання законотворення в сучасних умовах /Р.О. Стефанчук //Міжнародний юридичний вісник: збірн. наук. праць Національного університету державної податкової служби України. – 2015. – Вип. 1 (2). – С. 200–206.

387. Стефанчук Р. Перспективи розвитку права інтелектуальної власності в Україні (на прикладі особистих немайнових прав) /Р. Стефанчук //Право України. – 2011. – №3. – С. 45–59.

388. Стефанчук Р. Сучасні проблеми приватного права (до 10–ї річниці прийняття Цивільного кодексу України) /Р. Стефанчук //Приватне право. – 2013. – №1. – С.94–105.

389. Стецюк Л.Л. Самозахист як форма захисту цивільних прав /Л.Л. Стецюк //Університетські наукові записки. – 2008. – №3. – С. 151–158.

390. Стоякин Г.Я. Меры защиты в советском гражданском праве //автореф. дис… на соиск. ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.03. /Г.Я. Стоякин. – Свердловск, 1973. – 17 с.

391. Стукало Н.В. Плагіат у студентських роботах ефективно виявляється за допомогою методичного посібника [Електронний ресурс] /Н.В. Стукало. –Режим доступу: http://studgov.blog.ztu.edu.ua/2013/03/663/

392. Субота Н. «Караоке на Майдані» і... в суді [Електронний ресурс] /Н. Субота //Юридичний журнал. – 2005. – №8. – Режим доступу: http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1852.

393. Судариков С.А. Основы авторского права /С.А. Судариков. – Минск: Амалфея, 2000. – 512 с.

394. Сурмін Ю.П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.–метод. посіб. /Ю. П. Сурмін. – К.: НАДУ, 2008. –184 с.

395. Тацій В.Я. Проблеми формування правової політики в Україні /В.Я. Тацій //Вісник Академії правових наук України. – 1994. – №2. – С. 3–13.

396. Теннис А.О. Некоторые проблемные вопросы переводческой деятельности /А.О. Теннис /Гуманитарные исследования. – 2012. – №4 (44). – С.80–86.

397. Тимченко Г. Мирова угода в науці цивільного процесуального права Г. Тимченко //Право України. – 2004. – №8. – С.104–107.

398. Тимченко Г.П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав: дис. … канд. юрид. наук.: 12.00.03 /Геннадій Петрович Тимченко. – Х., 2002. – 182 с.

399. Толковый словарь Ожегова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ozhegov.ru/slovo/17309.html

400. Толочкова Н.Г. Гражданско–правовая охрана авторских прав от контрафакции и плагиата: автореф. дис..на соиск. ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.03 «Гражд. право; Предприн. право; Семейное право; Междунар. частное право /Н.Г. Толочкова. – М.: РГБ, 2003. – 27 с.

401. Томилова Ю.Ю. Охранительные правоотношения в механизме правового регулирования: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 /Юлия Юрьевна Томилова. – М., 2004. – 230 с.

402. Трифонова М.К. Понятие идеи в инновационной эпистимологии /М.К. Трифонова //Вісник СевНТУ. Серія: Філософія: зб. наук. пр. – Вип. 126. – Севастополь, 2012. – С.141–144.

403. Туранін В.Ю. Феномен юридичної мови: концептуалізація проблеми /В.Ю. Туранін //Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2013. – №2 (61). – С. 73–79.

404. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами–членами, з іншої сторони від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

405. Угода про співробітництво держав–учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19.12.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

406. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018

407. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 г. №275 –З [Электронный ресурс] //Национальный правовой Интернет–портал Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=HK9900275&p2=%7BNRPA%7D

408. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18.04.2002. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=331268

409. Уголовный кодекс Республики Таджикистан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=237375#LinkTarget_986

410. Удалкин В.А. Приписывание произведениям изобразительного искусства чужого авторства [Электронный ресурс] /В.А. Удалкин //Режим доступа: http://www.rbis.su/article.php?article=208

411. Удовика Л.Г. Правова політика України в умовах глобалізації /Л.Г.Удовика //Порівняльне аналітичне право. – 2013. – №2. – С. 65–70.

412. Ульянова Г.А. Объекты права интеллектуальной собственности, которые обеспечивают функционирование сети Интернет: проблемы правовой охраны /Г.А. Ульянова //Междунар. науч.–практ. конф. «Проблемы пиратства в Российской Федерации. Особенности Интернет –пиратства», Москва. – 2011. – С. 93–99.

413. Ульянова Г.О. Деякі питання співавторства /Г.О. Ульянова //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. Вип. 53. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2009. – С. 145–152.

414. Ульянова Г.О. Захист прав творців реклами від неправомірного використанні рекламних матеріалів /Г.О. Ульянова //Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»: зб. наук. праць. – Т. XII. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2012. – С. 360–369.

415. Ульянова Г.О. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері права інтелектуальної власності /Г.О. Ульянова, Л.І. Бурова //Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – №4. – С. 107–110.

416. Ульянова Г.О. Охоронні правовідносини інтелектуальної власності /Г.О. Ульянова //Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2011. – №945. – С. 155–159.

417. Ульянова Г.О. Плагіат в роботах школярів та студентів: актуальна проблема сьогодення /Г.О. Ульянова //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип. 71. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2014. – С. 255–261.

418. Ухвала Апеляційного суду міста Києва від 4 червня 2014 р. Справа №22–ц/796/6757/2014 [Електронний ресурс]. – http://reyestr.court.gov.ua/Review/39213031

419. Ухвала Вищого адміністративного суду України 23 січня 2014 року К/800/54108/13 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36969551

420. Ухвала Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 24 березня 2015 р. Справа №П/811/3521/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43269730

421. Фадеева И.М. Институциональные условия социальных практик плагиата /И. М. Фадеева, Д. В. Конова //Управление качеством: формирование компетенций выпускников вуза: матер. первой регион. науч.–практ. конф. (г. Ульяновск, 1.12.2011 г.). – Ульяновск: УлГТУ, 2012. – С.102–106.

422. Федерова Н. Телеформат як об’єкт правової охорони /Н. Федорова //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2014. – №4. – С.29–34.

423. Фединяк Л. Мирова угода як спосіб врегулювання цивільно–правових спорів: окремі питання /Л. Фединяк //Право України. – 2003. – №4 – С. 53–56.

424. Федичкина О. Интеллектуальная собственность в мире мод [Электронный ресурс] /О. Федечкина. – Режим доступа: http://www.creativeindustries.ru/rus/publications/255

425. Фесенко Є.В. Сучасні завдання кримінально–правової науки (Загальна частина) /Є.В. Фесенко //Право України. – 2010. – №9. – С. 66–72.

426. Финансовый словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/16386

427. Фирсов М.Л. Преступления в сфере авторских и смежных прав: автореф. дис. … на соиск. ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08

«Уголовное право и криминол.; уголовно–исполнит. право» /М. Л. Фирсов. – М., 2013. – 30 с.

428. Філіпова Л. Морально–етичні заходи запобігання інформаційній небезпеці в Інтернеті /Л. Філіпова //Вісник книжкової палати. – 2013. – №3. – С. 1–3.

429. Флейшиц Е.А. Личные права в гражданском праве Союза ССР и капиталистических стран [Електронний ресурс] /Е. А. Флейшиц. – Москва: Юрид. изд–во НКЮ СССР: 1941. – 206 с.. – Режим доступа: http://leb.nlr.ru/edoc/372218/

430. Фрис П.Л. Кримінально–правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми: Монографія /П.Л. Фрис. – К.: АТІКА, 2005. – 332 с.

431. Халаїм Н.О. Правова охорона промислових зразків в Україні: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господар. право; господар.–процес. право /Н. О. Халаїм. – К., 2000. – 17 с.

432. Харитонов Є.О. Деякі питання класифікації юридичних фактів /Є.О. Харитонов //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць Вип.42. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2008. – С.73–81.

433. Харитонов Є.О. Законодавчі роботи часів Юстиніана і проблема «антиплагіату» /Є.О. Харитонов //Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матер. IV Всеукр. наук.–практик. конф. (26 квітня 2013 р., м. Одеса). –Одеса, 2013. – С. 109–113.

434. Харитонов Є.О. Класифікація цивільних правовідносин: спроба новації у підходах /Є.О. Харитонов //Наукові праці Одеської національної юридичної академії: зб. наук. праць Т. VII. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2008. – С.136–143.

435. Харитонова Е.И. Гражданские правоотношения интеллектуальной собственности, возникающие в результате творчества (концептуальные основы): моногр. /Е.И. Харитонова. – Изд. 2–е, перераб. и доп. – Одесса: Феникс, 2012. – 413 с.

436. Харитонова О.І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади): моногр. /О.І. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2011. – 346 с.

437. Харитонова О.І. Проблемні питання класифікації правовідносин інтелектуальної власності /О.І. Харитонова //Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2010. – №929. – С. 345–350.

438. Харитонова О.І. Співвідношення категорій «правовідносини інтелектуальної власності» та «регулятивні, організаційні, охоронні цивільні правовідносини» /О.І. Харитонова //Актуальні проблеми держави та права: зб. наук. праць Вип.65. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2012. – С.115–125.

439. Харитонова О.І. Поняття піратства у сфері права інтелектуальної власності /О.І. Харитонова //Актуальні проблеми держави та права: зб. наук. праць Вип.66. – Одеса: Юрид. літ–ра, 2012. – С.231–238.

440. Харченко П.Г. Загальні засади застосування законодавства про захист від недобросовісної конкуренції та практики застосування статті 15–1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції /П. Г. Харченко //ІІІ щорічний форум з публічного права. – Київ, 2014. – С.1–30.

441. Хохлов В.А. Оправе авторства /В. А. Хохлов //Законы России. Опыт. Анализ. Практика. – 2012. – №9. – С.52–59.

442. Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти): монографія /авт. кол.; за заг. ред. Є.О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2012. – 339 с.

443. Цивільне право: підручник /Борисова В.І., Спасибо–Фатєєва І.В., Яроцький В.Л. (ред.) Х.: Право. – 2011. – Т. 1. – 816 с.

444. Цивільне право України (традиції та новації): монографія /авт. кол.; за заг. ред. Є.О. Харитонова, Т.С. Ківалової, О.І. Харитонової; наук. ред. Н.Ю. Голубєва. – Одеса: Фенікс, 2010. – 700 с.

445. Цивільний кодекс України: наук. – практ. коментар /[заг. ред. Є.О. Харитонов]. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. – 1200 с.

446. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435–15/print1400072439709213

447. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618–15/page

448. Цимбал М. Судова експертиза: проблеми та перспективи розвитку /М. Цимбал //Право України. – 2002. №11. – С.127–129.

449. Цимбалюк В. Нормативно-правове забезпечення медіації в Україні: проблеми та перспективи /М. Цимбалюк //Юридичний вісник. – 2014. – №5. – С. 155-156.

450. Цюкало Ю.В. принцип справедливості у цивільно–правовому аспекті /Ю.В. Цюкало //Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. – 2013. – Вип. 644. – С. 71–75.

451. Чанишева А.Р. Цивільно–правові засоби захисту права на торгівельну марку /А.Р. Чанишева //Права людини як критерій морального виміру політики і державної влади: зб. тез доп. за матер. міжвузівських наукових читань, присвячених 57–й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (8 грудня 2005 р.) /Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2006. – С. 74–75.

452. Черкасов А. Сайт – сложный объект авторского права (некоторые аспекты проблемы) [Електронний ресурс] /А. Черкасов. – Режим доступа: http://www.comprice.ru/articles/detail.php?ID=42322

453. Чернявская В.Е. Плагиат как социокультурный феномен /В.Е. Чернявская //Известия Санкт-Петербургского университета экономики финансов. – 2011. – №3. – С. 26-31.

454. Чертков В.Л. Авторское право в периодической печати /В.Л. Чертков. – М.: Юрид. лит., 1989. – 144 с.

455. Чомахашвілі О.Ш. Адміністративно – правове регулювання охорони прав на промислові зразки в Україні [Електронний ресурс] /Дис... канд. наук: 12.00.07 /Чомахашвілі Олена Шотаєвна. – Ірпінь, 2008 //Режим доступу: http://adminpravo.com.ua/index.php/2010– 04 – 13 – 14 – 05 – 13/40 – 2010 – 06 – 21–15–01–31/421–33 –.html

456. Шабатько К.В. Поняття, сутність та значення інтересу як державноуправлінської категорії /К.В. Шабатько //Право і безпека. – 2012. – №4 (46). – С.104–109.

457. Шапорева Д.С. Конституционное право человека и гражданина на свободу творчества в современной России: автореф. дис. … на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституц. право; Муницип. право» /Д. С. Шапорева. – Саратов, 2007. – 26 с.

458. Шевченко Я.М. Право інтелектуальної власності в системі цивільного права України /Я. М. Шевченко //Університетські наукові записки. – 2005. – №3 (15). – С. 49–51.

459. Шевчук Д. Чатування на плагіат: польський досвід [Електронний ресурс] /Д. Шевчук //Критика. – 2007. – №3 (113). – С.19-20. – Режим доступу: http://kulturolog.org.ua/publications/– p – article/477 – plagiarism.html

460. Шеллинг Ф.В. Философия искусства /Ф.В. Шеллинг. – М.: Мысль, 1999. – 608 с.

461. Шемшученко Ю. Свобода наукової творчості як конституційне право людини і громадянина. /Ю. Шемшученко, Т. Мілова //Вісник Національної академії наук України. – 2008. – №3. – С.36–39.

462. Шиліна А.Г. Українська мова 9 клас: Електронний навчальний курс з української мови для 9 класу [Електронний ресурс] /А.Г. Шиліна. – Режим доступу: http://www.zhu.edu.ua/mk_school/course/view.php?id=87

463. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько–правовий аспект: монографія /Р.Б. Шишка. – Х.: Вид–во Нац. ун –ту внутр. справ, 2002. – 368 с.

464. Шишка Р.Б. Плагіат та його прояви і небезпеки /Р. Б. Шишка //Часопис Київського університету права. – 2014. – №4. – С. 170–175.

465. Шишка Р.Б. Проблема зловживання правом в сучасному цивільному праві [Електронний ресурс] /Р.Б. Шишка //Приватне право і підприємництво. – 2014. – Вип. 13. – С. 24–27. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j–pdf/Ppip_2014_13_8.pdf

466. Шишка Р.Б. Атаки на исключительность прав на объекты авторского права /Р.Б. Шишка //Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2010. - №929. – С. 351–357.

467. Штепан П. Альтернативные способы разрешения споров [Електронний ресурс] /А. Штепан. – Режим доступу: http://mosmediator.narod.ru/publikatsii/alternativnie_sposobi_razresheniya_sporov

468. Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права /О. Штефан //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – №6. – С.3 – 13.

469. Штефан О. Охорона і захист авторських прав: теоретичний аспект /О. Штефан //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. – №4. – С. 3–17.

470. Штефан О. Плагіат – невід’ємна частина творчості? /О. Штефан //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – №2. – С. 20 – 29.

471. Щепилова Г.Г. Критерии классификации радиорекламы [Электронный ресурс] /Г.Г. Щепилова. – Медиаскоп. Электронный журнал. – 2010. – Вип. 1. – Режим доступа: http://www.mediascope.ru/node/546

472. Щукин П. Обзор сервисов для проверки контента на уникальность (плагиат) [Электронный ресурс] /П. Щукин. – Режим доступа: http://mexboy.su/?p=43

473. Яковюк І.В. Правова політика України в умовах європейської інтеграції /І.В. Яковюк //Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.–практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) /за ред. О.М. Руднєвої. – К.: НІСД, 2013. – С.32–37.

474. Якубівська Ю.Є. Вплив промислового шпигунства на сферу інтелектуальної власності /Ю.Є. Якубівська //Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – №4 (6 9). – С.158–162.

475. Якубова Е. Право артиста – исполнителя на имя /Е. Якубова //ИС. Авторское право и смежные права. – 2009. – №7. – С.9 –17.

476. Якушева Т.А. Плагиат: заимствование или присвоение. Как его видять в России и Германии /Т. А. Якушева //Закон и право. – 2007. – №4. – С. 53–55.

477. Advego Plagiatus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://advego.ru/plagiatus/

478. Anti–Plagiarism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ikc2.tup.km.ua/index_ua.shtml

479. Case of editorial board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine (Application no. 33014/05) 5 may 2011[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001–104685#{%22itemid%22:[%22001–104685%22]}

480. Christian Collberg Self–Plagiarism in Computer Science [Електронний ресурс] /Christian Collberg, Stephen Kobourov //Communications of the ACM. – April 2005. – Vol. 48 Issue 4. – P. 88–94. – Режим доступу: http://splat.cs.arizona.edu/sp.pdf

481. Code of Ethics. Journal of International Business Studies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.palgrave–journals.com/jibs/jibs_ethics_code.html.

482. Encyclopedia Britannica /Eleven edition. – V. XXI. – Cambridge: at the University Press, 1911. – С.629.

483. eTXT Антиплагиат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.etxt.ru/antiplagiat/

484. Free to Air? Legal Protection for TV Program Formats [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.law.uchicago.edu/files/.../513–ng–free.pdf

485. Guide to Academic Honesty for Bishop's University: Avoidance of Plagiarism Draft copy Stuart J. McKelvie, Stephen L. Black, and Leo G. Standing; revised by Catherine Tracy 2011[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ubishops.ca/ccc/div/soc/psy/plagia04.pdf

486. Hanaba S. Freedom of Education as a Prerequisite for the Development of Creativity [Електронний ресурс] /S. Hanaba //Future Human Image. – 2014. – №1(4). – 22–32. – Режим доступу: http://www.fhijournal.org/?p=431

487. Information Note on the Court’s case –law /August –September 2008. – No. 111. – 21 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int/sites/search_eng/pages/search.aspx#{%22fulltext%22:[%22plagiarism%22]}

488. Jonathan Hall Plagiarism Across the Curriculum: How Academic Communities Can Meet the Challenge of the Undocumented Writer [Електронний ресурс] /Jonathan Hall /Across the Disciplines: A Journal of language, learning, and academic writing. – February 9, 2005. – Режим доступу: http://wac.colostate.edu/atd/articles/hall2005.cfm

489. Malinowski B. Freedom and Civilization. London: George Allen, 170. Наводиться за: Всеволод Речицький Кодекс інтелектуальної чесності Щорічник Програма імені Фулбрайта в Україні Fulbright Program in Ukraine 200702008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fulbright.org.ua/.../Yearbook_2007_08.p.

490. Miguel Roig Avoiding plagiarism, self–plagiarism, and other questionable writing practices: A guide to ethical writing [Електронний ресурс] /Miguel Roig //August, 2006. – Режим доступу: http://facpub.stjohns.edu/~roigm/plagiarism/Index.html

491. Neelam Adhikari Avoiding Plagiarism and Self–Plagiarism /Neelam Adhikari //Journal of Nepal Paediatric Society. – May –August, 2010. – Vol. 30 Issue 2. – P.77 –78.

492. Protection television format /Internetional Formt Lawyers Association. United Kingdom. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifla.tv/uk–rah–protectingrights.html

493. Pinto T. The influence of the ECHR on intellectual property rights /T. Pinto //European intellectual property review. – 2002. – Issue 4. – P. 216 – 218.

494. Publication Ethics Policies for Medical Journals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wame.org/resources/publication–ethics–policies–for–medical–journals#misconduct

495. Rob Siebers Self –plagiarism and the scientific literature [Електронний ресурс] /Rob Siebers //New Zealand Journal of Medical Laboratory Science. – Apr. 2012. – Vol. 66 Issue 1. – P. 3–4. – Режим доступу: http://search.informit.com.au/documentSummary;dn=691552337481845;res=IELHEA

496. The little book of plagiarism. What it is and how to avoid it /4th edition. – September 2014, University of Stirling. – 13 p.; Fowler James E. Avoiding Unintentional Plagiarism /James E. Fowler [Електронний ресурс]. – Режим доступа: grad.msu.edu/.../Plagiarism_Avoiding_Unintent.

497. Turnitin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://turnitin.com/ Ulrich Michel Television Formats Not Protected under Copyright Law [Електронний ресурс] /Ulrich Michel. – Режим доступу: www.internationallawoffice.com/...–/Television

498. Jessica E. Bergman No More Format Disputes: Are Reality Television Formats the Proper Subject of Federal Copyright Protection? [Електронний ресурс] /Jessica E. Bergman //The Journal of Business, Entrepreneurship & the Law. – 2011. – V. 4. – Режим доступу: http://digitalcommons.pepperdine.edu/jbel

499. Larsson Marie Television Format – Enjoy the comfort off copyright or is there a new direction for tv-protection? The IP-system from WIPO in regards to the articles in the UNHR /Marie Larsson //Faculty of law Lund University [Електронний ресурс]. — Режим доступу: lup.lub.lu.se/student-papers/.../1852688.pdf

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Прикарпатського
юридичного інституту
Національного університету
"Одеська юридична академія"
_____ д.ю.н., проф. Басай В.Д.
«10» грудня 2014 року

АКТ
впровадження наукових розробок дисертаційного до
Ульянової Галини Олексіївни
на здобуття наукового ступеня доктора юридичн
за темою: «Методологічні проблеми цивільно-правового
інтелектуальної власності від плагіату»
у навчальний процес Прикарпатського юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»

001.jpg
Тип: Рисунок JPEG
Размер: 1,12 МБ
Разрешение: 2405 x 350
точек

Комісія у складі: голови – заступника директора Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», кандидата юридичних наук, доцента Короля В.В., членів комісії: завідувача кафедри цивільного та господарського права і процесу Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», кандидата юридичних наук, доцента Романюка А.Б., доцента кафедри цивільного та господарського права і процесу Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», кандидата юридичних наук, доцента Великороди О.М., доцента кафедри цивільного та господарського права і процесу Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», кандидата юридичних наук, доцента Ковальчука С.О., склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження кандидата юридичних наук, доцента Ульянової Г.О. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за темою: «Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату» використовуються у навчальному процесі Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» під час читання лекцій та проведення семінарських і практичних занять зі студентами з курсів «Право інтелектуальної власності», «Право промислової власності».

Наукові праці кандидата юридичних наук, доцента Ульянової Г.О.:

1. Ульянова Г.О. Напрями попередження наукового плагіату / Г.О. Ульянова // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2013.– Вип. 13. – С. 420-428.

2. Ульянова Г.О. Плагіат в роботах школярів та студентів: актуальна проблема сьогодення / Г.О. Ульянова // Актуальні проблеми держави і права:

збірник наукових праць. – Одеса: Юридична література, 2014. – Вип. 71. – С. 255-261.

3. Ульянова Г.А. Судебная защита авторських прав от плагиата / Г.А. Ульянова // Jurnalul juridic national: teorie şi practică. – 2014. – № 8. – С. 137-141.

4. Ульянова Г.О. Поняття академічного плагіату / Г.О. Ульянова // Medzinárodná vedecká konferencia «Práva a slobody človeka a občana: mechanizmus ich implementácie a ochrany rôznych oblastiach práva» (Bratislava, Slovenská republika 19-20 septembra 2014 r.). – Bratislava, PANEURÓPSKA VYSOKÁ ŠKOLA. – 2014. – С. 29-32.

Голова комісії: доц. Король В.В.

Члени комісії: доц. Романюк А.Б.

доц. Великорода О.М.

доц. Ковальчук С.О.

002.jpg
Тип: Рисунок JPEG
Размер: 1,39 МБ
Разрешение: 2528 x 3507 точек

Інститут законодавства
Верховної Ради України
№ 22/443-1-16
від 17.07.2015 р.

„ЗАТВЕРДЖУЮ"
директор Інституту законодавства
Верховної Ради України,
член-кореспондент НАН України
О.Л. Копиленко
„16" липня 2015р.

АКТ
про впровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук Ульянової Г.О. за темою: «Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату» у навчальний процес Інституту законодавства Верховної Ради України

Комісія у складі: д.ю.н., професора, завідувача відділу теорії та практики законотворчої діяльності Ю.О. Волошина, д.ю.н., ст. наукового співробітника, Вченого секретаря Інституту О.М. Бикова, к.ю.н., доцента, завідувача сектором кодифікаційних робіт Барабаш Т.М.

Голова: д.ю.н., професор, завідувач відділу теорії та практики законотворчої діяльності Ю.О. Волошин,

Члени комісії: д.ю.н., ст. науковий співробітник, Вчений секретар Інституту О.М. Биков, к.ю.н., доцент, завідувач сектором кодифікаційних робіт Барабаш Т.М.

склала даний акт про те, що результати наукових досліджень к.ю.н., доцента Ульянової Г.О., викладені у наукових публікаціях: Ульянова Г.О. Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату (проблеми теорії): моногр. / Г.О. Ульянова. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. – 348 с.; Ульянова Г.О. Напрями попередження наукового плагіату / Г.О. Ульянова // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2013.– Вип. 13. – С. 420–428; Ульянова Г.А. Судебная защита авторських прав от плагиата / Г.А. Ульянова // Jurnalul juridic national: teorie şi practică. – 2014. – № 8. – С.137–141; Ульянова Г.О. Поняття академічного плагіату / Г.О. Ульянова // Medzinárodná vedecká konferencia «Práva a slobody človeka a občana: mechanizmus ich implementácie a ochrany rôznych oblastiach práva» (Bratislava, Slovenská republika 19-20 septembra 2014 г.). – Bratislava, PANEURÓPSKA VYSOKÁ ŠKOLA. – 2014. – С. 29–32, використовуються в Інституті законодавства Верховної Ради України під час підготовки та перепідготовки наукових кадрів з метою підвищення якості наукових досліджень, попередження випадків наукового плагіату.

Інститут законодавства Верховної Ради України Канцелярія

Голова комісії Ю.О. Волошин

Члени комісії О.М. Биков
Т.М. Барабаш

Інститут законодавства Верховної Ради України
ВІРНО
Зав. канцелярією

Інститут законодавства
Верховної Ради України
№ 22/443-1-16
від 17.07.2015 р.

„ЗАТВЕРДЖУЮ"
директор Інституту законодавства
Верховної Ради України,
член-кореспондент НАН України
О.Л. Копиленко
„17" липня 2015р.

Довідка

004.jpg
Тип: Рисунок JPEG
Размер: 1,94 МБ
Разрешение: 2528 x 3507
точек

про впровадження **ійного дослідження на здобуття**
наукового ступеня **наук Ульянової Г.О. за темою:**
«Методологіч **о-правового захисту прав**
інтелектуальної власності від плагіату»

Комісія у складі: д.ю.н., професора, члена-кореспондента НАПрН України, Заслуженого юриста України, завідувача відділу моніторингу законодавства Н.Р. Нижник, д.ю.н., професора, завідувача відділу теорії та практики законотворчої діяльності Ю.О. Волошина, д.ю.н., ст. наукового співробітника, секретаря Вченої ради Інституту О.М. Бикова

Голова: д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрН України, Заслужений юрист України, завідувач відділу моніторингу законодавства Н.Р. Нижник

Члени комісії: д.ю.н., професор, завідувач відділу теорії та практики законотворчої діяльності Ю.О. Волошин, д.ю.н., ст. науковий співробітник, секретар Вченої ради Інституту О.М. Бикова

розглянула пропозиції Ульянової Г.О. щодо удосконалення чинного законодавства України в частині захисту немайнових авторських прав та посилення боротьби з плагіатом. Зокрема, стосовно: 1) забезпечення захисту немайнових авторських прав – внесення змін і доповнень до Закону України „Про авторське право і суміжні права" стосовно: „заборони будь-якого використання імені, псевдоніму творця, під час використання творів, які не належать творцю (приписування авторства), без його згоди" (п. 5 ч. 1 ст. 14); „приписування авторства – обнародування твору під іменем особи, яка не є його автором, без її відома і згоди" (п. „г" ст. 50); запровадження „мінімального розміру немайнової шкоди, який підлягає обов'язковому відшкодуванню у випадку порушення права авторства та права на ім'я, в одну мінімальну заробітну плату" (абз. 10 ч. 2 ст. 52);

2) визначення категорії „академічний плагіат" – внесення змін до ч. 6 ст. 69 Закону України „Про вищу освіту" наступного змісту: „Вищі навчальні заклади здійснюють заходи із запобігання академічному плагіату – оприлюдненню (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих або неопублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання, під іменем особи, яка не приймала інтелектуальної творчої, участі

у їх створенні з метою виконання вимог освітньої (наукової) програми, досягнення наукового результату".

На підставі аналізу наданих матеріалів комісія дійшла висновку, що пропозиції Ульянової Г.О. мають важливе практичне значення і можуть враховуватись Інститутом законодавства Верховної Ради України при підготовці експертно-аналітичних матеріалів для відповідних Комітетів Верховної Ради України.

Голова комісії Н.Р. Нижник

Члени комісії Ю.О. Волошин

О.М. Биков

Інститут законодавства Верховної Ради України Канцелярія

ВІРНО

005.jpg
Тип: Рисунок JPEG
Размер: 1,35 МБ
Разрешение: 2528 x 3507 точек